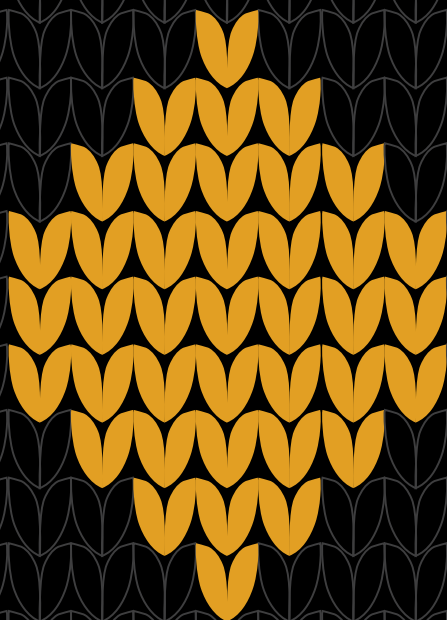

פרק ז'
חודש ניסן
חוברת מס' 7

קניין שביעית

תכנית חדשה ומיוחדת מבית 'דרשו' ו'שיח אמונה'
ללימוד הלכות שביעית בעיון בשנת השביעית תשפ"ב

Dirshu
דרשו ד' ועיון
סיון עיוניות החינוך
ועידה ללימוד התורה

Sheit
שיח אמונה
התורה והחיים
התורה והחיים

לקבלת חוברת הלימוד החודשית באימייל

k02560900@gmail.com

וזהו דבר השממה

תכנית הלימודים

בכל חודש ילמדו פרק במשניות שביעית, עם פירוש הרמב"ם והר"ש, וההלכות הנוגעות להם ברמב"ם הל' שמיטה ויובל לפי סדר המשניות עפ"י ציון העין משפט', ספר 'דרך אמונה' למרן רבינו שר התורה הגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי שליט"א על סדר הרמב"ם הנ"ל [ללא ביאור ההלכה וציון ההלכה].

התכנית תחל בחודש חשוון תשפ"ב ותימשך כעשרה חודשים עד חודש תמוז תשפ"ב סדר הלימוד במסגרת התכנית נקבע ע"י צוות ת"ח מופלגים מביהמ"ד הגבוה להלכה בהתיישבות בהכוונתו של ראש ביהמ"ד הגאון רבי יוסף אפרתי שליט"א. התוכנית מיועדת לאברכים ולבחורים (מגיל 13 ומעלה).

המבחן

במבחן יהיו 10 שאלות, והן יהיו רק על המשניות, ההלכות ברמב"ם [עפ"י ציון העין משפט] וספר 'דרך אמונה' על סדר הרמב"ם הנ"ל.

מועדי המבחן

המבחנים יתקיימו אחת לחודש בכל מוקדי המבחנים ב'דרשו' ככולל' בימי חמישי, ובמוקדי מבחני 'הדף היומי בבלי' בימי שישי המתפרסמים מעת לעת.

המלגות

על המבחן הראשון לא תינתן מלגה. ציון מעל 80% יזכה את הנבחן בספר 'המפתח', ובשלושה כרטיסי הגרלה ע"ס 10,000 דולר שתתקיים בסוף תכנית 'קנין שביעית'.

החל מהמבחן השני, המלגות כדלהלן:

הציון	500 המצטיינים	לשאר המשתתפים
96%-100%	100 ₪	זיכוי 100 ₪ לקניית ספרי 'דרשו' + 2 כרטיסי הגרלה*
91%-95%	80 ₪	זיכוי 80 ₪ לקניית ספרי 'דרשו' + 2 כרטיסי הגרלה*
86%-90%	60 ₪	זיכוי 60 ₪ לקניית ספרי 'דרשו' + 2 כרטיסי הגרלה*
80%-85%	50 ₪	זיכוי 50 ₪ לקניית ספרי 'דרשו' + 2 כרטיסי הגרלה*

רישום

להצטרפות לתכנית 'קנין שביעית' יש להירשם בהקדם:

02-5609000 פקס 02-6540269 מייל dirshu@acheinu.co.il

נבחנים שנרשמו בעבר לתוכניות אחרות של 'דרשו', אינם צריכים להירשם מחדש לתוכנית זו.

* כרטיסי הגרלה ע"ס 10.000 דולר

תכנית הלימודים 'קנין שביעית'

חשון

פרק ראשון: פרק זה עוסק בענין תוספת שביעית ואיסור החרישה בשדה אילן וגדר שדה אילן.

רמב"ם:

פרק ג' מהלכה א' ועד הלכה ט' "ואין מזבלין".

כסלו

פרק שני: פרק זה עוסק עוד מענין תוספת שביעית, ובמלאכות המותרות והאסורות בערב שביעית, וכן נלמד ממשניות אלו מלאכות דרבנן האסורות בשביעית עצמה, ובענין קביעות השנים לשביעית ולמעשרות.

רמב"ם:

* בענין תוספת שביעית (משנה א' - ו' ומשנה י'): פרק ג' הלכה ט' "ואין מזבלין וכו'", י' "א".

* בענין מלאכות בשביעית: פרק א' הלכה ה', ח', ט"ו "ומותר למרס וכו'".

* בענין קביעות השנים (משנה ז' - י'): פרק ד' הלכה י"א, י"ד, י"ז, י"ח.

טבת

פרק שלישי: פרק זה עוסק בענין זיבול וסיקול השדה בשביעית.

רמב"ם:

* בענין זיבול (משנה א' - ד'): פרק ב' הלכה א' - ה'.

* בענין סיקול (משנה ה' - י'): פרק ב' הלכה ו' - י"ד.

שבט

פרק רביעי: פרק זה עוסק בענין שדה שנועבדה בשביעית מה דינה, ובענין מלאכות בשביעית כשאינו מתכוון לתועלת האילן, ובכמה ענייני הפסד פירות שביעית.

רמב"ם:

* פרק א' הלכה ט"ז (משנה א').

* בענין שדה שנועבדה בשביעית (משנה ב', ג'): פרק א' הלכה י"ג, י"ד, פרק ד' הלכה א' "ואפילו שדה וכו' מותרין באכילה" ופרק ח' הלכה א'.

* פרק ו' הלכה ט"ו עד "ומי שנתנו לו" (סיפא דמשנה ב').

* בענין מלאכות בשביעית כשאינו מתכוין (משנה ד' - ו'): פרק א' הלכה י"ח - כ"ב.

* בענין הפסד פירות שביעית פרק ה' הלכה ט"ו - י"ח.

אדר א'

פרק חמישי: פרק זה עוסק במשנה א' בענין קביעות השנים למעשרות ובהמשך בהלכות שונות בשביעית ובסופו בענין איסור לפני עוור בשביעית.

רמב"ם:

* בענין קביעות השנים (משנה א'): פרק ד' הלכה ט"ז.

* פרק א' הלכה ט"ו עד "ומותר למרס" (משנה ב').

* פרק ד' הלכה י"ט (משנה ד').

* פרק ד' הלכה ח' (משנה ה').

* בענין לפני עוור (משנה ו' - ט'): פרק ח' הלכה א' - ח'.

אדר ב'

פרק שישי: פרק זה עוסק בענין המקומות המחויבים בשביעית ובענין איסור ספיחין.

רמב"ם:

* בענין המקומות המחויבים בשביעית (משנה א', ב'): פרק ד' הלכה כ"ה - כ"ז, פרק ח' הלכה ט'.

* בענין איסור ספיחין (משנה ג', ד'): פרק ד' הלכה כ' והלכה ז'.

* פרק ה' הלכה י"ג עד "ואפילו לסוריא" (משנה ה').

ניסן

פרק שביעי: פרק זה עוסק בגדרי המינים החייבים בשביעית, צורת השימוש בהם, חובת הביעור ואיסור סחורה.

רמב"ם:

* בגדרי המינים, השימוש בהם והביעור (משנה א' - ג', ה' - ז'): פרק ז' הלכה י"ג - כ"ב והלכה ז', ח'.

* בענין סחורה (משנה ג'): פרק ו' הלכה א', ב'.

אייר

פרק שמיני: פרק זה עוסק בענין השימושים המותרים בפירות שביעית ובענין סחורה בפירות שביעית.

רמב"ם:

* באופן השימוש בפירות שביעית (משנה א', ב', ז', י"א): פרק ה' הלכה א', ב', ד', ו', ז', ח', י"א, כ'.

* בענין סחורה (משנה ג' - ה', ז' - ח'): פרק ו' הלכה ג', ד', ו', י' "וכן אין לוקחין וכו'", י"א, י"ב, י"ד.

* פרק ד' הלכה כ"ב, כ"ג (משנה ו').

סיון

פרק תשיעי: פרק זה עוסק באיסור ספיחין ובדיני ביעור.

רמב"ם:

* ענין איסור ספיחין (משנה א'): פרק ח' הלכה י"ב ופרק ד' הלכה ב'.

* בדיני ביעור (משנה ב' - ח'): פרק ז' הלכה ג', ד', ו', ט', י', י"א, י"ז, י"ח.

* פרק ו' הלכה ט"ו "ומי שנתנו לו וכו'" (משנה ט').

תמוז

פרק עשירי: פרק זה עוסק בענין שמיטת כספים ותקנת פרוזבול.

רמב"ם:

פרק ט' הלכה ה', ו' עד "הרי זה משמיט", י"ב, י"ד - ט"ז, י"ח - כ"א, כ"ג, כ"ח.

משניות מסכת שביעית

עם פירושי רבותינו הראשונים
הרמב"ם, הר"ש משאנץ, הריב"מ"ץ והרא"ש

דפי המשניות באדיבות הוצאת ח. וגשל

עין משפט נר מצוה
 ז מ"י פ"ז מהל' שמיטה ויזל
 ה' ג' אפמג עשין קמו, קמתן.
 ח מ"י פ"ז מהל' שמיטה ויזל
 ה' ז.

מסורת הש"ס
 פ"ז א) שנת דף קט. ב) מה דף
 נא:

רמב"ם דפוס ישן

פ"ז א ענין שאמר כ"ף
 גדול כנגד הכלל הנאמר
 במעשרות שדין שנה שביעית
 חייב למאכל אדם¹: ופירוש
ממין הצובעין, ממני
 הצבעים: יש לו שביעית
 ודמיו שביעית. יתחייב
 בהן שביעית ואם נמכר
 יתחייבו דמיו בדינים ההם
 וזה יחבאר ענין הביעור לאחר
 זה: וכבר פירשנו שהדף מין
 מהבצלים: הדרגנה. נקרא
 בענב ובערוך נקרא מיט"א
 בלעז: ועולשין. הנדבה:
 והכרישין. כראתי:

1 ב"שפטי שמואל" וסוף:
 ולמאכל בהמה, והכלל הנאמר
 במעשרות אינו אלא למאכל
 אדם, ולהכי גבי שביעית תני
 גדול וגי' מעשרות לא תני גדול.

הערות ר"ש

40 כ"י. ובד"י: אטיגנוס.
 פ"ז 1 ז"ל הירושלמי תמן
 תנינן לולבי ורדין ושל עדל
 ועלי לוף השטה אין מטמאין
 כר ומביעיה להו שמעינן שאין
 קדושת שביעית חלה עליהן
 עד שימתוין ואמר ולא כן אמר
 ריב"ח עולשין כר ואמר טעמא
 הדה איתמר עד שלא התייר כר
 ואמר ומצינו דבר בתחלה כר
 (הג' הגר"א). 2 כ"י. ובד"י:
 כלאים עולשין ועולשי שדה.
 3 כ"י. ובד"י: אתמר. * 3 כ"י.
 ובד"י: ובהא לא הוי חשיבות
 עד. 4 כ"י. ובד"י: דצריכות
 חשיבות שיש להם. 5 ומפרש
 רבינו משמון ובעולשין של
 שדה מיירי, וכן בכרישין
 בכרישי שדה (ר"ס). 6 חציר
 הינו וכרישין, כדתיירגם
 אונקלוס: כרתי (רד"א סופר).

ליקוטים

[ש"יך להזן עמוד רהז]
 ג. במשנה. והגלענין. בשנות
 איליהו [כתב] וגרענין חזו
 להסקה. קשה הא עצי הסקה
 אין בהם קדושת שביעית כאשר
 הביא לעיל מ"א בשם
 הירושלמי האזוב כר' שלקטן
 לעצים אין קדושת שביעית
 חלה עליהן, ועי' סוכה (מ).
 וב"ק (קא ב), ולשון הר"ש
 [תוא] חזו נמי לבהמה כר',
 ועי' ברכות (לו ב) תוס' ד"ה
 קליפי, ובמה שצינתי על
 דבריהם, ועי' כ"מ בפ"ז מהל'
 שמיטה ה"טו. (ר"ש)
 ולא יצבע בכשר שאין
 עושין חטויה בפירות
 שביעית וכו' ולא בטריפות.
 ה"א"ש ב"ק פ"ז סימן ג',
 וברא"ש בכורות פ"ה סי' א.
 (שדה צופ"ס)

תרומה. בירושלמי (סס) פ"ך תמן תנין בן
 פ"ז א מה שאמר כ"ף גדול ציטק לכלל
 אטיטק⁴⁰ הציא צכורים מאספמיא וקבלו ממנו. ויצא
 תרומה, אמר ר' אושעיא צכורים צאחריות צעלים,
 תרומה אינה צאחריות צעלים, אם אומר את כן אף הן
 צמאכל אדם: וזמזין הצובעין ממני הצבעים:

מרדפין אחריה לשם. כלומר
 ויאלו כהנים מארץ ישראל
 לחו"ל להציא תרומה, שאין על
 הצעלים להציאה כמו הצכורים:

בפירוש שמביאין מסוריא ואין
 מביאין מחוצה לארץ:

פרק שביעי

א כלל גדול אמרו בשביעית
 כל שהוא מאכל אדם
 ומאכל בהמה וממין הצובעים ואינו
 מתקיים בארץ יש לו שביעית
 ולדמיו שביעית יש לו ביעור וילדמיו ביעור ואיזה זה
 עלה הלוף השוטה ועלה הדרגנה העולשין והכרישין
 קדושת שביעית: יש לו ביעור. כשכלה למה מן השדה [חייב לבער], ולקמן בפ"ט (מ"ח) מפרש דין ציעור:
 ע"ה הדף שוטה. הא ללא נקט לוף פיקח משום דלוף שוטה איצטריך ליה, דתמן צפיק צמרא דעוקין (מ"ד)
 כדמפרש בירושלמי (ה' א'). ופריך ולא כן אמר ר' יוסי צר' חנינא עולשין חשבות הן לטמא טומאת אוכלין
 שביעית. כלומר צ' מיני עולשין הן, כדתמן צריס כלאים (פ"א מ"ג) עולשי גינה² ועולשי שדה, ובשאר שנים דשל
 גינה מזיין לא חשיבי שדה לטמא טומאת אוכלין, אבל שביעית דאסור לזרוע ואין של גינה מזיין חשיבי להו
 שדה, ואמאי איצטריך [ליה] לתנא למיתני. ומשני איתמר טעמא, [ד]הדא דממר³ עד שלא חסיר רבי להציא ירק
 מחו"ל לארץ, אבל משחמיר היא שביעית היא שאר שני צבע, וכו'³ לא יהו חשבות עד שיחשוב עליהן. [כלומר]
 דרבי יוסי צר' חנינא קודם שהמיר רבי, כדאמרן צפרקין דלעיל דהתקינו שיהא מותר להציא, וממתיין לאחר
 שהמיר רבי איצטריך, משום דצריכות מחשבה⁴, שהיה להם ירק הרבה ולא חשיבי להו, קמ"ל [ד]יון דחישב עליהן [יש
 להן שביעית. ופריך] ומזיני דצר בתמלה אין קדושת שביעית חלה עליו וצפיק קדושת שביעית חלה עליו. ומשני חשיבו
 הרי (ממלתי פ"ח מ"א) הסיאה האזוב והקורנית שיקטן לעצים אין קדושת שביעית חלה עליהן, חישב עליהן לאוכלין
 קדושת שביעית חלה עליהן. א"ר חנינא שכן אם ליקטן לאוכלין קדושת שביעית חלה עליהן מיד: והכרישין. כמו
 שפירשנו בעולשין תריך לפרש צכרישין⁵ דיש כרישי גינה וכרישי שדה כדתמן צריס כלאים (פ"א מ"ג) כרישין וכרישי
 שדה. וכן גינאל וכן החלב כולן מאכל אדם ע"י הדחק, דסמח חזיר לבהמה כדכתיב (תהלים קד) מנמח חזיר לבהמה:

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

מחוצה לארץ. והקשו בירושלמי ויביא תרומה כמו
 הביכורין דתנינן בן אטיטס הביא ביכורים
 מאספמיא וקיבלו ממנו. ותייר ר' אושעיא ביכורין
 באחריות בעלין, תרומה אינה באחריות בעלין, אם
 אומר אתה כן מרדפין אחריה לשם. כלומר יצאו
 הכהנים חוצה לארץ כדי להביא התרומה ואנן תנן
 (ב"ב צא). אין יוצאין מן הארץ לחוצה לארץ.

פ"ז א כ"ף גדול אמרו בשביעית. כבר פירשנו(ג) מאי
 טעמא גבי שביעית תני כלל גדול. כ"ף שהוא מאוכ"ב
 אדם ומאוכ"ב בהמה כו'. ואיזה זה ע"ה הדף השוטה.
 הא עלה הלוף הפיקח לא, דההוא לא מישתכח, שדינו
 להעקר, ואפי' ספיחין שעושה אחרי כן אסורין. אלא
 עלה לוף שוטה איצטריך ליה דסלקא דעתך אמנא

פירוש הרא"ש

פ"ז א כ"ף גדול. הא דמני הכא כלל גדול וצ"פ דפאה
 תנן כלל אמרו צפאה ולא אמר כלל גדול מפרש לה צשצמ
 צפרק כלל גדול (דף קס). ע"ה הדף שוטה. הא ללא תני
 עלה לוף פיקח דלמתיין צירושלמי פקח עלין שלחן יש להן
 שביעית ולדמיו שביעית אין להן ציעור ולדמיו ציעור עיקר
 שלו אין לו שביעית ולדמיו שביעית אין לו ציעור ולדמיו
 ציעור. עוד מפרש צירושלמי לוף שוטה איצטריכא ליה משום
 דתנן צפרק צמרא דעוקין (מ"ד) לאינו מטמא טומאת

1 הגהת הגר"ז, והוא בשבת סח א. 2 הגר"ז, ועיין בהערה מס'
 6 דר"ש. 3 הגהת הגר"ז.

עין משפט נר מצוה
ב מ"י פ"ז מהל' שמטה ויוכל
הל' יד.

מסורת הש"ס
(ב) ז"ק דף קא: (ג) דף קד טז:

רמב"ם דפוס ישן
והרגילה. "פיר' קאקלי"
בלע"ז נקראת רגלה: וכן
החלב. מקדונס עשב ידוע
אצל הרופאין: החוחין. קבוץ
חוח: והדרדריין. קבוץ דרור
ואלה מיני קוצים הם: ספיחי
אסטים. הוא הצבע שצובעים
בו תכלה ונקרא כן מפני
שיקצרוהו ויצמת והוא לעולם
ספיה: וקוצה. ממיני הצבעונין
ויש מי שפירש אותו אלעצפורי:

הערות לר"ש
6 ד"א סופר. 7 כ"י. ובד"י:
ולקח בהן דמים וקנה מהן בשר
ומן הבשר קנה דגים כדפרשנין
בע"ז. *7 כנבצ"ל. 8 בכ"י:
שחיה אוכלת בשדה האכל
לבהמתך מן הבית. *8 כי
בעל"ז שווים הם כמו שפירש
במ"א (ד"א סופר). 9 כ"י,
הגור"א והמהר"י לנדא. ונבפוס
וילנא כתבו, פ"י מהר"א פולדא
פיקה מה שנשתיר ממקום
חיבור העלין עד העיקר הטמון
בארץ. ובדפוס: פיקה שלו.
ועיין ב"הערות לר"ש מאת
ד"א סופר שליט"א המיישב
גירסא זאת עפ"י הרא"ש.
10 מבואר שם דקאי על ווד
(הג' הגר"א). 11 כ"י. ובד"י:
ולכאורה בהא דאירי בהא
שמעתא. 12 כ"י. ובדפוס:
פיקה שלו.

ליקוטים
ב. במשנה. ועוד כלל כו'.
גירסת הרמב"ם כל שאינו כו',
אבל כבר חלקו כל החאונים
עליו וגרסי כל שחור כו'.
ומתקיים בארץ קאי אכולהו,
וכן גירסת הר"ש. ומה שלא
פירש כאן מאכל בהמה, מפני
שיש כמה דברים שלא חשב
כאן כמ"ש בירושלמי (ה"ב)
דלא חשב כאן דברים שיש
בהן לטעות. (חידושי הגר"א)

מכאן שייך לעמוד הבא
ב. בר"מ (ד"י). ד"ה הפואה.
ושאמר ביו הלכה וממין
הצובעים (כיוונתו להשוו
בסיפא) אינו מפרש כו' אבל
הוא תחלת הדבר כו' וכן
לקמן וחזר והחל כו'. ומשמע
לי ממה שכתב, שלא היה גורס
ברישא ומתקיים בארץ, וזה
דלא כהר"י קורקוס שבספק
משנה בפ"ז דהל' שמטה ה"ד
והתור"ט. והאחרון שנה עוד
שמחכ"ת במה שכתב אבל
שאינו מאכל אדם ובהמה
אע"פ כו', דהל"ל עוד ולא
ממין הצובעים, מכבואר בפי'
הרמב"ם ובחבורו ובדברי הר"י
קורקוס. ומאי דמשמע לפי פירושו דלא שנה התנא חילוק הדמקיים בארץ אין לו ביעור אלא במין הצובעים, דבמאכל אדם ובהמה אף המתקיים יש לו ביעור,

והרגילה "אלרגילה", והיא "אלנקה אלחמקא". וכן
החלב "אלמקדונס". ממה ידוע מאד אלל הרופאים:
החוחים ל' רצים של חוח: וכן דרדרים ל' רצים
של דרדר, והס מיני קוצים: ספיחי אסטים
"אלניג", ונקרא כן לפי שהוא
נקר וזומת, והרי הוא לעולם
ספיה: וקוצה ממיני הצבעים,
ויש מן המפרשים שפירשו
"אלעצפור":

והרגילה¹ וכן החלב ומאכל בהמה
החוחים והדרדרים² ויממין הצובעין
ספיחי אסטים וקוצה יש להם
שביעית ולדמיהן שביעית יש להם
ביעור ולדמיהן ביעור: ב יעוד
כלל³ אחר אמרו כל שאינו⁴ מאכל אדם ומאכל בהמה וממין
הצובעין ומתקיים⁵ בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעית אין
לו ביעור ואין לדמיו ביעור אי זהו⁶ עיקר הלוף השוטה
שינוי נוסחאות: 1 ע"י פ"ט מ"ה בפי' הר"מ ב"ד"ה ורגילה, ושם במ"א ב"ד"ה והחלגוגות
(הגרניה). 2 (כ"ה בר"מ). 3 "א כל שהוא. ועיין בתור"ט (דפוס וילנא). וכ"ה בר"ש. 4 זאינו
מתקיים. ר"מ. ועיין במלאכ"ש.

בהייתה תהא. הא כ"ל, לקח בפירות שביעית בשר, אלו ואלו מתצערין בשביעית. [לקח בצמר דגים, ילא בשר
ונכנסו דגים. דגים יין, ילאו דגים ונכנס יין. ציין שמן, ילא יין ונכנס שמן. הא כ"ל, אחרון אחרון נתפס
שביעית ופרי ענמו לעולם אסור]: יש להם ביעור. כשיצאו זמן הציבור: (ולדמיו) וילדמיהן⁷ ביעור.
וימתקין לכל אדם כמו שאפרש לקמן בפ"ט (מ"ט). וצפרק צא סימן (גדה דף נא): דרשנין לה מדמתיב (שס)
ולצמתך ולמיה אשר צארך, כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל לצמתך ציית⁸, כלה למיה שצודה כלה
לצמתך מן הצית. והני כיון דאין מתקיימין, כלו להו: ב עיקר הלוף השוטה. מדקתמי לוף שוטה צרישא
וצסיפא, ולא קתמי לוף ססה, משמע דחלוק (עיקרו)⁹ מלוף [פקת]. וברירושלמי (שס) מני תלת מילין, עלין שלו
יש להן שביעית ולדמיהן שביעית יש להן ציעור ולדמיהן ציעור, פיקה⁹ שלו יש לה שביעית ולדמיה שביעית אין
לה ציעור ולדמיה אין ציעור, עיקר שלו אין לו שביעית ולא לדמיו שביעית אין לו ציעור ולדמיו אין ציעור. ולא
נתברר צמאי קמיי¹⁰ אי צלוף פיקה או צשאר צברים. ולכאורה צורד איירי¹¹ דאיירי צה שמעתא. וצכל ענין
קשה אמאי לא מני פיקה¹² שלו צהדי הקך דאין להן ציעור:

פירוש מהר"י בן מלכי צדק
הרגילה. איני יודע מהו אלא בלשון ייוון רפנו
סיפגא. וכן החלב. פרח לבן. ואלו כולן אין
מתקיימין (כולן אלו) [בארץ. ואלו] כולן נאכלין
אתהם אגב דוחקא, שדרכן למאכל בהמה כדכתיב
(תהלים קד) מצמיח חציר לבהמה. ומאובץ בהמה
החוחים. איספיני. והדרדרים. מל' וקורן ורדרד
(בראשית ג) דהני לא מיתאכלי לאדם העלין
שלהן. ואלו אין מתקיימין בארץ. וממין הצובעין
ספיחי סטים וקוצה. פי' קוקי. ואין מתקיימין
בארץ. יש להן שביעי'. פי' להיאכל בתורת
שביעית שלא להפסידן. (ולדמיו) וילדמיהן¹
שביעית. כיצד, מכר פירות שביעית ולקח בהן דמים
ובדמים בשר, יצאו דמין ונכנס בשר להיאכל בתורת
שביעית. יש להן ביעור. פי' כשיבוא זמן ביעור. וגם

הרגילה. מלוגלוגות ובלעו פורפירי: וכן החלב. פי'
צערין פרחים לננים, ויש מפרשים עשב כשמתחן יולא
ממנו חלב, וכל הני אין נאכלין אלא ע"י הדקק דסתם
חזיר לצמחה דמתיב (מהל"ס קד) מנמית חזיר לצמחה:
החוחים והדרדרים. מיני קוצים וחרולים: ומיני
הצבעים סייטים. גיר"ה: וקוצה. גרד"ה. ואע"ג דע"ס
אין צהם משום קדושת שביעית, מפרש בהגולא קמא (צ"ק
קא): שאני לצינה דהתנאן וציעורין שזה מה שאין כן צעני
הלקה: יש להם שביעית. קדושת שביעית ושהג צהם
שלא להפסידן ושלא לעשות צהם סחורה מלוגמא משרה
כנוסה ואפקטוין: וילדמיהן שביעית. כגון אס מנכרן
ולקח צדמים בשר וחזר ומכר הצמר ולקח צדמים דגים
קורקוס. ומאי דמשמע לפי פירושו דלא שנה התנא חילוק הדמקיים בארץ אין לו ביעור אלא במין הצובעים, דבמאכל אדם ובהמה אף המתקיים יש לו ביעור,

רמב"ם דפוס ישן
ב עקרבנין. עשב נקרא
"עקרבאין": והחלביצין
ההבורחה. עשבים לא נודעו:
הפואה. ידוע פורה נקראת
בלשון ערב ובלע"ז רו"א:
והרכבנא. נקראת בק"ס
ובלע"ז ברו"ל. ושאר בו
ההלכה וממין הצובעין.

ערקבלין. צפרק עושין פסין
ערקבלין אמר ריש לקיש
חלביצין. מפרש בירושלמי
והם השרשים [שלו ו]דומין¹³ לצינים. וכל הני [נאכלין]¹⁴

ועיקר הדנדנה והעקרבנין והחלביצין
והבורכיא וממין הצובעין הפואה
והרכפא יש להם שביעית ולדמיהן
שביעית אין להם ביעור ולא
לדמיהן בייעור ר"מ אומר דמיהם
מתבערין עד ר"ה אמרו לו להן
אין בייעור קל וחומר לדמיהן:

מא (עירובין דף טו:): מא
לא נמצרו: הפואה "אלפיה": והרכפה "אלנקה".
ומה שאמר בהלכה זו וממין הצובעין אינו מנכר
מה נכלל בכלל, אלא הוא תחילת דיבור כפי שאפרש.
והיינו כי הוא אמר בכלל שקדם
(מ"ב) שכל מה שהוא ממין
הצובעין ואינו מתקיים בצרך יש
לו שביעית וביעור, וכן לדמיו,
ומנה מזה ספיקו אטקטס וקוזה.
ושזו אמר בכלל השני הזה שכל
מה שאינו ראוי לאחד מן
השנשה, לא למאכל אדם ולא
למאכל בהמה ולא לנצע יש לו
ולדמיו שביעית ואין לו ולא לדמיו ציבור, כל זה אם גם
אינו מתקיים בצרך, כמו שאמר בכלל שקדם, והציא גם
מזה דוגמאות. וחזר ופסח בדבר ואמר שיש דברים
ממין הצובעין יש להן ולדמיהן שביעית ואין להן ולא
לדמיהן ציבור, והם הפואה והרכפה, לפי שכן
מתקיימין בצרך ואינן נפקיין. וענין אין להן ביעור
שנמשך להספק מהן ולהנות בהן עד שימתו, ואין
לחוש בהן לשעת ציבור, וכן צדמיהן אם נמכרו. ואין
הלכה כרבי מאיר:

לאדם ולבהמה: יש להן
שביעית. להיכלל צמורת
שביעית שלא להפסידן, וכן מין
הצובעין נוהג זה קדושת
שביעית שלא יצבע זה בשכר,
אבל צובע לעצמו: ואין
להן ביעור ולא לדמיהן.
ולאנו חייב לנצטן כשאר כל
הפירות אלא אוכל לאחר
הציבור, ומין הצובעין צובע לעצמו אף לאחר שביעית,
אבל לא בשכר ולא לסחורה ולא לאצורה. וטעמא
דלמחר" צפרק צא סימן (גדה נא): דלמחנה אמר כלה
למיה מן השדה¹⁵ כלה לנצטמתן מן הצית, והני לא כלו להו
דמתקיימין בצרך: [רבי מאיר אומר] דמיהן. דכל
הני כגון עיקר הלוף השוטה וחצרוי כריך שיהו מצוערין
ושמלל בהן לאוכלין¹⁶ עד ראש השנה של שמינית.
דמשס ואילך כריך [לנצטט] להפיקרס לכל הטולם:
ק"ו לדמיהן. בתוספתא (פ"ה) קמתי דאהדר להו ר'
מאיר, מממיר אני צדמיס מצועיקר, שהשמן של שביעית

מדליקין צו מכרו ולקח צו שמן אחר¹⁶ אין מדליקין צו.
אחי לעשות צו סחורה, [אבל דמיס לא מייכרי אחתי לעשות בהן סחורה]. וביירושלמי (שס) מיימי לה ומסיק עלה
ר' אמי צסס רבי יוחנן החליף שמן¹⁸ צשמן שניהן אסורין. כלומר אסורין להדליקן. ושם¹⁹ משום דמיתלפי
בהדד²⁰, והיינו דקאמר צמר הכי כ"צד הוא^{20א} מחליף שניהן של חולין²¹, כלומר²² שישצרו דשניהן של חולין
שהחליף בשביעית. והדר קאמר החליף יין צשמן כמה דמימא יין אין סקין צו ואין מדליקין צו ודכוומיה שמן
אין סקין צו ואין מדליקין צו. החליף [עליון]²³ צולוצין כמה דמימא עליון יש להן ציעור ודכוומיה לולוצין יש להן

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

ועיקר הלוף השוטה ועיקר הדנדנא, מאי טעמא
דכתיב ולבהמתך ולחיה אשר בארצך כל זמן שחיה
אוכלת בשדה אתה מאכיל לבהמתך בבית כלה
לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית. כלומר
פערם. והני אינו כליון כל השנה ולאחר מיכן. רבי
מאיר אומר דמיהם זכו. דמי עיקר לוף ודמי עיקר
הדנדנא וכן דמי כולן מתבערין עד ראש השנה
כלומר מראש השנה ואילך צריך אתה לבערם. אמרו
לו חכמים להן [אין] ביעור כדאמרינן לא כ"ש שכן
לדמיהן. ובתוספתא מצאנו שהשיב להן רבי מאיר
ואמר מממיר אני בדמין מבועיקר שהשמן של
שביעית מדליקין בו מכרו ולקח בו שמן אחר אין
מדליקין בו. ר' ינאי עבר, שאלו אותו חכמים, אמר
להן כל דבר שדרכו לישור פ"י מלשון הגורש כלומר
דבר שאינו מתקיים יש לו ביעור, ושאיין דרכו לישור
אין לו ביעור, ואלו יש מהן שדרכן לישור יש
מהן שאין דרכן לישור, לפיכך שנה אותן במיניהן.

פירוש הרא"ש

אומר. אע"פ שאין להם ציבור לכל הני, דמיהם יש להם
ציבור וכריך לאוכלם שיצבעו מן העולם קודם ראש השנה של
שמינית ואם ישנן אז צולטס כריך לקיים צהם מצות ציעור,
וטפי הוי ניחא אי הוה חני ומצבערין לאחר ר"ה: ק"ו
לדמיהן. ובתוספתא (פ"ה) השיבס מממיר אני צדמיס
מצועיקר שהרי שמן של שביעית מדליקין צו מכרו ולקח צו שמן
אחר אין מדליקין צו, וטעמא משום דלפי עצמו מייכר ולא אחי
למעצד ציה סחורה אבל (צ)דמיס לא מייכרי אחתי למעצד ציה

והחלביצים. ירושלמי. מהו חלביצים ביצי נץ חלב. פ"י
שרשי נץ החלב דומין לביציים. והבוכריא. בלשון
ישמעאל כנגד ואיני יודע מהו. כללא דמילתא נאכלין
לבני אדם ולבהמות. וממין הצובעין. ומתקיים בארץ.
הפואה. אע"פ שעוקרין אותה אפי' הני מאחר²
שעוקרין אותה היא מוציאה, הלכך החולש מפואת
שביעית נוהג בה בקדושת שביעית שלא יצבע בשכר
אבל צובע לעצמו, ואינו חייב לבערה כשאר כל
הפירות אבל צובע בה אפילו אחר שביעית אך לא
בשכר ולא בסחורה ולא לאיבוד. והרכפא. בלשון
ישמעאל שגר-מרים (הן)³ והן עיקרין שחופרין מן
הארץ וכוחשין אותן וסוחטין אותן ושוחין המים ומי
שיש לו תולעים בבטנו ימתם. לאלו יש להן שביעית.
פ"י להיאכל בתורת שביעית שלא להפסד וכן לדמיהן.
אבל אין להן ביעור ולא לדמיהן ביעור. ותנן בנדה (דף
ג:) ויש שיש לו שביעית ואין לו ביעור, ופירוש³
1 וראה לעיל פ"ה מ"ד (הגרנ"ז). 2 פ"י לאחר (הגרנ"ז). 3 והגרנ"ז.

והחלביצין. ירושלמי. מהו חלביצים ביצי נץ חלב. פ"י
שרשי נץ החלב דומין לביציים. והבוכריא. בלשון
ישמעאל כנגד ואיני יודע מהו. כללא דמילתא נאכלין
לבני אדם ולבהמות. וממין הצובעין. ומתקיים בארץ.
הפואה. אע"פ שעוקרין אותה אפי' הני מאחר²
שעוקרין אותה היא מוציאה, הלכך החולש מפואת
שביעית נוהג בה בקדושת שביעית שלא יצבע בשכר
אבל צובע לעצמו, ואינו חייב לבערה כשאר כל
הפירות אבל צובע בה אפילו אחר שביעית אך לא
בשכר ולא בסחורה ולא לאיבוד. והרכפא. בלשון
ישמעאל שגר-מרים (הן)³ והן עיקרין שחופרין מן
הארץ וכוחשין אותן וסוחטין אותן ושוחין המים ומי
שיש לו תולעים בבטנו ימתם. לאלו יש להן שביעית.
פ"י להיאכל בתורת שביעית שלא להפסד וכן לדמיהן.
אבל אין להן ביעור ולא לדמיהן ביעור. ותנן בנדה (דף
ג:) ויש שיש לו שביעית ואין לו ביעור, ופירוש³
1 וראה לעיל פ"ה מ"ד (הגרנ"ז). 2 פ"י לאחר (הגרנ"ז). 3 והגרנ"ז.

הערות לר"ש

12 כת"י. וברפוס"י: אצותא
דיקלא. 13 ה"א"ש. 14 כ"י
והמרה"י נודא. ובר"י: לאוכלין.
14 * כ"י: לחיה בשבדה.
15 כ"י. ובר"י: צריך לבערן
ולאוכלן עד. 16 בהג' הגר"א
מזכותיבתי איתח"י. 17 מלאכת
שלמה. כ"י. 18 בהג' הגר"א:
החליף יין בשמן. 19 רשום
חצי עיגול קודם מלת ושם,
דאין הפ"י כן לגרסת רבינו (הג'
הגר"א). 20 עיין בפני משה
שם. * 20 בדפוס אמשטרדם
נוסף: עושיה. 21 בהג' הגר"א:
שניהן בחולין. 22 רשום חצי
עיגול קודם מלת כלומר (הג'
הגר"א). 23 כתיב והגר"א.
וברפוס"י: עליהן.

ליקוטים

ומאי דהתנה בריש מתניתין
לדעיל ואינו מתקיים צ"ל ולא
קאי אלא אינו ממין הצובעים
דסמך ליה, צ"ע, דמג"ל לתנא
זה דארובה דהא עיקר דין זה
ליפנין מקרא (ויקרא כה)
דלבהמתך ולחיה כ"י כלה כ"י
משמעו דבמאכל בהמה איירי.
(ש"ש)
בר"מ (ד"י). ד"ה הפואה
וכ"י וחזר והחל. ראה
ליקוטים בעמוד הקודם.

ג קליפי רמון קליפות הרמונים: והנץ ש"ו הפרח שלו, כלומר "אלג'לנאר": והגלענין הגרעינין של כל מה שיש לו גרעינין. ואף על פי שדמי שביעית הרי הן כיוצא בהן כמו שנבאר (פ"ח מ"ו) מכל מקום אסור לאדם לעשות בהן סחורה, אלא אם כן במקרה, אבל להחמין לזבוע בשכר וצבועי שביעית הרי זה אסור, ואף על פי שלוקח אותן המעות ואוכל אותן בקדושת שביעית:

ג קליפי רמון והנץ שלו קליפי אגוזים והגלעניני* יש להם שביעית ולדמיהן שביעית הצבוע צובע לעצמו ולא יצבע בשכר שאין עושין סחורה ד" בפירות שביעית* ולא בבכורות ולא בתרומות ולא

עין משפט נר מצווה ג מיי פ"ו מהל' שמטה ויובל הל' טו. ד מיי פ"ו מהל' שמטה ויובל הל' ז [סמג עשין קמו, קמק]. ד* מיי פ"ו מהל' שמטה ויובל הל' א ופ"ה מהל' בכורות הל' ז ופ"ח מהל' מאכלות אסורות הל' יט ופ"ה מהל' שלוחין הל' י סמג עשין קמו, קמת. ה מיי פ"ה מהל' בכורות הל' ט [טוש"ע יו"ד סי' שז ע"ג]. ו מיי פ"ח מהל' תרומות הל' כא [ופ"ה מהל' בכורות הל' ט]. ז מיי פ"ח מהל' מאכלות אסורות הל' טו [ופ"ה מהל' בכורות הל' ט]. סמג לאוין קמא [ועשין קמו, קמת] טוש"ע יו"ד סי' קח.

רמב"ם דפוס ישן
ג קליפי רמון. ידוע: והנץ ש"ו ידוע ונקרא "אלגנאר": והגלענין. הם הגרעינין ואע"פ שהמי שביעית מסתפקין בהם כמו שנבאר אבל אינו מותר לאדם שיעשה ממנו סחורה אלא אם וידמן לו אבל אם נתכוין לצבוע ובכורות מצבועי שביעית אינו מותר ואע"פ שלוקח המעות והם ואוכל אותם בקדושת שביעית:

הערות ד"ר ש
24 כ"י. ובר"י: והתנן. והגיה הגר"א: תני. (גם משום דהוא תוספתא וגם דביניחואת, פאת השולחן). 25 הגר"א מחק חיבות כפולות אלו, וכן בכ"י ובר"ד ליתא לחיבות אלו, אומנם בחזו"א סי"ג סק"ד פירש גירסא זו (רד"א סופר). 26 בהג' הגר"א הגיה דצ"ל הדא (דזו מימרא בפני עצמה, פאת השולחן). ובכ"י. בהדא. 27 להאכילן לבהמה (הג' הגר"א). 28 רשום חצי עיגול קדם מילת ליקח, שאינו כן (הג' הגר"א). 29 כתי"י ובר"י: ר' יחיאל. 30 מ"כלומר" עד: ויתו לא" נמחק ונכתב במקומם: אקליפי רמון כ"ו (הג' הגר"א). פי דקאי אמשנה הבאה דקליפי רמון (רד"א סופר). 31 כ"י ובר"י: וש"י, ועיין חזו"א סי"ג סק"ב (רד"א סופר). ועיין גם במהר"א פולדא. 32 בהג' הגר"א מחק מ"כלומר" עד "כירובא בהן". 34 עיין ברש"י על המשנה, וברא"ש. 35 כ"י. ובר"י: ר' אבין.

ציעור. החליף אוכלי אדם צאוכלי בהמה כמה דמיא אוכלי אדם אין עושין מהן מלוגמא. והא תנינן²⁴ מוכרין אוכלי אדם ואוכלי בהמה ליקח בהן אוכלי אדם אבל לא אוכלי בהמה (אוכלי בהמה)²⁵ ליקח בהן אוכלי בהמה, ואין צריך לומר אוכלי אדם ליקח בהן אוכלי בהמה, כהדא²⁶ קינסתא דירקא מסקין לה לאגרא והיא יבשה מן גרמא. כלומר אחר שיבשה ללא חייה לאדם, מותר²⁷ ליקח²⁸ בהן אוכלי בהמה. ר' יוחנן צ"ש ר' שמעון בן יודקא, חיינא וצממריס עד התנוכה. ר' אילא²⁹ צ"ש ר' [שמעון בר בא ר'] יוחנן ומצורתיס הוו יתצין מקשיין, אמרין יש להן ציעור או אין להן ציעור. כלומר אטו הני דתשיב ותו לא³⁰. עבר ר' ינאי אמרין הא גבאא גשאליייה, אהן שאלוניה, אמר להון כל דבר שדרכו ליטור יש לו ציעור ושאיין דרכו ליטור אין לו ציעור, ואלו יש מהן שדרכן ליטור יש מהן שאין דרכן ליטור, ושרע³¹ מתייה מנייה. כלומר [לישורן] מלשון נוטר (פאה פ"ג מ"ו) שאינו מתקיים. וטובא איכא, אלא ששנה מקלתן ומנייהו ילפינן כל כיוצא בזה³²: ג קליפי רמון והנץ ש"ו. יש מפרשים נך פרח שעל הפיטומא, ולא קאי בגמר פרי. ובפרק מקום שנהגו (פסחים דף נג.) גבי והזיתים משנינו פי' בנזקתם משיגדל הן עליהן והוא כעין מתחלה, ודומה לו בצרכות (דף לו:) הפיטומא של רימון מנטרף והנץ שלו אין מנטרף (עכ"ל). משמע שהוא [ענין] אחר: והגלענין. לאו אגוזים קאי דאין בהן גרעינין, אלא [כלומר] קליפי אגוזים וגרעינין של שאר פירות כגון תמרים וזיתים. ושיין זהו שביעית. דקליפי אגוזים חזו לצביעה, וגרעיני זיתים ותמרים חזו להסקה ותמו נמי לבהמה, [גרעיני תמרה] כדלשכתן בצמה מדליקין (שבת דף קט.) דבר אכל תמרי וסדא קשייתא לחיותא, וגרעיני זיתים [גמין] יש שמוציאין מהן שמן³⁴: צובע צבוע. דכתיב לכה (ויקרא כה) לכל צרכיכס: שאין עושין סחורה. וצביעה בשכר כסחורה, ודרשין לאכלה ולא לסחורה (ע"ו סג.). ואפי' לזבוע צבוע הנאה אסור צירושלמי (שם) משום סחורה: ולא בבכורות ולא בתרומות. לילמא אהו ליה תקלה, אבל מדאורייתא שרי כדמיתא בפרק כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לא): צכור נאמר לא תפדה (במדבר י"ח), ונמכר הוא. [ואמרינן נמי (שם) בכור] צבועי הוא ללא מודבן הא צביעה מודבן, ואפי' אסור דרבנן ליכא צשמוט: ולא בנבילות ולא בטריפות ולא בשקצים (שם) ברמשים. ואמרינן בירושלמי (הל' ה) [כתיב] עמא"ם הם (ויקרא י"א), מה תלמוד לומר עמא"ם יהיו לכם, אלא אהו אפילו ואהו אסור הנאה. כל דבר שאסורו דבר תורה אסור לעשות בו סחורה, וכל דבר שאסורו מדברייהן מותר לעשות בו סחורה. [כלומר כגון אסורים דרבנן]. ופריך והרי תמור, [ומשני] למלאכתו הוא גדל. והי גמל, למלאכתו הוא גדל. ופי' אסרינן לעשות סחורה הני מילי במידי דקאי לאכילה. והדר קאמר ר' אושעיא נסיב והיב צהדין מוריים, ר' חונא³⁵ נסיב והיב צהדין חלמיתא. דגרים של נכרים [הס] האסורים מדרבנן,

בנבלות³⁰ ולא בטרפות* ולא בשקצים ולא ברמשים

* דאה יקוטיס עליז עמוד רלב.

פירוש מהר"י בן מלכי זדק

ג קליפי רמון והנץ ש"ו. פי' נץ הוא פרח שעל פיטמא (שלהן) [שולן]. קליפי אגוזים והגלענינים. פי' מן האגוז הקליפין, ומשאר פירות כגון תמרים וזיתים הגרעינין. יש ליה שביעית. שיש מקום שמוציאין מגרעיני זיתים שמן, ועוד אוכלין אותן (בני אדם) [בהמות]², ומוכרין אותן להסקה. וזהו פי' לדמיהן שביעית. הצבוע צובע צבוע. פי' מספיהו סטיס וקוצה ופואה של שביעית, דכתיב לכם יהיה, לכם לכל צרכיכס. אב"ל לא יצבע בשכר. ובירושלמי. אסור לצבוע אפילו בטובת הנאה לפי שאין עושין סחורה כלל, דכתיב (ויקרא כה) לאכלה, לאכלה ולא

בבכורות ולא בתרומות. וילמא אהי זהו ליה תקלה אבל מדאורייתא שרי כדמיתא בפרק כל פסולי המוקדשים (בכורות לא): צכור נאמר (במדבר י"ח) לא תפדה אבל נמכר הוא, ודוקא צחי גזרו יאכל שמוט נמכר חף מדרבנן כדלמרינן (שם) צבועי הוא ללא מודבן הא צביעה מודבן: לא בנבילות וטריפות. כדלמרינן צירוש כתיב (ויקרא ה) עמא"ם הם [הס] מה ת"ל עמא"ם יהיו לכם אהו אסור אפילו ואהו אסור הנאה. ופריך והרי תמור הרי גמל [ומשני] למלאכתו הרי הם גדלים ולא אסרי אלא צכור העומד לאכילה. עוד אמרינן

סחורה: ג והנץ ש"ו. הוא פרח שעל הפטומא ולא קאי בגמר הפרי כדמוכח בפרק כ"ז מברכות (בכורות לו:) דקאמר תסם הפטומא של רימון מנטרף והנץ שלו אינו מנטרף: וקליפי אגוזים. כל הני נזענין צה"ס: והגלענינים. הם גרעיני פירות כגון גרעיני זיתים שעושין מהן שמן וגרעיני תמרים חזו לצביעה כדלמיתא בפרק צמה מדליקין (שבת טו.) דכתיב תמרי וסדא קשייתא לחיותא: צובע צבוע. דכתיב (ויקרא כה) לכה לכל צרכיכס: שאין עושין סחורה ולא בפירות שביעית. וצביעה בשכר היינו סחורה: לא

ליקוטים
ג. במשנה. ולא בנבלות. בהרע"ב, סתם יינם כ"ו אסור לעשות בו סחורה. תימה דתיפוק ליה שאסור בהנאה כמבואר בכמה דוכתי במס' ע"ז, ועי' פסחים (ל.) בתורה אמר רבא, ובגליון הש"ס שם, ובמה שכתבתי עליו בע"ה. (רש"י)

1 כנדצ"ל. 2 הגתה הגר"ז. 3 כתב הראב"ה (סימן תתקנ"ג). פי' רבנו יצחק מסיטפונט, לא בבכורות משום דילמא אתי ליה תקלה. ועי' אמרו חכמים כל דבר שאיסורו מן התורה אסור לעשות בו סחורה, פי' בבביתות. ומסביר שם הראב"ה שזהו אליבא דרבי יהודה דקטן מ"ד.

עין משפט נר מצוה
 ח מ"י פ"ו מהל' שמיטה ויזיל
 ה' ז. מ"י פ"ה מהל' זכורות ה' י [סג עשין קמו
 קמו טו"ע י"ד כ"י שז סקיף
 ג]. ב מ"י פ"ח מהל' מאכלות
 אסורות ה' י סג לאון קמא
 [ועשין קמו] [קמ] טו"ע י"ד
 ס"י ק"י.

מסורת הש"ס
 א פסוקי דף כג.

רמב"ם דפוס ישרן

ומה שאמר ובנו מוכר ע"י ידו. הוא שאם יקח הבן ממה שאסף אביו ומכרו אין עליו חובה בזה אבל המעות ההם הם דמי שביעית ועוד נפרש דין דמי שביעית: ד הבכור הוא לכהן ואם נמצא בו מום יאכלנו בכל מקום כמו שאמר הכהוב (דברים טו) כי יהיה בו מום ומותר למכרו בין תמים בין בעל מום וכמו שנבאר בתחלת מסכת מעשר שני, מום שמואל למכרו אסור לסחור בו ועוד נפרש דיני הבכור ומומיו במקומו במסכת בכורות:

הערות ר"ש

35 כ"י. ובד"י ליתא כל זה, ובמקום זה איתא: אבל בשאר הדעות אסיר כגון להרויח בו. ועוד דיכול למכרו חוץ מדמי יין נסך שבו. *35 כ"י. ובד"י: היינו לוקח היינו לוקט. 36 האי לוקח לאו דוקא, דאפילו שליטתן כדי למכרו אע"פ שלא לקחן אסור (ר"ש). 37 כתב יד והמהר"ל לנדא. ובד"י: לוקט. *37 דפוס וילנא. 38 תוס' סוכה לט א ד"ה וליתיב. 39 כ"י. ובד"י: בר. 40 ברש"ס: וכל שכן שהקונה. 41 אלא שבעצמו לקט (נד דוד). 42 כ"י והמהר"ל לנדא. ובד"י: אבל. *42 כתב יד: בקונה להרויח ולמכרו. 43 תוס' סוכה לט א ד"ה שאין.

יקויטום

ג. במשנה. ולא יתא כו'. חזון ושונה משום סיפא אבל הוא כו'. (תירושי הגר"א)
 ולא יתא לוקח כו' ומוכר בשוק כו'. ועי' ר"ש ושכתב הדוא היד ללקוט ולמכור בשוק אסור. ובפשוטו נראה דלקוט ולמכור ראשי, ודנקיט [במשנתנו אבל הוא לוקט] ובנו מוכר על ידו, הוא לרבותא דאף דבנו אינו לוקט בעצמו ומחזי כלוקח מאביו ומוכר קמ"ל, וכ"ג שפי' השניא. ועי' בעיז' ר"פ השוכר (דף סב). בתוס' ד"ה נמצא שנחקק הדיבא בפי' משנה זו. (ר"ש) בר"ש. ד"ה ירושלמי. ולא משכחת שיהו כל בני דמתניתין שויין לענין סחורה אלא בקונה וכו' כע"ל. (ע"ב^ה)

ד. במשנה. לקח בכור למשתה בנו. ג"ב [עיי' מעשר שני (פ"א מ"ב)]. (שער הלוקטות)

דמתן צפרק אין מעמידין (ע"ז דף כט.). ואע"ג ומה שאמר ובנו מוכר ע"י ידו היינו אם לקח ממה דמורייס מני ליה התם גבי איסורי הגהה משום דרמו ביה חמרא (שם לד.), שמה לא היה נמכר יותר בעבור היין, ולא חשיב נהנה מן היין צמשא ומתן לדידה, [אלא בשאר הנאות אסור כגון להריח בו וליתן לפועליו, אבל במכירה יכול למכרו חוץ מדמי יין נסך שבו. ומיהו קשה מתסם יינן דרצנן ואסור לעשות צו סחורה. ויש לומר דאין למדין מן הכללות (עירונין סו.)]: *35 ויא' יהא לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו לקח לעצמו והותיר מותר למכרו: ד לקח בכור למשתה בנו או להגל ולא צריך לו מותר למכרו צידידיא) היה ועופות ודגים שנודמנו להם מינין טמאין שינויי נוסחאות: 1 שנתנו. ר"ש. ר"מ.

היינו לוקט³⁶, כדקמני סיפא אבל הוא לוקט [ובנו מוכר], וזהו קמני צמוספתא (פ"ה) לא יהא לוקט³⁷. [לכשמוכר בשוק הוא [הלוקטן]³⁷ עלמנו אסור, דללקט לאכלה [ויקרא כה) אמר רחמנא ולא ללקט לסחורה, דהיינו למכור (הוא): אב"י הוא לוקט ובנו מוכר ע"י ידו. כלומר צמקומו, מוכרין בשוק, [דלא חשיב סחורה כיון]³⁸ דהוא לא ליקטן: א"ק אעצמו והותיר מותר למכור. אפילו הוא בעצמו בשוק, כיון דליקטן לאפילה: ירושמי (שם). חו (מי) לא יהו חמשה מלקטין ירק ואחד מוכר, אבל מוכר הוא שלו ושל חצירו. חמשה אחים מלקטין ואחד מוכר על ידיהן. אמר ר' יוסי צ"ר³⁹ בן זבד שלא יעשו פלטור. מהו וזבד שלא יעשו פלטור, דלא יהא מוצן בזהווא אמרא בכל שעה, ואית דעבי מימר דלא יהא מוצן בכל שעה. פירוש. כשסם חמשה חצירים מלקטים בשותפות ו[אח"כ] אחד מהם מוכר הכל אסור. אבל אם ליקט לעצמו וחצירו ליקט לעצמו ומכר אותן צ' חלקים צבת אחת מותר, דהוי כעין הצלעה כדאמר (סוכה לג.) מבליע דמי אמרו צלוצ. אע"ג דהתם איירי לענין דמי פירות שביעית לעם הארץ, הכא נמי לענין סחורה הו' כמזבילע שלו בשל חצירו. הבושה אחיה. [שאינם שותפים] אע"פ שגראים כשותפים לפי שהם אחים, מ"מ אחד מוכר על ידיהן. [כלומר] צמקומו מוכר בשוק. וסחורי שביעית דמתן צפ"ק דר"ה (כג.) וצפרק זה צורר גבי אלו הן הפסולין (סנהדרין דף טו.) היינו צבי האי גוואה דאקרינן הכא. והאי דקאמר בגמרא צפ"ק זה צורר, בתחלה היו אומרים אופיין כשרין סוחרין פסולין, משרבו ממציאי מעות לעניים ואולי עינים ואספו ומיימו (להו), חזרו לומר אחד זה ואחד זה פסולין. היינו אופיין כעין לוקט וצנו מוכר על ידו, וסוחרין כגון שהלוקט עלמנו מוכר. ואפשר⁴⁰ שהקונה [כדי להרויח כגון קונה] מחצרו צולו כדי למכור ציוקר אסור דהיינו סחורה, אבל ממני' לא איירי בצידידיא. ולענין צבילה דאסר צמתני' לעשות סחורה ה' צדידיא כמיז (דברים יד) או מכור לנכרי, אלא לקנות [כדי] להרויח אסור, והיא כדומתה [ג] צבילה הרי זה כלוקח לעצמו והותיר וכצ"ד שדומתו להם [ד] צמקומו. ולא משכחת שיהי כל בני דמתני' שויין לענין סחורה [אס] לא צקונה⁴² למכור ולהרויח⁴². וצ"פ זה צורר (שם) פירש רצינו שלמה אופיין כשרין, דמנו למכליתיהו קודם זמן [הציעור]. וצפרק לולב הגזול (סוכה דף לט.) [גמין] פירש [רצינו שלמה] אין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ, דהתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה, שכל פירות שביעית חייבין להתצער שביעית הן ודמיהן, ולא שיעשה בהן סחורה [ולהציעור] לאחר שביעית [ולהעשרין]. ודבריו תמוהים מאד, דתיקשי ליה [דא"כ לישמרון]⁴³ כל אותם שיש להם שביעית ואין להם ציעור, שיש להם שביעית שלא לעשות בהם סחורה, ושלא לצבד, דכולהו מלאכלה נפק, ואכל פירות שביעית כחוב לאכלה אף על אותן שאין שביעית, ואכל מין לציעור קמני מותר, ולא יצטע צפק. ועל חס דתק להזכיר טעמא דסחורה, דצלוו ה' איכא איסורי טובא שאין עם הארץ עם אחיה, דאסור לקנות בהן צהמה [טמאה] ועצדים [וקריעות] וחלוק [ועולות ומנעלים], ואין נומנין לא לצבד [ולא לבלן] ולא לקפר ולא לספ, דשביעית ניתנה לאכילה ולשמיה ולסיכה ולא לשאר דברים, ואסור לפרוע [בהן] חוב, כולהו מן לקמן צפ"מ, ודמי אוכלי ארס אסור לקנות בהן מאכל צהמה (מוספתא פ"ה), ואסור לאכול דבר שאין דרכו לאכול כגון לכוס טמין ותרדין חיינ (ויזשמי פ"ח) ולצבל ירק לצהמה (שם), ואין מספר לדיין ולאסורין שאין עם הארץ כקי [צבן] [וגס] אינו מזהר בהן: ד לקח בכור. צעל מוס. למשתה בנו או לאכול צרגל מותר למכרו. אע"ג דמתני' כסחורה. ובתוספתא (פ"ה) קמני ר' אומר אומר אני לא ימכרו אלא צדמיו. כלומר צדמיי שקנאו,

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

בקביעות, וכל שאיסורו מדבריהן מותר. ויא' יהא לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק. דהיינו שחורה. אבל הוא מלקט ובנו מוכר במקומו. א"ק אעצמו והותיר מותר למכרו. ופירוש הוא עצמו. ד לקח בכור למשתה בנו. פי' בכור בעל מום. או שבידי הארץ

פירוש הרא"ש

צירושלמי כל דבר שאיסורו דבר תורה אסור לעשות צו סחורה וכל דבר שאיסורו מדבריהם מותר לעשות צו סחורה: ויא' יהא לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק. כלומר לוקט כדקמני סיפא אבל הוא לוקט. וצמוספתא קמני צבדילא ולא יהא לוקט ומוכר בשוק

היינו לוקט³⁶, כדקמני סיפא אבל הוא לוקט [ובנו מוכר], וזהו קמני צמוספתא (פ"ה) לא יהא לוקט³⁷. [לכשמוכר בשוק הוא [הלוקטן]³⁷ עלמנו אסור, דללקט לאכלה [ויקרא כה) אמר רחמנא ולא ללקט לסחורה, דהיינו למכור (הוא): אב"י הוא לוקט ובנו מוכר ע"י ידו. כלומר צמקומו, מוכרין בשוק, [דלא חשיב סחורה כיון]³⁸ דהוא לא ליקטן: א"ק אעצמו והותיר מותר למכור. אפילו הוא בעצמו בשוק, כיון דליקטן לאפילה: ירושמי (שם). חו (מי) לא יהו חמשה מלקטין ירק ואחד מוכר, אבל מוכר הוא שלו ושל חצירו. חמשה אחים מלקטין ואחד מוכר על ידיהן. אמר ר' יוסי צ"ר³⁹ בן זבד שלא יעשו פלטור. מהו וזבד שלא יעשו פלטור, דלא יהא מוצן בזהווא אמרא בכל שעה, ואית דעבי מימר דלא יהא מוצן בכל שעה. פירוש. כשסם חמשה חצירים מלקטים בשותפות ו[אח"כ] אחד מהם מוכר הכל אסור. אבל אם ליקט לעצמו וחצירו ליקט לעצמו ומכר אותן צ' חלקים צבת אחת מותר, דהוי כעין הצלעה כדאמר (סוכה לג.) מבליע דמי אמרו צלוצ. אע"ג דהתם איירי לענין דמי פירות שביעית לעם הארץ, הכא נמי לענין סחורה הו' כמזבילע שלו בשל חצירו. הבושה אחיה. [שאינם שותפים] אע"פ שגראים כשותפים לפי שהם אחים, מ"מ אחד מוכר על ידיהן. [כלומר] צמקומו מוכר בשוק. וסוחורי שביעית דמתן צפ"ק דר"ה (כג.) וצפרק זה צורר גבי אלו הן הפסולין (סנהדרין דף טו.) היינו צבי האי גוואה דאקרינן הכא. והאי דקאמר בגמרא צפ"ק זה צורר, בתחלה היו אומרים אופיין כשרין סוחרין פסולין, משרבו ממציאי מעות לעניים ואולי עינים ואספו ומיימו (להו), חזרו לומר אחד זה ואחד זה פסולין. היינו אופיין כעין לוקט וצנו מוכר על ידו, וסוחרין כגון שהלוקט עלמנו מוכר. ואפשר⁴⁰ שהקונה [כדי להרויח כגון קונה] מחצרו צולו כדי למכור ציוקר אסור דהיינו סחורה, אבל ממני' לא איירי בצידידיא. ולענין צבילה דאסר צמתני' לעשות סחורה ה' צדידיא כמיז (דברים יד) או מכור לנכרי, אלא לקנות [כדי] להרויח אסור, והיא כדומתה [ג] צבילה הרי זה כלוקח לעצמו והותיר וכצ"ד שדומתו להם [ד] צמקומו. ולא משכחת שיהי כל בני דמתני' שויין לענין סחורה [אס] לא צקונה⁴² למכור ולהרויח⁴². וצ"פ זה צורר (שם) פירש רצינו שלמה אופיין כשרין, דמנו למכליתיהו קודם זמן [הציעור]. וצפרק לולב הגזול (סוכה דף לט.) [גמין] פירש [רצינו שלמה] אין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ, דהתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה, שכל פירות שביעית חייבין להתצער שביעית הן ודמיהן, ולא שיעשה בהן סחורה [ולהציעור] לאחר שביעית [ולהעשרין]. ודבריו תמוהים מאד, דתיקשי ליה [דא"כ לישמרון]⁴³ כל אותם שיש להם שביעית ואין להם ציעור, שיש להם שביעית שלא לעשות בהם סחורה, ושלא לצבד, דכולהו מלאכלה נפק, ואכל פירות שביעית כחוב לאכלה אף על אותן שאין שביעית, ואכל מין לציעור קמני מותר, ולא יצטע צפק. ועל חס דתק להזכיר טעמא דסחורה, דצלוו ה' איכא איסורי טובא שאין עם הארץ עם אחיה, דאסור לקנות בהן צהמה [טמאה] ועצדים [וקריעות] וחלוק [ועולות ומנעלים], ואין נומנין לא לצבד [ולא לבלן] ולא לקפר ולא לספ, דשביעית ניתנה לאכילה ולשמיה ולסיכה ולא לשאר דברים, ואסור לפרוע [בהן] חוב, כולהו מן לקמן צפ"מ, ודמי אוכלי ארס אסור לקנות בהן מאכל צהמה (מוספתא פ"ה), ואסור לאכול דבר שאין דרכו לאכול כגון לכוס טמין ותרדין חיינ (ויזשמי פ"ח) ולצבל ירק לצהמה (שם), ואין מספר לדיין ולאסורין שאין עם הארץ כקי [צבן] [וגס] אינו מזהר בהן: ד לקח בכור. צעל מוס. למשתה בנו או לאכול צרגל מותר למכרו. אע"ג דמתני' כסחורה. ובתוספתא (פ"ה) קמני ר' אומר אומר אני לא ימכרו אלא צדמיו. כלומר צדמיי שקנאו,

עין משפט נר מצוה
 ג מ"י פ"ח מהל' מאלכות
 אסורות הל' ז סמנ' לאוין קמח
 [ועשין קמח, קמח] טו"ש ע"ד
 סי ק"ז. ד מ"י פ"ז מהל'
 שמיטה ויזבל הל' טו.

רמב"ם דפוס ישן
 מי שנתמנה ל"ו. הוא
 שיתכוין לצד עוף טמא או
 חיה טמאה בכוונה או בלא
 כוונה שגודמנו לו כגון שעברו
 עליו או יעבור הוא על קן
 מקניהן והלכה כרבי יהודה:
 ה' ל"ז הוא הפרה כבר
 אמרנו פעמים (לעיל פ"ב מ"ג)
 שזרדים הם הענפים שיזמרו
 אותם מן הגפנים יש מי
 שיטמין הענפים ההם כשהם
 לחים ויאכלו: ואלה. נקרא
 בלשון ישמעאל בלוטו:
 והבטנה. פסתאק וקבוצו
 בטנים: וזמרי. מין ממני
 הקוצים שצומחין בו גרגרין
 שחורים קשים כמו אפונים
 ונאכלין: מפני שנושרין
 מאביהן. רוצה לומר נופלין
 מהענפים שהם מיוחדים אליהם

שלא יריות צו כלום: ר' יהודה אומר אף מי
 שנתמנה. אע"פ שאינו ציד, דמנא קמח נקט ציד
 דוקא: והכמים אוסרין. למי שאינו ציד. ומפרש
 טעמא בירושלמי (סס) א"ר יוסי תמן אין מלכות
 אונסת הכא מלכות אונסת.
 כלומר לוקחת מס מן הידיים.
 ומשמע צירושלמי דר' יהודה
 קאי אפירות שביעית דמפרש⁴⁴,
 היך עבדא היה⁴⁵ ישז ועוסק
 במלאכתו כל שני שזוע
 ובשביעית התחיל לישא וליתן
 צפירות עבירה⁴⁶, אם יש עמו
 מלאכה אחרת מותר ואם לאו
 אסור, אבל אם היה צטל
 ממלאכתו כל שני שזוע
 ובשביעית התחיל לישא וליתן
 צפירות עבירה אע"פ שיש עמו
 מלאכה אחרת אסור. והא דתנן

מותר למכרן ר' יהודה אומר אף
 מי שנתמנה לו לפי דרכו לוקח
 ומוכר. ובלבד שלא תהא אומנתו בכך
 והכמים אוסרין: ה' ילובי זרדים
 והחרובין יש להם שביעית ולדמיהן
 שביעית יש להן ביעור ולדמיהן
 ביעור לולבי האלה והבטנה
 והאטדין יש להן שביעית ולדמיהן
 שביעית אין להם ביעור ולא
 לדמיהן ביעור אבל לעלין יש
 ביעור מפני שנושרין מאביהן:

זמקומן נמסכת כזרות: מי שנתמנה לו לפי
 דרכו הוא שיתכוין לצד עוף טמא או חיה טמאה
 כזונה מחילה, אם חלפו לידו או אם חלף הוא ליד
 קן מקניהן. והלכה כרבי יהודה: ה' ל"ז הוא
 הענף המלנבל. וכבר פירשנו
 כמה פעמים (לעיל פרק ז
 מ"ג) שזרדים הם הענפים
 שזומרין כמותן מן הכרם. יש
 שכושזין אותן הלנלצין כשהם
 רעניים ואוכלים אותם: א"ה
 "אלנלוט": והבוטנה עץ
 "אלפסתק". וז' רצים צטנים:
 ואטדיים ל' רצים של אטד,
 והוא מין קוליס המנמיח
 גרגרים שמוריס קשים כמו
 אפונים והם נאכלים: מפני
 שהן נושרין מאביהן שהן
 נופלין מנגפיהן שימסס אליהם
 כימס האז לנן, ולפיכך יהיה היעור שלהם צעמ
 נשירמס מענפיהם, כמו שיתבאר לך כשנבאר ענין
 היעור (פ"ט מ"ז):

צפרק זה צורר (פסהדרין דף כד): גצי סוחרי שביעית
 [דפסולין], אמר ר' יהודה אימתי צומן שאין לו אומנות
 אלא הוא אצל יש לו אומנות שלא הוא הרי זה כשר,
 מפרש הכא⁴⁷, היך עבדא היה⁴⁸ [ישז] צטל ממלאכתו

צפרק זה צורר (פסהדרין דף כד): גצי סוחרי שביעית
 [דפסולין], אמר ר' יהודה אימתי צומן שאין לו אומנות
 אלא הוא אצל יש לו אומנות שלא הוא הרי זה כשר,
 מפרש הכא⁴⁷, היך עבדא היה⁴⁸ [ישז] צטל ממלאכתו

כל שני שזוע ובשביעית התחיל ממשט ידו ונשא ונותן
 פסול, אבל אם היה [ישז] ועוסק במלאכתו כל שני שזוע וכיון
 שצאת שביעית התחיל לישא וליתן צפירות עבירה
 אפי' אין עמו מלאכה אחרת מותר⁴⁹. דלפילו⁵⁰ איסורא ליכא. והכמים אוסרין אע"פ שיש עמו מלאכה אחרת⁵¹.
 ולענין עדות נמי פסולים: ה' ל"זבי זרדים. [ולנצין] אין ששמו זרדמא [כמו זרדמא] אלא האשה שפלו
 (כמוזות עט.). ושדים מניסים תחמיו [כדלמרינן] עברני פסמס (פסמס קיא.): ל"זבי הא"ה. כדמתיב (ישעיה ו)
 כאלה וכאלון: בטנה. מלשון צטנים ושקדים (נלשתי מג): אטדיין. [מינין] קוליס: אב"ל ל"ע"ים. של כל אלו יש
 להם ציעור⁵²: מפני שנושרין [מאביהן]. אבל הלנלצין אין נושרין. ירושלמי (הל' ז). ציישא דפרקא⁵³ אימתר
 אין אוכלין על העיקר וכה אמרנו אוכלין על העיקר. א"ר פנחס תמן אין סופן להקשות [צרס] הכא סופן להקשות
 [וכיון שהקשן] נעשו כצניהן. פירוש. מלנלצין דהכא אעלין דרש פירקין⁵⁴ פריך, דהכא אמרינן גצי ולנצין דאין

ליקוטים
 ד. במשנה. ר"י וכו' לוקח
 ומוכר וכו'. ראה ליקוטים
 בעמוד הבא.

הערות ל"ש

44 ז"ל הירושלמי תמן תנינן
 א"ר אימתי צומן שא"ל אומנות
 כ"ו היאך עבדא היה בטל
 ממלאכה כ"ו ואפי' אין עמו
 מלאכה אחרת מותר אית תני
 לחומרא היה יושב ועוסק כ"ו
 אע"פ שיש עמו מלאכה אחרת
 אסור ר"ב בר"ז ר"א בשם
 ר"א הלכה כ"ו יהודה אף הכי
 כן א"ר תמן אין מלכות אונסת
 ברם הכא מלכות אונסת. ור"ל
 דכאן הלכה כרבנן (ר"י) באור
 זרוע הלכות שביעית סי' ש"ל
 וברברי רבינו בחי"ם סי' ל"ד
 סי' ל' (הגהות הגר"א).
 45 רשום א"ב על מלת היה
 (כלומר דהאי אוקימתא צ"ל
 באחרונה (הג' הגר"א). 46 כ"י.
 ובדפוס: בפירות שביעית.
 47 בהג' הגר"א: מ"הא דתנן
 כ"פ זה בורר" ועד "מפרש
 הכא" נמחק. 48 רשום א"א
 על מלת היה (כלומר דהאי
 אוקימתא צ"ל בראשונה וכנ"ל
 בלשון הירושלמי) (הגהות
 הגר"א). 49 מדברי הר"ש
 נראה דברייתא אחרת היא
 שחולקת על הראשונה (שערי
 אמונה). 50 רשום חצי עיגול
 קודם מלת דאפילו (הגהות
 הגר"א). ובדפוס וילנא הגיהו
 דצ"ל ואפילו. 51 ברש"ם אביא
 משפט זה לאחרי הברייתא
 הקודמת. 52 כ"י "מההרי"
 לנ"א. ובד"י: אבל עלין אין
 להם שנושרין. 53 בהגהות
 הגר"א יתיב "דפרקא" נמחק.
 54 בהגהות הגר"א: מלולבין
 דהכא אלולבין דרישא פריך.

שני שזוע וכיון שבאה שביעית התחיל לישא וליתן
 בפירות עבירה אפילו אין עמו מלאכה אחרת מותר.
 ודכוותה תמן לגבי עדות אין¹ פוסלין אותה. ה' ל"זבי
 זרדין. פ"י בינוקין. ל"זבי הא"ה. מלשון (ישעיה ו)
 כאלה וכאלון וכתוב (שם א) כאלה נובלת. בלע"ז
 צילסא. והבוטנה. פירוש מ'ל' בטנים ושקדים.
 והאטדיין. פ"י מיני קוצין הן. אב"ל ל"ע"ין. של אלו
 האילנות יש ביעור מפני שהן נובלות מאביהן, אבל
 הלולבין אינן נושרין מאביהן ולפיכך אין להן ביעור.
 [ובירושן]. וקשיא, ברישא דפירקא אמרינן בעלין
 אע"פ שיש מהן שאינן נושרין מתבערין ולא שדינן
 להו בתר העיקר, והכא את אמרת אוכלין על העיקר,
 ופריך רבי מנחם תמן אין סופו להקשות ברם הכא
 וכו' ליתא תיבת "אין".

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

ר' יהודה אומר אף מי שלא היה ציד ונתמנה לו לפי
 דרכו סוחר ולקוח ומוכר. והכמים אוסרין. ואמרינן
 [בירושן] מאי טעמא דרבנן דבציידים שרו ובהדייתים
 אסרי ותיירין יוסי בר' בון תמן אין מלכות אונסת
 הכא מלכות אונסת. פ"י לוקחת מס מן הציידין. [פירוש
 אחר] ר"י אומר אף מי שנתמנה לו לפי דרכו. פ"י פירות
 שביעית. לוקח ומוכר ובלבד שלא תהא אומנתו לכך.
 פ"י אלא יהיה לו אומנת אחרת. וכן נמי תנן בסנהדרין
 (כד): א"ר יהודה אימתי צומן שאין לו אומנת אלא
 הוא, אז פסול לעדות, אבל יש לו אומנות אחרת הרי
 זה כשר. ופירשו [בירושן] כיצד היה יושב ובטל
 ממלאכתו כל שני שזוע ובשביעית התחיל ממשט ידיו
 ונושא ונותן בפירות עבירה אם יש לו מלאכה אחרת
 כשר ואם לאו פסול, אבל אם היה עוסק במלאכתו כל

שני שזוע וכיון שבאה שביעית התחיל לישא וליתן
 בפירות עבירה אפילו אין עמו מלאכה אחרת מותר.
 ודכוותה תמן לגבי עדות אין¹ פוסלין אותה. ה' ל"זבי
 זרדין. פ"י בינוקין. ל"זבי הא"ה. מלשון (ישעיה ו)
 כאלה וכאלון וכתוב (שם א) כאלה נובלת. בלע"ז
 צילסא. והבוטנה. פירוש מ'ל' בטנים ושקדים.
 והאטדיין. פ"י מיני קוצין הן. אב"ל ל"ע"ין. של אלו
 האילנות יש ביעור מפני שהן נובלות מאביהן, אבל
 הלולבין אינן נושרין מאביהן ולפיכך אין להן ביעור.
 [ובירושן]. וקשיא, ברישא דפירקא אמרינן בעלין
 אע"פ שיש מהן שאינן נושרין מתבערין ולא שדינן
 להו בתר העיקר, והכא את אמרת אוכלין על העיקר,
 ופריך רבי מנחם תמן אין סופו להקשות ברם הכא
 וכו' ליתא תיבת "אין".

פירוש הר"א

זמקומן נמסכת כזרות: מי שנתמנה לו לפי
 דרכו הוא שיתכוין לצד עוף טמא או חיה טמאה
 כזונה מחילה, אם חלפו לידו או אם חלף הוא ליד
 קן מקניהן. והלכה כרבי יהודה: ה' ל"ז הוא
 הענף המלנבל. וכבר פירשנו
 כמה פעמים (לעיל פרק ז
 מ"ג) שזרדים הם הענפים
 שזומרין כמותן מן הכרם. יש
 שכושזין אותן הלנלצין כשהם
 רעניים ואוכלים אותם: א"ה
 "אלנלוט": והבוטנה עץ
 "אלפסתק". וז' רצים צטנים:
 ואטדיים ל' רצים של אטד,
 והוא מין קוליס המנמיח
 גרגרים שמוריס קשים כמו
 אפונים והם נאכלים: מפני
 שהן נושרין מאביהן שהן
 נופלין מנגפיהן שימסס אליהם
 כימס האז לנן, ולפיכך יהיה היעור שלהם צעמ
 נשירמס מענפיהם, כמו שיתבאר לך כשנבאר ענין
 היעור (פ"ט מ"ז):

זמקומן נמסכת כזרות: מי שנתמנה לו לפי
 דרכו הוא שיתכוין לצד עוף טמא או חיה טמאה
 כזונה מחילה, אם חלפו לידו או אם חלף הוא ליד
 קן מקניהן. והלכה כרבי יהודה: ה' ל"ז הוא
 הענף המלנבל. וכבר פירשנו
 כמה פעמים (לעיל פרק ז
 מ"ג) שזרדים הם הענפים
 שזומרין כמותן מן הכרם. יש
 שכושזין אותן הלנלצין כשהם
 רעניים ואוכלים אותם: א"ה
 "אלנלוט": והבוטנה עץ
 "אלפסתק". וז' רצים צטנים:
 ואטדיים ל' רצים של אטד,
 והוא מין קוליס המנמיח
 גרגרים שמוריס קשים כמו
 אפונים והם נאכלים: מפני
 שהן נושרין מאביהן שהן
 נופלין מנגפיהן שימסס אליהם
 כימס האז לנן, ולפיכך יהיה היעור שלהם צעמ
 נשירמס מענפיהם, כמו שיתבאר לך כשנבאר ענין
 היעור (פ"ט מ"ז):

זמקומן נמסכת כזרות: מי שנתמנה לו לפי
 דרכו הוא שיתכוין לצד עוף טמא או חיה טמאה
 כזונה מחילה, אם חלפו לידו או אם חלף הוא ליד
 קן מקניהן. והלכה כרבי יהודה: ה' ל"ז הוא
 הענף המלנבל. וכבר פירשנו
 כמה פעמים (לעיל פרק ז
 מ"ג) שזרדים הם הענפים
 שזומרין כמותן מן הכרם. יש
 שכושזין אותן הלנלצין כשהם
 רעניים ואוכלים אותם: א"ה
 "אלנלוט": והבוטנה עץ
 "אלפסתק". וז' רצים צטנים:
 ואטדיים ל' רצים של אטד,
 והוא מין קוליס המנמיח
 גרגרים שמוריס קשים כמו
 אפונים והם נאכלים: מפני
 שהן נושרין מאביהן שהן
 נופלין מנגפיהן שימסס אליהם
 כימס האז לנן, ולפיכך יהיה היעור שלהם צעמ
 נשירמס מענפיהם, כמו שיתבאר לך כשנבאר ענין
 היעור (פ"ט מ"ז):

עין משפט נר מצוה
ה ר מיי פ"ו מהל' שמיטה
ויובל הל' ע.

מסורת הש"ס

(ב מנה דף ט. ג) מנה דף ט:

רמב"ם דפוס ישן

כחיס האב לבן. ומפני זה יהיה ביעור שלהם כשהיו נופלות המענפים כמו שיתבאר כשנשרש ענין ביעור: ו הוורד. הם השושנים האדומים שיש להם ריח טוב ועליהם נאמר (שה"ש ה) שפתוחיו ושושנים: והכפר. נקרא בלשון ערב חנה וכן נאמר (שם א) באשכול הכופר אלחנה היא אשכולות יפות עד מאד ויש מי שיאמר שהכופר הוא גרופל"י: והקטף. אילן אפרסמון הנקרא בלטי: ול'ובום. נקרא בערב שאה בלטי הוא קשטיאס ו"א שהוא נקרא צנבור הוא פינולי"ש. והלכה כרבי שמעון:

הערות לר"ש

55 דלוק שוטה (ר"ש סילילאו).
56 ברש"ם נוסף: והתם אין סופו להקשות והוי עיקר בפני עצמו ועלים בפני עצמם והאי כריניה והאי כריניה. 57 כ"י. ובר"י: אלא יפקדים בין לעניים בין לעשירים לר' יוסי ולר"י לעניים דוקא. 58 כ"י. ובר"י: ור' זירא אמר בקטפא דפירא דברי הכל פירא הוא כי פליגי וכו'. 58* כ"י. ובר"י: ערלה שמיעליהשהמעמד. 59 אפילו הוי פירא יאז מותר (תוס' ב"ק 59* כ"י. ובר"י: והא לאכלה כתב דאכילתו וביעורו שוה. 60 אפילו לא הוי פירא יאה אסור (תוס' ב"ק קא ב).

לוקטום

[שי"ן לעמוד הקודם]

ר' יהודה אומר אף מי שנתמנה לו לפי דרכו לוקח ומוכר כו'. נ"פ דר"ל דמי שנתמנה לקנות בדרך מקרה שרי ואינו אסור אלא למי שאומנתו בכך לקנות ולמכור, ומה שפסק הרמב"ם כו' יהודה, התירו"ט הניחו בצ"ע, ובירושלמי פסקו כו' יהודה, ואף דמשמע דעל כ"י דסנהדרין (דף כד:) קאמר, כי כן כל הסוגיא דהכא איתא שם, והתם לא הובאו דברי יהודה דהכא, וכן בבבלי שם (סנהדרין כו:) פסק אותו אמורא (ר' אבהו א"ר אלעזר) כותיה, והתם ודאי לא קאי רק אהא סנהדרין, מ"מ הא משמע מהירושלמי דר"י דהכא אילן לישיתיה דשם, ועי' בשנ"א.

לנה ציעור לפי שאין נושרין מאציהן, וצרישא מן גבי עליו⁵⁵ דיש לנה ציעור אע"פ שאין נושרין מאציהן. ומשני דלולבין להכא סופן להקשות [לכן] נעשין כצביה⁵⁶: ו הוורד. שושן: כופר. מין צושם [דכמצי (שיר א) אשכול הכופר]: קטב. כמו קטף, והוא לרי (צראשית לו) דמתרגמינן קטף. [ומניא (כרימות) (ו) הנרי אינו אלא שרף מעצי הקטף]: ל'ובום. הוא לוט דקרא

ו הוורד⁵⁷ והכפר והקטף והלוטם
יש להם שביעית ולדמיהן שביעית
ר"ש⁵⁸ אומר יאין לקטף שביעית

ו הוורד "אלוד": הכופר "אלחנא", וכן יש מפרשים צ'אשכול הכופר' (שה"ש א יז) שהוא אשכול "אלחנא", לפי שהוא נעשה אשכולות במכלית היופי. ויש אומרים שכופר "אלקרבנל": והקטף עץ האפרסמון, צלי ספק. ול'ובום "אלשאה צלוט", ויש אומרים "אלנצובר". והלכה כר' שמעון:

דמתרגמינן לטוס (סס). וקסבר מנא קמא דקטפו זהו פריו: יש ל'הן שביעית. וצריך להפקינן ואסור לעשות בהן סחורה, ולא אמרינן דהו כעצים דאין בהן קדושת שביעית משום דהנחתא אחר ציעורן כדאיתא צפרק לולב הגזול (סוכה דף מ.ו.) וצפ"ק דנה (דף ט.ו.) מיימי לה וגרסינן שם צכל הספרים יש לנה ציעור ולדמיהן ציעור, וכאן אינו כמו צ צושם ספר ומ"מ אמת הוא, דמדלל מני אין לנה ציעור שמע מינה דיש לנה: ול'דמיהן שביעית. דמה שקונה מהן [נכנס בקדושת שביעית] ואסור לאצדו ולעשות ממנו מלוגמא, אלא אכילה שמה וסוכה, לאכול דבר שדרכו לאכול ולסוך דבר שדרכו לסוך, שלא ישנה. [ויש לנהן ולדמיהן ציעור, דאסור לקיימם אחר [ה]ציעור אלא יפקירם לכל אדם ויאכלו צין עניים⁵⁷ צין עשירים לר' יוסף, ולר' יהודה עניים דוקא [למן פ"ט מ"ח]. ואמרי' צפ"ק דנה (סס) א"ר פדת מאן מנא קיטפא פירא ר' אליעזר היא, דתנן (ערלה פ"א מ"ו) (ר"א אומר] המעמיד צשרף הערלה אסור. ור' זירא פליגי עליה ומוקי מתני' בקיטפא דפירא ודברי הכל⁵⁸, ומי פליגי [בצנן עליה דר"א] בקיטפא דגוזול, [אלל בקיטפא דפירא מודו לה]. ור' פדת סבר דלאך צוקיטפא דפירא פליגי, ור' יהושע [מאן] דשמיע ליה קאמר וליה לא סצירא ליה. דוחק הוא [זה ולא יתכן כלל], דמנא ליה [האן] דליה לא סצירא ליה. אלא יש לפרש ד[האן דק]אמר ר' יהושע גבי ערלה (סס), צפירוש⁵⁸ שמעמי שהמעמיד צשרף העלין צשרף הטיקין מותר צשרף הפגין אסור מפני שהוא פרי, [צערלה דווקא הוא דאסר משום ד]כמצי [ויקרא יט] את פריו את הטפל לפריו, כגון קליפי אגוזים ורמונים והוא הדין שרף דידהו שהוא [ד]פרי, אלל לענין שביעית לא, והא דקמני מפני שהוא פרי לאו דוקא אלל [כלומר] מפני שהוא טפל לפרי. ורבי זירא סבר דמפני שהוא [פרי] ממש קאמר. ור"מ והאי קטף היכי דמי, אי הנחתו אחר ציעורו מאי טעמא דמאן דאסר⁵⁹, והא צפרק⁵⁹ לולב הגזול (סוכה דף ט.ו.) וצהגזול קמא [צ"ק דף קא:]: דרשינן לאכלה [ויקרא כה] דומיא דאכילה דהנחתו וציעורן שוה ילאו עזים שהנחתו אחר ציעורן, ואי הנחתו וציעורן שוה מאי טעמא דמאן דרשי⁶⁰. ואי הו צפליגי בקיטפא דגוזול הוה יחא, דמנינן למימר [ד]מאן דשרי משום דצטל אגז

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

סופו להקשות ומכיון שהוקשו נעשו כאביהן. ו הוורד. פ"י שושן. והכופר. כדכתיב אשכול הכופר. והקטף. תרגום צרי קטף ותנן (כריתות ו.) הצרי אינו אלא שרף [הגוזול] מעצי הקטף. והלוטם. ולוט תרגום ולטום. קסבר תנא קמא קטפו זה פריו. בנדה פ"א [ח.] איתנינן לה, וא"ר פדת עלה מאן תנא קטפא פירא ר' אליעזר דתנן [ר"א אומר] המעמיד בשרף הערלה אסור מפני שהוא פרי, קסבר ר' פדת פליגי רבנן עליה דר' אליעזר אפילו בקטף דפירי ואמרי לאו פירי הוא, להכי אוקים מתני' כו' אליעזר. אמר ליה ר' זירא חזי דמינך ומאבוך שריתו קיטפא לעלמא, את אמרת מאן תנא קטפא פירא ר' אליעזר, אבוך אמר אין הלכה כו' אליעזר ככוליה תלמודא אלא בארבע הלכות בלבד ותו לא, והא לאו מינהון, משתכח דקא שריתו קטפא. אמר ליה ר' ירמיה לר' זירא ואת לא תסברא דמאן תנא קטפא [פירא] ר' אליעזר, והתנן רבי אליעזר אומר המעמיד בשרף הערלה אסור. אפילו תימא רבנן, עד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' אליעזר אלא בקיטפא דגוזול פ"י שרף היוצא מעיקר האילן או מנופו, אבל בקיטפא דפירא גופיה מודו ליה דפירי 1 כ"ה בגמ' שם.

פירוש הרא"ש

אמר דנקטפא דגוזול פליגי אלל בקיטפא דפרי מודה ר"ש דהוי פרי, ור' פדת אמר דלאך בקיטפא דפירא פליגי אלל בקיטפא דגוזול לא פליגי. והתם כמו צ צושם יק להם צושם ולדמיהן ציעור וכאן אינו כמו צ צושם ספר ומיחו צומת מדלל מני אין להם ציעור ש"מ דיש להם:

ז ורד חדש שכבשו בשמן ישן הוא שיכבש העץ⁵⁹ אע"פ שהנחתו וזיעורו שוה⁶⁰. [ומה נפסק] ורד של שביעית בשמן של ששית, ילקטנו לפי שאין לר' ירמיה דמוקיי ממני⁶¹ דקטפא דפירא⁶² כרין טעם לר' רישומו של טעם הורד יוכר בשמן, כיון שהשמן קדוש והורד חדש, אלא אם הונח זמן רב: וישן בחדש שדרך קטף לצבא צבילין כמו צפרי, צטלין זה זה אגב הוא שיכבש ורד של שביעית מפני שאינו פרי: ז וורד חדש שכבשו בשמן ישן ילקט את הוורד וישן בחדש הייב בביעור דזירושלמי (סס) משמע [צהלא] לר' פדת פליגי בקיטפא דגווחא, דלמרי' [בירושלמי] ר' פדת (ו) ויסי צסס ר' יוחנן אחיה דר' שמעון כר' יהושע, דתינין תמן אמר ר' יהושע שמעתי צפירוש שהמעמיד צשרף העלין וצשרף העיקרין מותר צשרף הפגין אסור מפני שהוא פרי. והיינו מנתי' דסוף פרק קמא דערלה (מ"ו). שמע מינה דר' פדת מוקי לה ממני' דהכא צשרף העלין והעיקרין. ולפי זה איך תמישצ סוגיא דפרק קמא דנדה (ת). דמייתי התם ממני' דהכא ואמר ר' פדת עלה מאן תנא קיטפא פירא ר' אליעזר היא, ואמר ליה ר' ירמיה דמוקיי לה ממני' דהכא ואמר ר' פדת דלמרי' [מאן תנא] קיטפא פירא ר' אליעזר ואצוק אמר הלכה כר' אליעזר צצריצע ותו לא, ואמר ליה ר' ירמיה לר' ירמיה לר' ירמיה ואת לא תסיצבא דמאן תנא קיטפא פירא ר' אליעזר והתנן ר' אליעזר אומר המעמיד צשרף הערלה אסור, אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' אליעזר אלא בקיטפא דגווחא אצל בקיטפא דפירא מודו ליה דתנן אמר ר' יהושע שמעתי צפירוש שהמעמיד צשרף העלין [צשרף העיקרין מותר צשרף הפגין אסור מפני שהוא פרי]. צסוף פרק קמא דערלה (מ"ו) מיתניא פלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע. והשתא לפי [מה] שהוכחתי מכת הירושלמי דר' פדת מוקי ממני' דהכא בקיטפא דגווחא, מאי קאמר ליה רבי ירמיה⁶³ מישתרי קיטפא, כמו כן⁶³ מר' ירמיה ומאצבא דר' פדת [נמין]⁶⁴ מישתרי קיטפא דכולהו מודו דבקיטפא דגווחא פליגי. ושמא היה כועס עליו לפי שקתס ר' פדת דזבירו שאמר⁶⁵ מאן תנא קיטפא פירא ר' אליעזר דמשמע כל קיטפא אפילו דפירא, שהיה לו לפרש דזבירו ולומר מאן תנא קיטפא דגווחא פירא ר' אליעזר, וכל זה דוחק. ונראה לפרש דצין רבי פדת צין רבי ירמיה מודו דבקיטפא דגווחא פליגי גבי ערלה, אלא דר' פדת משהו צביעית לערלה להסיר לר' יהושע בקיטפא דגווחא צזה כ[מנו צ]זה, ור' ירמיה קאמר עד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' אליעזר גבי ערלה אלא בקיטפא דגווחא, אצל בקיטפא דפירא מודו ליה גבי ערלה, [ו]כך שוה קיטפא דגווחא לגבי שביעית כקיטפא דפירא לגבי ערלה, משום דגבי שביעית לא צעינן פרי שהשביעית נוהגת [צכל דצב] צין צמאלל אדם צין צמאלל צהמה, הלכך אין שרף שלו צטל לגבי העץ. ולשון הירושלמי (סס) מוכיח כן, וזה לשון הירושלמי ר' פדת ור' יוסי צסס ר' יוחנן אחיה דר' שמעון כר' יהושע ד[מתינין תמן] אמר ר' יהושע שמעתי [שמעמיד צשרף העלין [צשרף העיקרין מותר צשרף הפגין אסור מפני שהוא פרי]. אמר ליה ר' ירמיה לר' פדת כמה דתימר תמן הלכה כר' יהושע וכה הלכה כר' שמעון. א"ר ירמיה⁶⁶ דומיא היא, כל דכה⁶⁷ צטל על גבי סרפא אליין⁶⁸ אינו סרפא אלא גבי סרפא. וכו' וצמא צהמה קדושת שביעית חלה עליהן ואין קדושת ערלה חלה עליהן. גבי אצין חת לך חורי, ר' יהושע אמר שמעתי ור' שמעון צסס גרמיה אמרה. למה⁶⁹ סרף פרי, הפגין פרי. אין תימר סרף פרי עשה כן צמרומה אסור ואין תימר פגין פרי עשה כן צמרומה מותר, למה שהיית מרומה מותרת והיית ערלה אסורה. פירוש. דתגינן תבון. צסוף פ"ק דערלה. סרף. כמו שרף. [כמה דתימר. כלומר] לפי [מה] שאחת אומר דר' שמעון צביעית ר' יהושע, כמו שלשם הלכה כר' יהושע לגבי רבי אליעזר כמו כן צממתי' הלכה כר' שמעון לגבי רבנן, והיינו דקאמר צפ"ק דנדה (סס) חזי דמיין ומאצוק מישתרי קיטפא לעלמא. א"ר יונה⁶⁶ ודביא היא. כלומר וכי דמו אהדי, צממיהא. כל דכה בטל על גבי סרפא. צהיא דערלה צטל שרף העלין והעיקרין אגב אילן, ושרי. ואילין. כלומר והנך דשביעית אינו צטל אגב אילן, כמו שמפרש שהשביעית נוהגת צאכולי צהמה מה שאין [בן] צערלה. אמר ר' אבין אית לך חורי. עדיין יש לך ראייה אחרת דר' שמעון ור' יהושע לאו חדא נינהו, שהרי ר' יהושע אמר דזבירו מפי השמועה ור' שמעון צסס גרמיה, ואי איתא דחדא נינהו הוה ליה לנימר נמי לר' שמעון שמעתי. ומפרש למה שרף פרי. צממיהא. טעמא דרבי פדת קא אחא לפרש, וכן מוכח צירושלמי דערלה צסוף פרק קמא (הלכה ה) דגרסינן התם אמר ליה שרף פרי, שהשיצ רבי פדת לרבי ירמיה וכי השרף יש לי לחשוב פרי, הפגין הוא הפרי ולא השרף. ויתכן שרבי פדת רואה לומר דאפילו שרף הפגין לאו פירא, והא דאסר ר' יהושע לגבי ערלה דמרבצין ליה מאת (ויקרא יט) הטפל לפריו. והשתא לרבי פדת גבי שביעית מאן דאסר אסר אפילו בקיטפא דגווחא, ומאן דשרי שרי אפילו בקיטפא דפירא. אין תימר. כמו אם תאמר. ועוד מסתבר דקסבר [ר'] פדת רבי יהושע שרי צערלה מדאורייתא אפילו צשרף הפגין, אלא דמרבצנן חממירו צערלה, כמו שמפרש משום דהיית ערלה אסורה, אצל צשביעית ומרומה לא חממירו דהיינו מותרת: ז חדש של שביעית: ישן. משהו ששית: ילקט את הוורד. ויאכלנו, והשמן מותר ואין צו קדושת שביעית, דוורד לא יאיצ טעמא בשמן: וישן בחדש. כגון ורד של ששית בשמן של שביעית, חייב לצער את הכל. ופריך בירושלמי

עין משפט נר מצווה
ז מיי' פ"ו מהל' שמטה ויזבל הל' כה [ועיי' צבי' ו"ד רש"י קה וצבאה"ג].

רמב"ם דפוס ישן
ז וורד חדש שכבשו בשמן ישן. הוא שיטמין וורד של שביעית בשמן של ששית הרי הוא מלקט אותו מפני שלא יכנס כח הוורדין וטעמם בשמן שהשמן הוא ישן והוורד חדש אלא אם יניחהו זמן רב: **ישן בחדש.** הוא לתת וורד של שביעית בשמן של מוצאי שביעית וזה יכנס בו כח הוורד וטעמו מיד ומפני זה חייב לבער השמן אבל

הערות ד"ש
59 לפי שאינו כי אם לחלוחי העץ (תוס' נדה ח א). 60 אבל אי' הו' פירא חשיב באפי' נפשיה ולא בטיל לגבי עץ (תוס' ב"ק קא ב). 61 בדי' נוסף: דברי הכל פירא. 62 דאי הוה מצנין למימר דפליגי הכא ת"ק ור"ש בקיטפא דגווחא, הוה אחי שפיר וכו' אבל השתא אלא אם יניחהו פדת בקיטפא דפירא פליגי, ולר' ירמיה נמי ליכא למימר הכי וכו' ומוקי לת"ק דין אפילו כהוכחים ההתם, והכא במאי עסקינן בפירא ואפילו הכי פליגי ר"ש דאיהו מיקל טפי מחכמים דערלה (לחם שמים לעיב"ץ). 62 כ"י. ובד"י: ויש לומר שדרך קטף לבוא באילן כפרי אילן זה וזה אגב אילן מאחר וכו'. והמהר"י לנדא הגיה: באילן ובטל אגב אילן ומיהו וכו', וכע"ז בהגהות הגר"ב רנשבורג: זה וזה בטל אגב אילן. ופירש שרף הפרי קה"י: ור"ל דטעם שרף הפרי וטעם פרי העץ שרין, וכיון דשרף העץ אין לו תורת פרי ה"ה קיטפא של הפרי צעמא נמי בטל לאילן. ועיי' בחזו"א סי' סק"ו שכתב: אף קיטפא דפירא אינו תולדת הפירות אלא תולדת העץ היצא דרך הפירות ומתבטל אגב העץ (עפ"י רד"א סרפא). 63 כ"י והגר"ב רנשבורג. 63 בהג' הגאון רבי בצלאל רנשבורג: קשירתו קיטפא הא מר' ירמיה. 64 הגהות הגר"ב רנשבורג. 65 כ"י. ובדפוס"י: ואמר, והגר"ב רנשבורג מוקי תיבת ואמר. 66 כ"י. ובד"י: א"ר ירמיה. 67 כ"י. ובד"י: כל דבר, וכי' לקמן, והגר"א הגיה דצ"ל קטף. [ונראה שכונתו שיש להוסיף תיבת "קטף", וכי' בשנת אליהו]. 68 בהג' הגר"א: אילן. 69 בהג' הגר"א מחק תיבת "למה", והגיה: סרף פרי או הפגין פרי.

פירוש מהר"י בן מלכי צדק
לא סבירא ליה. ז וורד חדש. וורד של שביעית. שוכבשו בשמן ישן. פ"י בשמן משנת ששית. ילקט את הוורד. ויאכלנו והשמן מותר, דתניא (תוספ"ה) וורד

ליקוטים
זו בר"ש. ד"ה ולדמיהן. מאי קא"ל ר"ז משתרי קטפא מר"ז ומאבוהי דר' פדת נמי משתרי קטפא דכולהו מודו דבוקטפא כו'. כצ"ל. (ע"ב"ץ)

פירוש הרא"ש
ז וורד וכו'. צירושלמי פריך עלה הכא איתמר ילקט את הוורד והכא איתמר חייב צביעור, ר' אבהו צסס ר' יוחנן פריך

עין משפט נר מצוה
אמ"י פ"ז מהל' שמיטה ויזבל
ה' כג ופנ"ו מהל' מאלכות
אסורות הל' ח [סג עשין קמו,
קמח].

מסורת הש"ס
(א) מדיס דף נח:

רמב"ם דפוס ישן

החרובין בין יכנס בו טעם
החרובין מיד ומפני זה על שני
הדברים חייב לבער היין:
ושאמר מין במינו כ"ל שהוא.
כגון שיתערב יין של שביעית
ביין של ששית ואפילו טפה
אחת בכלי גדול הוא חייב
לבער וזהו שאמר שביעית
אוסרת כ"ל שהוא במינה
ושאמר ושל"א במינה בנותן
טעם כמו הוורד בשמן
והחרובין ביין וכן הדיון בשאר
איסורין שבהורה ולשאר
האיסורין כולם רמו באמרו זה
הב"ל כ"ל שהוא בנותן
טעם וכו' ועוד יתבאר זה בסוף
ע"ז.

הערות לר"ש

72כ"ו. ובד"י: ר' זירא. 73כ"י
והגר"א. 74 כת"י והגר"א.
ובד"י: ברש"י. וראה חזו"א יא
ס"ק א. 75 בהגהות הגר"א
מוסיף: פתו חורין ורד חדש
בשמן ישן ורד שביעית בשמן
של ששית, וישן בחדש ורד
של ששית בשמן של שביעית.
76 רשום חצי עיגול קודם מלת
כלומר (הג' הגר"א).

ליקוטים

ז. במשנה. שביעית אוסרת.
קודם הביעור לאכלן בקדושת
שביעית. (חידושי הגר"א)
בר"ש. ד"ה וישן. ודבר
תימה מאי קשיא ליה אפי'
כו' דשמן נותן טעם בוורד
כו'. ואנכי תמיה על תמיהותי
[לכיון הדיוטין הדירושלמי
ס"ל דגם ורד נותן טעם בשמן,
אלא שאינו אוסר קודם
הביעור, לכן שפיר מקשה
מסיפא דחייב בביעור. ומאי
דאיצטריך תנא לאשמעין דין
דאשתהי בחרובין ולא נקטו
בוורד גופיה ל"ל לוורד שהוא
רך איך דרך לשוהותו בשמן
שימוח שם וכיון שקלט
השמן ריחו ונטלחו מתוכו.
ועי"ל דוורד אפי' אישתהי
מותר דכל טעמו נפלט ממנו
בשנה מועטת, וכמו בש"ב
דתנן בפ"ג דעוקצין מ"ד
משנתן טעמו בקרייה אין בו
משום תרומה. (רש"י)

(הל' ז') הכא איתמר ילקט את הוורד וכה איתמר חייב
צניעור. רצי אצטו צנס ר' יוחנן תרין (מ)תניין אינון.
אמר ר' זעירא⁷² יכול אלא פתח [לון] צתריין פתח,
וורד חדש [שכנסו צסמן ישן וורד של צצניעית]⁷³ שכנסו

[צסמן]⁷⁴ של ששית, וישן צחדש
וורד צצניעית צסמן [צלן]
צסניית⁷⁵. כלומר⁷⁶ רישא דוורד
חדש וצסמן ישן, של ששית צצנה
צצניעית צעדיין לא הגיע זמן
הצניעור, מלקט הוורד והצסמן
מותר. אצל סיפא צוורד של
צצניעית צסמן של צסניית, שכבר
הגיע זמן הצניעור וצתחייב

הוורד צצניעור חייב לצער את הכל, כדקמני סיפא
דמין צשאינו מינו חייב לצער צנותן טעם. ודבר תימה
מאי קשיא ליה, אפילו איירי צחד פתחא כגון וורד של
צצניעית צסמן של ששית צוורד של ששית צסמן של
צצניעית, מכל מקום האי חייב צצניעור והאי אינו חייב
צסמן: (ד)חרובים חדשים. הכא [נמן] גצי חרוצין מיירי
צשטתהו ציין עד שהגיע זמן הצניעור, משום הכי
צכל ענין חייצו צצניעור, אצל צצצניעית ילקט החרוצין כמו
צוורד. וצהדיא תניא צצתוספתא (פ"ה) גצי חרוצין
צדמנן הכא גצי וורד, החרוצים החדשים שכנסו ציין ישן
ילקט החרוצין והיין מותר ישנים צחדש חייב
צצניעור: השביעית אוסרת כ"ל שהוא במינה. כגון
לאחר הצניעור, אצל קודם הצניעור אין צו קדושת
צצניעית עד שיהא צו צנותן טעם: ושל"א במינה. אפילו
לאחר הצניעור בנותן טעם. וז"ל עיין צצקוף
הגודר מן הירק (מדיס נח). דמשמע דאיירי צגידולין,
(ו)הו חיימה (ד)שלא צמניה לא יתכן צגידולין:
חליק פירקא

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

שכבר נכנסה שנה ח' לפיכך חייב לבער את הכל גם
הוורד גם השמן כדבעינן למימר לקמן כל שהוא
בנותן טעם מין בשאינו מינו חייב לבער. רבי זעירא
פתר מתני' בתרי פתרי, כי היכי דלא לוקמה בתרי
פתרי כר' יוחנן, אבל ר' יוחנן פתר לה בחדא פתרא
ואוקים לה בתרי תנאי כדבעינן למימר לקמן
בסמוך. חרובין חדשים שכבשן ביין ישן וכו' חייב
לבער. ומסתברא שעבר שביעית כבר. אבל חרובין
חדשין של שביעית שכבשן ביין ישן ועדיין לא
הגיע הביעור ילקט את החרובין ויאכלם והיין מותר
כמו בוורד. ותניא נמי הכי (תוספתא פ"ה) חרובין
חדשין שכבשן ביין ישן ילקט את החרובין והיין
מותר, וקשה עם מתני' אלא מסתברא כדשינין.
ירושל'. הכא את אמר ילקט את הוורד, וכה את
אמר וישן בחדש פ"י וורד של ששית בשמן של ז'

פירוש הרא"ש

תריין תניין אינון, א"ר (אלעזר) זעירא יכול אלא פתח לון
צתריין פתח, וורד חדש שכנסו צסמן ישן, וורד של צצניעית
שכנסו צסמן של ששית ילקט את הוורד קודם צצניעית
הצניעור והכל מותר, וישן צחדש וורד צצניעית שכנסו צסמן
של צסניית וכבר הגיע זמן הצניעור של הוורד חייב לצער את
הכל כדקמני צסיפא דצצניעית אוסרת מין צשאינו מינו צנותן
טעם: חרובים חדשים וכו'. הכא מיירי צשטתהו ציין עד
שהגיע זמן הצניעור הילכך צכל ענין חייצין צצניעור אצל
צצצניעית ילקט החרוצין כמו צוורד וצהדיא תני צצתוספתא
כדקמני הכא גצי וורד חרוצין חדשים שכנסו ציין ישן ילקט
החרוצים והיין מותר ישנים צחדש חייצין צצניעור. ותמיה לי
מה קמ"ל דכבר צשמעין מרישא דלאחר הצניעור חייצין
צצניעור, ואי לאשמעין דיהיבי טעמא [וה] צזה לנקוט צצקדר
צרישא [ואמאי שני צצצניעית]! השביעית אוסרת בכ"ל
1 עפ"י מהר"י קורקוס פ"ה הכ"ב. 2 הובא בר"ש מ"ג שס.

צסמן של מוצאי צצניעית שהרי רישומו של טעם הורד
יכר צו מד, ועל כן חייב לצער השמן. אצל החרובין
ביין רישומו של טעם החרוצין יכר צו מד, ועל כן צכל
אופן חייב לצער היין: ומה צשארר זמין ומיין במינו כ"ל
שהוא כגון צשנתערב יין של
צצניעית ציין של ששית, ואפילו
טפה אחת צכלי גדול הרי
הוא חייב לצער: והוא אמרו
שביעית אוסרת כ"ל שהוא
במינה. ומה צשארר ושל"א
במינה בנותן טעם כגון ורד
צסמן וחרוצין ציין. וכך הדין
צשארר איסורין צצתורה, ולכל
צצמרו זה הב"ל כ"ל שהוא
בנותן טעם וכו'. וצצצאר זה צצקוף עזובה וזה
(עג צ).

צצניעור, לשמן נותן טעם צוורד⁷⁰ ואין וורד נותן טעם
צצניעור, משום הכי
צצצניעית ילקט החרוצין כמו
צוורד. וצהדיא תניא צצתוספתא (פ"ה) גצי חרוצין
צדמנן הכא גצי וורד, החרוצים החדשים שכנסו ציין ישן
ילקט החרוצין והיין מותר ישנים צחדש חייב
צצניעור: השביעית אוסרת כ"ל שהוא במינה. כגון
לאחר הצניעור, אצל קודם הצניעור אין צו קדושת
צצניעית עד שיהא צו צנותן טעם. וז"ל עיין צצקוף
הגודר מן הירק (מדיס נח). דמשמע דאיירי צגידולין,
(ו)הו חיימה (ד)שלא צמניה לא יתכן צגידולין:
חליק פירקא

1 הגהת הגר"א.

ספר דרך אמונה

על הרמב"ם

הלכות שמיטה ויובל

מאת רשכבה"ג מרן שר התורה
הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א

מהדורת שיה אמונה

עם ביאורים והערות, תשובות והוראות
משאר ספרי רבינו ומגדולי הפוסקים

נערכו על ידי חבר תלמידי חכמים בראשות בנו
הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א

מכון לאגירת ספרי מדרש ופוסקים
הת"ח קניבסקי שליט"א

בני ברק • ערב שנת השמיטה ה'תשפ"ב

בחוברת זו נדפסו רק העמודים השייכים ללימוד החודשי, עם עמודי ההערות המקבילים. בכל מקום בו צוין "המשך במילואים" וכן בחלק מהמקומות בהם צוין "המשך בעמוד הבא", ניתן למצוא את ההמשך בספר "דרך אמונה" החדש, מהדורת "שיח אמונה".

מכון להאדרת ספרי מדרש רשומה"ג
הגר"ח קניבסקי שליט"א

03-30-777-00

siach2323@gmail.com

© כל הזכויות שמורות

אין להדפיס, לצלם או לאכסן ספר זה או חלק ממנו
בכל אמצעי שהוא ללא רשות מהמוציא לאור

ספר

דרך אמונה

והוא פירוש וביאור על ספר

משנה תורה סדר זרעים

אשר חיבר הנשר הגדול רבנו משה ב"ר מיימון זצ"ל

הלכות שמיטה ויובל

(כולל כל דיני שביעית, עבודה ואכילתו בקדושה, ושמיטת כספים, ודיני יובל,

שדה אחוזה, בתי ערי חומה, ערי הלויים)

עוד צירפתי בצדו כמה ענינים נחוצים ובשם ביאור ההלכה נקרא ובו מבואר כמה פעמים דברי ההלכה המובא בקיצור בדרך אמונה ממקורו וטעמו וראיתו, גם מפלפל בסוגיות הגמ' השייך להלכות אלו, וגם מה שהי' לי להעיר בדברי רבותינו ז"ל ולבאר מה שצריך ביאור:

והביאור נקרא דרך אמונה לבאר כל דברי רבנו הרמב"ם ז"ל מלוקט מספרי רבותינו המפרשים ז"ל, ומביא גם דעת יתר רבותינו הראשונים ז"ל בדינים אלו וגם מראה מקומות של כל הדינים שביארו רבותינו האחרונים ז"ל ובפרט מספרי מרן בעל החזו"א זצ"ל ומסקנתו בלשון צח וקצר למען ירוץ כל קורא בו ויוכל כל אחד לחזור על הלכות זרעים בזמן קצר בעזה"י:

גם תחת הדרך אמונה פתחנו שער רחב בשם ציון ההלכה ובו יצוין על כל דיבור ודיבור לדעת מבטן מי יצאו הפנינים האלו, גם לפעמים איזה הערות קצרות אשר לא נכנסו בביאור ההלכה וקנו מקומן כאן:

אמנם מבואר בהקדמה כי ח"ו להורות הלכה למעשה מספר זה כי לא נועד הספר רק בשביל לחזור ההלכות בקיצור למען יזכרוהו, וגם למצוא כל דין בנקל היכן מקומו, אך כשנוגע למעשה צריך לעיין כל דין במקורו או לשאול למורה הוראה:

חיברתי בעזה"י שו"ח בהגרי"י זללה"ה

שנת תשפ"א לפ"ק
נדפס בעיה"ק בני ברק ת"ו

שיח אמונה

הלכות שמיטה ויובל פרק שביעי

[דר"א ס"ק לא]

כך מבצירין את הדמים⁽¹²²⁾. שְקָנָה בְּפִרְתָּי שְׂבִיעִית אוּבְדִמְיָהּ⁽¹²³⁾.

122) וחייב ביעור דמי שביעית, דעת הגר"ש וואזנר (תורת הלוי פי"ז הע' כד) שלכל הדעות הוא מדרבנן, שהרי הפסוק 'ולבהמתך ולחיה אשר בארצך', מדבר בפשטות על פירות שביעית שהם כלים ולא על דמים שאינם כלים [ראה לעיל (ס"א)].

123) ראה דר"א לעיל (פ"ו ס"ק מה) ובציה"ל שם (ס"ק פג).

[דר"א ס"ק לג]

אף על גב שְׂעִדִין לֹא כְּלָה זְמַן בְּעוֹר שֶׁל הַמִּין שְׂקָנָהּ⁽¹²⁴⁾ וְכוּ', כִּזְמַן בְּעוֹר הַפִּרְתָּי שְׂנִלְקָחוּ עִבּוּרָן⁽¹²⁵⁾.

124) והוא הדין אם הגיע זמן הביעור של המין שקנה, אינו מבערם עד שיגיע זמן הביעור של הפירות שנלקחו עבורם [ראה בה"ל (ד"ה וכלו)].

ואם קנה פירות שביעית תמורת פירות שביעית שאין זמן ביעורם שוה, כתב בדר"א לעיל (פ"ו ס"ק מ) שמקבלים חומר שניהם, וכשמגיע זמן הביעור של אחד מהם, חייב לבערם [וראה פאת השלחן בקונטרס משמרת להבית (הע' יח) מהרידב"ז].

125) וכשהולך הפירות שנלקחו הדמים עבורם ממקום שלא כלה למקום שכלה שחייב לבערם כדהלן (ה"ב), הסתפק המקדש דוד (ס"ב) האם חייב לבער את הדמים שלא הולכין למקום שכלה, כיון שיתכן שדין ביעור חל רק על הפירות שהולכין שהם נתפסים בדיני המקום שהלך לשם מה שאין כן הדמים, וכן אם הולך את הדמים למקום שכלה המין שנלקחו בעבורם ואת הפירות עצמם לא הולך, הסתפק שם האם חל על הדמים דין ביעור, או שכוין שעל הדמים אין דין ביעור מצד עצמם אלא רק מכח הפירות שנלקחו בעבורם, אי אפשר שיהיה על הדמים דין ביעור אחר, וסיים שם, שלפ"ז גם אם הולך את הדמים והפירות למקום שכלו, אין דין ביעור חל על הדמים, שעל הדמים נתפס דין ביעור שהיו על הפירות בשעה שלקחם, אבל הדינים שחלו על הפירות לאחר מכן אינם שייכים לדמים.

[דר"א ס"ק לה]

אי אֶפְשָׁר לְחַלֵּק כְּדֵי מְזוּן ג' סְעוּדוֹת שְׂמָא לֹא יִקְנוּ מִהֶם מִאֲכָלוֹת⁽¹²⁶⁾.

126) וטעם נוסף ביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' ססב), שכיון שמהות הביעור הוא לעשות מעשה שהפירות יכלו מן העולם, א"כ כשנשא לאדם מזון שלש סעודות שעומד לאכילה ביום הביעור ואין לו קיום הרי הוא נחשב כמבוער, מה שאין כן

כשנשא לאדם מעות בשיעור שלש סעודות שיש להם קיום הרי הם אינם נחשבים כמבוערים, ואין די לחלקם אלא צריך לקנות מהם מזון שלש סעודות.

[דר"א ס"ק לו]

בְּשִׁוּיָו⁽¹²⁷⁾, וְכוּ', שְׂאָסוּר לְעִשׂוֹת כֶּן⁽¹²⁸⁾.

127) ואם חיללם ביותר משווים, כתב בדר"א לעיל (פ"ו ס"ק נט) שאין המותר נתפס בקדושת שביעית. ואם מחללם ביותר משווים בדרך מקח וממכר, כתב שם, שאם המעות היתרים הם פחות משתות משוויו של המקח, נתפס בקדושת שביעית, ואם הם יותר משתות אינו נתפס [ואם הם שתות בדיוק, ראה מה שכתבנו שם].

128) וטעם הדבר, כתב החזו"א (ס"ל כה ס"ק ה) משום הפסד פירות שביעית, וביאר הגר"ש וואזנר (שיעורי שבט הלוי פי"ו הע' כג) שמקודם היו פירות מרובים שאוכלים אותם זמן רב ושווים רב, וכשמחללם על שוה פרוטה ממעט באכילת פירות שביעית [ראה ישועות מלכו (י"ד ס"ל נד)].

[ציה"ל ס"ק סה]

וְלֹא כְּדִמְשָׁמַע בְּתוֹסְפוֹת נְדָה ח' וְכוּ', דְּגַם הַתוֹסְפוֹת לֹא כְּנֻגֵי לְזָה⁽¹³⁰⁾.

129) שציינו בדין זה מה ששינוו שהדמים מתבערין עד ר"ה. 130) שם (ד"ה וצריך) כתב, שדין זה שכתבו התוס' שביעור דמי שביעית הוא בראש השנה של שמינית הוא רק לפי ר"מ (שביעית פ"ז מ"ב), וראה מקדש דוד (ס"ב כא) ודר"א להלן (ס"ק פד ו-פח).

[ציה"ל ס"ק סו]

כִּי לֹא יִשְׁעִיף קֶטֶן י"ז בְּשֵׁם הַחֲזוֹן אִישׁ⁽¹³¹⁾.

131) שם כתב שדמי שביעית אינם מתחללים להפקיע איסורם אפילו כשלא עבר זמן הביעור, שאפשר עדיין לחלק מהם מזון שלש סעודות ועדיין לא נאסרו.

[ציה"ל ס"ק סז]

דְּגַם הַדָּמִים מְחַלֵּק מְזוּן ג' סְעוּדוֹת לְכָל אֶחָד וְצ"ע⁽¹³²⁾.

132) ושיעור שלש סעודות בדמי שביעית, כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שהוא נמדד לפי שוויה של סעודה רגילה.

אכן הגר"נ קרליץ ביאר (חוט שני עמ' ססב), שיתכן שמה שכתב הרימב"ץ 'וגם לדמיו ביעור', אין הכוונה למעות אלא לפירות או בשר ודגים שנקנו תמורת פירות שביעית, שאף הם נקראים דמי שביעית כדלעיל (דר"א ס"ק לא).

[ציה"ל ס"ק סח]

וְעֵינֵי שֵׁם בְּצִיּוֹן הַהֶלְכָה⁽¹³³⁾.

133) ס"ק קא.

הלכות שמטה ויובל פרק שביעי

קסה

(כט) כָּךְ מִבְּעַר אֲכָלֵי בְהֵמָה מִן הַבֵּית וְאֵינוֹ מֵאֲכִילָן לְבִהְמָה (ל) אִם כָּלָה אוֹתוֹ הַמֵּיִן מִן הַשָּׂדֶה: ז וּבִשְׁשׁ שְׁמִבְעָרִין אֶת הַפְּרוֹת (לא) כָּךְ מִבְּעָרִין אֶת הַדָּמִים. בֵּיצַד (לב) הָרִי שְׁמֹכֵר רְמוּזִים שֶׁל שְׁבִיעִית וְהָרִי הוּא אוֹבֵל בְּדַמִּיתָן. (לג) * וְכָלוּ הַרְמוּזִים מִן הָאֵילָנוֹת שֶׁבַשְׂדֵּה וְנִשְׂאָר אֲצִלוֹ מִן הַדָּמִים שְׁמֹכֵר בְּהֵן (לד) חֵיב לְבַעֵרָן: ח בֵּיצַד עוֹשֶׂה (לה) קוֹנֵה בְּהֵן (לו) מֵאֲכִלוֹת וּמְחַלְקֵן מוֹזֵן שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. (לו) * אוֹ יִשְׁלִיכֶם לְיָם הַמַּלְחָה

דְּרַךְ אֲמוּנָה

בְּאוֹר הַהֲלָכָה

וְרַעִים מִחֵק תַּכַּת 'אף' (ואף על גב דבהוצאה חֲדָשָׁה שֶׁל פְּרוֹשׁ הַמְשֻׁנָּיִת נִדְפַס שֵׁם בַּמְשָׁנָה 'אף', לֹא מִר בְּרִיה דְרַבִּינָא חֲתִים צִלָּה). וְמָה שֶׁהִקְשָׁה עוֹד הַר"ש דְּבַתּוֹרַת כְּהֵנִים הַגֵּרָסָא רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אוֹמֵר בֵּינָן שֶׁכָּלָה מִיֵּן אֶחָד מִן הַשָּׂדֶה יַבְעַר אֶת כָּל הַחִבִּית, יֵשׁ לוֹמֵר דְּסַבִּירָא לִיָּה לְרַב נָסִים גָּאוֹן דְּהִירוּשְׁלַמִי פְּלִיג עַל זֶה דְּהָא קְאָמֵר הָרֵאשׁוֹן נוֹתֵן טַעַם בְּאֶחָרוֹן, וְמָה שֶׁהִקְשָׁה עוֹד מֵאֵי קַמְתַּמָּה בִּירוּשְׁלַמִי עַל דַּעְמִיה דְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר אֵין הָאֶחָרוֹן נוֹתֵן טַעַם בְּרֵאשׁוֹן וְעַל דַּעְמִיה דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֵין הָרֵאשׁוֹן נוֹתֵן טַעַם בְּאֶחָרוֹן, יֵשׁ לוֹמֵר דְּפִרִיד מְשׁוּם דָּאָף עַל גַּב דַּעֲקָר הַטַּעַם נוֹתֵן הָרֵאשׁוֹן אוֹ הָאֶחָרוֹן מְכַל מְקוּם אֵי אֲפֻשֵׁר דְּהַשְׁנִי לֹא יִתְּן קֶצֶת טַעַם קְלוּשׁ עַל כָּל פְּנִים, וְהִירוּשְׁלַמִי לֹא חָשׁ לְתַרְץ עַל זֶה דִּישׁ לוֹמֵר דְּסַבִּירָא לִיָּה דַּטַּעַם קְלוּשׁ כְּנֵה וְדֵאֵי מִתְבַּטֵּל וְאֵין צָרִיד לְבַעֵרָן: * וְכֵלָּו הַרְמוּזִים מִן הָאֵילָנוֹת. נִרְאֶה דְכָל הַגֵּי דְחֹשִׁיב בְּסִכָּה מ' ב' לִקַּח בְּפִרוֹת שְׁבִיעִית כֶּשֶׁר אֵלוֹ וְאֵלוֹ מִתְבַּעְרִים בְּשְׁבִיעִית לִקַּח בְּכֶשֶׁר דְּגִים יֵצֵא כֶּשֶׁר וְנִכְנְסוּ דְגִים לִקַּח בְּדִגִּים יֵין יֵצֵאוּ דְגִים וְנִכְנְסוּ יֵין לִקַּח בֵּינָן שְׁמֵן יֵצֵא יֵין וְנִכְנְסוּ שְׁמֵן זֵמֵן בְּעוֹר שֶׁל כָּלֵם כְּזֵמֵן בְּעוֹר הַפְּרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים וְאָף עַל פִּי שֶׁהִגִּיעוּ זֵמֵן בְּעוֹר שֶׁל יֵין וְשְׁמֵן אֵין צָרִיד לְבַעֵר עַד שֶׁיִּגִיעַ זֵמֵן בְּעוֹר שֶׁל הַפְּרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים וְאֵם הִגִּיעַ זֵמֵן בְּעוֹר שֶׁל הַפְּרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים אָף עַל גַּב שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זֵמֵן בְּעוֹר שֶׁל יֵין וְשְׁמֵן צָרִיד לְבַעֵרָם וְכֵמוֹ שֶׁכָּתַב רַבְנּוֹ כָּאֵן וְכֵן נִרְאֶה מִלְשׁוֹן רַבְנּוֹ לְעֵיל פֶּרֶק ו' הַלְכָה ז', וְמָה שֶׁכָּתַב פְּרוֹשׁ רַבְנּוֹ חֲנִנְאֵל בְּסִכָּה שֵׁם לִקַּח בְּפִרוֹת שְׁבִיעִית כֶּשֶׁר הַבֶּשֶׂר וְהַפְּרוֹת מִתְבַּעְרִין בְּעֶבֶר יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית וּמִפְּרֹשׁ בְּפֶרֶק אֶחָרוֹן שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי, תְּמוּהָ מֵאֵד דְמָה עֲנִין בְּעוֹר מַעֲשֵׂרוֹת לְבַעֵר פְּרוֹת שְׁבִיעִית שֵׁישׁ לְכָל אֶחָד זֵמֵן נִפְרָד כַּמְבָּאָר בְּפִסְחִים נ"ג א' וְרַק בְּעֵנָבִים בְּעוֹרָן עַד הַפֶּסַח, וְגַם זֶה אֵינוֹ בְּשְׁבִיעִית רַק בְּשִׁמְנִית וְמָה זֶה עֲנִין לְפֶרֶק בְּתָרָא דַּמַּעֲשֵׂר שְׁנִי, וְכַמְדַּמָּה שֶׁהֵיא הַגְּהָ"ה מִתְלַמֵּד טוֹעָה: * אוֹ יִשְׁלִיכֶם לְיָם הַמַּלְחָה. הֵנָּה לְעֵיל הַלְכָה ג' כְּתַב רַבְנּוֹ אוֹ מְשַׁלֵּיךְ לִים וְלֹא כְּתַב לִים הַמַּלְחָה (לְהַרְבֵּה גֵרָסָאוֹת שֵׁם וְכֵן הַעֲתִיק הַרְמַב"ן וְכֵמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ שֵׁם), וְהֵגֵה בְּפִסְחִים כ"ח א' גְּבִי

(כט) כָּךְ מִבְּעַר אֲכָלֵי בְהֵמָה. דְּרַרְשִׁינָן כָּלָה לַחֲיָה מִן הַשָּׂדֶה כְּלָה לְבִהְמָתָךְ מִן הַבֵּית, וּבִאֲכִילֵי בְהֵמָה מִרִי דְאֲכִילֵי אֲדָם בְּלֹא הֵכִי אֵין מֵאֲכִילִין לְבִהְמָה כְּנ"ל פֶּרֶק ה' הַלְכָה ה': (ל) אִם כָּלָה אוֹתוֹ הַמֵּיִן מִן הַשָּׂדֶה. וְכְנ"ל גְּבִי אֲכִילֵי אֲדָם לְכָל דְּבַרְיָהִם: ז (לא) כָּךְ מִבְּעָרִין אֶת הַדָּמִים¹²². שְׁקֵנָה בְּפִרוֹת שְׁבִיעִית אוֹ בְּדַמִּיתָן¹²³ (ט) בֵּין שְׁקֵנָה בְּפִרוֹת שְׁבִיעִית פְּרוֹת אַחֲרִים וּבֵין שְׁלִקַּח דָּמִים עֲבוּרָן: (לב) הָרִי שְׁמֹכֵר רְמוּזִים שֶׁל שְׁבִיעִית. (סד) לֹא דוֹקָא מֵאֲכָל אֲדָם דְּהוּא הָדִין אִם מְכַר מֵאֲכָל בְּהֵמָה שֶׁל שְׁבִיעִית תּוֹפַס דְּמִיו וְצָרִיד לְבַעֵרָם בְּזֵמֵן הַבְּעוֹר: (לג) וְכֵלָּו הַרְמוּזִים מִן הָאֵילָנוֹת כּו'. אָף עַל גַּב שֶׁעֲדִין לֹא כָּלָה זֵמֵן בְּעוֹר שֶׁל הַמֵּיִן שְׁקֵנָה¹²⁴ (ס) דְּזֵמֵן בְּעוֹר הַדָּמִים כְּזֵמֵן בְּעוֹר הַפְּרוֹת שֶׁנִּלְקַחוּ עֲבוּרָן¹²⁵: (לד) חֵיב לְבַעֵרָן. כְּדַמְפְּרֵשׁ בְּסִמוּף הַלְכָה ח': ח (לה) קוֹנֵה בְּהֵן מֵאֲכִלוֹת. (ס) הִינּוּ אִם עֲדִין לֹא עֶבֶר זֵמֵן הַבְּעוֹר יְכוּל לְקַנּוֹת מֵאֲכִילִים וְלִחְלָקֵן מוֹזֵן ג' סְעוּדוֹת לְכָל אֶחָד, (ס) וּמִשְׁמַע שֶׁהַדָּמִים אֵי אֲפֻשֵׁר לְחַלֵּק כְּדִי מוֹזֵן ג' סְעוּדוֹת שְׁמָא לֹא יִקְנוּ מֵהֶם מֵאֲכִלוֹת¹²⁶: (לו) מֵאֲכִלוֹת. (ס) בְּשִׁוְיָ¹²⁷, אֲבָל אֵין יְכוּל לְחַלְלֵם עַל שׁוּה פְּרוּטָה שְׁאִסוּר לַעֲשׂוֹת כְּנ"ל¹²⁸ פְּרֶק ו' סְעִיף קָטָן נ"ט בְּשֵׁם הַחֲזוֹן אִישׁ: (לו) אוֹ יִשְׁלִיכֶם לְיָם הַמַּלְחָה. (ט) הֵינּוּ הַמַּעֲוֹת שְׂאֵי אֲפֻשֵׁר לְאֲבָדֵם אֲלֵא עַל יְדֵי הַשְּׁלִכָה לְיָם הַמַּלְחָה, וְלֹא מֵהֵי לִים סֵתֵם כְּנ"ל הַלְכָה ג' לְגִרְסָא אַחַת, דְּמֵאֲכָל מִתְפּוֹרֵר אֲבָל מַעוֹת אֵין מִתְפּוֹרֵר וְאֲפֻשֵׁר שִׁמְצָאָנוּ אַחַר וְלִכְן יִזְרְקֵם דוֹקָא לְיָם הַמַּלְחָה, וְעֵין בְּבִאוֹר הַהֲלָכָה דְּבִאֲרָנוּ דְּדַעַת רַבְנּוֹ דִּים הַגְּדוּל וְכָל הַיָּמִים הַמְּלֻחוּסִים כִּים הַמַּלְחָה דְּמִי:

צִיּוֹן הַהֲלָכָה

(סג) סֵדֶר הַשְּׁבִיעִית שֶׁהִדְפִּיס ר"ז שְׁפִירָא ז"ל אוֹת י': (סד) רַבִּי'וֹ וּמְבֹאָר לְקַמֵּן הַלְכָה י"ג: (סז) דְּדַעַת רַבְנּוֹ דְּעַדְת רש"י בְּעוּבָהָ זֶה נ"ד ב' דְּזֵמֵן בְּעוֹר הַדָּמִים כְּזֵמֵן בְּעוֹר הַפְּרִי שְׁקֵנָה בּוֹ וְלֹא כְּדַמְשַׁמַּע בְּחוֹסְפוֹת נְדָה ח'¹²⁹ א' ד"ה יֵשׁ דְּזֵמֵן בְּעוֹר דָּמִים הוּא בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה, וְעֵין מָה שֶׁכָּתַבְנוּ כְּנֵה בְּבִאוֹר הַהֲלָכָה פֶּרֶק ו' הַלְכָה ז' דְּגַם הַחוֹסְפוֹת לֹא כְּנֵה לְזַה¹³⁰ וְכֵן פֶּסַק בְּסֵדֶר הַשְּׁבִיעִית שֶׁהִדְפִּיס ר"ז שְׁפִירָא ז"ל אוֹת י': (ס) אֲבָל אִם כְּבֵר עֶבֶר זֵמֵן הַבְּעוֹר אֵי אֲפֻשֵׁר לְחַלְלוֹ כְּנ"ל סְעִיף קָטָן י"ז בְּשֵׁם הַחֲזוֹן אִישׁ¹³¹ וְדָלָא כְּמַדְשׁ דוֹד שְׁבִיעִית סְעִיף קָטָן ב' ד"ה יֵשׁ לְחַקֵּר בְּלִקּוּחֵ: (ס) רַבִּי'וֹ, וְצ"ע מֵאֵה לִיָּה לְרַבְנּוֹ זֶה, וְנִרְאֶה דְּסַבִּירָא לִיָּה לְרַבְנּוֹ דַּטַּעַם הַתֵּרֵר שֶׁל מוֹזֵן ג' סְעוּדוֹת הוּא מְשׁוּם דְּהוּא דְּכַר מוּעֵט וּבְדוּאֵי יֵאֲכִלְנוּ מִיָּד וְהֵי כַּמְבָּר דוּמֵאֵי דִּהְתַּחֲלִיל בְּאוּצֵר וְזֶה לֹא שִׁיךְ רַק בְּאֲכִילִין וְלֹא בְּדָמִים שִׁכּוּל לְהַשְׁהוּתוֹ כְּרַצּוֹנוֹ, אֲבָל הַר"ש וְר"י בֵּן מִלְכִי צָדֵק כְּתַבוּ בְּפֶרֶק ז' מְשֻׁנָּה א' יְלַדְמִיו בְּעוֹר וְיִתְחַלֵּק לְכָל אֲדָם כְּדַמְפְּרֵשׁ לְקַמֵּן פֶּרֶק ט', מִשְׁמַע דְּגַם הַדָּמִים מִחְלָק מוֹזֵן ג' סְעוּדוֹת לְכָל אֶחָד וְצ"ע¹³²: (ס) וְעֵין שֵׁם בְּצִיּוֹן הַהֲלָכָה¹³³ דְּאֲפֻשֵׁר דָּאָף בְּדִיעֶבֶר לֹא מֵהֵי: (סז) עֵין פִּסְחִים כ"ח א' חוֹסְפוֹת ד"ה חֲמֵן, וְלִפִּי מָה שֶׁכָּתַבְנוּ בְּפֶרֶק י"א מַמַּעֲשֵׂר שְׁנִי הַלְכָה ח' גַּם כָּאֵן אֵין צָרִיד דוֹקָא לְיָם הַמַּלְחָה וְעֵין בְּבִאוֹר הַהֲלָכָה שֶׁהֲאָרְכְנוּ כְּנֵה:

קסו

הלכות שמטה ויובל פרק שביעי

(לח) אם לא מצא אוכלין: ט (לט) שלש ארצות לבעור. ארץ יהודה בלה (מ) תהר והשפלה

באור ההלכה

חמץ ועבודה זרה קסבר רבה דעבודה זרה דלים המלח לא בעי שחיקה וחמץ דלשאר נהרות בעי פרוז רב יוסף אמר דעבודה זרה דלא ממיסה בעי שחיקה וחמץ דמיס לא בעי פרוז, וכתבו התוספות דגם רב יוסף מודה דלים המלח לא בעי שחיקה גם דעבודה זרה, והנה רבנו כתב בפרק ג' מחמץ הלכה י"א כיצד בעור חמץ שורפו או פורר וזורה לרוח או זורקו לים ואם היה החמץ קשה ואין הים מתכתו במהרה הרי זה מפררו ואחר כך זורקו לים וכתבו המפרשים דפסק כרב יוסף (והטעם שפסק כרב יוסף ע"ן בבאור הגר"א ארץ חיים ריש סימן תמ"ה), ובפרק ח' מעבודה זרה הלכה ו' איתא כיצד מאבד עבודה זרה ושאר דברים האסורים בגללה כגון משמשיה וחקרכת שלה, שוחק וזורה לרוח או שורף ומטיל לים המלח (ומה שהצריך גם שרפה כבר נתקשו בזה המפרשים ואולי צריך לומר שוחק או שורף וזורה לרוח או מטיל לים המלח), והנה אחר העיון ראיתי שרבנו דקדק בכל המקומות שמיירי בדמים או בכלי מכות כתב זורק לים המלח ובמקומות שמיירי במאכלות וכהאי גוונא כתב זורק לים סתמא אלא דדעתו דהים הגדול הוא כמו ים המלח כיון שהוא גם כן מלוח וכן קורא בכמה מקומות לים הגדול ים המלח כמו שכתבנו בדרך אמונה פרק י' מכלאים הלכה א' ע"ן שם וכן כתב בפרק ח' מערכין הלכה ח' ואם היו מעות או כלי מתכות ישליכם לים המלח או לים

דרך אמונה

(לח) אם לא מצא אוכלין. (ט) הינו אפלו מוצא לקנות מאכלות דכיון שאין לו אוכלין להם אין לו לקנות מאכלות לאבד אלא יאבד את הדמים, (ע) וכל זה לפי דעת רבנו אבל לפי דעת הרמב"ן שהבאנו בהלכה ג' סגי שפיקרים בזמן הבעור ואחר כך יכול לחזור ולזכות בהן וכנ"ל והכי קמא לן, ורק אם לא הפקירין בזמן הבעור ואסרין וצריך לאבדן: ט (לט) שלש ארצות לבעור. הינו שמחלקות לענין בעור שאין אוכלין בארץ אחת מהן על סמך שעדיין לא בלה באחרת⁽¹³⁴⁾ וכדמפרש בסמוך בהלכה י', (ע) והטעם משום שאין דרך חיה שביהודא להתרחק כל כך לצאת מיהודא לגליל⁽¹³⁵⁾ ומגליל ליהודא אבל יוצאה היא מיהודא ליהודא ומגליל לגליל כשאינה מוצאה פרות במקומה: (ט) הדר והשפלה והעמק ארץ אחת. (ע) ואף על גב דאין דרך חיה לילך מהר לעמק או לשפלה לאכל פרות מכל מקום נחשב ארץ אחת לבעור ואוכלין כל זמן שנמצא באחת מהן ועין בהלכה י'⁽¹³⁶⁾ שיש חולקין:

הגדול כדי לאבדן ועין בפרק ב' ממעשר שני הלכה ב' ומשליך הפרוטה לים הגדול ובפרק ד' מעבודה זרה הלכה ח' לקח גרוטאות ומצא בהן עבודה זרה יוליכם לים המלח ושם הלכה ט' עבודה זרה שנתעברה בצורות של נוי יוליד הכל לים המלח ושם הלכה י"ג יוליד דמי אותה הפת לים המלח ובהלכה י"ד יוליד דמי אותו הפגד לים המלח ובפרק ט' הלכה י"ג דמיו אסורים בהנאה יוליכם לים המלח ושם הלכה י"ד לקח מעות וכלי מתכות יוליכם לים המלח ובפרק י' ממאכלות אסורות הלכה י"ז ומשליך אותה פרוטה לים המלח ובפרק י"ג הלכה ט"ז אם מעות נתנו לו יוליכם לים המלח ובפרק ט"ז הלכה כ"ט יוליד דמי אותה חבית לים המלח ובפרק ט' מנוירות הלכה ב' המפריש מעות לנזירותו והותרו מותר החטאת יוליכם לים המלח וכתבנו י"ב דמי חטאת ילכו לים המלח ובפרק ח' מערכין הלכה ט' פודהו וילכו דמיו לים המלח ושם הלכה י' פודה בפרוטה ומשליך אותה לים המלח ובריש פרק ה' מפסולי המקדשין המפריש מעות לחטאתו ומת או אבדו ונמצאו ילכו לים המלח ושם הלכה י"ג מת והניח המעות ילכו לים המלח ובפרק ו' הלכה ט' נתעברו מעות חטאת אשם יוליד כל המעות לים המלח ובפרק ד' ממעילה הלכה ג' המפריש מעות לנזירותו ומת דמי חטאת ילכו לים המלח ושם הלכה ז' הנהנה מדמי חטאת כו' יוליד המעילה וחמשה לים המלח ובפרק ז' מגנבה הלכה ד' סלע שנפגמה ישליך לים המלח, וכל זה במעות או דברי מתכות אבל באכלין וכהאי גוונא כתב רבנו בכל מקום ישליך לים (ולא הזכיר ים המלח או ים הגדול) כמו בפרק י"ב מתרומות הלכה י"ג יין תרומה שנתגלה וכן תאנים וענבים כו' מה יעשה בהם ישליך לים או יקברו וכן בפרק ג' מחמץ הלכה י"א הנ"ל וכן בפרק י"א ממעשר שני הלכה ח' נשאר אצלו פרות של מעשר שני או גטע רבעי או מעות פדיתן הרי זה מבערן ומשליך לים ואף על גב דכאן כלל גם כן מעות כיון שפתח בפרות כתב סתמא לים והא כדאיתא והא כדאיתא, אבל בפרק ז' מעבודה זרה הלכה ט' שכתב אם נתעבר כוס של עבודה זרה בכמה כוסות או חתיכה מן הבשר בכמה חתיכות יוליד הכל לים המלח אף על גב שקלל כאן גם בשר כיון שפתח בכוס נקט לים המלח, ולכן גם כאן בהלכה ג' דמיירי בפרות כתב משליך לים וכן דמיירי במעות כתב לים המלח והוא מדקדק מאד, וכל זה דעת רבנו אבל דעת הטור נראה דדוקא לים המלח אין צריך שחיקה שאין הולכין שם ספינות אבל לשאר ימים שהולכים בהם ספינות בעי שחיקה וכמו שכתב הט"ז ביורה דעה סימן קמ"ו סעיף קטן י"א וכן כתב רש"י בפסחים כ"ח א' ים המלח שאין ספינה עוברת בו ובשלקתן ערוך שם סתם בזה, ובזכרוננו נשתייה בעור המעשרות דעה מרן ז"ל שישחקו את המטבע או ישברוהו ואחר כך יטילו לים (והוא כדעת הטור כנ"ל), אבל כשאמרנו לו שזה טרח גדול היתיר לזרוק בעין לים והוא כדעת רבנו רק כמדמה שאמר שיוקדוהו קצת רחוק ולא בתחלת הים שאפשר למצוא שם:

ציון ההלכה

(ט) כן נראה פשוט: (ע) פאת השלחן⁽¹³⁷⁾ וכן כתב בפרוש הר"י בן מלכי צדק פרק ט' משנה ב' דמעות שביעית מניחן וכל הרוצה לטל ישל וכן כתבו הר"ש ור"י בן מלכי צדק בפרק ד' משנה א' ויחלקו לכל אדם ובמשנה ב' כתבו וצריך להפקירן לכל העולם וכן כתבו במשנה ו': (ע) פסחים ג"ב ב' וברש"י, ור"ש שביעית פרק ט' משנה ב': (ע) ע"ן ר"י קורקוס דלפי דברי רבנו הכבלי חולק על הירושלמי⁽¹³⁸⁾ ומכל מקום לא מסתבר שיתחלק על המציאות אלא דלא חשו לזה ועין בתוספות חדשים⁽¹³⁹⁾ ותפארת ישראל⁽¹⁴⁰⁾:

הלכות שמיטה ויובל פרק שביעי

שיח אמונה

[דר"א ס"ק לט]

שְׁעֵדִין לֹא פְלָה בְּאַתְרָתָּהּ⁽¹³⁴⁾ וְכוּ', לְהִתְרַחֵק כָּל כֶּף לְצֵאת מִיְהוּדָא לְגָלִיל⁽¹³⁵⁾.

ואינה סובלת אויר של ארץ אחרת [וראה בחזו"א שם שדחה גם טעם זה], ואם יוליכוהו למקום אחר היא תחזור למקומה, כמבואר בירושלמי שם [וראה בזו"ה הים (שביעית פ"ט ה"ב אות ח) שמהירושלמי משמע שלא כהחזו"א].

והטעם שאין היה שבעבר הירדן המזרחי גדילה על יהודה ולהיפך אע"פ שטבעם שוה, כתב בבה"ל להלן (ה"י ד"ה היו) שכיון שהירדן מפסיק ביניהם אין החיה יכולה ללכת מעבר הירדן ליהודה ולהיפך.

[דר"א ס"ק מ]

וְעֵין בְּהִלְכָה י⁽¹³⁶⁾.

(136) דר"א (ס"ק מח).

[ציה"ל ס"ק עא]

פְּאֵת הַשְּׁלֶחַן⁽¹³⁷⁾.

(137) הלכות שביעית (פ"ח ה"ח, ובבית ישראל ס"ק יא).

[ציה"ל ס"ק עג]

הַבְּבִלִי חוֹלֵק עַל הַיְרוּשְׁלָמִי⁽¹³⁸⁾ וְכוּ', וְעֵין בְּתוֹסְפוֹת חֲדָשִׁים⁽¹³⁹⁾ וְתַפְאֵרַת יִשְׂרָאֵל⁽¹⁴⁰⁾.

(138) וכן מבואר בתוספתא (שביעית פ"ז ה"ז) כהירושלמי (שביעית פ"ט ה"ג) שאין אוכלין בהר על שבעמק ולהיפך, וכתב הערוך השלחן (שמיטה ויובל סי' כז ס"ו-ז) שהירושלמי והתוספתא דיברו רק לדעת ר"ש (שביעית פ"ט מ"ג) שסובר שביהודה בלבד יש חילוק בין הר ושפלה ועמק, וטעם הדבר כיון שהרי יהודה ועמקיו ושפלותיו הם גדולים, ולכן ביהודה אין החיות שבהר אוכלות מהעמק וכן להיפך, והרמב"ם פוסק כחכמים, ואין הבבלי (פסחים נב, ב) חולק על הירושלמי והתוספתא, וכן כתב רבינו בבה"ל להלן (ה"י ד"ה היו, וראה שם בסופו שלכאורה אי אפשר לומר כן בירושלמי).

(139) שביעית שם (אות ג) שכתבו, שאע"פ שמבואר בגמרא (בבא מציעא עח, א) שחיה שגדילה בבקעה קשה לה לחיות באויר ההר וכן להיפך, מ"מ לענין ביעור הקילו [וראה ציה"ל להלן (ס"ק פד) שחילוק שלש ארצות הוא מן התורה].

(140) שם יכין (אות טז).

(134) ובזמנינו, כתב החכמת אדם (שערי צדק פ"ט ס"ט) שאין אנו יודעים את חלוקת הארצות, והמשפטי ארץ (פכ"ט ס"א) כתב שבזמנינו זמן הכילוי שבכל ארץ וארץ לא ידוע לנו בבירור, ועוד, שמעבירים תוצרת מארץ לארץ [ראה מה שכתבנו בדר"א להלן (ס"ק ג) ובה"ל (ה"י"א ד"ה לחרובין), וראה שיח השמיטה (פ"ג הע' כא) שרבינו הסכים לזה], ולכן דעת הגר"ש אלישיב (ישא יוסף שביעית סי' עז) שאם כלה באזור מסויים, צריך לבער בכל מקום שמא הוא מאותו ארץ ואי אפשר להסתמך על מקום אחר שלא כלה בו.

אכן באופן שבכל הארץ כלה ובמקום מסויים נשאר ברוב השדות [ולא די בשדה אחת כדלעיל (דר"א ס"ק ז)], דעת הגר"ש אלישיב שם שאף שבכל הארץ חייבים לבער מ"מ במקום זה לא צריך לבער.

ואם אותו מקום מייצא מפירות אלו לעיר אחרת, והיא נסמכת מאז ומעולם על אותו מקום שמייצא לה את הפירות, ורוב הפירות של העיר מגיעים מאותו מקום, דעתו שם, שגם העיר הניזונית אינה חייבת לבער פירות אלו.

(135) על טעם זה הקשה החזו"א (סי' ג ס"ק לב), שהרי אפילו עיירות הנמצאות בגבול שבין יהודה וגליל והן קרובות זו לזו חלוקים לענין ביעור, ועוד, שלהלן (ה"י"א) כתב הרמב"ם שלגבי ביעור זיתים וחרובים ותמרים כל הארצות חשובות כאחת אף שהם רחוקות אחת מהשניה, ומשום כך ביאר (שם) שהטעם שאין חיה הולכת מארץ לארץ אינו בגלל המרחק, אלא משום שאין פירות ארץ אחרת נעימות לה, מה שאין כן זיתים ותמרים וחרובים שפירות כל הארץ שוים בטעמם, וכן כתב השפת אמת (פסחים נב, ב), וראה דר"א להלן (ס"ק ג) ובתוס' חדשים (שביעית פ"ט מ"ג) ובפאת השלחן (סי' ח בית ישראל סוף ס"ק טז).

טעם נוסף כתב רבינו (שקל הקדש ה' קידוש החדש פ"ד ה"ג בה"ל ד"ה כד'), שטבעם של ארצות אלו משונה זו מזו, וכעין זה מבואר בר"ש סיריליאו ובפני משה ובמהר"א פולדא (שביעית פ"ט ה"ג) שאין חיה מתגדלת אלא במקום שרגילה ונולדה בו,

קעב

הלכות שמטה ויובל פרק שביעי

יג (עב) * כלל גדול אמרו בשביעית כל שהוא מאכל אדם או מאכל בהמה או ממין הצובעין

באור ההלכה

דרך אמונה

יג (עב) כ"ף גדול אמרו בשביעית. (קט) בגמרא פריך למה גבי שביעית תנא כלל גדול וגבי מעשר תנן כלל אמרו במעשרות ולא תני כלל גדול, ומשני משום דשביעית נוהג בין במאכל אדם בין במאכל בהמה משום הכי קרי ליה כלל גדול אבל גבי מעשר שאינו נוהג אלא במאכל אדם לא קרי ליה גדול:

לחזן לארץ אסורין באכילה, ומכל מקום פליגי תנאי בפסחים נ"ב אם פשמגיע זמן הבעור חביבן להחזירן לארץ ישראל או יכול לבצרן במקומן וכתב דהטעם שאסורים באכילה כדי שלא יבואו להתחלף בפרות חזן לארץ ויאמרו שאין בהם קדשה, ולפי זה משמע דמדרבנן הוא וקרא אסמכתא בעלמא, אבל בר"ש משאנן שם משמע שאין כאן אסור אכילה אלא שאסור להוציאן לחזן לארץ והוא המשנה בסוף פרק ו' בשביעית וגם שם פליגי רבי שמעון ומתיר לסוריא, אבל גם הר"ש כתב הטעם שלא יבואו

להתחלף בפרות חזן לארץ ולכן אסרו להוציאן ומשמע גם כן דקרא אסמכתא, וכן משמע בפרוש רבנו הלל אלא דשם משמע דקרא גמורה היא ומדאורייתא אסור להוציאן עין שם, ולכאורה בין אם נימא דקרא דרשא גמורה היא ובין אם נימא דהוא גזרה דרבנן שלא יתחלף לכאורה אין מקום לאסורן להעבירן ממקום למקום, דאי דרשא גמורה היא הרי רחמנא אמר 'לבהמה ולחיה אשר בארצך', אבל אם כבר בלאו הכי אינו בארצך מה נפקא מנה אם במקום זה או במקום אחר, ואם נימא דהוא גזרה דרבנן שלא יתחלף בפרות הארץ מה נפקא מנה במקום זה או במקום אחר, ולדעת הראב"ד דחז"ל אסרום באכילה שלא יתחלף יש לומר דעצם ההוצאה אסור דאורייתא הוא מדכתוב 'בארצך' ומכל מקום התורה לא חיבתו להחזיר אחר שיצא כרבי שמעון בן אלעזר ורק לכתחלה אין להוציא, ומכל מקום לכאורה אין טעם לאסורו להעבירו ממקום למקום כיון דכלאו הכי אין מתקנים הבעור בארץ, ואולי גזרה דרבנן היא שלא יטעו שמעבירין מארץ ישראל לחזן לארץ ויאמרו שמתיר להוציאן מארץ ישראל לחזן לארץ, ובדיעבד אם העבירן ממקום למקום בנדאי יכול לבצרן שם ולא עירי מהוציאן מארץ ישראל לחזן לארץ ואין צריך להחזירן ופשוט, אך יש לעיין אם אסור ההוצאה הוא מדאורייתא לכלי עלמא מהאי קרא מנא ליה לרבי שמעון בן אלעזר דקרא אתי גם כן שחביב להחזירן, ושמא סבירא ליה מהקרא דכיון דאסור להוציאן אם כן אם הוציאן חביב להחזירן, ומה שאמרו בפסחים נ"ב ב' משום שגאמר בארצך הא אפיקתיה קרי ביה בארץ כו' כל זה גם אדרבנן צריך לומר כן, ולפי שרבי שמעון בן אלעזר הביא הפסוק מפרש לה הגמרא אבל כן צריך לפרש גם כן לרבנן על עקר ההוצאה וצ"ע: * כ"ף גדול אמרו בשביעית. הנה יש לברר כאן ג' דברים בענין בעור. (א) אם לא כלו פרות שביעית עד שיש כבר פרות חדשות של שמינית אם נקרא שהגיע זמן הבעור. (ב) עד כמה זמן צריך להתקיים בארץ שלא יהא לו בעור. (ג) אם פרי אחד יכול להתחלק שחציו יהא לו בעור וחציו לא כגון עליו ועקרין. והנה בשאלה הראשונה כתב מרן בסמ"ן י"ב סעיף קטן ב' דכל שפלה משנה שביעית חביב בבעור ולא מהני מה שיש כבר פרות שמיניות, והביא ראיה מדתנן פרק ט' משנה ד' אין אוכלין על הסתנויות ופרש רבנו לעיל ה"ה ה' מפני שדומין לפרות שנה אחרת ומבאר דסתנויות הן מין אחד עם ענבים ורק משום שדומין לפרות של מוצאי שביעית אין אוכלין עליהן כל שכן שאין אוכלין על פרות של מוצאי שביעית, והנה ראיה זו הוא רק לפרוש רבנו אבל רבנו נתן פרוש שהטעם מפני שהוא מין שוררעין קשין אין ראוי ליבשו ולכן נחשב מין אחר וכן כתב במשנה ראשונה ולפי זה אין ראיה משם, ולכאורה יש להביא עוד ראיה דהא מבאר בראש השנה ט"ו א' דאתרוג יש לו בעור, וקשה איך יתכן בעור באתרוג הא אמרינן בספ"ה ל"ה א' דאתרוג דר באילנו משנה לשנה ואמרינן שם דעד שבאין קטנים עדין גדולים קטמין ואם כן לא משפחת לה לעולם בעור באתרוג דתמיד יש כבר חדשים, ודחק גדול לומר דמרי דוקא באפן שקצצו כל האתרוגים שבמדינה⁽²⁰⁴⁾ ולא נשאר כלום⁽²⁰⁵⁾ ונגם בחזון איש סימן ט' סעיף קטן י"ז מבאר דיש בעור באתרוג⁽²⁰⁶⁾ ועל כרחק דאין אוכלין כלל על פרות שמיניות⁽²⁰⁷⁾ ואם כלו פרות שביעית צריך לבער מיד. ולענין שאלה ב' כמה זמן צריך להתקיים בארץ שלא יהא לו בעור, כתב מרן בסמ"ן י"ג סעיף קטן ז' והא דמתקיים בארץ אין לו בעור יש לעיין נהי דמתקיים ב' וגי' שנה ליחייב בבעור לסוף ב' וגי' שנה כו' ויש לומר דכל הני ירקות הן ואולינן בתר לקיטה והנלקט בשביעית לא יתקיים עד שיכלה' עד כאן לשונו, וכנראה פנתו דאוחן שנלקטו בשביעית לא יתקיימו ואוחן שגשגאו בארץ לא ילקטו בשביעית, אבל לא יכתיב להבין הא קתני במתניתין⁽²⁰⁸⁾ יש להן שביעית ואין להן בעור ואי דנלקטין אחר שביעית הרי אין להן קדשת שביעית דאולינן בתר לקיטה ואי בנלקטין בשביעית הרי יש להן בעור, ויש לומר דכונתו דבמציאות אין להם בעור דכל הנלקטין בשביעית אוכלין אותן קדם שיכלה בשדה אבל אם באמת ישאר אחד מהן אחר ראש השנה צריך לבערו שהרי אין אוכלין על אותן שנלקטין אחר ראש השנה כיון שהולכין אחר לקיטה הנה להו כשל שמינית ואין אוכלין על של שמינית אלא דלא שכחתי [וענין חזון איש שביעית סימן ט"ו סוף סעיף קטן ג'⁽²⁰⁹⁾], וכבר כתב מרן שם⁽²¹⁰⁾ דאפלו כבשין ומתקמין כיון שעל הרב אין בו בעור לא נאמר בו דין בעור כלל אם כן הכא נמי אם ישאר מירק שנלקט מערב ראש השנה לא נאמר בו דין בעור, אך יש לעיין דהא תנן בפרק ז' משנה ה' לולבי האלה והבטנה והאטדין יש להן שביעית ולא בעור אבל לעלין יש בעור מפני שגושרין מאביהן, והא הני אילנות ניהו ובאילנות אולינן בתר חנטה [ענין בחזון איש סימן י"ד סעיף קטן ג' דגם לעלין אולינן בתר חנטת הפרי והוא הדין ללולבין⁽²¹¹⁾] ואם כן למה אין בעור לאלו שחנטו בשביעית ונלקטו בשמינית, וגם ערקבין⁽²¹²⁾ שכתב רש"י בערובין כ"ו ב' דהוא סיב הגדל סביב הדקל ואם כן הוה ליה פאילן דאולינן בתר חנטה (והחוספות שחלקו

ציון ההלכה

(קט) שבת ס"ח א':

הלכות שמיטה ויובל פרק שביעי

שיח אמונה

[בה"ל ד"ה כלל]

שְׁקָצְצוּ כָּל הָאֲתָרוּגִים שְׁבַמְדִינָה⁽²⁰⁴⁾ וְלֹא נִשְׁאָר כְּלוּם⁽²⁰⁵⁾ וְכו', דִּישׁ בַּעוּר בְּאֲתָרוּג⁽²⁰⁶⁾ וְכו', דְּאֵין אוֹכְלִין כָּלֵל עַל פְּרוֹת שְׁמִינִית⁽²⁰⁷⁾ וְכו', הָא קִתְּנִי בְּמִתְנִיתִין⁽²⁰⁸⁾ וְכו', [וְעֵין חֲזוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן ט"ו סוֹף סְעִיף קָטָן ג'⁽²⁰⁹⁾], וְכִכָּר כְּתֹב מִן שָׁם⁽²¹⁰⁾ וְכו', וְהוּא הִדִּין לְלוּלָבִין⁽²¹¹⁾ וְכו', וְגַם עֶרְקָבִין⁽²¹²⁾.

204 ובאופן זה נחשב שהגיע זמן הביעור, כמבואר במשנה ראשונה (פ"ט מ"ד) ובחזו"א (סי' יד ס"ק א) שזמן הביעור אינו רק בזמן שטבע המין לכלות, אלא אף אם כלה ע"י מעשה האדם [ראה דר"א להלן (סוף ס"ק פב ו-ק)].

205 ולומר שהאתרוגים של שמינית הם שמורים ואינם מצילים מן הביעור (כמבואר ברמב"ם לעיל (ה"ד) שמה שבחצר אינו מציל מהביעור כי אינו נחשב מצוי לחיה), כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שדוחק לומר כן, וכן מבואר בתשובת מהרי"ל דיסקין (הובאה בשו"ת משנת יוסף ח"ג עמ' קעט) שהאתרוגים הנשארים על העץ לאחר סוכות אינם נחשבים שמורים, ואפשר לאכול עליהם, ואע"פ שיש גדר המקיפה את הפרדס של האתרוגים ובמציאות הם שמורים מחמתה, מ"מ כיון שנשארים רק מעט והם אינם חשובים לבעליהם כדי לשומרם, אין להם דין דבר השמור שאין שם אוכלין עליו.

206 ושם כתב כן כהוראה על אופן קניית אתרוג למצוה, ומבואר שדבר זה הוא בכל האופנים ולא באופן דחוק שנקצצו כל האתרוגים.

וזמן הביעור של אתרוג, דעת החזו"א (ארחות רבנו ח"ג עמ' רעג, קריינא דאגרתא ח"ב עמ' קצב-קצג, הובא בציה"ל לעיל פ"ה ס"ק קעט) שהוא מעט אחר סוכות, וכן מבואר בתשובת מהרי"ל דיסקין (שם) שתיכף אחרי סוכות עדיין יש מעט אתרוגים על האילנות

ולא כלה לחיה, ולכן זמן ביעורם הוא מעט אחרי סוכות [וראה להלן בשם המנחת יצחק שאכן זמן מעט אחרי סוכות בעלי הפרדסים תולשים אותם מהעץ, ולכן אז הם כלים מהשדה].

אכן, הגרש"ז אויערבאך (מנחת שלמה תנינא סי' קכג אות ט) ציין בזה לדברי הגר"ש סלנט (הובאו בהלכות שביעית להגרי"מ טוקצ'ינסקי), שנתברר לו שזמן הביעור האתרוגים ברוב השנים הוא בחודש שבט.

207 ולסוברים שאוכלים כל זמן שלא כלו פירות שמינית, כתב הרידב"ז (בהגהה על פאת השלחן סי' ח סוף סי"ג) שבזמן שהאתרוגים נשארים באילן שנים ושלוש שנים אין בהם חובת ביעור לפי שכשכלה של שביעית כבר קיים של שמינית וכן לעולם. ומה שבזמן הגמרא היה לאתרוג ביעור, הוא משום שאז היו נוהגים לתלוש את כל הפירות בזמן מסויים, ואז לא היו הפירות מצויים לחיה. [ולענין האתרוגים המצויים היום, ראה מה שנקט הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' רפג) שאינם ראויים להתקיים על האילן זמן רב].

208 פ"ז מ"ב.

209 שכתב שירק שהגיע לעונת המעשרות בשביעית אע"פ שנלקט בשמינית אוכלים עליו, כי הוא נחשב מפירות השנה השביעית, והובאו דבריו בדר"א לעיל (ס"ק י), וזה שלא כדבריו המובאים כאן שנחשב כפירות של שמינית, וכתב רבינו (מכתבים, כת"י) שנראה שהחזו"א חזר בו שם מדבריו המובאים כאן.

210 סי' יג ס"ק י.

211 אולם ראה דר"א להלן פ"ח ס"ק פו, שכתב בשם החזו"א שלא נתפרש שיעור חנטה בלולב, וראה ביאורים שם.

212 שמבואר במשנה שם שאין להם ביעור.

[המשך מעמוד קודם]

[בה"ל ד"ה לחרובין]

אֵין יָכוֹל לְהִיּוֹת בְּעוֹרָן בְּחִנְכָּה רַק שֶׁל שְׁמִינִית⁽²⁰³⁾.

203 אכן עדיין יש להבין מדוע הרמב"ם כתב בענבים שזמן ביעורם בשמינית, שהרי אלו שנלקטו בתשרי של שביעית ודאי חנטו בשישית, ואין בהם קדושת שביעית כנ"ל ואינם

חייבים בביעור, ובהכרח מדובר בענבים שנלקטו בתשרי של שמינית, ובדאי שזמן ביעורם בשמינית, ואם בתאנים שנלקטו בשביעית הרמב"ם לא הוצרך לכתוב שזמן ביעורם בשמינית כנ"ל, כל שכן בענבים שנלקטו בשמינית, ונשאר רבינו (מכתבים, כת"י) בצ"ע.

שיח אמונה

הלכות שמיטה ויובל פרק שביעי

[בה"ל ד"ה כלל]

וְגַם בְּתוֹסֶפֶתָא פֶּרֶק ה' (213) וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּפֶרֶק קָמָא דְפִאָה (214) וְכוּ', וְגַם הַפּוֹטְרִים שָׁם (215) וְכוּ', בְּעוֹר זֵיתִים הוּא עַד הָעֶצְרֶת (216) וְכוּ', וְאִיךְ יָכוֹל לְהֵיּוֹת בְּעוֹר (217) וְצ' (218) וְכִפְרוֹשׁ רִבְנוּ נִתְּן (219) וְכוּ', דְחִיָּה אֵינָהּ יְכוּלָה לְעוֹלָם לְאָכְלוֹ (220) וְכוּ', וּמִכֶּרֶח דְּמִירֵי בְּכַצְלֵי (221) דְּדָבָר שְׁזָרְעוּ כְּלָה אֵין אֶסוּר בְּשִׁבְעִיעִית (222).

(213) ה"ה.

(214) מ"ה.

(215) וסוברים שהעלים אינם חייבים בערלה משום שאינם פרי, כמובא בב"י שם.

(216) כמבואר ברמב"ם לעיל (ה"א).

(217) ולפי המבואר בדר"א להלן (ס"ק פב) שגם דבר שלפי טבעו ראוי להתקיים, מ"מ אם הדרך ללקוט את כולו בבת אחת חייב בביעור כיון שאינו נחשב כמתקיים בארץ, א"כ לפי מה שכתב הרידב"ז (בהגהה לפאת השלחן ס"ח ס"א) שבזמן הגמרא היה הדרך ללקוט את כל האתרוגים יחד, נמצא שמטעם זה לא היו נחשבים מתקיימים בארץ, ולפ"ז בזמן שמשאירים אותם על האילן לאחר סוכות, נחשבים כדבר המתקיים ואין בהם חובת ביעור. אכן הגר"י וייס (מנחת יצחק ח"ג סי' צב) כתב, שאף שהאתרוגים יכולים להתקיים על האילן כל השנה השמינית, וגם אין בני אדם לוקחים אותם לעצמם לאחר סוכות, מ"מ אין דרך בעלי הפרדסים להשאיר את האתרוגים על העצים לאחר סוכות, אלא קוטפים את כל מה שנשאר, כדי שלא יוכחשו האילנות.

(218) ואכן היעב"ץ (לחם שמים פ"ז מ"א ו-ה) כתב, שרק דבר שמתקיים בארץ ואינו כלה כלל אלא נהיה כמו עיקר הצמח אין לו ביעור, אבל מה שמתקלקל אפילו לאחר שתיים ושלוש שנים, יש לו ביעור. ומטעם זה כתב הגר"י וייס (שם) שיש לאתרוגים ביעור ואינם נחשבים כדבר המתקיים. ולענין זמן

ביעורם היה ראוי שיהיה רק לאחר שתיים או שלש שנים, אבל כיון שדרך לקוטפם כדי שלא יכחישו את העץ, יש עליהם חובת ביעור סמוך לחג הסוכות, וכמובא לעיל.

(219) פ"ז מ"ב.

(220) בפירוש רבנו נתן שם מפרש עוד טעם לדיון זה, שמה שטמון בארץ אינו חייב בביעור משום שקשה לבערו ולא חייבה התורה לעשות כן.

(221) שאין זרעו כלה אלא נשאר בארץ.

(222) כמבואר בבה"ל לעיל (פ"ד ה"ח ד"ה מאימתי) שבדבר שזרעו כלה אין גידולי שביעית נאסרים, וראה בדברי הירושלמי המובאים בבה"ל להלן בסמוך.

[בה"ל שם]

דְלוּף שְׁעֵבְרָה עֲלֵיו שְׁבִיעִית (223) וְכוּ', גַם כְּשֶׁתְּחַלֵּת גְּדוּלָן בְּשִׁשִּׁית (224) וְכוּ', וְכֵן נִרְאֶה בְּרִיטְב"א בְּנִדָּה שָׁם (225) וְכוּ', וְלִפִּי זֶה פְרוֹשׁ הַמְשֵׁנָה מִתְקִיָּם בְּאַרְצֵי (226) וְכוּ', מִקְרֵי לֹא כְלָה' וְכִדְאִיתָא בִירוּשְׁלַמִי (227), וְזֶהוּ לֹולְבֵי הָאֱלָה וְהַבְּטָנָה וְהָאֲטָדִין (228) וְכוּ', כְּכִר נִתְבָּאָר דְהִירוּשְׁלַמִי (229).

(223) שם מ"ג.

(224) שיטתו מבוארת בדר"א לעיל (פ"ד ס"ק פה).

(225) שכתב (שם סב, א) לענין דבר שחיה יכולה לאוכלו' וישן חיה שולטת בו, וקרינא ביה כלה לחיה מן השדה כלה לאדם מן הבית, ומשמע שהטעם שכשאין יכולה לאוכלו' אין לו ביעור, משום דלא קרינא ביה כלה לחיה מן השדה, שדיון 'כלה לחיה' הוא במה שהיה ראוי לה ועתה אינו ראוי לה.

(226) פ"ז מ"ב.

(227) פ"ז ה"ב.

(228) וכמבואר בדר"א להלן (ס"ק קג).

(229) פ"ה ה"ב.

הלכות שמטה ויובל פרק שביעי

קעג

באור ההקדמה

תתפוס בעלין שלהם תוציא גם את הקלח ותאכלנו מקרי שיש לחיה אפשרות לתלושו אבל בעקר הלוף השוטה ועקר הדגדגה אם יתפס בעלין לא ילך הקלח עמו ולכן מקרי שאין לחיה שליטה עליו, אמנם בירושלמי פרק ה' דשביעית הלכה ב' מתניתין דלוף שעברה עליו שביעית²²³ פריך וכי מתניתין עד שלא גזרו על הספיחין אמר רבי ירמיה בעלי לוף שוטה היא מתניתין, פרש הר"ש דעקרו היה משיית ועקרו והזר ונטעו בשביעית דהעלין יש עליהן קדשת שביעית אבל לא אסור ספיחין כיון שעקרו משיית ונלדעת רבנו שיש אסור ספיחין גם כשתחלת גדולין בששיית²²⁴ יש לפרש דמשני בעלי הלוף השוטה שהלוף השוטה כיון שגדל מעצמו אין בו אסור ספיחין וכדתנן ריש פרק ט' הפיגם והנהרבוין השוטים ופרש הר"ש השוטים מין ירק הוא וכן כתב בפרוש הר"י בן מלכי צדק בפרק ז' משנה א' דלוף שוטה אין בו משום ספיחין כמו שכתבנו בציון ההלכה אות ק"ל, ופריך והא תני בר קפרא עלי לוף ועלי בעלים אית לך למימר עלי בעלים השוטים, בתמיה, שהבעלים אין גדלים מעצמן אלא אם כן זורען, ופריך וכי מלתה דרבי ירמיה אמרה דבר שיש לו בעור שנמצא בתוך דבר שאין לו בעור יש לו בעור וקאן הרי העלין נמצאין עם העקרון ולמה יש לו בעור, ומשני בששקה בעלין, רצה לומר שתלשן בשמינית קדם שכלה לחיה מן השדה ולכן חל על זה דין בעור, וכתב הר"ש הא דלא פריך הכי אמתיניתין דפרק ט' דעלי הלוף השוטה והדגדגה יש לו בעור ולעקר אין לו בעור, דההיא פשיטא דאיכא לאוקמה כשתלש העלין לבדן אבל הכא עקר הכל יחד מדנתערבו בשל שמינית, ומשמע דמסקנת הירושלמי דבאמת אם לא שקף בעלין גם לעלין אין בעור כיון שנמצא ביחד עם העקר ורק כששקה בעלין יש לעלין בעור, ולפי מה שכתבנו הוא להפך דכשהוא ביחד עם העלין גם לעקר יש בעור שיכולה לתלשן, אבל באמת שם הרי מירי בלוף ובארנו דלוף אין נמשך העקר אחר העלין אדרבה העלין נתלשין ולכן אדרבה העלין בטלין אגב העקר ולכן רק כשתלש בעלין יש לעלין בעור, אבל צריך לישב לפי דברי הריטב"א לשון הגמרא בנדה נ"א ב' אין לו בעור כגון עקר הלוף השוטה ועקר הדגדגה דכתבי ו'לכהמתך ולחיה' כו' פלה לחיה מן השדה פלה לכהמתך שפבית והני לא פלו להו, ולפי דברי הריטב"א אין הטעם משום דלא פלו אלא משום שחיה אין יכולה להגיע שם ולכן אין לו בעור בין פלה בין שאין פלה, וצריך לומר דהפונה הני לא פלו להו דלא שייך בהו פלה לחיה דכלאו הכי אין החיה יכולה לאכלן וכן נראה בריטב"א בנדה שם²²⁵ עין שם, ולפי זה פרוש המשנה 'מתקים בארץ'²²⁶ שקיימו בתוך הארץ ולא על גבי הארץ וכפרוש רבנו נתן הנ"ל, מיהו צריך לומר דהריטב"א מודה שאם מתקשין ונראין פאביהו גם זה מקרי 'לא פלה' וכדאיתא בירושלמי²²⁷, וזהו לולבי האלה והבטנה והאטידין²²⁸, והטעם דפלה משמע שערוב ונאבד אבל אם נתחזק רק שבעשה אין ראוי לאכילה אין זה בכלל פלה ועל זה לא אמרה תורה פלה לחיה מן השדה ונלכאורה יש מקום לומר דכל הני דמתקמין בארץ הפונה שבסופן מתקשין ונעשין פעז ולכן אין שייך בהו בעור דזה לא מקרי פלה רק כשנערב ומתקלקל ובוה מרשב קשית מן ז"ל וצ"ע. ובשאלה הג' אם אפשר לחלק מין אחד וחציו יש לו בעור וחציו אין לו בעור, כבר נתבאר דהירושלמי²²⁹ מוקי

עליו שם מטעם אחר חלקו, וגם בתוספתא פרק ה'²¹⁵ איתא עקר החרוב יש לו שביעית ולא בעור והוא אילן וכן עלי האוג דתניא שם אין לו בעור והוא אילן כמו שכתוב בפרק קמא דפאה²¹⁴ ובאילן האוג כו' וחיב בפאה, וכן הארץ שם דלגוסת הגר"א יש לו שביעית ולא בעור והוא אילן כדמשמע בפרק ג' דפרה משנה ח' ומסדרין שם עצי ארונים ובראש השנה כ"ג א' עשרה מיני ארזים הם כו' ארונים וכתבי (שעיהו מ"ד) נטע ארן, וכן ורד דאמרין בירושלמי פרק ז' הלכה א' דפיקה שלו יש לו שביעית ולא בעור והוא אילן שהרי חיב בערלה להרבה ראשונים כמו שכתב הבית יוסף ביוה דעה סוף סימן רצ"ד וגם הפוסטים שם²¹⁵ לא מטעם שאינו אילן פטור עין שם, והנה רש"י כתב בנדה נ"א ב' עקר הלוף השוטה והדגדגה אין לו בעור שאין קלים מן השדה בימות הגשמים וכן שם בפרק ח' א' פרוש שמתקים בארץ כל ימי החורף ומשמע מדבריו דכל אלו שאין קלים בימות הגשמים אף על גב דלאחר זמן קלים אין לו בעור דעקר הבעור הוא בימות הגשמים שאחר שביעית שאז דרך רב העצרת לכלות, ונראה דלא דוקא בימות הגשמים שביעית בעור זיתים הוא עד העצרת²¹⁶ והוא בימות החמה אלא הכונה בשנה שאחר שביעית הינו בשמינית וכלה אם מפני החמה אם מפני הגשמים אבל אם נמשך עד השנה התשיעית שוב אין לו בעור (ואפשר דגם זיתים קלים על ידי הגשמים אלא שאין ממהרין לרקב עד העצרת וצ"ע), אך אפתי יש לעין אידך יש לאתרוג בעור והרי אתרוג עומר משנה לשנה כנ"ל ואידך יכול להיות בעור הרי נכנס עד התשיעית והרי האתרוגים דרך לחנט באילול ואם כן אותן שחנטו באילול של שביעית מתקמין עד סוף שמינית ונכנסין לתשיעית (וכן הוא המציאות גם בזמננו) ואידך יכול להיות בעור²¹⁷ וצ"ע²¹⁸, וכפרוש רבנו נתן²¹⁹ ראיתי שפרש מתקמין בארץ הינו בתוך האדמה ואי אפשר לחיה להגיע שם ולכן אין לו בעור דחיה אינה יכולה לעולם לאכלו²²⁰, אך יש לעין דאם כן שומין ובצלים שהן טמונין בארץ דתנן בפרק ו' דפאה משנה י' לא יא להן בעור וכן תפוחי אדמה טמונין בארץ וכן העגון והלפת כמו שכתב הרע"ב בפאה שם ורק לעלין שלקו יהא בעור, והנה בנדרים נ"ז ב' בצל של שביעית שעקרו בשביעית כו' פרשו רש"י והתוספות דקמפניא ליה אם חיב בבעור עין שם וכן שם נ"ח א' השביעית אוסרת כל שהוא במינה וכתב הר"ן דמירי גם בגדולין כגון בצל של ששית שנטעו בשביעית ומסיק אף אני לא אמתי אלא בבעורו (ומכרח דמירי בבצל²²¹ דדבר שזרעו פלה אין אסור בשביעית²²²) ומוכח דיש בעור בבצלים דדחוק טובא לאוקמא רק בעלים ולא באמהות, וכן בירושלמי פרק ו' דשביעית הלכה ג' ספיחי שביעית גדוליהו חלין במה דברים אמורים בדבר שזרעו פלה אבל בדבר שאין זרעו פלה (הוא הלוף והשום והבצלים כמו שאמרו בתרומות פרק ט' משנה ו') גדולי גדולין אסורין, מה עבר לה רבי זירא פתר לה בקדשת שביעית בבעור אבל לאכילה כיון שרבו עליו החדש מתר, ומבאר שיש בעור בשום ובצלים וצ"ע ומצאתי בריטב"א עבודה זרה י"ד א' ונדה ס"ב א' שכתב גם כן שאין בעור אלא בדברים ששולט בהן שן חיה עד הבעור לאפוקי שרשים שתחת האדמה וצריך לישב ההיא דבצל, ואפשר דבצל העלין שלקו חזקים כמו שאמרו בנדרים נ"ח א' אם יכולין להתלש בעלין שלקו, וכן אם החיה

קער

הלכות שמטה ויובל פרק שביעי

(עג) **אם אינו מתקנים בארץ יש לו ולדמיו שביעית (ער) וחיב בבעור הוא ודמיו. (עה) בגון *עלי (עו) הלוח (עז) השומטה (עה) ועלי הדנדנה**

באר ההלכה

בששקף בעלין ואז מתחלק לשנים אבל אם מחברין כמו שאין לעקר בעור גם לעלין אין בעור, אמנם רבנו לא הביא חלוק זה ואפשר דסבירא ליה דהירושלמי בעי אם נפשט מכאן דדבר שיש לו בעור שנמצא בדבר שאין לו בעור יש לו בעור ודחי דמהקא לא נפשט ומכל מקום כיון דספיקא הוא²⁴⁶ נקטינן כפשוטה דמתניתין²⁴⁹ דאף על גב דלא שיקף בעלין מתחלק לב' מינים, אף יש לעין שהרי הגר"א כתב בשנות אליהו בפרק ט' משנה ה' גבי ג' כבשים דטעמא דרבי יהושע שאוכלין אף על האחרון משום שנעשו שלשתן מין אחד ולכן אף שקצת אותו המין כלה עדין מתר לאכלו כיון שעדין לא כלה קצת ממנו וכן נראה במאירי פסחים נ"ב א'²⁵⁰, ואם כן כל שכן כאן שהוא ממש מין אחד למה לא יאכלו העלין על סמך שנשאר העקרון, ויש לומר דזה רק דעת רבי יהושע אבל למאי דנקמא לו כרבן גמליאל²⁵¹ שכל שכלה מינו מהשדה יבער מינו מהחבית אפלו במין אחד אין אוכלין ממנו אלא אם כן אותו הדבר ממש קים כיוצא בו בשדה, גם יש לחלק דשאני התם שנאכלין הכל ביחד מה שאין כן כאן שאוכלין העלין לחוד והעקרון לחוד ואין דרך לערבן ולאכלן יחד ולכן נחשבין כב' מינים וכל שכן אם נימא דבעי דקא בששקף בעלין ואז כיון שהפרידן עשאן לב' מינים אבל כאן דאדרבה חברן ביחד עשאן כלן למין אחד וכנ"ל, ופשוט דגם שם אם יפרידים מהחבית תו לא יוכל לאכל על סמך המין השני שלא כלה: * ע"י הלוח השומטה. כתב הר"ש²⁵² הא דלא נקט לוף פקח משום דלוח שוטה אצטרק ליה דתנן בפרק בתרא דעקצין²⁵³ עלה הלוח השוטה אין מטמא

דרך אמונה

(עג) **אם אינו מתקנים בארץ. דהינו שהוא בלה ונרקב וכלה לחיה מן השדה²³⁰: (ער) וחיב בבעור הוא ודמיו. כשמגיע זמן הבעור שכלה לחיה: (עה) בגון עלה הלוח השומטה. ואף על גב דעקרו אין לו בעור כדלקמן הלכה י"ד משום שאינו עקר מאכל רק על ידי הדחק²³¹, מכל מקום העלין שהן מאכל גמור יש להן בעור כשנושרין מאביהן²³², (קט) ובירושלמי מספק אם זה דקא כשתלש העלין מהעקרון²³³ אבל כל זמן שלא תלשין דינן כהעקרון²³⁴ ואין להן בעור או אפלו כשלא תלשין יש להן בעור: (עו) הלוח. (קט) הוא מין בצל לדעת רבנו (קט) ויש אומרים שהוא מין קטניות: (עז) השומטה. (קל) והוא הדין לוח פקח אלא דקא משמע לן דאפלו לוח שוטה שאין מטמא טמאת אכלין עד שימתקו כמו שכתב רבנו בפרק א' מטמאת אכלין הלכה י"ד מכל מקום נוהג בו קדשת שביעית מיד כיון שראוי להמתיקו²³⁵, (קל) ויש אומרים דלוח פקח גם העקר שלו אין מתקנים בארץ ולכן נקט לוח שוטה, (קל) ויש אומרים להפך דלוח פקח גם העלין שלו מתקמין ואין כלים ואין להם בעור: (עה) וע"י הדנדנה. (קל) בערבי נקרא נענ"ע ובלע"ז מינט"א:**

טמאת אכלין עד שימתקם וסלקא דעתך אמינא דלא לחול עליהו קדשת שביעית כף מפרש בירושלמי²⁵⁴, ובמשנה ב' כתב מדקתני לוח שוטה ברישא ובסיפא ולא קתני לוח סתם משמע דחלוק מלוח פקח, ובירושלמי תני תלת מלין, עלין שלו יש להן שביעית ולדמיהן שביעית יש להן בעור ולדמיהן בעור, פקה שלו יש לו שביעית ולדמיהן שביעית אין לו בעור ולא לדמיה בעור, עקר שלו אין לו שביעית ולא לדמיו שביעית אין לו בעור ולא לדמיו בעור. ולא נתברר במאי מריי אי בלוח פקח (ולפי זה מתניתין²⁵⁵ דקתני דעקר יש לו שביעית פליג אברייתא זו) או בשאר דברים, ולכאורה כורך איירי דאיירי בה שמענתא, ובכל ענין קשה אמאי לא תני פקה שלו בהדי הנך דאין להם בעור (כן הוא בר"ש כתב יד ובר"ש שלפנינו נשתבש) עד כאן לשוננו, וכן הוא באמת בירושלמי לפנינו וההו ורד תני בה תלת מלין עלין שלו כו', ואין כאן סתירה בין הר"ש דמשנה א' למשנה ב', דבמשנה א' כתב טעם למה נקט שם לוח שוטה ולא סתם ובמשנה ב' כתב טעם למה במשנה ב' גבי עקר לא תני לוח סתם, דשם לא שיקף לוח שוטה אצטרקא ליה דאדרבה כאן קתני אין לו בעור ולחני לוח סתם ומזה משמע דלוח פקח אין דינו כן ומיחי הירושלמי, אבל בסוף מסיק דהירושלמי קאי על ירד ולא על לוח וממילא נשאר הקושיא למה לא תני לוח סתם, וצריך לומר שסמך על מה שכתב בפרק ה' משנה ג' דלוח פקח גם העקר שלו אין מתקנים עד השנה

ציון ההלכה

(קט) פרק ה' הלכה ב'²³⁶ וכתב פרוש הר"ש שם²³⁷ ע"ן שם, ודעת ר"ש סיריליאו שם דפשיטא ליה להירושלמי דאין לו בעור כל זמן שעודן מחברין לעקר: (קט) רבנו פרוש המשניות²³⁸: (קט) רש"י בשבת ככו" ב' וכן הוא בבאר הגר"א ירושלמי פרק ה' הלכה ב'²³⁹, ומשמע שם דהוא הדין עלי בצלים אלא אם כן תלשן מהעקר ע"ן שם וכן בלוח פקח ע"ן שם: (קל) ר"ש על פי הירושלמי וכמסקנת הירושלמי ע"ן שם, והר"י בן מלכי צדק כתב²⁴⁰ דלא נקט לוח פקח דאסור משום ספיחין²⁴¹ ומה שכתב שם אלא לוח שוטה נראה דצריך לומר אי נמי לוח שוטה, וצ"ע דלכאורה גם העלין אסורין משום ספיחין וכן כל הני דנקט במתניתין ועל כרחך דמריי במקום שאין אסורין משום ספיחין כמו שכתב מרן²⁴² וצ"ע ונראה דמפרש עלה לוח שוטה הינו שצומח מעצמו²⁴³ דלוח פקח וזרעין אותו ואי אפשר לזרע בשביעית וגם אסור משום ספיחין אבל לוח שוטה שגדל מעצמו אין בו משום ספיחין כמו הפיגם והירבוזין²⁴⁴ וכן נראה מדבריו שם אחר כך גבי עלשין וברייתן: (קל) ר"ש פרק ה' משנה ג' וכשטחו דעקר הלוח השומטה מתקנים בארץ ודלא כרבנו בסמוך הלכה י"ד: (קל) שנות אליהו פרק ה' משנה ג' וע"ן בתוספות אנשי שם כאן²⁴⁵, והרא"ש כתב דלוח פקח עליו שלו יש להן שביעית ולא בעור ועקר שלו גם שביעית אין לו וגרים כן בירושלמי²⁴⁶ וע"ן בבאר ההלכה²⁴⁷: (קל) רבנו פרוש המשניות וק"ע"ב:

הלכות שמיטה ויובל פרק שביעי

שיח אמונה

[דר"א ס"ק עג]

דהינן שהיא בלה ונרקב וכלה לחיה מן השדה⁽²³⁰⁾.

[ציה"ל ס"ק קכט]

וכן הוא בבאור הגר"א ירושלמי פרק ה' הלכה ב'⁽²³⁹⁾.

239) אכן במשניות שביעית (שנות אליהו פ"ה מ"ב) כתב, שלוף הוא מין ממיני הבצלים שרגילים לטומונם בארץ, וכן כתב הרע"ב (שם, ובשבת פ"ח מ"א הביא גם את דעת רש"י), וראה רמב"ם (פ"א מהל' כלאים ה"ח) מה היא הגדרתם של קטניות.

[ציה"ל ס"ק קל]

והר"י בן מלכי צדק פתב⁽²⁴⁰⁾ וכו', לוף פקח דאסור משום ספיחין⁽²⁴¹⁾ וכו', כמו שקכתב מרן⁽²⁴²⁾ וכו', הינו שצומח מעצמו⁽²⁴³⁾ וכו', כמו הפיגם והירבוזין⁽²⁴⁴⁾.

240) פ"ז מ"א.

241) וראה בה"ל שם שכן צריך לומר בדעת הרמב"ם.

242) חזו"א סי' ט ס"ק יא וסי' יג ס"ק י (ראה דר"א ס"ק פב).

243) וראה בה"ל (שם) מה שכתב בזה.

244) וכמו שכתב הרמב"ם לעיל (פ"ד ה"ג) שאין בהם משום ספיחים, ומה שכתב הרמב"ם (שם) שהטעם הוא משום שרוב בני אדם אינם זורעים אותם, כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שאין כוונתו לומר שאם גדלו מאליהם הם אסורים משום ספיחים, אלא כוונתו לומר שאפילו אם זרעו אותם אין בהם משום ספיחים, וראה דר"א לעיל (שם ס"ק כג).

[ציה"ל ס"ק קלב]

ועין בתוספות אנשי שם פאן⁽²⁴⁵⁾ וכו', וגריס בן בירושלמי⁽²⁴⁶⁾ ועין בבאור ההלכה⁽²⁴⁷⁾.

245) פ"ז מ"א.

246) שם ה"א.

247) ד"ה עלי הלוף.

[בה"ל ד"ה כלל]

כין דספיקא הוא⁽²⁴⁸⁾ נקטינן כפשטה דמתניתין⁽²⁴⁹⁾ וכו', במאירי פסחים ג"ב א'⁽²⁵⁰⁾ וכו', למאי דקימא לן כרבן גמליאל⁽²⁵¹⁾.

248) כפירוש הר"ש המובא לעיל בדברי הירושלמי שם, אולם ראה ציה"ל (ס"ק קכז) שהר"ש סירילאו נקט שדין זה פשוט לירושלמי שאין לעלים ביעור כל זמן שהם מחוברים לעיקר.

249) פ"ה מ"ג.

250) שכתב על פי הירושלמי (פ"ט ה"ד) שטעם דין זה הוא משום שכבישת ג' מינים אלו בכלי אחד עושה אותן כמין אחד לענין ביעור. וראה בה"ל (לעיל ה"ד ד"ה הכובש) שהאריך בדיון זה.

251) לעיל ה"ו.

[בה"ל ד"ה עלי הלוף]

כתב הר"ש⁽²⁵²⁾ וכו', דתנן בפרק בתרא דעקצין⁽²⁵³⁾ וכו', קך מפרש בירושלמי⁽²⁵⁴⁾ וכו', ולפי זה מתניתין⁽²⁵⁵⁾ דקתני וכו'.

252) פ"ז מ"א.

253) מ"ד.

254) ה"א.

255) שם מ"ב.

[ציה"ל ס"ק קכח]

רבנו בפרוש המשניות⁽²³⁸⁾.

238) פ"ז מ"א, הובא בה"ל (ד"ה כלל גדול).

230) וכן באופן שדרך ללקט את כל הפירות או הירקות ולא משאירים כלום, מבואר בדר"א להלן (ס"ק פב) שכשמלקטים אותם חלה חובת ביעור, וראה בביאורים לבה"ל (ד"ה כלל גדול) דנפקא מינא בזה לענין אתרוג, שאם הדרך ללקוט אותו מהאילן יש בו חובת ביעור, בין אם לוקטים אותו להשתמש בו ובין אם לוקטים אותו כדי שלא יתקלקל האילן. ומ"מ מבואר בדר"א לעיל (ס"ק יא), שבדרך כלל גם אחר הלקיטה נשאר מעט באילנות וגם החיות מלאו מאורותיהם באוכל, ולכן זמן הביעור הוא מאוחר יותר [ראה מקדש שביעית (ס"י ב)].

[דר"א ס"ק עה]

שאינו עקר מאכל רק על ידי הדחק⁽²³¹⁾ וכו', כשנושרין מאביהן⁽²³²⁾ וכו', דוקא קשתלש העלין מהעקר⁽²³³⁾ אבל כל זמן שלא תלשן דינן כהעקר⁽²³⁴⁾.

231) אבל אם אינו נאכל אפילו ע"י הדחק, כתב בדר"א להלן (ס"ק פג) שאין לו קדושת שביעית כלל.

232) והטעם ששעת הביעור היא כשנושרים מאביהם, מבואר להלן (הט"ז ודר"א ס"ק קט) שאז הם נרקבים ושוב אינם ראויים למאכל בהמה.

233) ואם תלש את עיקר הלוף עם העלים, כתב החזו"א (ס"ט ס"ק ח ד"ה מלתא דר"י) שאפשר שמעתה העלים חייבים בביעור ואין דינם כדיון העיקר. ודוקא בעודם מחוברים לקרקע העלים והעיקר נחשבים כמין אחד ולכן אין להם ביעור, אבל כשנתלשו העלים הם נחשבים כמפורדים מהעיקר ואין דינם כמותו.

234) ובטעם הדבר כתב רבינו (ביאור ירושלמי פ"ה ה"ב ד"ה מילתי), שהעלים בטלים לעיקר, וראה בה"ל (סוף ד"ה כלל גדול) מה שדן בזה.

[דר"א ס"ק עז]

נוהג בו קדשת שביעית מיד כין שראוי להמתיקן⁽²³⁵⁾.

235) כמבואר בה"ל (ד"ה והעולשין) על פי דברי הר"ש והירושלמי, וראה בביאורים שם.

[ציה"ל ס"ק קכז]

פרק ה' הלכה ב'⁽²³⁶⁾ וכפרוש הר"ש שם⁽²³⁷⁾.

236) הובא בה"ל (ד"ה כלל גדול), ע"ש.

237) מ"ג, הובא בה"ל שם, וראה בה"ל שם בסוף הדיבור, שכתב שכן נראה שסובר הרמב"ם שהירושלמי מסופק בזה ולא הכריע.

שיח אמונה

הלכות שמיטה ויובל פרק שביעי

[דר"א ס"ק עט]

שאם חשב עליהן קדשת שביעית חלה עליהן⁽²⁵⁶⁾.

256 אבל כל זמן שלא חשב עליהן אין קדושת שביעית חלה עליהן, וראה בה"ל (סוף ד"ה והעולשין) שכתב שלדעת הרא"ש חלה עליהן שביעית אף אם לא חשב עליהן, וצידד שכן היא גם דעת הרמב"ם שסתם ולא חילק בזה.

[דר"א ס"ק פ]

יְדוּקָא בְּרַכִּין⁽²⁵⁷⁾.

257 ומה שהרמב"ם לא כתב כאן שדוקא רכים, כתב התוספות יו"ט (פ"ז מ"א) שהוא סמך על מה שכתב לעיל (פ"ה ה"א).

[דר"א ס"ק פא]

בְּמִשְׁנָה⁽²⁵⁸⁾ וְכוּ', וְהוּא לְעוֹלָם סְפִיחִים⁽²⁵⁹⁾ וְכוּ', דְּחִזִּי קֶצֶת לְאֶכִילָה⁽²⁶⁰⁾ אֲצִטְרִיף לְאִשְׁמַעֲיָן⁽²⁶¹⁾ דְּמִקְלָ מְקוֹם אֵין לְהֵן דִּין אֲכָל⁽²⁶²⁾ אֶלָּא דִּין מִינֵי צְבָעִים⁽²⁶³⁾.

258 פ"ז מ"א.

259 וכתב בבה"ל (בפ"ב מהל' מתנות עניים ה"ב ד"ה אבל) שהטעם שלא הזכיר הרמב"ם כאן ספיחי אסטיס וקוצה אלא כתב בסתמא, הוא משום שלשיטתו אין חילוק בין הנזרעים לבין הגדלים מאליהם, ונקטו במשנה ספיחין משום שכן היא הרגילות, ולכן לא הוצרך לכתוב כן.

260 ביאר המאירי (נדה ג, א), שבזמן שאסטיס וקוצה רכים, ומחמת כן הם ראויים לאכילה, הם נקראים ספיחים.

261 טעם נוסף מדוע מוזכר 'ספיחי' אסטיס וקוצה, כתב התפארת ישראל (פ"ז יכין אות ז') שאע"פ שאינם צובעים יפה מ"מ נחשבים הם ממין הצובעים.

262 והטעם לזה כתב (שערי אמונה פאה פ"א מ"ד, דר"ה הל' מתנות עניים פ"ב ס"ק כ), משום שעיקרן לא קיימי לאכילה אלא לצביעה, ובה"ל (הל' מתנות עניים שם ה"ב ד"ה אבל) הוסיף, שאם אם יש להחשיב אכילה כזו אע"פ שהיא גרועה, מ"מ כיון שעיקרו ראוי לשימוש אחר גרע טפי ולא חשיב מאכל.

ולענין אסטיס וקוצה הראויים קצת לאכילה וחשב עליהם לאכילה, הסתפק רבינו (שערי אמונה שם) לענין מעשר, אם כשחשיב עליהן בשעת קצירה לשם אכילה יש להם דין אוכל או דין צבע. ואם חשב עליהן לאכילה בשעת זריעה, כתב (שם) שודאי יש להם דין אוכל לענין מעשר, וראה בה"ל (שם).

263 הנפקא מינא בין דבר מאכל לדבר שאינו מאכל, ראה לעיל (פ"ה ה"א-יב).

והטעם שנוהג ביעור במין הצובעין אע"פ שהוא ראוי לאכילה לחיה רק במקצת, ראה בביאורים לדר"א להלן (ס"ק פה).

[ציה"ל ס"ק קלד]

וּבְאֲרָנוּ בְּכֹארוֹ הֵהָלַךְ⁽²⁶⁴⁾ וְכוּ', וְעֵינֵן בְּפֶאתַי הַשְּׁלֵחֵן⁽²⁶⁵⁾.

264 ד"ה והעולשין.

265 ס"ל כז בית ישראל ס"ק ל.

[ציה"ל ס"ק קלט]

וְמָה שֶׁכָּתַב בְּתוֹסְפוֹת הַדְּשִׁים⁽²⁶⁶⁾ צ"ע⁽²⁶⁷⁾.

266 שאף בקוצים קשים יש שביעית וביעור כיון שהשביעית נוהגת אף במאכל בהמה, ואף קוצים קשים ראויים לבהמה.

267 וכמו שהוכיח בדר"א מדברי הרמב"ם, שקוצים קשים אינם ראויים אף לבהמה.

[ציה"ל ס"ק קמ]

וְעֵינֵן רַע"ב שֶׁהִסְבִּיר⁽²⁶⁸⁾.

268 שכיון שלאחר שקוצרים אותו הוא חוזר וצומח, דומה לספיחין הגדלים מעצמם, ולכן נקרא כן.

[ציה"ל ס"ק קמב]

וּבְצִיּוֹן הֵהָלַכָה שָׁם⁽²⁶⁹⁾.

269 וכן בבה"ל שם (ד"ה אבל) האריך בזה.

[בה"ל ד"ה עלי הלוף]

אֶקַּל הָרֵא"ש כְּתַב⁽²⁷⁰⁾.

270 שם מ"א.

[בה"ל ד"ה והעולשין]

כְּתַב הָר"ש⁽²⁷¹⁾ וְכוּ', כִּף מְפָרֵשׁ בִּירוּשָׁלַיִם⁽²⁷²⁾ וְכוּ', כְּדֹאמְרֵן בְּפֶרְקֵין דְּלְעֵיל⁽²⁷³⁾ וְכוּ', חָלָה עֲלָיו קִדְשַׁת שְׁבִיעִית מִיָּד⁽²⁷⁴⁾.

271 פ"ז מ"א.

272 ה"א.

273 פ"ו ה"ד.

274 כן כתבו היד דוד (פ"ז מ"א) והחזו"א (סי' יג ס"ק כא ד"ה ומדברי) בדעת הר"ש, ודלא כמו שכתב החזון נחום (פ"ז מ"א) שכל מה שיש בו קדושת שביעית הוא רק אם מיתקו. וראה שלום ירושלים (שם) שכתב שאף מדברי הרמב"ם כאן נראה כן, שסתם וכתב שעלי הלוף השוטה יש בהם קדושת שביעית, ולא חילק אם מיתקם או לא מיתקם.

[בה"ל שם]

וְהוּא בְּתוֹסְפוֹת הַדְּשִׁים⁽²⁷⁵⁾, וּבְחִנָּם הִשִּׁיג עֲלָיו בְּתוֹסְפוֹת אֲנָשִׁי שָׁם⁽²⁷⁶⁾ וְכוּ', חָלָה עֲלָיו מִיָּד קִדְשַׁת שְׁבִיעִית⁽²⁷⁷⁾.

275 שכתב שלאחר שהתיר רבי להביא ירק מחו"ל יש בעולשין קדושת שביעית רק אם חשיב עליהן לאכילה.

276 שמדברי הר"ש והירושלמי משמע דחשיבי ולא כהתוס' חדשים, ולפי המבואר כאן לא קשה, שמה שהם חשובים הוא רק באופן שחשב עליהן לאכילה.

277 ראה חזו"א (סי' יג ס"ק כא סוף ד"ה ומדברי) שעמד בזה, והניח בצ"ע.

הלכות שמטה ויובל פרק שביעי

קעה

(עט) * והעלשין מאכל אדם. ובגזון (פ) החוחים והדרדרין מאכל בהמה. (פא) ובגזון אסמס

דרך אמונה

באור ההלכה

השמינית וממילא יש גם לעקר בעור, אבל הרא"ש פתב²⁷⁰ הא דלא תני עלה לוף פקח דאמרין בירושלמי פקח עליו שלקח יש להן שביעית ולדמיו שביעית אין להן בעור ולדמיו בעור עקר שלו אין לו שביעית ולדמיו שביעית אין לו בעור ולדמיו בעור, עוד מפרש בירושלמי דלוף שוטה אצטריכא ליה משום דתנן בפרק בתרא דעקצין כו' כמו שכתב הר"ש, נראה מדבריו דלא גרס בירושלמי הנה ודר וגם לא גרס פקח רק פקח (ושמא היה לפניו הגרסא בהר"ש כהגרסא שלפנינו בדפוס) ומפרש דהא דלא תני פקח דפקח עליו אין להן בעור ועקרו אין לו שביעית כלל, וכנראה הטעם דעקרו אין ראוי לאכילה כלל ועליו שלו נמי סופן להתקשות ולהיות קשין כעץ ולכן אין לו בעור, ודעתו דהירושלמי קאמר לוף שוטה אצטריכא ליה ודקאמר תלת מלין כו' הוא ב' תרצים למה לא תני במתניתין לוף פקח: * והעלשין. פתב הר"ש²⁷¹ עלה הלוף השוטה, הא דלא נקט לוף פקח משום דלוף שוטה אצטריכא ליה דתנן בפרק ג' דעקצין משנה ד' עלה הלוף השוטה אין מטמא טמאת אכלין עד שימתקם טלמא דעתך אמינא לא ליחול עליה קדשת שביעית כד מפרש בירושלמי²⁷², ופריך ולא כן אמר רבי יוסי בר חנינא עלשין חשוכות הן לטמא טמאת אכלין בשביעית, כלומר שני מיני עלשין הן כדתנן בריש כלאים עלשי גנה ועלשי שדה ובשאר שנים דשל גנה מצויין לא חשיבי דשדה אבל בשביעית דאסור לזרע ואין של גנה מצויין חשיבי להו דשדה ואמאי אצטריכא ליה לתנא לתנאי, ומשני אתמר טעמא דהדא דיתיר עד שלא התיר רבי להביא ירק מחוצה לארץ לארץ אבל משהתיר היא שביעית היא שאר שני שבוע וקא לא יהו חשוכות עד שיחשב עליהן, כלומר דרבי יוסי בן חנינא קדם שהתיר רבי כדאמרן בפרקין

דלעיל²⁷³ דהתקינו שיהא מתר להביא ומתניתין לאחר שהתיר רבי אצטריכא משום דצריכות מחשבה שהיה להם ירק הרבה ולא חשיבי להו קא משמע לן דכיון דחשב עליהן יש להן שביעית, ופריך ומצינו דבר בתחלה אין קדשת שביעית חלה עליו ובסוף קדשת שביעית חלה עליו (אלוף השוטה פריך דכיון דלא חזי עד שימתקם אם בן בתחלה לפני שימתקם אין קדשת שביעית חלה עליו ובסוף כשהמתקם קדשת שביעית חלה עליו), ומשני התבון הרי הסיאה האזוב והקורנית שלקטן לעצים אין קדשת שביעית חלה עליו חשב עליהן לאכלין קדשת שביעית חלה עליו (אלמא דקדשת שביעית יכול לחול אחר התלישה), אמר רבי חנינא שפן אם לקטן לאכלין קדשת שביעית חלה עליהן מיד (רצה לומר דשם שאני שהיה יכול לכתחלה בשעת תלישה לחשב לאכלין ואז היה חל מיד קדשת שביעית ולכן אפלו אם לא חשב מתחלה רק אחר כך חלה עליהן קדשת שביעית, מה שאין כן בלוף השוטה שצריך להמתקו ואי אפשר כלל לחול עליו קדשת שביעית מיד אין יכול גם אחר כך לחול עליו קדשת שביעית, ולא משני מידי, וצריך לומר דמכל מקום כיון דראוי להמתקו חלה עליו קדשת שביעית מיד²⁷⁴ דאם לא כן גם אחר כך לא היה יכול לחול עליו, אבל על עלשין לא קשיא ליה מידי דעלשין דמי לסיאה ואזוב שהיה יכול לחשב עליהן בתחלה ולכן מהני גם אם חושב בסוף) עד כאן לשון הר"ש ותקנתה על פי התבן יד, ולפי זה דמסקנא בעלשין אין קדשת שביעית חלה עליו עד שיחשב עליו אבל בלוף כיון שראוי לתקנו חלה עליו קדשת שביעית מיד דאם לא כן לא יחול כלל קדשת שביעית (והוא בתוספות חדשים²⁷⁵), ובחנם השיג עליו בתוספות אנשי שם²⁷⁶ עין שם), אף יש לעין למה לא אמרין שיהא עליו קדשת שביעית מיד כיון שיכול לחשב עליו כמו דאמרין דכיון שיכול למתקו חלה עליו מיד קדשת שביעית²⁷⁷, ויש לחלק דשאני למתקו שעומד לכה ואף שאין מטמא עדן טמאת אכלין מכל מקום לענין

ציון ההלכה

(קלד) ר"ש וכמסקנת הירושלמי לגרסת הר"ש שבכתב יד וכן הוא בשנות אליהו ובארנו בבאר ההלכה²⁶⁴, ועין בפרוש הרא"ש וצ"ע ועין בבאר ההלכה שבארנו שיטת הרא"ש ועין בפאת השלחן²⁶⁵: (קלס) ר"ש: (קלז) משנה פרק ז' משנה א': (קלח) ר"ש: (קלמ) רבנו בפרוש המשניות: (קלנ) תוספות יום טוב, ומה שכתב בתוספות החדשים²⁶⁶ צ"ע²⁶⁷: (קמ) בפרוש המשניות ועין רע"ב שהסביר²⁶⁸ וכעין זה פרש רש"י בשבת ס"ח א': (קמא) ר"ש פרק קמא דפאה משנה ד' עין שם: (קמב) רש"י פסחים נ"ו ב' ונדה ג' א', ועין מה שכתבנו בזה בפרק ב' במתנות עניים בדרך אמונה סעיף קטן כ' ובציון ההלכה שם²⁶⁹:

קעו

הלכות שמטה ויובל פרק שביעי

וְקוֹצֵה מִמֵּין הַצּוֹבְעִין. (פב) וְאִם הָיָה מִתְקַיֵּם בְּאַרְץ כְּנָעַן (פג) הַפּוֹאֵה וְהִרְכַּפֶּה מִמֵּין הַצּוֹבְעִין אֵף עַל פִּי שֵׁישׁ לוֹ שְׁבִיעִית וְלִדְמֵיו שְׁבִיעִית אֵין לָהֶם בַּעוֹר וְלֹא לְדַמְיָהֶם שֶׁהָיָה מִתְקַיֵּם בְּאַרְץ (פד) אֲלֵא נִהְיִין וְצוֹבְעִין בּוֹ עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה: יד (פה) * וְכָל שְׂאִינוֹ מִיָּחָד לֹא לְמֵאֲבָל

באור ההלכה

שביעית כיון שעומד לכך חלה עליו קדשת שביעית מה שאין כן לענין מחשבה שרבים אין מחשבין עליו לאכילה ואין עומד לאכילה צריך דוקא שיחשב עליו, וכל זה אחר שהתיר רבי להביא ירקות מחוץ לארץ אבל לפני שהתיר רבי אין צריך מחשבה שבודאי עומד לאכילה ועל פי זה כתבתי בן בדרך אמונה²⁹⁴, אבל הרא"ש פתב עלשין, מפרש בירושלמי דתרי גוני עלשין הן עלשי גנה ועלשי שדה, והכא אצטרף לאשמעינן דעלשי שדה דבשאר שנים לא חשיבי אבל ואינן מטמאין טמאת אכלין לפי שעלשי גנה מצויין, בשביעית חשיבי אבל לפי שאין עלשי גנה מצויין ומטמאין טמאת אכלין ושביעית נוהגת בהן עד כאן לשונו, וקשה דהא מסקנת הירושלמי דגם אחר שהתיר רבי להביא ירק מחוץ לארץ וכבר מצויין עלשי גנה אפלו הכי אשמעינן כאן דאחר שיחשב עליון חל עליהן קדשת שביעית, ומשמע שם דאחר שהתיר רבי צריך שיחשב עליהן כף, לפי שאלו חשב עליהן תחלה מהני גם אם חשב עליהן אחר כך מהני אבל רק אחר שיחשב, אבל בלחף יש עליו קדשת שביעית מיד כיון שעומד להמתיקו וכנ"ל וברא"ש משמע דגם אחר שהתיר רבי חל עליו קדשת שביעית מיד אף על פי שצריך לא חשב עליו, וכנראה דהרא"ש מפרש דמה שאמרו בירושלמי הדין דתמיא עד שלא התיר רבי כו' הינו דסלקא דעתך למימר בן וקא משמע לן מתניתין דגם אחר שהתיר רבי מכל מקום אינן כל כך מצויין ועדין מטמאין טמאת אכלין בשביעית וקדשת שביעית חל עליהן מיד, ופרויד איד סלקא דעתך שלא יחול קדשת שביעית מיד אם בן בתחלה אין קדשת שביעית חלה ובסוף חלה בתלוש (והוא הדין דהיה מצי לשנויי דבאמת סלקא דעתך דאין קדשת שביעית חלה עליו כלל, אלא לפי מה דמשני דסלקא דעתך אמינא שאין חלה עד שיחשב פרויד ליה), והשיב לו הרי מציינו בסיהא ואווב ודחי דאין ראיה מסיאה ואווב וכנ"ל, אבל כאן לא יתכן לומר שבתחלה לא חל ובסוף חל, ועל כרחק צריך לומר דסלקא דעתך דלא חל כלל אבל על כל פנים לפי האמת חל בשביעית מיד, גם לא מסתברא דבשביעית חשיבי אפלו אחר שהתיר רבי, והנה רבנו שסתם בזה יתכן שדעתו גם כן כדעת הרא"ש שאין נפקא מנה בזה ולכן סתם וצ"ע²⁹⁵: * וְכָל שְׂאִינוֹ מִיָּחָד כּו'. הנה רבנו גרים במשנה וכל שאינו מיוחד כו', וכתב מרן (הבאנו בדרך אמונה) דהכונה שגאכל על ידי הדחק, והנה לענין תרומות ומעשרות בארנו בדרך אמונה פרק ב' דתרומות סעיף קטן ט"ז שיש מאכלין שגאכלין על ידי הדחק ותיבין בתרומות ומעשרות ויש מאכלין שגאכלין רק על ידי הדחק גדול ואלו פטורין מתרומות ומעשרות עין שם, והנה כאן במשנה חשיבי העקרבנין וכמו שקתב רבנו כאן ומבאר בפסחים ל"ט א' דלרבי אליעזר יוצאין בו ידי מרור ומבאר שם דאין יוצאין ידי מרור אלא בדברים הנלקחין בכסף מעשר שני ובגדה נ"א ב' מבאר דהדברים הנקנין בכסף מעשר שני מטמאין טמאת אכלין ותיבין במעשר (חוץ מדבר הטעון תקון כמו

דרה אמונה

(פב) וְאִם הָיָה מִתְקַיֵּם בְּאַרְץ. דהיינו שלא כלה, (קמט) וְזֶה קָאֵי גַם עַל מֵאֲבָל אָדָם וּמֵאֲבָל בְּהֵמָה שֶׁאִם מִתְקַיֵּם בְּאַרְץ אֵין לוֹ בַּעוֹר שֶׁהָיָה אֵינוֹ כְּלָה, (קמז) וְיֵשׁ לְעֵינֵי נְהִי מִתְקַיֵּם ב' וּג' שְׁנַיִם מִכָּל מְקוֹם לִיְחִיב בְּבַעוֹר בְּסוּף ב' וּג' שָׁנָה וְאֵף עַל גֹּב דְּכָבֵר יֵשׁ לְחִיָּה מִמָּה שְׁנֹרַע בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית לֹא סָגִי בְּזֶה דְּבַעֲי שִׁיָּהָא לֶה מִשְׁבִּיעִית כְּנַ"ל סְעִיף קָטָן ב' ⁽²⁷⁸⁾, וְיֵשׁ לוֹמַר דְּכָל הֵנִי יְרֻקוֹת הֵן ⁽²⁷⁹⁾ וְאֲזַלְיִין בְּתַר לְקִיטָה וְהַנְּלֻקֵּט בְּשְׁבִיעִית לֹא יִתְקַיֵּם עַד שִׁיְכַלֶּה ⁽²⁸⁰⁾, וְאֶפְשָׁר שֶׁאֶפְלוֹ אִם כְּבָשׁוּ מִתְקַיֵּם ב' וּג' שְׁנַיִם כִּיּוֹן שֶׁעַל הָרֵב אֵין לוֹ בַּעוֹר לֹא נֶאֱמַר בּוֹ דִּין בַּעוֹר. (קמט) וְכָל דֵּינֵי בַּעוֹר בִּירְקוֹת נִפְקָא מִנֵּה גַם לְאַחַר שֶׁאָסְרוּ סְפִיחִין כְּשֶׁגִּדְלוּ בְּד' שָׁדוֹת שְׁלֹא גִזְרוּ עֲלֵיהֶן סְפִיחִין ⁽²⁸¹⁾ אוּ מְזֻיב וְלִהְלִין ⁽²⁸²⁾ אוּ בְּסוּרְיָא ⁽²⁸³⁾ אוּ בְּשָׂדֵה שֶׁל גִּוּי ⁽²⁸⁴⁾ אוּ בְּשִׁנְכִסּוֹ מִשְׁשִׁית לְפִי דַעַת הַר"ש ⁽²⁸⁵⁾ שְׂאִין בְּהֵן אִסוּר סְפִיחִין עֵינֵי לְעֵיל בְּפֶרֶק ד'. (קמז) וְהָא דְדָבָר הַמִּתְקַיֵּם אֵין לוֹ בַּעוֹר הוּא דְּקָא בְּאֶפְן שְׁדָרְךָ בְּנֵי אָדָם שְׂאִין מְלַקְטִין הַכֹּל אֲלֵא הִרְבֵּה נִשְׂאָר בְּשָׂדֵה אֲבָל אִם מְלַקְטִין הַכֹּל לְבֵית חֵיב בְּבַעוֹר אֵף אִם הוּא מִין הַמִּתְקַיֵּם ⁽²⁸⁶⁾: (פג) הַפּוֹאֵה. (קמט) פּוֹה בְּעַרְבִי, וְהִרְכַּפֶּה הֵם עַקְרִים שְׁחוּפְרִין מִן הָאָרֶץ וְשׁוֹלְקִים אוֹתָם וְשׁוֹתִים אוֹתָם וּמִי שֵׁישׁ לוֹ תוֹלְעִים בְּכַתְּנוֹ יְמִיתוּם ⁽²⁸⁷⁾: (פד) אֲלֵא נִהְיִין וְצוֹבְעִין בּוֹ עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. (קמט) צָרִיף לוֹמַר נִהְיִין וְצוֹבְעִין בּוֹ אַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְרָצָה לוֹמַר לְאֶפּוֹקֵי מִרְבִּי מֵאִיר דְּסִבְיָא לִיָּה בְּמִשְׁנֵה שָׂרֵק עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִתַּר קָא מִשְׁמַע לָן דְּגַם אַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִתַּר דְּהֵינּוּ שְׂאִין לוֹ בַּעוֹר לְעוֹלָם: יד (פה) וְכָל שְׂאִינוֹ מִיָּחָד כּו'. (קמט) רוצה לומר שאינו מאכל בהמה רק על ידי הדחק ולכן נוהג בו קדשת שביעית, ומכל מקום אין לו בעור כיון שאינו מאכלן הערב ⁽²⁸⁸⁾ ואפלו אם היה אוכלת זה שלא על ידי הדחק אין לו בעור ⁽²⁸⁹⁾:

ציון ההלכה

(קמט) חזון איש שביעית סימן י"ג סעיף קטן ט' וכן כתב מרמב"ם²⁹⁰: (קמז) שם סעיף קטן י' ועין בבאור ההלכה²⁹¹: (קמט) שם וכן כתב בתפארת ישראל²⁹²: (קמז) שם סעיף קטן כ"ב: (קמט) ראו"ש ור"י בן מלכי צדק²⁹³: (קמט) חזון איש שם סעיף קטן ט' לישיב קשיית הראב"ד ובענין זה כתבו הפוסק משנה ור"י קורקוס, ועין במאירי נדה ג' א' שקתב אלו שאין להן בעור נהנין מהן עד ראש השנה: (קמט) חזון איש שם:

הלכות שמיטה ויובל פרק שביעי

שיח אמונה

החזו"א (סי' יג ס"ט ט), שכיון שהצביעה היא תשימש חשוב לאדם דינה כדבר הנאכל לאדם.

ובאופן אחר מבאר הקרית ספר (כאן), שמיני צבעים התרבו שאף בהם נוהגת שביעית, והם מותרים בשימוש צביעה בשביעית, ולא הותר להשתמש בהם יותר ממה שהותר במיני מאכל, ולכן כיון שמיני מאכל יש להם ביעור, אף מיני צבעים יש בהם ביעור, ואף כשאינם ראויים למאכל כלל. [וראה מה שכתב בבה"ל (ד"ה וכל) בטעם חובת ביעור, שאינו לצורך חיה אלא כדי שיזכרו שמשמשים בו בקדושת שביעית].

(289) וטעם הדבר כתב החזו"א (שם), שבדין ביעור אמרה תורה 'ולבהמתך ולחיה' וגו', שצריך שהמאכל יהיה לחיה ולבהמה בשוה, אבל דבר שאינו מאכל בהמה רק ע"י הדחק אע"פ שלחיה הוא מאכל ערב, אין בו דין ביעור.

[ציה"ל ס"ק קמג]

וְכֵן כָּתַב מְרַכְּבֵת הַמְּשֻׁנָּה⁽²⁹⁰⁾.

(290) להלן (ה"ד).

[ציה"ל ס"ק קמד]

וְעֵינֵי בְּבֹאֵר הַהֶלְכָה⁽²⁹¹⁾.

(291) ד"ה כלל גדול.

[ציה"ל ס"ק קמה]

וְכֵן כָּתַב בְּחַפְּאֶרֶת יִשְׂרָאֵל⁽²⁹²⁾.

(292) פ"ז מ"א יכין אות יד.

[ציה"ל ס"ק קמז]

רֹאשׁ וְרַעֲב וְרִיב וְרִיב בֵּן מְלָכִי צָדֵק⁽²⁹³⁾.

(293) שם מ"ב.

[בה"ל ד"ה והעולשין]

כְּתַבְתִּי כֵן בְּדֶרֶךְ אֲמוּנָה⁽²⁹⁴⁾ וְכוּ', שְׁאִין נִפְקָא מִנָּה בְּזָה וְלָכֵן סָתַם וְצִי"ע⁽²⁹⁵⁾.

(294) ס"ק עט.

(295) וכתב רבינו (גליונות כה"י) שיש לומר שלדעת הרמב"ם יש חילוק בין עולשי שדה לעולשי גינה, ומה שכתב שעולשין הם מאכל אדם אף בסתם כשלא חשב עליהן, היינו דוקא בעולשי גינה ולא בעולשי שדה, ומה שכתב 'עולשין' בסתם, הוא משום שסמך על מה שכתב בהלכות כלאים (פ"ג ה"ג) 'והעולשין עם עולשי שדה', ששמעו שסתם עולשין הם עולשי גינה, והניח בצ"ע.

[דר"א ס"ק פב]

כְּנִ"ל סְעִיף קָטָן ב' (278) וְכוּ', הָכֵל הִנִּי יְרֻקוֹת הֵן (279) וְכוּ', לֹא יִתְקַיֵּם עַד שִׁיכְלָה (280) וְכוּ', בְּדִ' שְׂדוֹת שְׁלֹא גָזְרוּ עָלֵיהֶן סְפִיחִין (281) אוּ מְזִיב וְלֹהֵלֵן (282) אוּ בְּסוּרְיָא (283) אוּ בְּשָׂדֵה שְׁלֹ גוּי (284) אוּ כְּשֶׁנְּכַנְסוּ מִשְׁשִׁית לְפִי דַעַת הָרִ"ש (285) וְכוּ', אָף אִם הוּא מִן הַמִּתְקִיִּם⁽²⁸⁶⁾.

(278) דברי החזו"א שם הובאו בבה"ל (ריש ד"ה כלל גדול).

(279) בבה"ל (ד"ה כלל גדול) העיר, שמצאנו דין זה גם באילנות, אע"פ שהולכים בהם אחר חנטה, ומ"מ אין ביעור לאחר שתיים או שלש שנים לאלו שחנטו בשביעית ונלקטו בשמינית, וראה מה שכתב שם לישב.

(280) כלומר (בה"ל שם), שבמציאות כל מה שנלקט בשביעית יאָכַל או יתקלקל לפני שיכלה לבהמה מהשדה, ולכך במציאות לא שייך בו דין ביעור. ומ"מ אף אם נשאר לאחר זמן הביעור, אין חיוב לבערו, כיון שבדרך כלל לא נשאר עד זמן הביעור, וכדברי החזו"א (המובאים בדר"א כאן) לענין ירקות שכבשן וע"י זה הם מתקיימים.

(281) דינים מבואר ברמב"ם לעיל (פ"ד ה"ד).

(282) שאין שם איסור ספיחין כמבואר ברמב"ם לעיל (שם הכ"ו).

(283) שלא גזרו בה על ספיחין, כמבואר ברמב"ם (שם הכ"ח).

(284) שמבואר ברמב"ם (שם הכ"ט) שלא גזרו בה על הספיחין.

(285) הובא בדר"א לעיל (שם ס"ק פה), ועיין שם שהרמב"ם חולק על דין זה.

(286) וראה מה שכתב בבה"ל (ריש ד"ה כלל גדול), ונראה מדבריו שהוא הדין אף כשאין דרך ללקטו אלא בדרך מקרה קצצו את כל הפירות שבמדינה זו.

[דר"א ס"ק פג]

וּמִי שִׁישׁ לוֹ תוֹלְעִים בְּבִטְנוֹ יְמִיתוּם⁽²⁸⁷⁾.

(287) ולענין הטעם שחלה עליהם קדושת שביעית, כתב רבינו (שערי אמונה פ"ז מ"ב) שלפי מה שכתב בבה"ל לעיל (פ"ה ה"י ד"ה מיני) שאין קדושת שביעית חלה על דבר מחמת מה שהוא ראוי לרפואה לחוד, צריך לומר שהטעם שחלה עליהם שביעית הוא משום שמיין זה עומד לצביעה, וראה בביאורים לדר"א להלן (ס"ק פה).

[דר"א ס"ק פה]

כִּיּוֹן שְׁאִינוּ מְאָכְלֵן הָעֶרֶב (288) וְכוּ', אִיִן לוֹ בְּעוֹר⁽²⁸⁹⁾.

(288) ומה שבמיני צובעים מבואר לעיל (ה"ג ובדר"א ס"ק פא) שנוהג דין ביעור אע"פ שאינם ראויים כל כך למאכל, כתב

שיח אמונה

הלכות שמיטה ויובל פרק שביעי

[דר"א ס"ק פו]

אָלָא רָאוי לְאָכִילָהּ עַל יְדֵי הַדְּחָק⁽²⁹⁶⁾ וְכוּ', כַּנֶּל פֶּרֶק ה' הַלְקָה י"א⁽²⁹⁷⁾.

296) טעם נוסף מדוע הם קדושים בקדושת שביעית, כתב התפארת ישראל (פ"ב מ"ב יכין אות כ, וצייין לו בבה"ל לעיל פ"ה ה" טוף ד"ה מיני) כיון שהם ראויים לשאר צרכי אדם כגון רפואה או מלוגמא. וכן כתב רבינו (שערי אמונה פאה פ"א מ"ד) על פי משמעות הירושלמי, ששביעית חלה על דבר המשמש לרפואה, אולם בבה"ל (שם) האריך לדון בזה, שמכמה מקומות מוכח שאין בזה קדושת שביעית, ומה שכתב התפארת ישראל שכאן נוהגת שביעית משום רפואה, כתב בבה"ל שם שיש לדחות לפי מה שהביא בדד"א (ס"ק פה) שנוהגת בו שביעית משום שהוא ראוי למאכל, וראה עוד בביאורים לדר"א לעיל (ס"ק פג).

ומיני ירקות שרוב בני אדם אינם אוכלים אותם, אלא שיש שאוכלים אותם משום שהם בריאים לגוף על פי דרכי הטבע, דעת רבינו (שיח השמיטה פ"א אות ד) שיתכן שאין בהם קדושת שביעית [וראה ציה"ל להלן (ס"ק רכב) מה שכתבנו לענין ענבי הדסים].

ודברי מאכל שאינם נאכלים לא לאדם ולא לבהמה לא חי ולא מבושל רק ע"י תיקון של בית חרושת [שעוברים עיבוד בשביל להכשירים למאכל], כתב הגר"ש אויערבאך (מנחת שלמה שביעית פ"ז מ"ז) שאינם קדושים בקדושת שביעית, וכן אין בהם חיוב מעשרות, וצ"ע [וראה מה שכתבנו בציה"ל להלן (ס"ק קעו)].

297) שם מבואר, שדבר שאינו מיוחד לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה כגון הסיאה והאזוב והקורנית, דינו תלוי במחשבתו של האדם, שאם חשב לעצים דינו כעצים ואם חשב למאכל דינו כמאכל, והטעם שכאן לא צריך מחשבה כדי שיחול עליהם קדושת שביעית [ראה השגת הראב"ד], ביאר החזו"א (סי' יג ס"ק ט) שסיאה ואזוב וקורנית משתמשים בהם גם לעצים ולכן צריך מחשבה למאכל כדי שיחול עליהם קדושת שביעית, מה שאין כן בענינו מדובר בדברים שאינם עומדים לעצים אלא למאכל אדם או בהמה ע"י הדחק, ולפיכך חלה עליהם קדושת שביעית ללא מחשבה כלל, וזהו שכתב הרמב"ם 'הואיל ואינם עומדים לעצים'.

ביאור נוסף כתב המשנה ראשונה (פ"ח מ"א), שכל מה שסיאה ואזוב וקורנית תלויים במחשבה זה רק לענין חומרות שביעית דהיינו איסור עשיית מלוגמא ממאכל אדם וכדו' כמבואר שם, אבל לענין קדושת שביעית שלא להפסידם וכדו', בכל אופן חלה עליהם קדושת שביעית כל שאינו עומד לעצים, וכן כתב הכסף משנה (כאן).

[דר"א ס"ק פז]

דְּלַעֲנִין בַּעוֹר צְרִיד שְׁיָהָא נֶאֱכַל שְׁלֵא עַל יְדֵי הַדְּחָק⁽²⁹⁸⁾.

298) ואע"פ שעולשין וכרישין ונוץ החלב, מבואר בר"ש (פ"ז מ"א, וראה בה"ל ד"ה וכל) שהם נאכלים ע"י הדחק, ומבואר לעיל (ה"ג ובדד"א ס"ק עט) שיש להם ביעור, כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שיש דרגות באכילה ע"י הדחק, והעולשין וכדו' אינם נאכלים ע"י הדחק כמו עקרביני וכדו'.

[דר"א ס"ק צ]

אָפְלוּ אִם אֵין נֶאֱכַל אָלָא עַל יְדֵי הַדְּחָק⁽²⁹⁹⁾.

299) וכתב (קיצור דיני שביעית עמ' רא תשובה רמח) שבדדאי יש לחוש לדעת הראב"ד.

[דר"א ס"ק צא]

רָאוי לְצִבְיָהּ⁽³⁰⁰⁾.

300) וכל מיני צובעים קדושים בקדושת שביעית כדלעיל (ה"ג).

והוא האמונת יוסף (ירושלמי פ"ז עמ' קיב, ב ד"ה יש להם) שחלוק דין מיני הצובעים המתבארים כאן ממיני הצובעים שנתבארו לעיל (ה"ג), שמיני הצובעים המבוארים לעיל אינם עומדים אלא לצביעה כגון הפואה והרכפא וכדו' והם התרבו מהפסוק 'לכם' לכל צרכיכם, ויש בהם קדושת שביעית רק כל זמן שלא צבע בהם, אבל לאחר שצבע בהם בגד אינו קדוש בקדושת שביעית דחזותא לאו מילתא, אבל קליפי רימון המבואר כאן שאינו עומד מתחילתו לצבע אלא הוא חלק מפרי העומד לאכילה והוא שומר שלו ונטפל לו, והוא התרבה לקדושת שביעית מהפסוק 'תהיה' שניתנו פירות שביעית להדלקת הנר ולצבוע בהם [ראה ירושלמי (פ"ז ה"א), וראה לעיל (פ"ה ה"א וה"ה-ה)], אע"פ שצבע בו בגד מ"מ הרי הוא קדוש בקדושת שביעית כמו שאמרו (בבא קמא קא, ב) בגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק [ראה דרך אמונה שם (ס"ק נז) ובציה"ל (ס"ק קיב)].

[ציה"ל ס"ק קנב]

עוֹד פְּרוֹשׁ בְּשֵׁם רַב הָאֵי גְּאוּן⁽³⁰¹⁾.

301) שהוא צמח עבה מאד ויש בו כמעט ראשי המחטים ומחרז, ובערוך (ערך אצוא, עירובין כו, ב בהוצאת 'עוז והדר') כתב בשם רה"ג, שיש בו כמו ראשי מחטין במחרז [וברש"י עירובין שם ד"ה אצותא חרוזייתא] כתב שזה סיב העולה סביב הדקל כלולבי גפנים והם תכופים יחד כמחרוזת.

[ציה"ל ס"ק קנו]

וְכֵן פֶּסֶק בְּשַׁעֲרֵי צְדָק⁽³⁰²⁾.

302) פי"ט ס"ב.

[בה"ל ד"ה וכל]

שְׁהָרֵי מְרֵן כְּתָב⁽³⁰³⁾ וְכוּ', וְאָף עַל גַּב שְׁהָרֵי שׁ כְּתָב⁽³⁰⁴⁾ וְכוּ', כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ בִירוּשְׁלָמִי כְּאֵן⁽³⁰⁵⁾ לְעִנְיֵן טְמֵאת אֶכְלִין⁽³⁰⁶⁾ וְכוּ', מְשֻׁנָּה רֵאשׁוּנָה וְתוֹסְפוֹת אֲנָשֵׁי שֵׁם⁽³⁰⁷⁾ וְכוּ', אֵין נוֹהֵג בּוֹ קְדֻשַׁת שְׁבִיעִית⁽³⁰⁸⁾ (דְּלֵא כְּרַבְנוֹ שְׁפֶסֶק⁽³⁰⁹⁾ דְּמִינֵי כְּבוֹסִים חָל עֲלֵיהּ קְדֻשַׁת שְׁבִיעִית⁽³¹⁰⁾) וְכוּ', אָלָא בְּדָבָר שְׁאֵין מְתַקֵּים בְּאַרְךָ⁽³¹¹⁾.

303) בחזו"א (סי' יג ס"ק ט).

304) פ"ז מ"א.

305) הובא בבה"ל לעיל (ה"ג ד"ה והעולשין).

306) ראה בבה"ל (שם) שאף קדושת שביעית חלה עליהן רק ע"י מחשבה.

307) שם מ"ב.

הלכות שמטה ויובל פרק שביעי

קעז

אדם ולא למאכל בהמה ואינו ממין הצובעים. (פו) הואיל ואינו לעצים יש לו ולדמיו שביעית (פו) אבל אין להם בעור אף על פי שאינו מתקנים בארץ. (פח) אלא נהנין בו או בדמיו עד ראש השנה (פט) בגזן עקרי הלוח השומה ועקר הדנדה (צ) והערקבנין: טו (צא) קלפי רמון

דרך אמונה

באור ההלכה

(פו) הואיל ואינו לעצים. אלא ראוי לאכילה על ידי הדחק⁽²⁹⁶⁾, דאלו היה עומד לעצים אין לו כלל קדשת שביעית כנ"ל פרק ה' הלכה י"א⁽²⁹⁷⁾ כ"א: (פו) אבל אין להם בעור אף על פי שאינו מתקנים בארץ. דלענין בעור צריך שיהא נאכל שלא על ידי הדחק⁽²⁹⁸⁾ כנ"ל: (פח) אלא נהנין בו ובדמיו עד ראש השנה. (ק) צריך לומר אחר ראש השנה ורצה לומר אף אחר ראש השנה של שמינית שאין לו בעור לעולם: (פט) בגזן עקרי הלוח השומה ועקרי הדנדה. שאף על פי שלעלין יש בעור אבל לעקר אין בעור כיון שאין נאכל אלא על ידי הדחק: (צ) והערקבנין. (קג) הוא מין רק שגדל אצל הדקל ועולה ונסרך סביב הדקל. (קד) ויש אומרים שעליו דומין לעקרב (קט) וכן החלוצין (קז) שהן ביצי גז החלב והבכריא, (קח) וכל זה שיטת רבנו אבל דעת הראב"ד דעקר הלוח השומה וכל הגי מתקנים בארץ ולכן אין לו בעור וכל שאין מתקנים בארץ יש לו בעור אפלו אם אין נאכל אלא על ידי הדחק⁽²⁹⁹⁾ (קט) וכן דעת רב הראשונים: טו (צא) קלפי רמון. (קט) ראוי לצביעה⁽³⁰⁰⁾ וכן קלפי אגוזים (קס) וכן הדין בקלפי כמון שראוי גם כן לצביעה:

שהוא מאכל אדם או על כל פנים מאכל בהמה דאי לאו הכי אין כלאים, אך אפשר דמאכל על ידי הדחק הוי כלאים וענין מה שכתבנו בבאור ההלכה פרק א' מכלאים הלכה ד' ד"ה הראוי, והנה האחרונים (עין משנה ראשונה ותוספות אנשי שם⁽³⁰⁷⁾) הביאו ראיה לדעת רבנו דמדתני קל גדול אמרו כו' ועוד קל אחר אמרו כו', דלדעת רבנו אין הכלל השני שיהי' כלל להראשון, אבל לפי דברי הר"ש הינו הך ומה שיהי' למתני עוד כלל אחר אמרו שהרי הוא ממש ההפך מהרישא ולא מצינו כעין זה בשום מקום, ויש לומר לדעת הר"ש דעקר הכלל הראשון אשביעית קאי דכל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעין נוהג בו קדשת שביעית ואם אינו משלש אלה אין נוהג בו קדשת שביעית⁽³⁰⁸⁾ (דלא כרבנו שפסק⁽³⁰⁹⁾) דמיני כבוסים חל עליהו קדשת שביעית⁽³¹⁰⁾, והכלל השני אבטור קאי דאין בעור אלא בדבר שאין מתקנים בארץ⁽³¹¹⁾ ולא במתקנים אלא בהמשנה הכניסה גם כרישא אין מתקנים בארץ כדי לסיים על זה גם כן יש להן בעור כדי לקצר אבל עקרו אשביעית קאי:

ציון ההלכה

(ק) שם, ובזה מ"שב כל מה שנתקשו האחרונים בזה: (קג) פרוש הרא"ש, ועין במלאכת שלמה שהביא בשם ר"ש סיריליא דבירושלמי בעי אם לעלים של עקרבנין ובכריא יש בעור ולא מצאתי בר"ש סיריליא שלפני: (קג) רע"ב, ועין בפרוש ר"י בן מלכי צדק עוד פרוש בשם רב האי גאון⁽³⁰¹⁾: (קג) משנה: (קג) ירושלמי: (קג) חזון איש שביעית סימן י"ג סעיף קטן ט', ועין בר"ש ורא"ש ור"י בן מלכי צדק שכתבו דריגילה ונז החלב וכל הגי נאכלין על ידי הדחק וענין משנה ראשונה ריש פרק ז', ונראה דלא כל הדחק שיוין וענין בבאור ההלכה: (קט) הר"ש והרא"ש והר"י בן מלכי צדק בפרק ז' ותוספות שכתב ס"ח א' לפי הגרסא הנכונה שם כמו שכתב רש"י שם [אך בתוספות הרא"ש שם הגרסא כל שאינו צ"ש] ורש"י בנדה ג"א ב' ורשב"א ורישב"א שכתב שם וערוך ערוך לוח ורמב"ן שכתב צ' א' ורישב"א שם ובעבודה זרה י"ד א' ובמאיירי עבודה זרה י"ד א' נדה ג"א ב' וכתפוח ופרח פרק מ"ח וכן הסיים הגר"א כמו שכתב בפאת השלחן וכן פסק בשערי צדק⁽³⁰²⁾: (קט) ר"ש: (קט) ר"ש סיריליא ומבוא במלאכת שלמה:

קעה

הלכות שמטה ויובל פרק שביעי

(צב) והנין שלו (צג) * קלפי אגוזים (צד) והגרעינין יש להם שביעית ולדמיהם שביעית (צה) אבל אין להם בעור ולא לדמיהם. (צו) לולבי ורדים (צא) והחרובים (צב) יש להם ולדמיהם שביעית

באר ההלכה

* קלפי אגוזים והגרעיניו. כתב הר"ש והגרעינין לאו אגוזים קאי דאין להן גרעינין אלא קלפי אגוזים והגרעינים גרעיני שאר פרות כגון תמרים וזיתים דשיך בהו שביעית דקלפי אגוזים חזו לצביעה (כדתנן בשבת פ"ט ב') וגרעיני זיתים ותמרים חזו להסקה וחוזו נמי לבהמה כדאימתא בכמה מדליקין (כ"ט א') רב אכל תמרי ושדא קשיטא לחיותא וגרעיני זיתים יש שמוציאין מהן שמן, והנה מה שכתב דחזו להסקה צ"ע דהא מסקינן בספ"ק מ' א' דעצי הסקה אין בהן קדשת שביעית וכדתנן כאן בפרק ח' משנה א' הרי הוא כעצים, ושמה פונתו רבי יוסי שם לפרוש רש"י דסבירא ליה דעצי הסקה יש להן קדשת שביעית אבל לא קנמא לן כן, ולפי שמשנתנו בפרק ח' לא סבירא ליה כן כתב טעם אחר משום דחזו לבהמה וכדמוכח בכמה מדליקין ונבשנות אליהו כן כתב הטעם דחזו להסקה וצ"ע, והנה שם מבאר בגמרא דגם בפרסיתא שלא נשאר שום אכל על הגרעינין חזו לבהמה וצריך לומר שהבהמה מוצצת ממנו טעם ומשמע דאדם אין יכול למצץ מהן טעם דאי לא הכי לא היו מקצה, אמנם רבנו כתב לעיל בפרק ה' הלכה כ"א שהגרעינין שמתרין בתרומה מתרין גם בשביעית ולכאורה בתרומה צריך שאדם ימצץ מהן טעם ולא בהמה, אמנם רבנו כתב בפרק י"א מתרומות הלכה י"א דגרעיני זיתים ותמרים וחרובים של תרומה אסורין לזרים אבל הרדב"ז כתב שם דגרסינן שמתרין לזרים וכן כתב רבנו בפרוש המשניות וכן מוכח בפרק ה' מטמאת אכלין הלכה י"ז שכתב גרעיני זיתים ותמרי אף על פי ששלקן לאכלין אין מטמאין וכבר הארכנו בזה בבאר ההלכה בפרק י"א מתרומות שם, והר"י קורקוס כתב שם דרבנו מירי וקא בארמיתא ששאר אכל על הפרי, אך יש לעיין לגרסת רדב"ז דגרעיני תמרים מתרין בתרומה ואם כן לפי מה שכתב רבנו בפרק ה' הלכה כ"א צריך להיות מתרין גם בשביעית וצ"ע דהא מוכח בשבת שם דחזו לבהמה גם פרסיתא ואיך יהו מתרין בשביעית, ואפשר דסבירא ליה לרבנו דמכל מקום אין עומד לבהמה בסתמא וגרעיני דהקא אין פונתו לגרעיני תמרים ודלא כהר"ש, ויהיה ראיה מקאן למה שכתב החזון איש בשביעית סימן י"ד סעיף קטן י" (הבאנו בדרך אמונה לעיל בפרק ה' הלכה ג') דאף דברים הראויין לבהמה אם אין עומדין לבהמה אין בהן קדשת שביעית, והר"ש יתכן דסבירא ליה דעומדין לבהמה (או דמירי באפן זה),

דרך אמונה

(צב) והנין ש"ו. (קט) פרח שעל הפטמא, (ס) ויש מפרשים השערות שסביב הפטמא (ספ) ונראה דראויין למאכל בהמה³¹²: (צג) קלפי אגוזים. (ספ) הינו הקלפה החיצונה שראויה לצביעה אבל הקלפה הפנימית הקשה הרי היא כעצים: (צד) והגרעיניו. (סג) לא קאי אאגוזים דאגוזים אין להם גרעינין אלא אגרעיני שאר פרות (סד) והינו גרעינין שראויין למצץ וכנ"ל פרק ה' הלכה כ"א, אבל קלפין וגרעינין שאין עומדין למוץ ולבהמה ולצביעה אין בהן קדשת שביעית אף שעומדים להסקה³¹³: (צה) אבל אין להם בעור. (סס) הטעם בגרעינין לפי שאינן עקר מאכל ולכן אין להם בעור³¹⁴, והטעם בקלפין הראויין לצביעה אפשר שאינן קלין לעולם שהרבה מהקלפין נשארין בשדה ואפשר שאינן מאכל גם לחיה וכן נראה דעת רבנו, אבל (סט) דעת הגר"א דבכל אלו תלוי אם מתקיימים בארץ אין להם בעור ואם נושרין מאביהן יש להם בעור³¹⁵ וכן נראה (סס) דעת שאר הראשונים: (צו) לולבי ורדים. (סט) הוא ראשי הענפים הלחים שקצצום שפעמים כובשין אותן כשהן ירקין ונאכלין, (סטט) ויש מפרשים שזרדים הוא מין אילן, (ק) ויש אומרים שלולבין הוא הפרח העולה בשרש האילן ויש אומרים בלב האילן: (צא) והחרובים. (קע) רוצה לומר לולבי החרובים והוא ראש הענף הפורח (קעג) ויש אומרים דכל שכן עלי החרובין, (קעד) ועקר החרוב אין לו בעור, (קעה) ויש אומרים דדוקא ורדים וחרובין שנאכלין יש לעלין ולולבין שלהן קדשת שביעית אבל אילני סרק שאין נאכלין אף על גב דעלין ולולבין שלהן נאכלין על ידי הדחק אין להם קדשת שביעית, (קעו) ויש אומרים דחרובין האמורין כאן הוא מין ירק ואינו החרוב שהוא מין אילן: (צח) יש להם ולדמיהן שביעית. (קעז) ואף על פי שלא המתקין דחזו למאכל בהמה [ועיין לקמן

ציון ההלכה

(קט) רצ"ב: (ס) ר"ש עקצין פרק ב' משנה ג': (סס) אבל למאכל אדם לא חזו עין בפרק ב' דעקצין משנה ג' ובפרוש המשניות שם: (ססז) רדב"ז: (ססח) ר"ש: (קסד) חזון איש שביעית סימן י"ג סעיף קטן י"א וכן כתב בתוספות אנשי שם, ועיין בר"ש ור"י בן מלכי צדק שכתבו כגון גרעיני תמרים וזיתים וכן כתב בתשובות הרשב"א חלק ה' סימן ל"ח. ומה שכתב בתוספות יום טוב בגרעיני זיתים צ"ע³¹⁶ דכמדמה שהמציאות אינו כן ועיין בבאר ההלכה: (קסס) שם, וזה דלא כשערי צדק³¹⁷: (קסט) בירושלמי פרק ז' הלכה א' על פי פרושו וכן כתב ר"ש סיריליא ומוכח במלאכת שלמה: (קסז) עין תוספות יום טוב, והוא כתב דקלן יש להן בעור ופשוט דשאין נושרין מאביהן אין להן בעור, ועיין בר"ש פרק ז' משנה ו' דדיק נמי דהני דלא קנתי במתניתין דאין להן בעור יש להן בעור: (קסח) רבנו בפרוש המשניות כפי ההעמקה הדרושה: (קסט) ר"ש ורא"ש: (קע) פרוז ערך לולב: (קעה) פרוז רבנו נתן וכן כתב ר"ש סיריליא במלאכת שלמה: (קעז) רדב"ז, (קעח) ותמיה מאד דרבנו כתב בסמוך הלכה ט"ז שאין להן בעור וכן פסק בירושלמי פרק ט' הלכה ה' (ואולי לא גרס לה), ועיין שם בר"ש סיריליא שפליג דעלין גרע מלולבין: (קעט) תוספתא פרק ה' הלכה ד': (קעז) מאירי שבת צ' א', אבל במאירי עבודה זרה ע' א' משמע דרק לענין בעור אמה וצ"ע: (קעט) רבנו נתן: (קעז) עין ירושלמי שביעית פרק ז' הלכה א' ועיין שם בבאר הגר"א וצ"ע³¹⁸:

הלכות שמיטה ויובל פרק שביעי

שיח אמונה

הפרי, אבל אם בזמן הביעור היו הגרעינים מחוברים לפרי אז חל גם עליהם דין ביעור משום שהם בכלל הפרי, ומ"מ לדינא צ"ע.

315) זמן ביעור הקליפות והגרעינים לשיטה זו, כתב הגרי"מ טוקצ'נסקי (הלכות שביעית פ"ז ה"ד) שקליפות המיוחדות למאכל אדם כגון קליפות תפוזים העומדים לעשיית מרקחת, וכן גרעינים המיוחדים למאכל אדם, זמן ביעורם כזמן ביעור הפרי [ראה כרם ציון (שביעית פ"ז ס"ה)], אבל קליפות וגרעינים שכונסים אותם במיוחד למאכל בהמה או לצביעה, זמן ביעורם לא כזמן ביעור הפרי אלא בזמן שהם כלים מן השדה.

[ציה"ל ס"ק קסד]

ומה שכתב בתוספות יום טוב בגרעיני זיתים צ"ע³¹⁶.

316) שכתב, שאם משרבים את גרעיני הזיתים בסכין נמצא בהם גרעין קטן רך וטוב למאכל אדם.

[ציה"ל ס"ק קסה]

וזה דלא כשערי צדק³¹⁷.

317) שכתב (פ"ט ס"ג) לחלק בין גרעינים שאינם ראויים אלא להסקה, שאין להם ביעור כיון שאינם עיקר הפרי וכנ"ל, לבין גרעיני פירות הראויים לצביעה או לאכילת בהמה או למוץ מהם שמן וכדו' כגרעיני תמרים וזיתים, שיש להם ביעור [ראה תוספות יו"ט (פ"ז מ"א)].

[ציה"ל ס"ק קעו]

ועי' שם בבאור הגר"א נצ"ע³¹⁸.

318) שכתב, שעל תורמוסין לא חל קדושת שביעית אפילו לאחר שימתקו [ראה חזו"א (ס"י יג ס"ק כא), ובה"ל לעיל (ה"ג ד"ה העולשין), ובשנות אליהו (פ"ז מ"א)].

[דר"א ס"ק צב]

ונראה דראויין למאכל בהמה³¹².

312) ואין לומר שהם קדושים בקדושת שביעית כיון שהם ראויים לצביעה כמו קליפי הרמון, וטעם הדבר כתב רבינו (מכתבים, כת"י) כיון שהשערות שסביב הפיטמא לא שייך בהם צביעה, אכן, בר"ש סיריליא (ירושלמי פ"ז ה"ג ד"ה והנץ) כתב, שאף הנץ מסייע לצבוע בשחור, וכן משמע ברע"ב ובתפארת ישראל (יכין אות כח), שאף הוא ממין הצובעים [אלא שהם מפרשים ש'נץ' הוא הפרח שסביב לפטמא]. ובערוך (ערך נץ) מבואר, שהנץ הוא הפרח שעל הפיטמא והוא השער.

[דר"א ס"ק צד]

אין בהן קדושת שביעית אף שעומדים להסקה³¹³.

313) ואף דבר מאכל שהיה קדוש בקדושת שביעית ונפסל ממאכל ואינו ראוי אלא להסקה, כתב החזו"א (ס"י יג ס"ק יא ד"ה פ"ה) שפקעה ממנו קדושת שביעית [ראה דר"א לעיל (פ"ה ס"ק קסה)]. עוד הוסיף החזו"א (שם) שמה שכתב הכסף משנה (כאן) שאע"פ שהם אינם ראויים אלא להסקה הם קדושים בקדושת שביעית כיון שהם טפלים לפרי, הוא תמוה מאד, וכן כתב התורת זרעים (פ"ז מ"ג), ובמקדש דוד (ס"י לח) כתב לבאר את דברי הכסף משנה, ע"פ התוספתא (שביעית פ"ז ה"ב) שחומר שביעית מבמערש שעשו בה פסולת אוכל כאוכל.

[דר"א ס"ק צה]

ולכן אין להם בעור³¹⁴ וכו', ואם נושרין מאביהן יש להם בעור³¹⁵.

314) וכמבואר לעיל לענין עיקר הלוח והדנדנה, שכל דבר שאין עיקרו מאכל אלא ע"י הדחק אין בו דין ביעור.

והלכה זו שאין לגרעינים דין ביעור, כתב התורת זרעים (שם) שנראה שהיינו דוקא אם בשעת הביעור הגרעינים פרשו מן

[המשך מעמוד קודם]

310) וראה דר"א לעיל (פ"ה ס"ק סא) שרש"י חולק על הרמב"ם בזה וסובר שאין שביעית חלה על מיני כיבוס.

311) ואפילו אם היתה שנה אחת שלא נתקיים בארץ, כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שמ"מ אין לו ביעור.

308) אולם ראה בה"ל לעיל (פ"ה ה"י ד"ה ומיני), שהביא שלדעת הר"ש נוהג קדושת שביעית במיני מלוגמא ורפואה.

309) לעיל פ"ה ה"י.

שיח אמונה

הלכות שמיטה ויובל פרק שביעי

[דר"א ס"ק צח]

326 הם מיני כובסים כמבואר לעיל (פ"ה ה"י וברדב"ז שם), וכתב בדר"א (שם ס"ק טו-טז) שלדעת הרמב"ם יש בהם קדושת שביעית, ולדעת רש"י אין בהם קדושת שביעית כלל.

ומינים אלו צריכין מְחַשְׁבָה לְאֶכְלָה⁽³¹⁹⁾.

319 וטעם הדבר כתב החזו"א (סי' יד ס"ק ג' ד"ה פ"ז), כיון שכל אלו עומדים גם לעצים.

[דר"א ס"ק קב]

וְכֵן הָאֲדָל⁽³²⁰⁾ וְהָאֲדָל דִּינֵוּ כְּיָרֵק⁽³²¹⁾.

327 וטעם הדבר כתב רבנו (מכתבים, כת"י), מפני שהוא ממין הצובעים, ולא משום שהוא אוכל [ראה דר"א לקמן (פ"ח ס"ק ט)].

320 אדל, כתב הפני משה (ירושלמי פ"ז ה"ב ד"ה חוץ, ראה ר"ש סיריליאו שם ה"א ד"ה עדל) שהוא מין צנון.

321 שהקובע בו את קדושת השביעית הוא הזמן שבו נלקט כדלעיל (פ"ד ה"יב).

[דר"א ס"ק קג]

דְּהֵתָם שְׁמֵתְקִשִׁין דְּרָךְ גְּדוּלָן שְׂאֲנִי⁽³²²⁾.

328 שהמחליף דבר שיש בו קדושת שביעית בדבר שאין בו קדושת שביעית, מבואר לעיל (ה"ז, ובפ"ו ה"ז), שחלה קדושת שביעית על החליפין, וחייבים לבערו בזמן הביעור של הדבר שהחליפו אותו בו.

322 ולדעת הרמב"ם (ראה בה"ל ה"ב ד"ה כ"ז) שדין ביעור תלוי רק במה שנשאר במחובר ולא בתלוש, כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שאפשר לחלק בין לולבי אלה וכדו' שאינם נושרים אלא מתקשים ואינם כלים לחיה במחובר, ולכן אין להם ביעור, לבין לולבי זרדין וכדו' שהם נושרים וכלה לחיה במחובר, ולכן יש להם ביעור.

[דר"א ס"ק קד]

וְעָלִי מִלֶּת⁽³²³⁾ יֵשׁ לָהֶן שְׁבִיעִית וּבַעוּר⁽³²⁴⁾ וְכוּ', וְעָקֵר וְרָד וְעָקֵר מִלֶּת אֵין לָהֶן שְׁבִיעִית וּבַעוּר⁽³²⁵⁾ וְכוּ', וְהַבּוּרִית וְהָאֶהָל יֵשׁ לָהֶן שְׁבִיעִית וּבַעוּר⁽³²⁶⁾ וְכוּ', וְזֵרַע אֶסְטִיס קְדֻשַׁת שְׁבִיעִית חָל עָלֵיהֶן⁽³²⁷⁾.

329 סי' ח בית ישראל ס"ק כט.

323 מילת, כתב החסדי דוד (תוספתא פ"ה ה"ג) שאולי הוא אילן של עפצים הנקראים בלשון התלמוד 'מילת', והעלים שלו ראויים קצת לאכילה.

331 במהדורה החדשה הוא בח"ג עמ' רפח-רפט. ולמעשה, מובא שם שהחזו"א והקהילות יעקב נהגו בזה היתר, והסתפק שם אם היה ההיתר רק באופן שבצבץ הירק מעל הקרקע לפני שביעית, או הותר גם כשלא בצבץ הירק לפני שביעית, וטעם ההיתר הוא משום שאין שותלים אותו בכל שנה מחדש, וגדל בשביעית ממה שהיה לפני שביעית, ולא גזרו איסור ספיחים בדברים כאלו, ובדר"א לעיל (פ"ד ס"ק כ) התבאר, שטעם זה אין בבגנות איסור ספיחין, וראה ציה"ל שם (ס"ק לה ו-קמח) שהעיר, שבמינים אחרים שאין גזעם מחליף לא מצינו שהקילו, ואכן, בביאורים לצי"ל שם הובא בשם רבינו, שרק בבגנות הקל החזו"א משום שיש בזה צורך גדול, ואין ללמוד מזה לשאר מינים [וראה חוט שני (עמ' רמט ד"ה והנה)].

324 ואע"ג שהם מרים, כתב החסדי דוד (שם) שמ"מ הם נאכלים ע"י הדחק, ולענין קדושת שביעית בתמכא [חריין], כתב הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' רמט) שיש בו קדושת שביעית כיון שדרך בני אדם לאוכלו עם סלק וכדו'.

325 וטעם הדבר כתב המנחת ביכורים (תוספתא שם), שהם אינם עומדים אלא להסקה.

[דר"א ס"ק קו]

הַרִי הַלּוּלָבִין כְּעָלִים וְיֵשׁ לָהֶן בַּעוּר⁽³²⁸⁾.

[ציה"ל ס"ק קעז]

פְּאֵת הַשְּׁלֶחֶן⁽³²⁹⁾.

[ציה"ל ס"ק קצ]

תּוֹסַפְתָּא פְּרָק ה' וְכוּ', אֲרָחוֹת רַבְּנֵי חֶלֶק ב' עֲמוּד שְׁלִ"ד

[330] הלכה ג.

שְׁלִ"ה⁽³³¹⁾.

הלכות שמטה ויובל פרק שביעי

קעט

(צט) ובעור. (ק) לולבי האלה (קא) והבטנה (קב) והאטדין יש להן ולדמיהן שביעית (קג) אכל אין להם בעור. (קד) אכל לעלים שלהן (קה) יש בעור: (קו) איזו היא (קז) שעת בעור העליון

דרך אמונה

באור ההלכה

והנה בגרעיני זיתים כתב הר"ש משום שעושים מהן שמן וכן כתב הר"י בן מלכי צדק ושמעתי שגם בזמננו יש שטוחנין הזיתים עם הגרעינין ואומרים שיוצא מהן קצת שמן אך רבנו לא סבירא ליה בן לפי גרסת הרדב"ז שאין אסורין לזרים בתרומה והרי כתב שכל שאין אסורין לזרים אין בהן קדשת שביעית, ויתכן דמרי במקום שאין דרך להוציא מהן שמן וכנ"ל דאף על גב דראויין פיון שאין עומד לכהן אין בהן קדשת שביעית, ולדינא יש לומר דגם רבנו מודה דבמקום שעומדין לכהמה יש עליהן קדשת שביעית רק דרבנו מירי בסתמא וסבירא ליה דבסתמא אין עומדין לכהמה רק לאדם ולכן כתב שאם מתרין בתרומה מתרין בשביעית והר"ש סבירא ליה דסתמא עומדין לכהמה או דמירי במקום שעומד לכהמה ולכן סבירא ליה דיש בהן קדשת שביעית:

סעיה קטן ק"ה שמרן פרוש בענין אחר], ולא דמי למעשר שני בפרק ז' ממעשר שני הלכה ח' דבעי שימתיקו דשם בעי שיהא אכל אדם [קטט] וכל שכן תורמסין שיש בהן קדשת שביעית אף על פי שלא המתיקן שהן אכל אדם], (קטט) ומינים אלו צריכין מחשבה לאכילה⁽³¹⁹⁾ גדלקמן סעיה קטן ק"ה ואם נקנסו מששית לשביעית קדם מחשבה ובשביעית חשב עליהן נתבאר בפרק ה' הלכה י"א: (צט) ובעור. (קטט) לפי שמתבשרין ונושרין ומרקבין: (ק) לולבי האלה. (קפ) מין אילן פדכתיב כאלה וכאלון: (קא) והבטנה. (קפב) מלשון בטנים ושקדים (קפב) ונקרא פסטא"ק: (קב) והאטדין. (קפג) מין קוצים פדכתיב גרן האטד (קפד) שצומחין בו גרגרים שחרים קשים ונאכלין,

(קפה) ויש אומרים שהוא מין הדס (קפו) וכן האדל⁽³²⁰⁾ (קפז) והאדל דינו כירק⁽³²¹⁾: (קג) אכל אין להם בעור. (קפח) מפני שמתקשין ונעשין ענפים, ואף שהלולבין שתלשן אין פיוצא בהן בשדה לחיה מפל מקום אין חכיבן בבעור שהרי אף אם היו אותן שתלש באלה היו מתקשין והרי יש ממין זה לחיה, ואף אם לקטו בני אדם את כל הלולבין מכל האלות מפל מקום אין להם בעור שהרי יש עצים בעקר, אי נמי אין להן בעור שאין עצים מאכל לחיה וכיון שכל הלולבין מתקשין אין להן בעור, ולא דמי ללולבי זרדים דלא אמרינן בהו אלו היו בשדה היו מרקביבין כדאמרינן גבי לולבי אלה שהיו מתקשין דהתם שמתקשין דרך גדולן שאני⁽³²²⁾: (קד) אכל לעלים שלהן יש בעור. (קפט) מפני שנושרין מאביהן דהינו מהאילן. (קפ) עלה תמכא (שקורין חריין)² ועלי מילת⁽³²³⁾ יש להן שביעית ובעור⁽³²⁴⁾, עקר המלפפים (ויש גורסים הבלבסין) ועקר ורד ועקר מילת אין להן שביעית ובעור⁽³²⁵⁾, הלשישות והלוצין והירענה (גרסת הגר"א והלעונין) והבורית והאהל יש להן שביעית ובעור⁽³²⁶⁾, עקר חרוב ועקר האבה (ובירושלמי הגרסא האנה וגרסת הגר"א האונה) ועלי האוג והפרחבילה והארז (ובירושלמי הגרסא הפרח לכן והארז וכן גרסת הגר"א) אין להן בעור (ובירושלמי הגרסא הפרח לכן והארז אין להן קדשת שביעית), (קפ) דין וצר (גרסת הגר"א ורדן ונצר) וזרע אסטס קדשת שביעית חל עליהן⁽³²⁷⁾: (קה) יש בעור. (קפ) ודע דלולבי זרדים חרובין אלה בטנים אטדין אדל צריכין מחשבה לאדם בשעת לקיטה ואז חלה עליהן קדשת שביעית כנ"ל סעיה קטן צ"ח ואם לקטן לעצים אין קדשת שביעית חלה עליהן: (קו) בעור. (קפ) ואם כבש העליון עם הלולבין כשמגיע זמן בעור של העליון מוציאן ומבערין והלולבין מתרין וכנ"ל סעיה קטן כ"ז, (קפז) ואם החליף עליו לולבין הרי הלולבין פעלים ויש להן בעור⁽³²⁸⁾: (קז) שעת בעור העליון. הינו העליון דלעיל הלכה ט"ו והלכה י"ג שיש להן בעור (קפח) וכן עלי גפנים:

ציון ההלכה

(קעו) פאת השלחן⁽³²⁹⁾: (קעט) חזון איש שביעית סימן י"ד סעיה קטן ג': (קעט) שם סעיה קטן א': (קס) ר"ש: (קסא) שם: (קסב) רבנו בפרוש המשניות: (קסג) ר"ש: (קסד) רבנו בפרוש המשניות: (קסה) פרוש ערך אטד: (קסו) תוספתא פרק ה' הלכה ח' עין שם ועין בירושלמי פרק ז' הלכה ב': (קסז) שם: (קסח) חזון איש שביעית סימן י"ד סעיה קטן א': (קסט) משנה: (קפ) תוספתא פרק ה' הלכה ח', ואם יש בתריין² אסור ספיחין צ"ע עין בספר ארחות רבנו חלק ב' עמוד של"ד שלי"ה⁽³³¹⁾: (קפא) וירושלמי פרק ז' הלכה א' לגרסת הגר"א: (קפב) חזון איש שביעית סימן י"ד סעיה קטן ג': (קפג) וירושלמי שביעית פרק ז' הלכה ב' וברבן גמליאל: (קפד) וירושלמי שם הלכה א': (קפה) משנה פרק ט':

הלכות שמטה ויובל פרק שביעי

(קה) בעת שיבולו (קט) ונושרין מאילנותיהן. (קי) * עלי ויתים (קיא) ועלי קנים (קיב) ועלי חרובין אין להם בעור לפי שאינן נובלות ובלות: יז ועד מתי יהיה אדם (קיג) רשאי ללקט (קיד) * עשבים

באור ההלכה

* עלי ויתים ועלי קנים. בשביעית פרק ט' משנה ו' עלי קנים ועלי גפנים עד שישורו מאביהן והמגבב ביבש עד שתרד רביעה שניה, ובירושלימי רבי אבין בשם רבי יוחנן לית כאן עלי קנים אלא עלי גפנים עלי קנים אין להם בעור והני כן עלי קנים ועלי האוג (בתוספתא הגרסא עלי ויתים) ועלי חרובים אין להם בעור שאין מינן כלה וזה מה שהעתיק רבנו כהן, והנה בספ"א מ' א' ובבבא קמא ק"א ב' תניא עלי קנים ועלי גפנים שגבבן לחובה על פני השדה לקטן לאכילה יש בהן משום קדשת שביעית לקטן לעצים אין בהן משום קדשת שביעית, פרש רש"י בספ"א לקטן לאכילה למאכל בהמה וטעמו משום דאמרין ביומא פ"א ב' אכל ביום כפור ועלי קנים פטור ולובי גפנים חייב ומוכח דעלי קנים אינן מאכל אדם אפלו אחשיבניהו לאכילה וכן עלי גפנים מדלא אשכח לחיוב אלא לולבי גפנים ועל קרחי דהא דנהגא בהו שביעית משום דמאכל בהמה הוא, ועין בירושלמי שבועות פרק ג' הלכה ג' שבועה שלא אוכל פת וכרכה בעלי קנים ועלי גפנים ואכל אינו חייב אלא אחת שבועה שלא אוכל פת וחרצנים ווגים וכרכה בחרצנים ווגים ואכלה חייב על כל אחת ואחת ועין שם ברידב"ז גרסת המשנה למלך, ומבאר דעלי קנים ועלי גפנים לאו מאכל אדם הוא כלל, וראיתי למרן במעשרות סימן א' סעיף קטן

דרך אמונה

(קה) בעת שיבולו. הינו שיתקבבו⁽³³²⁾: (קט) ונושרין מאילנותיהן. שאז כבר אין ראויין לחיה לאכל: (קי) עלי ויתים כו'. אבל שביעית יש להן, (קט) והולכין בעלי אילן אחר שנת חנטת הפרי כנ"ל פרק ה' הלכה י"א סעיף קטן פ"ח: (קיא) ועלי קנים. אבל שביעית יש להן (קט) שראויין למאכל בהמה, (קט) ודע דעלי קנים ועלי גפנים צריכין מחשבה לאדם [או לבהמה] בשעת לקיטה ואז חלה עליהן קדשת שביעית ואם לקטן לעצים אין קדשת שביעית חלה עליהן וכדין לולבי ורדים דלעיל: (קיב) ועלי חרובין אין להם בעור. (קט) ואף על גב דלולבי חרובין יש להן בעור כנ"ל הלכה ט"ו, עלין גרע⁽³³³⁾: יז (קיג) רשאי ללקט. (י) רוצה לומר ללקט ולאכל דמשם ואילף הוא זמן הבעור, (ט) ואף על גב שעוד נשאר קצת במחבר ללקט פיון שעקרו כלה ולא נשאר אלא דבר מועט מקרי זמן הבעור וכנ"ל סעיף קטן ט': (קיד) עשבים חיוני. (ט) הראויין למאכל אדם:

כ"ו שכתב אהא דיומא פ"א ב' אכל עלי קנים פטור, יש לעין הא אמר ספ"א מ' א' דעלי קנים לקטן לאכילה חייבין בשביעית ובגדה ח' א' אמר מאן תנא קטפא פירי רבי אליעזר אלמא דאם אינו פרי לענין ערלה אינו פרי לענין שביעית, ולעיל פריך מערלה על יום הכפורים אלמא שאם אינו אכל לענין יום הכפורים אינו אכל לענין ערלה ואם אינו אכל לערלה אינו אכל לשביעית ואם כן עלי קנים דיש בהן משום שביעית (וכוננו על כל פנים אם החשיבון) הדין נותן דהוי אכל לענין יום הכפורים, וצריך לומר דקים להו לרבנן דלא מיתבי דעתא עד כאן לשוננו, וצ"ע דהא רש"י פרש דהוי מאכל בהמה ולקטן לאכלין הינו לבהמה וכן כתב רבנו חננאל בבבא קמא ק"א ב' וכן בפירוש הר' אברהם מן החר בספ"א וכבר נשאלתי על זה, אמנם במאירי בבא קמא ק"א ב' ראיתי שכתב ויש מפרשים וגבבן בחובה בלחות שבהן עד שמתוך לחותם ראויין לאכילה עד כאן לשוננו, משמע דחזי למאכל אדם דאי למאכל בהמה גם יבשים אוכלת כמו שכתב ר"ש סיריליאוי, ועוד יש לעין דתנן בפרק א' דערלה משנה ז' העלין והולכין ומי גפנים וסמדר מתרות בערלה וברבעי ובגזיר ואמרין נמי בגזיר ל"ד ב' היוצא מן הגפן אין גפן עצמו לא רבי אליעזר אומר אף עליו ולולבין במשמע וקניא לן פרבנן כמו שכתב רבנו בפרק ה' מגזירות הלכה ב' אבל העלין והולבין ומי גפנים וסמדר הרי אלו מתרין לגזיר שאינן לא פרי ולא פסלת פרי אלא מן העץ הן נחשבין (וגם רבי אליעזר דמחייב טעמו משום דמרבח ליה מקרא גבי גזיר עין שם בגמרא), ומדחזינן דעלי גפנים מתרין בגזיר ובערלה ורבעי משמע דלאו אכל ניניהו כלל ואפלו אחשיבניהו, ואם איתא דלחים שאני הוה ליה למימר הכי שלא נטעה, ובדחק יש לומר דשאני גבי גזיר דכתיב מפל אשר יצא מגפן ולא גפן עצמו וכן גבי ערלה ורבעי כתיב פרי ואין זה פרי אלא עץ אבל לשאר דברים אפשר דמקרי אכל, ועין חלין צ"ב א' עלין שבה אלו עמי הארץ וברש"י שם דמשמע גם כן דעלי גפנים לא חזו לאכילה, ועין בחזון איש כאן שביעית סימן י"ד סעיף קטן ג' שכתב ולפי זה כל הני דינן בעלי גפנים ועלי קנים ספ"א מ' א' דלקטן לעצים אין קדשת שביעית עליהם עד שילקטם לאדם, ונראה דמה שכתב מרן 'עד שילקטם לאדם' לשיטתה אזיל דעלי קנים ועלי גפנים חזי לאדם אבל למה שכתב רש"י לא חזי אלא לבהמה צריך לומר עד שילקטם לבהמה, ואולי משום דקאי אלולבי ורדים וחרובים ואלה ובטנים ואתרין והני חזי לאדם על ידי מחשבה כמו שכתב רבנו בפרק א' מטמאת אכלין הלכה י"ד לכן נקט מרן לאדם וצ"ע, ועין בשבת פ"א ב' האוכל עלי קנים ועלי גפנים משמע קצת דחזו לאכילה ועין מה שכתבנו עוד בסמוך הלכה י"ז: * עשבים חיוני. (ט) עשבים חיוני כו'. כאן מוכח דעשבים חיוני ויבשים נחשבין ב' מינים, וקשה מאי שנא מגזירות ותאנים דנחשבין מין אחד כמו שכתב רבנו לעיל הלכה ב' וכן צמוקים וענבים לעיל הלכה ד' וכבר נתקשה בזה מרן (הבאנו בדרך אמונה), ולכאורה יש לומר שהם ב' מינים שונים יש מהן

ציון ההלכה

(קט) חזון איש שביעית סימן י"ד סעיף קטן ג': (קט) רש"י ספ"א מ' א': (קט) חזון איש שם ועין בבאור ההלכה: (קט) ר"ש סיריליאוי: (ל) וכן מוכח ממה שכתבו רבנו כאן בדיני בעור וכן פרשו כל הראשונים, ומה שכתב במשנה ראשונה פרק ט' משנה ז' צ"ע: (ל) מקדש דוד סימן נ"ט אות ב' ד"ה קרב הרמב"ם: (ל) מלאכת שלמה בשם ר"ש סיריליאוי:

הלכות שמיטה ויובל פרק שביעי

שיח אמונה

סיריליאו (פ"ז ה"ה ד"ה יש להן שביעית ובפ"ט ה"ז ד"ה כן מצאתי בספרים) שלולבי החרובים הם רכים והרוח משירה אותם והם נובלים [והוא הדין העלים שמחוברים ללולבים], מה שאין כן עלי החרובים המחוברים לענפים, הם קשים ואינם נושרים, ומשום כך אין להם ביעור. והוסיף לבאר בספר זיו הים (פ"ז ה"ה אות א) שבלולבי האלה ועליהם מצינו להיפך מלולבי חרובים, שלולבי האלה אין להם ביעור ועליהם יש להם ביעור, וטעם הדבר, כי לולבי האלה הם מתקשים ונעשים ענפים כדלעיל (דר"א ס"ק קג), מה שאין כן לולבי חרובים אינם מתקשים אלא אדרבה הם רכים ונובלים מהר כנ"ל.

[דר"א ס"ק קח]

הַיְנוּ שִׁיתָרְקָבוּ⁽³³²⁾.

(332) ואם כלו באופן שאינו רגיל כלל, כגון שנשרפו כל העצים שבשדות וכדו', כתב הגרש"ז אויערבאך (מנחת שלמה שביעית פ"ט מ"ד) שאין מתחשבים בזה לענין ביעור, וזמן הביעור הוא רק לפי הזמן שבו הפירות כלים באופן רגיל [ראה מה שכתבנו בבה"ל (לעיל ה"ד ד"ה וכל)].

[דר"א ס"ק קיב]

עָלִין גָּרַע⁽³³³⁾.

(333) ובביאור החילוק בין לולבי חרובים לעליו, ביאר הר"ש

שיח אמונה

הלכות שמיטה ויובל פרק שביעי

[דר"א ס"ק קטו]

משום שחלוקים בטבעם וטעמם⁽³³⁴⁾.

334 טעם נוסף שאין היבשים מצילים על הלחים, ביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' שעב) שבאמת הם מין אחד, אבל כיון שיש מין חיות שאוכלות רק לחים ויש שאוכלות רק יבשים לכן אין מצילים זה על זה [ראה בה"ל (ד"ה עשבים)].

ובצל ירוק ובצל יבש, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) שמשמע

בחזו"א שנחשבים למין אחד, רק חלק מוציאים מהקרקע בעודם לחים, וחלק משאירים ליבש.

[דר"א ס"ק קיט]

עד שתתיר רביעה שניה⁽³³⁵⁾.

335 וההיתר ללוקטם עד שתיר רביעה שניה, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) שהוא דוקא אם התיבשו לפני זמן הביעור של עשבין לחין דהיינו קודם שיבש המתוק, אבל אם היו עדיין לחים בזמן זה, זמן ביעורם כלחים דהיינו עד שיבש המתוק.

הלכות שמטה ויובל פרק שביעי

פפא

(קטו) לחין בשביעית (קטו) עד שייבש המתוק. (קיז) ויגבב (קיח) עשבים יבשים (קיט) עד שתתדר רביעה שניה (קכ) במוצאי שביעית: יח * ועד מתי יהיו (קכא) העניים מתרין (קכב) להפנס

דרך אמונה

באור ההלכה

שנאכלין בלחותם ויש מהן ביבשותן, אבל אי אפשר לומר כן שהרי שנינו גם כן בעלי קנים ועלי גפנים עד שישורו מאביהן והמגבב ביבש עד שתדר רביעה שניה ושם זה הרי אותו המין, אמנם לפי מה שכתב הר"ש סיריליאו (מוכא גם כן במלאכת שלמה) דעשבים לחים חזו לאדם ועשבים יבשים לבהמה ואם נימא דגם בעלי קנים וגפנים חזו לחים לאדם ויבשים לבהמה (עין בבאור ההלכה בהלכה ט"ז שהארבנו בזה) יש לומר דמאכל אדם ומאכל בהמה נחשב ב' מינים לענין בעור, אבל בארנו בבאור ההלכה שם דמדברי רש"י והראשונים נראה דלא חזי גם לחים אלא למאכל בהמה, ואולי גם רש"י מודה דלחים חזו לאדם אם יחדו וכמו שכתוב בשבת ע"ו א' עלי שום ועלי בצלים לחים כהרוגה יבשים כמלא פי הגדי, ומה שכתב רש"י לבהמה משום דסתמא קתני ומשמע אפלו יבשים, ועוד דהמגבב קתני והינו שאוסף תלושים ותלושים הם לעולם יבשים דלחים אינם נופלים וכן כתב רבנו בפרוש המשניות כאן דלשון מגבב לא שייך אלא במלקט יבשים, וגם מה שכתב ברכך בעלי גפנים פטור וכן ביום כפור אכל עלי גפנים פטור כל זה מירי ביבשים ולא בלחים ודחוק, ועל כרחך צריך לומר כמו שכתב מרן ז"ל משום שמינים אלו חלוקים הלחים והיבשים בטבעם וטעמם, והנה לפי מה שצדדנו לעיל הלכה ב' דדעת רבנו שאין אוכלין אלא על מה שנשאר במחבר ולא בתלוש, צריך לומר דמשתדר רביעה שניה מתקלקלים גם היבשים שמחברים באילנות ומשביבש המתוק מתקלקלים הלחים שמחברים באילנות: * ועד מתי יהיו עניים וכו'. הנה מרן הקשה (הבאנו בדרך אמונה) איך יכול למנע את העניים מלילך לתוך פרדסו כיון שהתורה הפקירה את השדה להלוף האנשים כמו שאמרו בנדרים מ"ב ב' ארעא נמי אפקרה (ללקיטת פרות כמו שכתב הר"ן) וגם במוצאי שביעית צדין הפרות הפקר, ותרוץ מרן דמירי שמניח להן דרך לכנס וטל את הפרות, ויש לענין אם כן אפלו לפני רביעה שניה דאטו חזי לתן להן לכנס מאיזה דרך שירצו הרי אמרו במכילתא משפטים והשביעית תשמטנה ונטשתה מגיד שפורץ בה פרצות אלא שגדרו חכמים מפני תקון העולם, ומבאר שאין צריך לפרץ בו פרצות וסגי שמשאיר להן דלת אחת להפנס, תדע דבנדרים שם אמרינן דבעומדין אילנות על הגבולין אין להן רשות כלל להפנס לשדה כיון שיכולין לתלשן מחוץ לשדה וכמו שהסביר הר"ן שם, ומשמע דאף על גב דנקל לו יותר להפנס לתוכה ללקט לא הפקירה תורה לזה, וענין לעיל בפרק ד' הלכה כ"ד בציון ההלכה

(קטו) לחין בשביעית. (קיז) דין זה דוקא במין ידוע של עשבים שיש מהן לחים ויש מתיבשין וכן בעלי גפנים שחשבו חכמים הלחים והיבשים לב' מינים משום שחלוקים בטבעם וטעמם³³⁴ והדבר תלוי בלקיטה וכל שלקטו לחים ונתחייבו בדיו לחים אף אם יבשו קדם זמן הבעור של הלחים כשיגיע זמן הבעור של הלחים חזי לבעורן, ואפשר שאם לקטן על מנת ליבשן מיבשן ואוכלן עד רביעה שניה, אבל כל שאר הפרות והירקות שמשמטמטין בהן לחים ויבשים אוכלין כלן עד שיכלה האחרון שבהם דנחשבינן מין אחד: (קטו) עד שייבש המתוק. (קיז) הוא מין ירק מר והוא פקועות ונתנו חז"ל סימן ששביבש מין זה אז הזמן שכלו העשבים הלחים, (קיח) ויש מפרשים עד שייבש לחלוותי הקרקע והמתקן את הפרות (קיז) והוא בסוף הקרוץ, וכל ארץ מג' ארצות אם יבש המתוק שבה אין אוכלין עשבים לחים בארץ הזאת: (קיז) ויגבב עשבים יבשים. (קכ) כשאוסף לחים נקרא מלקט וכשאוסף היבשים נקרא מגבב: (קיח) עשבים יבשים. (קכ) הראויין למאכל בהמה: (קיט) עד שתדר רביעה שניה³³⁵. הינו הגשם השני, (קט) ואם ירדו גשמים ז' ימים זה אחר זה נחשב כבר לרביעה שניה, (קי) ומשמע מדברי רבנו שאין זמן קבוע אלא כשירד הגשם השני או מתקלקלים העשבים ואין ראויין שוב למאכל בהמה, (קיב) ויש אומרים דתלוי בזמנה של רביעה שהוא בשנה בכירה בי"ז במרחשון ובשנה בינונית בכ"ג במרחשון ובשנה אפילה בראש חדש כסלו, (קיג) ויש אומרים דלעולם זמנה בי"ז במרחשון ויש אומרים דלעולם זמנה בכ"ג במרחשון: (קכ) במוצאי שביעית. שאז מתקלקלים גם היבשים מחמת הגשמים: יח (קכא) העניים. (קיג) לאו דוקא דהכל נחשבין עניים לגבי פרות שביעית: (קכב) להפנס בפרדסות. שעד אז אין דריסת הרגל מקלקל את הזרעים שנזרעו במוצאי שביעית ומכאן יאילך מקלקלין:

ציון ההלכה

(קט) חזון איש שביעית סימן ט"ו סעיף קטן ט': (קכ) כן פרשו רבנו והעירך ורב האי גאון וכן הסכים הגר"א בשנות אליהו: (קכ) הר"ש והרא"ש והר"י בן מלכי צדק: (קכ) חזון איש שביעית סימן ט"ו סעיף קטן י': (קכ) רבנו בפרוש המשניות: (קכ) מלאכת שלמה בשם ר"ש סיריליאו: (קכ) וירושלמי פרק ט' הלכה ה' ותענית ו' א': (קי) וכן מוכח בירושלמי כאן כל דבר שתלוי ברביעה עד שתדר רביעה שניה וכן הביא המאירי בתענית ו' ב' בשם יש אומרים: (קיב) רבנו בפרוש המשניות וכן הסכים המאירי בתענית שם עין שם וכן נראה בגמרא שם ועין מה שכתבנו בפרק א' ממתנות עניים הלכה י"א, ומה שכתב רבנו בפרוש המשניות וזה בארץ ישראל, האמת נקט אבל לשביעית אין נפקא מנה דאין שביעית אלא בארץ ישראל וקשה לומר דבסוריא נשתנה: (קיג) בארנו בדרך אמונה בפרק א' ממתנות עניים סעיף קטן ע"ג, ועין בפרוש הר"י בן מלכי צדק ובפרוש רבנו נתן ומלאכת שלמה ושנות אליהו: (קיג) רבי"ז:

קפב

הלכות שמיטה ויובל פרק שביעי

בפרדסות במוצאי שביעית לאסוף פרות שביעית. (קכג) עד שתדיר רביעה (קכד) שנייה:

יט (קכה) * הורד (קכו) והכפר (קכז) והלטם

באר ההלכה

אות רצ"ז הבאנו ששמענו בשם מרן שיכול לנצל הדלת ולכתב פתקא שקל מי שרוצה לטל יכול לקבל המפתח בבית ואף על גב שגורם לו טרח ותיא, מיהו לא התייר זה אלא במקום הצרף [ואין לומר דמשום מדת סדום אסור לו למנע בשביעית, דאטו אין כול להיות שיש לו בשדה גם פרות שהנטו לפני שביעית ואין רוצה שיקלקלם], ולעניות דעתי יש לומר דהתורה לא הפקירה הקרקע אלא בשביעית עצמה וכדאיתא במכילתא משפטים שם ובשביעית וגו' שלא תאמר מפני מה אמרה תורה לא שיאכלו אותה עניים הרי אני מכניסה ומחלקה לעניים, תלמוד לומר והשביעית תשמטנה ונטשתה כו', וזה רק כתוב על שנה השביעית עצמה שיש מצוה תשמטנה ונטשתה וזה מה שאמרו בנדרים ארעא נמי אפקרה אבל אחר שביעית נהי שהפרות עדין הפקר דאולינן אחר חנטה אבל הקרקע אינו הפקר ויכול להכניס הפרות לביתו ולחלקם לעניים וכן יכול לומר להן תבואו בשעה פלונית ואתן לכם או אם תרצו אוציא לכם לביתי ואין להם רשות לקלקל שדהו ופרדסו בלי רשותו רק יכולין להבצע פרותיהן ורק עד רביעה שנייה שאז אין לו שום קלקול יכולין להכנס בלי רשותו וכמו שכתוב בכבא קמא פ"א ב' הרי שכלו פרותיו מן השדה ואינו מניח בני אדם לכנס בתוך שדהו מה הבריות ואמרות עליו מה הנאה יש לפלוני ומה הבריות מזיקות לו עליו הכתוב אומר מהיהוית טוב אל תקרי רע (ובגמרא שם אמרו והאי דידן בכבל אפלו טל קשי יהו וזה אין נוגע לשביעית דאין שביעית בכבל רק בארץ ישראל ובארץ ישראל אמרינן שם מהלכין בשבילי הרשות עד שתדיר רביעה שנייה ולכן יכולין להכנס לא מצד הפקר אלא משום מדת סדום שאין מזיקין לו כלום ומתקנת שלמה, אבל אחר רביעה שנייה שמוזיק לו בנשא אסור להן להכנס, ואי משום הפרות יכולין לתבועו שיוציא להן הפרות וחיבב לעשות זאת שזה הפקר ושיך להן, ויתכן שאם ירע בהצרו שאז גם לפני רביעה שנייה מקלקל לו יכול למנע גם לפני רביעה שנייה שלא יכנסו דרחמנא לא

דרך אמונה

(קכג) עד שתדיר רביעה שנייה⁽³³⁶⁾. (י"ד) אפשר דמירי במניח להם דרך לכנס לטל את הפרות ועד רביעה שנייה רשאין לילף גם דרך פרדסות דאם לא כן איך מתר לו לזרע ולמנע רגלם של בני אדם משם שהרי התורה הפקירה לשדהו שיכולו לילף, ואם יניח פלים בדרך פרדסו שאם ילכו ישברו פליו בהכרח בודאי הולכין כדרך ואין חוששין, ואין חלוק בין שביעית לשמינית כיון שעדין יש פרות בשדהו שהן הפקר: (קכד) שנייה. וכל זה שיטת רבנו (רע"ט) אבל שאר הראשונים פרשו המשנה בענין אחר ואין מקור לדין זה ודין אחר רביעה שנייה כדן קדם רביעה שנייה: יט (קכה) הורד. (רע"ט) הם השושנים האדמים שיש להם ריח טוב ועליהם נאמר 'שפתותיו שושנים' (י"ח) ובירושלמי אמרו ג' דברים בורד עקר שלו אין לו שביעית ובעור⁽³³⁷⁾ ופקה שלו יש לו שביעית⁽³³⁸⁾ ולא בעור שמתקנים בארץ ועלין שלו יש לו שביעית ובעור, (י"ח) ויש מחלקת הראשונים אם הורד דינו כאילן או כירוק⁽³³⁹⁾: (קכו) והכפר. (י"ט) מין בשם כדכתיב 'אשכול הכפר': (קכז) והלטם. (כ) גם הוא מין בשמים כדכתיב 'נכאת ולוט', (כ"ג) ומינים אלו יש בהן טעם רק שאינו אכל חשוב בפני עצמו אלא שנוכשין בו שמן ושאר דברים ועקרו לריח ולכן בודאי יש בו קדשת שביעית אבל מיני בשמים שאין ראוי אלא לריח⁽³⁴⁰⁾ הוא בעיא דלא אפשטא בירושלמי אם נוהג בו קדשת שביעית או לא (כ"ג) ויש להחמיר⁽³⁴¹⁾:

אפקרה רק בשביעית ולא במוצאי שביעית ויכול לומר אוציא לכם הפרות החוצה אם תרצו ואל תכנסו לקלקל לי חצרי: * הורד והכפר כו'. בירושלמי פרק ז' הלכה א' בשמים מהו שיהא עליהן קדשת שביעית. נשמעינא מן הדין הפרח לכן והארן (פן הוא בירושלמי כתב די והם מיני פרחים לריח) אין עליהן קדשת שביעית חבריא אמרי דרבי שמעון היא דרבי שמעון אומר אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי (פרש מרן בשביעית סימן י"ד סעיף קטן ט') דסבירא ליה דכי היכי דקטף לרבי שמעון בטל אגב העץ הכי נמי פרחים לא

ציון ההלכה

(י"ד) חזון איש שביעית סימן ט"ו סעיף קטן י"א, והרי קורקוס כתב הטעם דמתקמא כבר כלו פרות שביעית וכן נראה בפרוש ר"ד ערמאה: (רע"ט) הרי"ש והרא"ש ור"י בן מלכי צדק מפרשי לה לענין לקט שכתה ופאה וכן הסכים הגר"א בשנות אליהו, ורדב"ז כתב דשני הפרושים אמת והנינו לדעת רבנו שהביא ב' הפרושים בפרוש המשניות וכן הרע"ב אבל הרי"ש יש לומר שאין מסכים לפרוש רבנו: (רע"ט) רבנו בפרוש המשניות ועין ר"ש כלאים פרק ה' משנה ח': (י"ח) פרק ז' הלכה א' וברש"י שם כפי הגרסא הנכונה: (י"ח) צינתי בציון ההלכה פרק י' ממעשר שני אות ג' נ"ד לענין ערלה וענין במאורי ברכות מא"ג ב' וכן ה' א' ובבית יוסף יורה דעה ט"ו סימן רצ"ד וכפחור ופרח פרק מ"ח: (י"ט) רבנו בפרוש המשניות: (כ) ר"ש: (כ"ג) חזון איש שביעית סימן י"ד סעיף קטן ט', ועין בר"ש סיריליא שכתב גם כן ששכסוכשין אותן בדבש ראויין לאכילה: (כ"ג) משנה ראשונה פרק ז' משנה ו' וכן כתב באמרי בינה חלק א' בשו"ת סימן י' ד"ה והנה וכן דעת מרמב"ם המשנה פרק ז' הלכה י"ד לפי דעת רבנו וכן התפארתי ישראל פרק ז' משנה ב' וכן נראה בחזון איש שם ד"ה ובתשובתו, ולפי זה בהדסים יש קדשת שביעית וכן ראיתי למרן ז"ל שהחמיר שלא לקחת הדסים ממשמר כמנהגו שנהג להחמיר לעצמו במשמר⁽³⁴²⁾ וגם משום אסור חתורה אף שמעתי שגדל להקל בזה⁽³⁴³⁾ [וכן כתב בספר ציון הקדש חלק א' סימן ט"ו בשם מהר"ל דרסקין ז"ל], ואולי משום שזמננו אין רבן עובדין לריח אלא למצוה⁽³⁴⁴⁾ או לנוי וצ"ע, וטב"ק יש בו קדשת שביעית⁽³⁴⁵⁾ כן כתב בתשובות גדולת מרדכי סימן ט' מובא בשו"ת משנת יוסף חלק א' סימן י"ח:

הלכות שמיטה ויובל פרק שביעי

שיח אמונה

[דר"א ס"ק קכג]

[ציה"ל ס"ק רכב]

עד שְׁתַּדַּר רְבִיעָה שְׁנִיָּה⁽³³⁶⁾.

שְׁנֵהָג לְהַחְמִיר לְעֲצֻמוֹ בְּמִשְׁמַר⁽³⁴²⁾ וְכוּ', אֶךְ שְׁמַעְתִּי שֶׁצָּדַד לְהַקֵּל בְּזֶה⁽³⁴³⁾ וְכוּ', אֵינן רַבָּן עוֹמְדִין לְרִית אֶלָּא לְמַצְוָה⁽³⁴⁴⁾ וְכוּ', וְטַב־קִישׁ בּוֹ קְדֻשַׁת שְׁבִיעִית⁽³⁴⁵⁾.

342 וכששאל רבינו את החזו"א האם יש לו להחמיר ב'שמור', השיב לו (מכתבים, כת"י) שאין צריך, והוסיף (נזר החיים) בשם החזו"א, שאף שההיתר הוא דוקא בשעת הדחק, מ"מ נראה שעד שיבא הגואל יחשב שעת הדחק לענין זה. ודעתו למעשה (מכתבים, כת"י) שאף בהכשר לבני תורה בזמננו שמצויים פירות וירקות מותרים, יכולים להקל בשמור [וראה ארחות רבנו (ח"ג עמ' רצה) בשם הגר"י קניבסקי, שכשאינו קשה, הורה החזו"א למי שרצה להחמיר שיש מקום להחמיר בכך]. וכתב עוד (שם) שדין נעבד שוה לדין שמור.

והוסיף (קיצור דיני שביעית עמ' קעג תשובה קד), שהחזו"א שהיקל לצאת ידי מצות ארבע מינים בשמור ונעבד, אינו משום שהיקל יותר בדבר מצוה, אלא משום שפסק שמותרים באכילה [המחמירים באכילה מחמירים גם במצוה], וכן מבואר בשו"ת אגרות משה (אור"ח ח"א סי' קפ) להקל למצוה כבאכילה. מאידך, דעת הגר"צ אבא שאול (אור לציון פ"ד תשובה ח) שאף שלהלכה מקילים באכילה, מ"מ למצוה ראוי להחמיר, וראה מה שכתבנו בצי"ה"ל לעיל (פ"ד ס"ק קפו ו-רצה).

343 ולמעשה, דעת רבינו (מכתבים, כת"י) שיש מקום להחמיר, והמחמיר תבא עליו ברכה, ודעת הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' שעז) שמנהג העולם להקל שאין קדושת שביעית בהדסים.

אכן, אף המחמירים לנהוג בהדסים קדושת שביעית, כתב רבינו (שם) שמ"מ אין להם ביעור כיון שהם אינם כלים מהשדה. ולענין הזמן הקובע אם יש בהם קדושת שביעית, כתב רבינו (שם) שכיון שאין שייך בהם חנטת פרי, א"כ לא נתפרש השיעור הקובע אם יש בהם קדושת שביעית, וכדברי החזו"א (סי' י ס"ק ד) המובאים בד"ר"א להלן (פ"ח ס"ק פו) לענין לולבים, וראה בביאורים לדר"א שם.

ולגבי ענבי הדסים, דעת הגר"ש אלישיב (משנת הגר"ש עמ' ע) שיתכן שיש בהם קדושת שביעית, כיון שהטבעוניים משתמשים בהם לעשיית משקה לרפואה, וא"א לומר שבטלה דעתם, אכן, כיון שרוב העולם לא משתמשים בהם ואינם נחשבים אצלם לדבר מאכל, מותר לקוטפם קודם שהתבשלו, ואין בזה משום הפסד פירות שביעית [ראה מה שכתבנו לעיל בביאורים לדר"א (ס"ק פו)].

344 ואע"פ שאתרוג קדוש בקדושת שביעית [ראה ראש השנה (טו, א)] למרות שנוטעים אותו למצוה ולא לאכילה, ביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) כיון שמתנאי כשרות האתרוג הוא שיהיה ראוי לאכילה [ראה שו"ע (אור"ח סי' תרמט ס"ה) ומג"א שם (ס"ק כ)], מה שאין כן הדס אינו מתנאי המצוה שיהיה עומד לריח [ראה בד"ר"א לקמן (פ"ח ס"ק פו) ובביאורים שם].

אכן בביאור דעת החזו"א שהחמיר שלא לקחת הדסים ממשומר, אע"פ שמשומר אינו אסור אלא באכילה [ראה בד"ר"א לעיל (פ"ד ס"ק קפד)], והדסים אינם צריכים להיות ראויים לאכילה כנ"ל, ביאר רבינו (מכתבים, כת"י) שמ"מ כיון שהדסים ראויים לריח, מתנאי כשרותם שיהיו ראויים להנאתם דהיינו

336 ודוקא פירות שגמר בישולם בקיץ, שיש מהם אחרונים שעדיין נשארים בפרדס עד רביעה שניה, אבל פירות הדר שגמר בישולם בחורף, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' שעג) שכיון שזמן לקיטתם הוא בחורף, מותר להכנס אפילו אחר רביעה שניה ללקטם.

[דר"א ס"ק קכה]

עָקַר שָׁלוֹ אֵין לוֹ שְׁבִיעִית וּבַעוֹר⁽³³⁷⁾ וּפְקָה שָׁלוֹ יֵשׁ לוֹ שְׁבִיעִית⁽³³⁸⁾ וְכוּ', אִם הוֹרֵד דִּינּוֹ כְּאֵילָן אוֹ כְּפִירָק⁽³³⁹⁾.

337 וטעם הדבר כתב הר"ש סיריליאו (פ"ז ה"א), כיון שאינו ראוי אלא לצבוע בהמה, וצבע בהמה כיון שאינה חשובה אין בו קדושת שביעית [ראה לעיל (פ"ה ה"ט)].

338 פיקה, ביאר הר"ש סיריליאו (שם) שהוא דבר עגול שיש מתחת לעליו של הוודר, וכשעליו נופלים הפיקה מתבשלת וראויה לאכילה.

339 המשנ"ב (סי' רטז ס"ג בה"ל שם ד"ה עצי) האריך במחלוקת הראשונים זו.

[דר"א ס"ק קכז]

מִינֵי בְּשָׂמִים שֶׁאֵין רְאוּי אֶלָּא לְרִיחַ⁽³⁴⁰⁾ וְכוּ', וַיֵּשׁ לְהַחְמִיר⁽³⁴¹⁾.

340 ופרחי נוי, דעת רבינו (ציה"ל ס"ק רכב, גבורי כח סי' יח אות מט) שכמדומה שאין בהם קדושת שביעית, ודעת הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' רמו-רמז) שפרחי נוי שאין בהם ריח, יש להקל שלא לנהוג בהם קדושת שביעית, אבל פרחי נוי שיש בהם ריח דינם כבשמים, ויש להחמיר ולנהוג בהם קדושת שביעית.

מאידך, דעת הגר"צ אבא שאול (אור לציון שביעית פ"ב תשובה י"ב) שפרחי נוי יש לחוש ולנהוג בהם קדושת שביעית, וכן דעת הגר"ש אלישיב (משנת הגר"ש עמ' נג) שפרחים שאין בהם ריח ואינם עומדים אלא לנוי, כיון שבזמנינו מגדלים פרחים במיוחד לצורך נוי, א"כ יש להם חשיבות, ויתכן שיש בהם קדושת שביעית [ראה מנחת שלמה (ח"א סי' נא אות יא)], ואף פרחי נוי שיש בהם ריח, דעתו (הליכות שדה גליון 125 עמ' 9-10) שדינם כפרחי נוי ולא כבשמים, כיון שאין לבני אדם עדיפות לפרחי נוי עם ריח יותר מאשר לפרחי נוי בלי ריח, ועיקר חשיבותם הוא הנוי.

341 וכן לענין ביעור, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' שעז) שצריך להפקירם בזמן שכלה מינם לחיה מן השדה.

אכן כשמפקירים בזמן הביעור, דעתו (שם) שיכול לומר שאם צריך להפקירם הריהם הפקר, ואז אחרים אינם יכולים לזכות בהם, שמא אין בהם קדושת שביעית ואינם הפקר, אבל אינו יכול לומר קים לי כדעות הסוברות שאינם קדושים בקדושת שביעית ואיני מפקירם, כיון שזה נדון של איסורים ולא של ממונות [ראה מה שכתבנו בד"ר"א לעיל (ס"ק יג)].

שיח אמונה

הלכות שמיטה ויובל פרק שביעי

[דר"א ס"ק קכח]

וַיֵּשׁ מִי שֶׁכָּתַב שְׂאִין לְהֵן בַּעוֹר.³⁴⁶

346) וטעם הדבר, כתב רבינו נתן (פ"ז מ"ו) לפי שאינם אוכל אדם ולא אוכל בהמה ואינם פרי [ראה מה שכתבנו בדר"א לעיל (ס"ק פה)].

[ציה"ל ס"ק רכז]

הַרְ"ש³⁴⁷.

347) שביעית פ"ז מ"ז.

[בה"ל ד"ה הוורד]

דָּאָסוֹר בְּדָבָרִים שֵׁשׁ בְּהֵן קְדֻשַׁת שְׁבִיעִית דְּמַפְסִידוֹ קֶצֶת³⁴⁸.

348) ודוקא פרי העומד לאכילה, אבל בשמים שאינם עומדים אלא לריח, כתב רבינו (קיצור דיני שביעית מהדורא קמא תשובה צ) שמוותר למוללם.

[המשך מעמוד קודם]

העיד רבינו (שיח השמיטה פ"א אות ה) שאביו חשש לאסור סיגריות שיש בהם מרכיבים שגדלים בארץ ישראל בשביעית, משום חשש הפסד פירות שביעית.

ולענין ביעור הטבק [הן להרחח והן לעישון], כתב בשו"ת משנת יוסף (שם אות ח), שכיון שאינו מאכל כלל, אין בו חיוב ביעור [ראה מה שכתבנו בדר"א לעיל (ס"ק פז) שדעת הרמב"ם שאפילו דבר שנאכל ע"י הדחק פטור מביעור, וראה שם בבה"ל (ד"ה וכל), ומה שכתבנו בדר"א (ס"ק פה)].

ריח [וראה בבה"ל לקמן (פ"ח ה"ב ד"ה בדר"א), לענין איסור הנאה ממשומר].

345) וכן טבק לעישון [סיגריות], כתב הגדולת מרדכי (סי' ט, הובא בשו"ת משנת יוסף ח"א סי' יח אות א) שיש בו קדושת שביעית, משום שהנאתו וביעורו שוה [ראה בד"א לעיל (פ"ה ס"ק סד-סה)], ולמרות שהוא מר, מ"מ אין אוכלים אותו אלא נהנים בעשנו [וראה בשו"ת משנת יוסף שם שהאריך האם סיגריות נחשבות לדבר השוה לכל נפש, ראה בבה"ל לעיל (שם ה"י ד"ה מיני)], וכן

הלכות שמטה ויובל פרק שביעי

קפג

(קכח) * י"ש לָהֶן וְלְדַמְיֵיהֶן שְׁבִיעִית. הַקֶּטֶף וְהוּא שָׂרָף הַיּוֹצֵא מִהֶאֱלִיָּנוֹת מִן הָעֲלִים וּמִהַעֲקָרִים (קל) אִין לֹא שְׁבִיעִית. (קלא) וְהַיּוֹצֵא מִן הַפְּגִים (קלב) י"ש לֹא וְלְדַמְיֵיהֶן שְׁבִיעִית:

דַּרְךְ אֲמוּנָה

בְּאוּר הַהֶלְכָה

(קכח) י"ש לָהֶן וְלְדַמְיֵיהֶן שְׁבִיעִית. (כנג) והוא הדין יש להן בעור, (כמ) ויש מי שכתב שאין להן בעור³⁴⁶: (קכט) וְלְדַמְיֵיהֶן שְׁבִיעִית. (כס) במה שקונה מהן אסור לאבדו ולעשות ממנו מלוגמא אלא אכילה ושתיה וסיכה ולאכל דבר שדרכו לאכל ולסוד דבר שדרכו לסוד ולא ישנה, ולדמיהן בעור שאסור לקמן אחר הבעור אלא יפקירם בין לעניים בין לעשירים: (קל) אִין לֹא שְׁבִיעִית. (כט) ואף על גב דראוי לאכילה והנאתו ובעורו שנה, מכל מקום אין לו שביעית דבטל אגב העין ועצים אין בהן קדשת שביעית פנ"ל פרק ה' הלכה י"א [כט] והוא הדין דפטור מתרומות ומעשרות]: (קלא) וְהַיּוֹצֵא מִן הַפְּגִים. (כס) הוא כמו חלב ששותת יוצא מעקצי הפגים קדם בשולם [כס] ואם הפגים היו תרומה ונטף מהן שרף מספק בירושלמי אם אסורין לזרים, ואפשר שאם הם טבל פטורין מתרומות ומעשרות]: (קלב) י"ש לֹא וְלְדַמְיֵיהֶן שְׁבִיעִית. (ל) והוא הדין בעור:

למללן אין בהן קדשת שביעית והנאתן קדם בעורן, ושמה גם בהדסים רגילין למללן שעל ידי זה יוציא ריח טוב יותר אבל במינים שאין מוללין אותן כלל אין בהן קדשת שביעית, אבל בסכה ל"ז ב' משמע דהדס אין צריך למללו עין שם, ושמה במחבר עדיף אבל אחר שתלשו מפיג קצת ריחו וצריך למללו, ואם נימא דבאמת אין בו קדשת שביעית משום שאין הנאתו ובעורו שנה יתכן שהירושלמי לית ליה טעמא דהנאתו ובעורו שנה שהרי לא נזכר בירושלמי טעם זה ולכן מבטי ליה בבשמים אבל לגמרא ידיון דבטי דהנאתו ובעורו שנה אין בבשמים קדשת שביעית ולכן השמיטו רבנו, וראיתי באמרי בינה חלק א' שו"ת סימן ז' ד"ה והנה שכתב רבנו לא הצריך להביאו דקל וחמר מאילן סרק דנהג בקטף שלו קדשת שביעית כמו שכתב רבנו בסמוך דקטפו זהו פרו' וכל שכן בשמים, ולאורה אינו מרחק כלל דקטף מאכל אדם גמור הוא מה שאין בן בשמים, וראיתי בר"ש סיריליאו שכתב באמת דהטעם שאין במיני בשמים קדשת שביעית הוא משום שאין הנאתו ובעורו שנה אף לא באר למה מספקא ליה להירושלמי ומאי טעמא יאה עליו קדשת שביעית, ומכל מקום אפלו נימא דאין בו קדשת שביעית משום שאין הנאתו ובעורו שנה מכל מקום פשוט דמתר להירח מפרות שביעית אף על גב דבסוגיא דסכה מדמה לה דדבר שאין בו קדשת שביעית הוא הדין דאסור לעשותו מפרות שביעית, הני מלי בדבר שמפסידו על ידי זה אבל בריח שאין מפסידו כלל על ידי זה פשיטא דמתר, אכן למללו כדי להירח יתכן דאסור בדברים שיש בהן קדשת שביעית דמפסידו קצת³⁴⁸ וכנ"ל ועין בקהלות יעקב שביעית סימן י"ט: * י"ש לָהֶן וְלְדַמְיֵיהֶן שְׁבִיעִית. כתב הר"ש דמה שקונה מהן אסור לאבדו ולעשות ממנו מלוגמא אלא אכילה ושתיה וסיכה ולאכל דבר שדרכו לאכל ולסוד דבר שדרכו לסוד שלא ישנה, ולאורה קשה הא אמרינן בירושלמי ריש פרק ז' החליף יין בשמן כמה דאת אמר יין אין סכין אותו ואין מדליקין בו ודכותה שמן אין סכין אותו ואין מדליקין בו (בן העתיק הר"ש בפרק ז' משנה ב') החליף עליו בלולבין כמה דאת אמר עליו יש להן בעור ודכותה לולבין יש להן בעור, החליף אכלי אדם באכלי כמה דתימר אכלי אדם אין עושין מהן מלוגמא ודכותה אכלי בהמה אין עושין מהן מלוגמא והביאו רבנו בפרק ה' הלכה י"ב, ולפי זה כגון שהחליף מיני בשמים ותכלינן באכלי אדם לכאורה אסור לאכלם שהרי בבשמים אם יאכלם בעין הנהו להו הפסד וכל שכן שאסור לסוד מהן אם הוא שמן כמו שאמרו בירושלמי ואיך כתב הר"ש לאכל דבר שדרכו לאכל

צִיּוּן הַהֶלְכָה

(כנג) נדה ח' א' ונבחרד הינו בעליו וכנ"ל בשם הירושלמי] וכן כתבו הר"ש והרא"ש דכל הני יש להן בעור וכן דעת רבנו כדמוכח בסמוך הלכה כ"א וכן קתבו ר"י קורקוס ורדב"ו בדעת רבנו וכן פאת השלחן וכבר תמהו על התוספות יום טוב: (כס) רבנו נתן וכן כתב המאירי בנדה ח' א' בשם בעל ההשלמה והסכים עמו עין שם, ונראה דלא גרסי בנדה שם יש להן בעור: (כס) ר"ש ועין באור ההלכה: (לכו) הר"ש³⁴⁷ ויהתוספות בנדה דף ח': (כמ) חזון איש שביעית סימן י"ד סעף קטן ח': (כמ) רבנו בפרוש המשניות פרק קמא דערלה משנה ז', ואולי דוקא בפגים כאלו שיש בהן קדשת שביעית ועין בחזון איש שביעית סימן י"ד סעף קטן ו' שרצה לומר דלהר"ש גם שרף הפגים מתר אבל בסעף קטן ז' חזון איש וסיפא דגם דעת הר"ש כרבנו: (כס) חזון איש שם סעף קטן ח', ועין עוד פרק ט' ממעשר שני בציון ההלכה סעף קטן רמ"ח דלא קימא לן כן: (ל) עין נדה ח' א':

קפד

הלכות שמטה ויובל פרק שביעי

כ בַּמָּוֶה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּאֵילָן מֵאֲבָל. * אֲבָל (קלג) בְּאֵילָן סָרֵק אֵף הַיּוֹצֵא מִן הָעֵלֶיךָ וּמִן הָעֵקָרִים בְּפָרִי שְׁלֹתָן (קלד) וַיֵּשׁ לוֹ וּלְדָמָיו (קלה) שְׂבִיעִית: כֹּא (קלו) * הַבּוֹבֵשׁ וְרָד

באור ההלכה

ולסוף דבר שדרכו לסוף, וגם על הירושלמי עצמו יש לעיין דלכאורה אם החליף אכלי אדם באכלי בהמה הדין נותן שלא יאכיל אותו לבהמות כמו שאכלי אדם אין מאכילין לבהמה וכן אם החליף אכלי בהמה באכלי אדם אין מאכילין אותו לאדם כמו שאין מאכילין אכלי בהמה לאדם ואם בן בשניהם לא יאכילו כלל לא לאדם ולא לבהמה שהרי עתה מפסידו שעושה מאכל אדם אכל בהמה, ואם בן הנה ליה להירושלמי לומר רבואת יותר לא רק שאסור במלוגמא אלא שאסור להאכילו גם לאדם וגם לבהמה ותימא לומר פן, ועוד דאם בן יהא אסור לקנות אפלו בקניבתא דירקא (כדמסיק בירושלמי

דרך אמונה

כ (קלג) בְּאֵילָן סָרֵק. כִּינן שֶׁאֵין לוֹ פְּרוֹת אֲמָרִינן דְּקִטְפוּ זְהוּ פְּרִיָּו⁽³⁴⁹⁾, (קלג) וַיֵּשׁ קִצֵּת רֵאשׁוֹנִים שֶׁפְּסָקוּ דְגַם בְּאֵילָן סָרֵק אֵין בּוֹ קִדְשֵׁת שְׂבִיעִית (קלג) אֲבָל הָרֶשֶׁב"א הֶסְכִּים לְדַעַת רַבְּנָו: (קלד) וַיֵּשׁ לוֹ וּלְדָמָיו שְׂבִיעִית. (קלג) מִיְהוּ שֶׁרָף שׁוֹשֵׁר מִהֶעֶץ וְעוֹמֵד לְרִיחַ בּוֹדֵאֵי אֵין בּוֹ קִדְשֵׁת שְׂבִיעִית⁽³⁵⁰⁾: (קלה) שְׂבִיעִית. (קלו) וְכֵן בְּעוֹר⁽³⁵¹⁾: כֹּא (קלו) הַבּוֹבֵשׁ וְרָד שְׂבִיעִית. כְּכֹר נִתְבָּאֵר בְּהִלְכָה

שם עין ר"ש דהוי הפסד גמור, וגם יתכן שלא חל כלל דהוי קנה מאכלים שאין ראויין לשום דבר, ונראה דעקר הענין שלא לאכלו אי אפשר לאסור דאם בן מפסיד אותו לגמרי ורק הקלות שנתוספו בו כגון שמתר בשמן סיכה והדלקה ומתיר במאכל בהמה מלוגמא לאדם ומתיר לאכל הלולבין אחר הבעור, כוה שרף לומר שמקבל חמרות הנחלה שבוה אין הפסד שכולו לאכלו כדרכו אבל לאסורו לגמרי באכילה אי אפשר שאם בן יפסידוהו יותר ואפתי צ"ע (ובפ"ט אם הוא דאורייתא). על כל פנים מה שכתב הר"ש שמתר בסביכה אם דרכו לסוף צ"ע דמי עדיף מין בשמן (שוב מצאתי שכבר נתקשה כוה בספר זיו היס פרק ז' הלכה א' אות מ"ב ונשאר בצ"ע). ויש לכאר יותר דהא דאין מאכילין מאכל אדם לבהמה אינו אלא בעודו ראוי לאדם אבל אם נתקלקל מאכל אדם ואין ראוי אלא לבהמה מאכילין אותו לבהמה שאי לא הכי יש הפסד יותר וכמו שכתב בחזון איש שביעית סימן י"ג סעיף קטן ט"ו, ואם בן פאן שהוא מאכל בהמה לא עדיף ממאכל אדם עצמו שעושה אין ראוי לאדם שמאכילו לבהמה והוא הדין להפך שהחליף מאכל בהמה במאכל אדם מתר להאכילו לאדם דלא עדיף ממאכל בהמה עצמו שעושה ראוי לאדם דבודאי מתר להאכילו לאדם ואדרבה אסור להאכילו לבהמה, אבל לסוף ולהדליק בין שאין שום אפשות שיהא ראוי לסוף בו שהרי אין דרכו בכך כלל גם דמיו אסורין, וכן לעשות מלוגמא דמקרא ילפא בירושלמי ריש פרק ח' דאסור לעשות מלוגמא מאכל אדם יתכן דאפלו יתקלקל ולא יהא ראוי אלא לבהמה לא יוכלו לעשות ממנו מלוגמא לאדם כיון דמקרא נפקא (אמנם מן בחזון איש שם כתב דבכהאי גונא מתר לעשות ממנו גם בן מלוגמא לאדם וצ"ע כוה ועין בדרך אמונה פרק ה' סעיף קטן פ"ה, אבל בסימן י"ג סעיף קטן כ"ד תמה על הגר"א דמתיר) ולכן כל זה אסור גם בדמים ועדין צריך באור, ואם נימא דכל האסור הוא רק מדרבנן כמו שכתב הר"ש גבי החליף שמן בשמן אתי שפיר טפי דתקמים לא רצו לאסור לגמרי באכילה דאם בן מפסיד לרות שביעית ולא אסור אלא דברים אלו שזכרו שיש בו קדשת שביעית וצ"ע: * אֲבָל בְּאֵילָן סָרֵק כו'. רבנו פסק בתרצא בתרא בנדה ח' ב' דדוקא באילן שעושה פרות אמר רבי יהושע המעמיד בשרף העלין והעקרון פטור אבל באילן שאינו עושה פרות קטפו זהו פריו, והטעם אף על גב דשניהן הנאתו ובעורו שנה מכל מקום באילן העושה פרות לא חשיב ובטל אגב העיץ כמו שכתבו הר"ש ותוספות אבל באילן שאין עושה פרות חשיב ומקרי פרי, והקשה בתוספות יום טוב פרק א' דערלה משנה ז' דבפרק ט"ז ממאכלות אסורות הלכה כ"ו פתב רבנו המעמיד גבינה בשרף פגי ערלה הרי זה אסורה בהניה משמע דוקא בשרף הפגין ולא בשרף העלין והעקרון, ולמה לא הביא דבאילן שאינו עושה פרות גם המעמיד בשרף האילן אסור כמו שכתב פאן גבי שביעית דקטפו זהו פריו, ואפשר דרבנו סבירא ליה דקטף האילן אינו אכל אלא עומד לריח כמו שאמרנו הצרי אינו אלא שרף הנוסף מעצי הקטף, וצרי הוא מסממני הקטרת וקאי לריח ולהדליק כמו שכתוב בשבת כ"ה א', אבל רבנו בפרוש המשניות פאן פתב דקטף הוא אילן אפרסמון הנקראת בלס"ם ואפרסמון קאי לבשמים כמו שאמרנו בשבת כ"ו א' אלו מלקטי אפרסמון מעין גדי עד נמתא ובבבכות מ"ג א' אין מברכין עצי בשמים אלא על אפרסמון כו' האי משחא דאפרסמון מאי מברכין עלויה בורא שמן ערב פרש ר"ש שהיה גדל ביריחו ועל שם הריח נקראת יריחו והוא פגנ וביומא ל"ט א' בא למדד אפרסמון ואמר לו המתין לי עד שאמדם עמך כדי שנתבשם אני ואתה, וסבירא ליה דמה שאמרנו בגמרא אכל באילן שאין עושה פרות מודו ליה' הינו דוקא בשביעית שנוהג בכל דבר שהנאתו ובעורו שנה אבל בערלה שצריך עץ מאכל זה אינו עץ מאכל ולא שרף לאסור בו, ואפלו להסוכרים דווד יש בו ערלה הני מלי ורד שראוי לאכילה כמו שאמרנו בירושלמי פאן פרק ז' הלכה א' כו' ההן ורד כו' תני רבי חייא אבל אדם הוא אבל אפרסמון שאין עקרו אלא לריח אינו עץ פרי ויתכן שפטור גם בן ממעשר ואפלו אם ראוי גם בן לתבל (דלכן לא פשיט מנה הירושלמי הבעיא דמיני בשמים אם נוהג קדשת שביעית כמו שכתב בחזון איש), הרי מבאר בנדה נ"א ב' דבדבר הראוי לתבל אם אין ראוי לאכילה בפני עצמו פטור ממעשר ולכן גם ערלה אין בו ורק שביעית נוהג בו (שוב ראיתי פעין זה במשכנות יעקב ארח חיים סימן צ"ז ד"ה לכאורה עין שם), ורבי אליעזר דאוסר אולי סבירא ליה דחזו לאכילה על ידי הדחק, ומה שאמרנו בגמרא דבאילן שאין עושה פרות מודו רבנן הינו לענין שביעית: * הַבּוֹבֵשׁ וְרָד שְׂבִיעִית כו'. עין בדרך אמונה שהבאנו דעת רבנו ודעת הר"ש לפי מה שבאר בחזון

ציון ההלכה

(קלג) ר"י בן מלכי צדק: (קלג) בחידושי לנהה ח' ב' ובתשובותיו חלק ה' סימן מ"א: (קלג) חזון איש שביעית סימן י"ג סעיף קטן ט': (קלד) בן מוכח בנדה ח' ב' דהא מוקי מתניתין דקתני יש להן שביעית ובעור באילן שאין עושה פרות וכן פתב פאת השלחן:

הלכות שמיטה ויובל פרק שביעי

שיח אמונה

[דר"א ס"ק קלג]

כִּיִּן שָׁאִין לוֹ פְּרוֹת אֲמַרִינן דְּקָטְפוּ זְהוּ פְּרִיָּין⁽³⁴⁹⁾.

349) בדין זה ששרף העץ הוא פריו, הסתפק הגרש"ז אויערבאך (מנחת שלמה שביעית פ"ז מ"ו) שיתכן שזהו דוקא בשרף הנוטף מאליו מהעץ, אבל שרף שסוחטים אותו מהעץ אינו אלא זיעה בלבד כמו מי פירות, ובטל אגב העץ ואין בו קדושת שביעית, והניח בצ"ע.

וכן שרף היוצא מהפרי שקדוש בקדושת שביעית וכדלעיל, כתב הגר"ב זילבר (הלכות שביעית סי' ח כסא דוד ס"ק סה, ע"פ חזו"א סי' יד ס"ק ח) שזהו דוקא בשרף הנוטף מהפרי ממילא, אבל שרף שסוחטים מהפרי אין דינו כפרי אלא כזיעה בלבד [ראה מה שכתבנו בדר"א לעיל (ס"ק נה)].

[דר"א ס"ק קלד]

שָׂרְף שְׁנוֹשֵׁר מֵהָעֵץ וְעוֹמֵד לְרִיחַ אֵין בּוֹ קְדֻשַׁת שְׁבִיעִית⁽³⁵⁰⁾.
350) והטעם שאינו דומה למיני בשמים שכתב בדר"א לעיל (ס"ק קכז) שראוי להחמיר בהם לענין קדושת שביעית, כתב החזו"א (סי' יד ס"ק ט ד"ה פ"ז) שמיני בשמים הם פירות שאנשים מחשיבים אותם ולוקטים אותם לריח [אלא שהירושלמי הסתפק האם ריח הוא דבר השוה לכל נפש, ראה בה"ל לעיל (הי"ט ד"ה הוורד)], מה שאין כן שרף שנוטף מהעץ מאליו ועומד רק לריח, אנשים לא מחשיבים אותו והוא בטל לעץ.

[דר"א ס"ק קלה]

וְכֵן בְּעוֹר⁽³⁵¹⁾.
351) ואף שהשרף יוצא מן העץ, והעץ אינו כלה מן השדה, ביאר רבינו (מכתבים, כת"י) שיתכן שהמקומות שמהם יוצא השרף מן העץ, הם כלים.

שיח אמונה

הלכות שמיטה ויובל פרק שביעי

[ציה"ל ס"ק רלה]

וּמֵיֶשֶׁב מֵה שְׁהִקְשָׁה בְּתַפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל בְּכַעֲז⁽³⁵²⁾ (וְעֵינִן בְּסִמּוּךְ סְעִיף קָטָן ק"מ וְצ"ע⁽³⁵³⁾).

(352) שם מ"ז אות ב הקשה, שברישא משמע שוורד ישן ושמן

ישן חייב בביעור ובסיפא משמע להיפך.

(353) שם מבואר בשם החזו"א שאם גם הוורד וגם השמן הם של שביעית אין חיוב ביעור, כיון שטעם הריהו כמבוער וכדלעיל (ה"ו, ראה שם דר"א ס"ק כו).

קפו

הלכות שמטה ויובל פרק שביעי

כב (קמא) חרובין של שביעית שבבשן בין ששית או בין מוצאי שביעית חיב לבער היין.
(קמב) שתרי טעם פרות שביעית בו. * (קמג) * זה הכלל פרות שביעית שנתערבו בפרות
 אחרות (קמד) מין במינו ככל שהוא ושללא במינו בנותן טעם:

באור ההלכה

* זה ה'קלף' כו'. ה'גן בפרק ה' דמעשר שני משנה ו' התבשיל בית שמאי אומרים צריך לבער ובית הלל אומרים הרי הוא כמבער, ופרש הרע"ב (והוא מפרוש הרא"ש) התבשיל שיש בו מפרות שביעית או ממעשר שני בזמן הבעור הרי הוא כמבער בין דאין ממשן נכר, הנה סבירא ליה דדין שביעית כדין מעשר שני לענין זה שהתבשיל נחשב כמבער ואין צריך לבצרו, ועין לעיל בפרק י"א ממעשר שני הלכה ט' בכאור ההלכה הכאנו מחלקת רבנו והר"ש והרא"ש, דרבנו סבירא ליה דתבשיל הכונה אפלו כל מפרות של מעשר שני כיון שאין יכול להתקיים הרבה שמתקלקל הנה ליה כמבער והר"ש והרא"ש מפרשים בתבשיל שיש בו מערב פרות של מעשר שני והטעם מפני שהפרות מעשר שני מערבין עם שאר התבשיל ואינן נקריין ולכן אין עליהן חיוב בעור שנתשבו ככר כמבערין. והנה לפי דברי רבנו דמרי דכלו של פרות מעשר שני והטעם מפני שאינו מתקיים זמן מרבה הנה ליה כמבער אם נימא דהוא הדין לענין שביעית, יש לומר דדמי למה שכתב רבנו לעיל הלכה ו' אם התחיל בחבית הרי הוא כמבער דכיון שהתחיל בה לאכל שוב אי אפשר לו להתקיים ומכרח לגמרה ולכן הרי כמבער, ואף על גב דשם צריך דוקא התחיל וכאן אפלו לא התחיל, משום דשם מירי בכבשים וזה דבר המתקיים הרבה ולכן רק אם התחיל הרי דבר שאינו מתקיים אכל תבשיל אין מתקיים אפלו לא התחיל בה, וכן מה שכתב רבנו כאן דאוסר בנותן טעם הינו משום דגם כאן מירי לענין כבשים ולכן אוסר בנותן טעם אכל תבשיל הרי הוא כמבער ומישב קשית התוספות יום טוב כמעשר שני שם ונמה שכתב רבי עקיבא איגו שם לישב דדוקא לענין קדשת שביעית בנותן טעם ולא לענין בעור קשה דכאן מירי לענין בעור, ומה שהביאו ראיה מרבן גמליאל (לעיל פרק ו' הלכה ו') דטעם אין צריך לבער, כבר תרץ בתוון איש שיש חלוק בין שניהן של שביעית לאחד מהן חלין כמו שכתבנו בדרך אמונה, ולפרוש הר"ש והרא"ש דשם הכונה בתבשיל שמערב בו פרות שביעית צריך לחלק נמי בין כבוש למבשל דבכבוש נכר כל אחד בפני עצמו ולכן כל שקלה מינו מן השדה יבער מינו מן החבית וכן אחד מהן פרות חלין אוסר בנותן טעם, אכל בתבשיל שנתבשל הכל יחד ואין הפרות שביעית נקריין יש לומר דנחשב כמבער מאחר שאין הפרות נכר בפני עצמו, ויש לעין דבסוגיא

דרה אמונה

כב (קמא) חרובין כו'. אורחא דמלתא נקט דדרך ורד לכבשן בשמן ודרך חרובין לכבשן ביני, (ימג) וסבירא ליה לרבנו דחרובין לעולם נותנין טעם ביני בין שהם חדשים ובין ישנים ולכן תמיד חיב לבער הכל והוא הדין שיש קדשת שביעית בהכל, (ימג) ודעת הר"ש דדין חרובין כדין ורד ותמיד לענין הפסד וסחורה ילקט החרובין מהיין ומתר שאינו טעם גמור אכל לענין בעור חיב לבער בין שלקטו קדם זמן הבעור ובין אחר כך וכנ"ל גבי ורד: (קמב) שתרי טעם פרות שביעית בו. ודוקא כשנתן בו טעם כדמסיים רבנו מין בשאינו מינו בנותן טעם וכבוש כמבשל ונותן טעם: (קמג) זה ה'קלף' (ימג) בא לרבות כל שאר פרות ומאכלין שכבשן או בשלן בפרות שביעית: (קמד) מין במינו ככל שהוא שהוא. (ימג) שהחמירו בפרות שביעית לאסר בכל שהוא במין במינו לענין שחיב לאכל כל התערובות בקדשת שביעית כמו שכתב רבנו בפרק ט"ו ממאכלות אסורות הלכה ח', (ימג) אכל אם נתערב לאחר הבעור שכבר נאסר אין אוסר אלא בנותן טעם בין במינו בין בשאינו מינו, (ימג) וכן דעת פמה ראשונים דדוקא אם נתערב קדם הבעור נאסר מין במינו בכל שהוא דהנה ליה דבר שיש לו מתירין שיכול לאכלו קדם הבעור אכל אם נתערב לאחר הבעור אין אוסר אלא בנותן טעם, (ימג) ויש אומרים להפך דרק אחר הבעור החמירו לאסר מין במינו בכל שהוא אכל אם נתערבו קדם הבעור אין בו קדשת שביעית, (ימג) ויש אומרים דבשניהם אין אוסר אלא בנותן טעם, (יג) ולהלכה פסק מרן דאם נתערבו אחר הבעור אין אוסר אלא בנותן טעם. (יג) פרות שביעית שנתערבו בשוק בפרות ששית³⁵⁴ או של מוצאי שביעית יבש ביבש הולכין אחר הרב³⁵⁵, (יג) אכל אין סומכין לא על הטעם ולא על הריח: (קמח) בכ"ף שהוא. (יג) אפלו טפה אחת בכלי גדול:

ציון ההלכה

(ימג) קסף משנה וכמו שכתב רבנו בפרוש המשניות: (ימג) חזון איש שם: (ימג) ולא כמו שכתב רבנו בפרוש המשניות דבא לרבות שאר אסורין ולא קימא לן כרבי יהודה דמין במינו במשהו: (ימג) ועין בפרוש המשניות לרבנו בפרק ה' דעבודה זרה משנה ח' שהסביר יותר: (ימג) ראב"ד בפרק ט"ו ממאכלות אסורות הלכה ח' ועין שם בדרב"ז שגם דעת רבנו פן וכן פתח הרדב"ז כאן וכן פתח הרב"ב לעיל בהלכה ג': (ימג) ר"ן נדרים ג"ח א' וכן פרש רש"י שם ועין חזון איש סימן י"א סעיף קטן ב': (ימג) פן פרשו כמה מפרשים בדעת הר"ש והרא"ש ור"י בן מלכי צדק בסוף פרק ו' דשביעית אכל מרן לא פרש פן כנ"ל, ועין בפאת השלחן וכן הוא בפרוש ר' אברהם מן החרב בנדרים ג"ח א': (ימג) עין בפרוש הרא"ש ותוספות נדרים ג"ח א' דמפרשי רישא על גדולים: (יג) כקץ אגרות חלק א' סימן ר"ה ובמכתבים בסוף הספר מכתב כ"ט: (יג) משנה למלך בשם התוספותא ועין תוספות נדרים ג"ח א' ד"ה דתנן: (יג) חזון איש שביעית סימן ד' סעיף קטן ד' וכנ"ל פרק י"ג ממעשר הלכה י"ב, ועין שם מה שכתבנו בשם מרן אם לחמרא חוששין לריח ולטעם: (יג) רבנו בפרוש המשניות:

הלכות שמיטה ויובל פרק שביעי

שיח אמונה

[דר"א ס"ק קמד]

פְּרוֹת שְׁבִיעִית שְׁנִתְעַרְבוּ בְּשׁוּק בְּפְרוֹת שְׁשִׁית⁽³⁵⁴⁾ וְכוּ', יִבֶּשׁ בְּיָבֵשׁ הוֹלְכִין אֶתֶר הָרֵב⁽³⁵⁵⁾.

354 ולענין אם מותר לערבם לכתחילה כדי להתיר את פירות שביעית, ראה רמב"ם (פי"ג מהל מעשר הי"ג) ובדר"א ובבה"ל שם.

355 ואע"פ שקודם הביעור הוא דבר שיש לו מתירים כדלעיל, כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שכיון שההיתר בענייננו לאכול מהפירות הוא מדין 'כל דפריש מרובא פריש',

כלומר, שכיון שרוב הפירות שבתערובת הם של היתר, אז כל פרי שהוא לוקח מהתערובת לאוכלו אנחנו תולים שהוא של היתר, ובדין זה לא נאמר ש'דבר שיש לו מתירין אפילו באלף אינו בטל', וכן כתב הגר"י אברמסקי (חזון יחזקאל על תוספתא דמאי פ"ד ה"י בחידושים) ש'דבר שיש לו מתירים' נאמר רק בדין ביטול ברוב [ראה שו"ע (יו"ד סי' טז סעיף יב) פתחי תשובה (ס"ק ו) ובגליון מהרש"א שם (ס"ק יג)]. והחזו"א (דמאי סי' א סוף ס"ק טו) הביא שהאחרונים נחלקו בזה, והוכיח מדברי הר"ן לאיסור].

קלו

הלכות שמטה ויובל פרק ששי

פרק ששי דיני סחורה

א (א) * אין עושיין (ב) סחורה (ג) בפרות שביעית. ואם רצה (ד) למכר מעט מפרות שביעית

באור ההלכה

* אין עושיין סחורה בפרות שביעית. הנה אסור סחורה דאורייתא הוא⁽²²⁾, דאמרין בעבודה זרה ס"ב א' בכורות י"ב ב' והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה, וליכא למימר דהוא אסמכתא דהא בבכורות פטרינן בהמה שלקחה מדמי שביעית מבכורה מהאי טעמא ומבאר דהוא דאורייתא דהא קלא היא, וכן מוכח בקדושין כ' א' מפדי הגי קראי כו' נחמיר עליה מדרבי יוסי רבבי חנינא כו' כמה קשה אבקה של שביעית פשוו רש"י ותוספות אסור סחורה שהוא לאו הבא מכלל עשה ומוכח כולי סוגיא שם דהוא דאורייתא, ועין בדרך אמונה שהבאנו בשם המנחת חנוך ששעור סחורה בכזית דהא ולפינן לה מלאכלה משמע שעור אכלה אבל בדמי שביעית שעורו בשנה פרוטה, ועין פתחי תשובה ביונה דעה סימן פ"ו סעיף קטן ב' שהביא מחלקת הצ"ח והרבי עקיבא איגר אם כל אסורי הנאה לדעת המחייבים מלקות שעורו בשנה פרוטה או בכזית דדעת הצ"ח דשעורו בכזית דכיון דכל אסורי הנאה ולפינן מלא תאכלי שעורו באכלה

דרך אמונה

א (א) אין עושיין סחורה בפרות שביעית⁽¹⁾. (ב) ואפלו במאכל בהמה⁽²⁾ (ג) דדרשינן לאכלה ולא לסחורה (ד) והרמב"ן חשבה בין מצוות עשה והעובר על זה עובר על לאו הבא מכלל עשה (ה) וכן במפסיד פרות שביעית⁽³⁾, (ו) מיהו אין עובר אלא על כזית, ופחות מכאן הנה ליה חצי שעור דגם כן אסור מן התורה אף נפקא מנה דשבועה חלה עליו, ואם עשה סחורה בדמי שביעית השעור בשנה פרוטה⁽⁴⁾ (ז) ואם מכר י' זיתים בה' פרוטות ולא נהג קדשת שביעית בחצי פרוטה אין עובר בעשה אף שקבא מכת כזית וכן אם מכר כזית בחצי פרוטה, ויש להסתפק אם פחות משנה פרוטה נתפס בקדשת שביעית, ואם מכר פחות מכזית בפרוטה נראה דעובר עליהן וכן להפך אם מכר כזית בפחות מפרוטה אין עובר כנ"ל, וכן בחליפי פרות בפרות תלוי אם הוא

עתה בכזית ולא מכת מה שבאים ומכל מקום צ"ע. (י) ובדיעבד אם מכר פרות שביעית שלא כדין המקח קיים, וכן אסור לקדש אשה בפרות שביעית דהוי כסחורה ואם קדשה מקדשת (כ) ויש מתירין באשה גם לכתחלה. (ט) וסוחר שביעית אינן רואין סימן ברכה לעולם (י) ונפסלים לעדות⁽⁵⁾: (ב) סחורה בפרות שביעית. (ב) ואף על פי שהפרות ישארו בקדשתן ואין מחללן⁽⁶⁾, וכן בדמי שביעית אסור לעשות סחורה אף על פי שהדמים ישארו בקדשתן ואין מחללן, (ג) ואסור גם ללוקח לקנות⁽⁷⁾ ממי שעובר⁽⁸⁾ על אסור סחורה (ד) ומכל מקום אין הפרות נאסרין באכלה אף אם המוכר עבר על אסור סחורה או שעשה במשקל וכהאי גוונא: (ג) בפרות שביעית (ה) ואף שהמוכר אומר שאין חושב השכר רק בעד הטרח לא מהני, דכל שלא שכרו אדם הטרח שלו⁽⁹⁾ ולא שיהי דמים בעד הטרח והוי סחורה ממש אף שיאמר שלוקח בעד הטרח דכל סחורה יש להבעלים הטרח גם כן וזו שווי הסחורה ואין מתר רק לתנו במתנה. (ט) ואם בשל ירקות שביעית עם ירקות של ששית⁽¹⁰⁾ או של מוצאי שביעית לא יחשב שכרו על הפרות שביעית⁽¹²⁾ רק על פרות ההתר⁽¹³⁾: (ד) למכר מעט. (ט) דהינו כשעור שאדם מכין בביתו לתשמיש בני ביתו לימים מועטים⁽¹⁴⁾, ועין בסמוך הלכה ב' שיש אוסרים אם מלקט על מנת למכר אפלו מעט (י) אבל קימא לן דמתר⁽¹⁵⁾:

זיון ההלכה

(ב) שערי צדק בבית אדם פרק י"ז אות ג' דלא ככסף משנה פרק ה' הלכה כ'⁽¹⁶⁾: (ג) עבודה זרה ס"ב א' בכורות י"ב ב': (ג) בספר המצוות מוכח במשנה למלך כאן וכן נראה בתוספות סקה מ' ב' ד"ה אבקה וברש"י ותוספות קדושין כ' א': (ד) דשניהן ולפינן מלאכלה' כמו שכתבו רבנו בפרק ה' הלכה י"ז ורש"י ביוקא פ"ו ב': (ה) מנחת חנוך מצנה שכ"ט וצ"ע: (ו) שם: (ז) תוספות קדושין ג"ב א' ד"ה המקדש וכן הוא בירושלמי פרק ח' דשביעית הלכה א': (ח) תוספות עבודה זרה ס"ב א' ד"ה נמצא בתרין א', ועין לקמן סעיף קטן ע"ח: (ט) תוספתא בכורים פרק ב' הלכה י' לגרסתו וכן הוא בדרך ארץ פרק ב' עין שם בגרסת הגר"א: (י) כמבאר בחשן משפט סימן ל"ד סעיף ט"ז ל"ב עין שם הפריטים בזה: (יא) חזון איש שביעית סימן י"ג סעיף קטן י"ט: (יב) עין בחזון איש סימן כ"ו סדר השביעית אות ה'⁽¹⁷⁾, גם העידו בשם מן⁽¹⁸⁾ שנשאל אם יש היום הקנס שלא לקנות מחשוד (עין לקמן פרק ח' הלכה י"ד) והשיב דאף אם נימא דלא חל הקנס מכל מקום הקונה עובר בזה שמשמתן באסור סחורה או משום 'לפני עור', ומו"ח שליט"א כתב בתשובה⁽¹⁹⁾ דאסור סחורה אם חל גם על הקונה פליגי בזה רבנותא⁽²⁰⁾ הנודע ביהודה קמא אכן העור סימן ע"ז סובר בפשיטות דאין אסור על הלוקח ומאידך המקנה קדושין ג"ב פשיטא ליה דאין שום הבדל בין המוכר ללוקח וכן דעת הגאון מהר"ץ הלוי ז"ל בנודע ביהודה: (יג) סדר השביעית שהדפיס ר"ז שפירא ז"ל אות ז': (יד) קבץ אגרות ממרן חלק ב' סימן ע"ג: (טו) חזון איש סימן כ"ו בסדר השביעית אות ו', ועין מה שכתבנו בפרק ד' הלכה כ"ד בציין ההלכה דהינו למשך שבויע. ומה שכתב בכסף משנה דהוא מוזן ג' סעודות כבר תמה על זה בפאת השלחן⁽²¹⁾ ועוד אחרונים: (יז) שכן

פסק בסדר השביעית שם:

הלכות שמיטה ויובל פרק שישי

שיח אמונה

[דר"א ס"ק א]

סְחֹרָה בְּפִירוֹת שְׁבִיעִית⁽¹⁾. וְאֶפְלוּ בְּמֵאֲכָל בְּהֵמָה⁽²⁾ וְכוּ', בְּמִפְסִיד פְּרוֹת שְׁבִיעִית⁽³⁾ וְכוּ', הַשְּׁעוֹר בְּשֹׁהַ פְּרוֹתָהּ⁽⁴⁾ וְכוּ', וְנִפְסְלִים לְעֵדוּת⁽⁵⁾.

1) בגדר איסור סחורה, כתבו הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' טו) והגר"ד לנדו (חי' שביעית עמ' די) שאינו מצד עצם מעשה המכירה, אלא שאסור להשתמש בפירות שביעית ליצור רווחים בדרך של מסחר, ובכלל איסור סחורה נכלל כל שמשתמש בפירות לשימוש שאינו מכלל קדושת שביעית, וכגון שפורע בהם את חובו [ראה להלן (ה"י)], שיש שיטות שהוא בכלל איסור תורה של סחורה], או כגון הנותן תבן הקדוש בקדושת שביעית לתוך כר לישן עליו [ראה לעיל פ"ה ס"ק קסג], וגדר זה נלמד מדברי החזו"א (סי' יג ס"ק ח, טו, יח). [וראה להלן בביאורים לבה"ל (ד"ה) אין] ששיטת החזו"א שפריעת חוב אסורה באיסור סחורה רק מדרבנן].

ובכלל איסור סחורה כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שאין לחרוש בבהמה הקדושה בקדושת שביעית.

2) וכן גידולי קרקע שצובעים בהם לצורך אדם [כגון עורו ושערו ובגדיו וכלי תשמישו], כתב לעיל (פ"ה ס"ק ט) בשם הריב"צ שאסור לסחור בהם.

3) שגם כן נדרש מהכתוב לאכלה ולא להפסד, כדלעיל (ד"א פ"ה ס"ק ט, וראה ציה"ל כאן). ופרטי דין הפסד נתבאר לעיל בפ"ה.

4) ובפחות משהו פרוטה, כתב רבינו (קיצור דיני שביעית תשו' קכ) שגם כן אסור מן התורה, משום חצי שיעור. ואם עשה סחורה בפרי הנקנה מדמי שביעית, כתב רבינו (שם תשו' קיט) שמסתמא שיעורו בכזית.

5) ופסול הסוחר בפירות שביעית לעדות, דעת רבינו (שיח השמיטה פ"ה ה"ז) שהוא דוקא אם מתעסק בסחורה בקביעות, כמשמעות השו"ע (ח"מ סי' לד ס"ט"ז).

[דר"א ס"ק ב]

יִשְׁאָרוּ בְּקִדְשָׁן וְאֵין מְחַלְלֵן⁽⁶⁾ וְכוּ', וְאָסוּר גַּם לְלוֹקַח לְקָנוֹת⁽⁷⁾ מִמֵּי שְׁעוֹבֵר⁽⁸⁾ עַל אֲסוּר סְחֹרָה⁽⁹⁾.

6) וביאר רבינו (מכתבים, כת"י), שכוונתו שלא לחללן.

7) ולקנות פירות של נכרי מיד מוכר ישראל הנוהג כדעות שאין בהם קדושת שביעית, דעת החזו"א (הובא בביה"ל לעיל פ"ד הכ"ט ד"ה גוי בשם הגר"ש ברזם) שאסור.

וגדר איסור הלוקח באופן זה, כתב רבינו (שם) בשם החזו"א, שהוא משום לפני עיור, ואף שהסומך על חכם בדבר הלכה אין כלפיו איסור של לפני עיור מצד מי שאינו נוהג כהוראת אותו חכם, מ"מ כאן אין לחכמים המקילים על מה לסמוך.

גדר אחר כתב רבינו בשם החזו"א (קיצור דיני שביעית תשו' קלב), שהמוכר והלוקח שותפים במעשה הקניה, ובמקום שהמוכר עובר על איסור סחורה גם הלוקח עובר. וכעין זה ביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' טו) בדעת החזו"א. וראה להלן דעת הגרי"ש אלישיב.

וכתב רבינו (מכתבים, כת"י) שאין להוכיח מדברי החזו"א (סי' י ס"ק ו ד"ה ואתרוגין) שרק המוכר עובר, מזה שכתב שם שאיסור הקונה משום אין מוסרים דמי שביעית לעם הארץ, ולא נקט

משום סחורה כמו שכתב שם לגבי המוכרים, לפי שיתכן שכיון שנחלקו בזה האחרונים כתב לרווחא דמילתא שהאיסור משום מסירת דמי שביעית לעם הארץ, אבל באמת סבר שגם הקונה עובר על איסור סחורה, וכנ"ל.

8) אבל הקונה פירות שביעית מנכרי, כתב רבינו (קיצור דיני שביעית תשו' קלב) שאינו עובר על איסור סחורה, וביאר הגר"ד לנדו (חי' שביעית עמ' יב אות קכג) משום שכל האיסור של הקונה הוא רק כשמשתתף באיסור של המוכר, או משום לפני עיור, וזה לא שייך במוכר נכרי. וכתב עוד, שגם אין איסור משום אמירה לנכרי בזה שהקונה אומר לו תמכור לי, לפי המבואר בבית מאיר (יו"ד קס"ט ס"ו) שאיסור אמירה לנכרי הוא רק כשעצם המעשה הוא האיסור, שאזי שייך לדון שאמירה לנכרי לעשות המעשה עבור הישראל יש בזה איסור, אבל כשעצם המעשה אינו האיסור אלא החלות, וכגון בריבית שהאיסור הוא חלות התחייבות הרבית, לכך כיון שאם הגוי מתחייב כלוה אין עליו איסור ריבית, אזי הדבר מותר אף אם נחשיב שעשה כן עבור הישראל, וכן כאן כשהגוי מוכר ומקנה את פירותיו, לא שייך לאסור משום אמירה לנכרי, לפי שאת חלות המכירה פועל המוכר.

9) וגזבר של עניים [-גבאי צדקה] המוכר פירות שביעית של הצדקה, כתב הגר"ד לנדו (חי' שביעית שם) שמבואר מדברי החזו"א (סי' י ס"ק טו) שאף שאין הפירות שלו עובר על איסור סחורה, לפי שהגזבר הוא כעין בעלים בממון שתחת רשותו.

ולענין פועל העובד אצל חנווני הסוחר בפירות שביעית, דעת רבינו (שיח השמיטה פ"ה ה"ה) שאין הפועל עובר על איסור סחורה, ומ"מ אין ראוי לעבוד במקום זה כאשר אין אפשרות להציל מלעסוק באיסור סחורה, לפי שהוא מתעסק עם עוברי עבירה (ושם בהע' טז' כתב שאין הכוונה לקופאי, שהוא משתתף באיסור סחורה, אלא הכוונה על שאר עובדי החנות).

[דר"א ס"ק ג]

שְׁלֵא שְׁכָרוּ אֶדָם הַטָּרַח שְׁלוֹן⁽¹⁰⁾ וְכוּ', יִרְקוֹת שְׁבִיעִית עִם יִרְקוֹת שֶׁל שְׁשִׁית⁽¹¹⁾ וְכוּ', שְׁכָרוּ עַל הַפְּרוֹת שְׁבִיעִית⁽¹²⁾ רַק עַל פְּרוֹת הַהֶתֶר⁽¹³⁾.

10) ואם מתחילה שכרו והתנה עמו שיטרח בשבילו תמורת תשלום, משמע שיכול לקחת תשלום על זה אף שהלה טרח בסחורה השייכת לו, והגר"ד לנדו (תקנת השביעית פ"ג הכ"ג, בשמו) ציין שכן מבואר בחזו"א (בבא קמא סי' כג ס"ק לה) ששייך להתחייב דמי פועל על מלאכה שהפועל עשה בבגד של עצמו, באופן שמתחילה שכרו לכך.

11) ולסחור בפירות שביעית בהבלעה, כגון שמוכר אתרוג של שביעית עם לולב של שישיית, ומבקש דמים יקרים רק בעד הלולב ולא בעד האתרוג ומובלעים דמי האתרוג בדמי הלולב, דעת המהר"ל דיסקין (שול"ת צ"ץ הקדש סי' טו, בשמו) שמוטר, מאידך, דעת החזו"א (קונטרס קדושת שביעית ה' תשכ"ע עמ' ל, בשם החזו"א, וכן הוא בציה"ל לקמן פ"ח ס"ק קכב) שעובר בכך איסור סחורה, ואין מועילה מכירה בהבלעה אלא לענין שלא יתפסו הדמים בקדושת שביעית, אבל לא להתיר איסור סחורה.

ואם מפרש שהפרי של שביעית ניתן במתנה והתשלום רק על המאכלים שאינם בקדושת שביעית, דעת הגר"נ קרליץ (חוט

שיח אמונה

הלכות שמיטה ויובל פרק שישי

[דר"א ס"ק ז']

ואחר כך שלם לו הַדְּמִים הַרְי הַדְּמִים חֲלִין²³.

23 המשלם בצ'ק או בכרטיס אשראי, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' שחכ) שאין נתפס בזה קדושת שביעית, שהצ'ק עצמו אינו ממון, והדמים שמוציא אחר כך מהבנק דינם כמו מי ששילם אחר כך, שאינם נתפסים בקדושת שביעית. וכן דעת הגר"ש אלישיב (משנת הגר"ש עמ' עט), וכתב שם, שכן הדין אפילו בצ'ק שהתאריך מידי.

[ציה"ל ס"ק יט']

וְעֵין לְקַמֵּן בְּדֶרֶךְ אֲמוּנָה סְעִיף קָטָן צ"ה²⁴.

24 שהובאה שם שיטת רש"ס שאין לוקחין מלח מדמי שביעית.

[ציה"ל ס"ק כא']

וְעֵין כֶּסֶף מְשֻׁנָּה לְקַמֵּן הֶלְכָה י"ב²⁵.

25 שכתב כן, שירקות שדה הכוונה לירקות שאין דרך לזרוען וגדלו בשדה מאליהם, שאין בהן איסור ספיחין.

[בה"ל ד"ה אין עונשין]

וּבְאֲרָנוּ בְּפָרֶק ה' הֶלְכָה י"ד בְּבֵאוֹר הֶלְכָה עֵין שָׁם²⁶.

26 בירושלמי שם מבואר, שמותר לבעל לזון את האשה בפירות שביעית, ואין בזה משום פרועון חוב בפירות שביעית, לפי שחיוב מזונות רק מדרבנן, ועל זה מקשה הירושלמי שאף שהחיוב רק מדרבנן מ"מ מה זה שונה מפועל שעבד עבודה שאינה שוה פרוטה, שודאי אסור לפרוע לו בפירות שביעית, אף שחוב זה לא ניתן להיתבע בבית דין (ע"פ בה"ל בפ"ה הי"ד ד"ה אבל).

[בה"ל ד"ה לא']

אֵלָא עֶצֶה טוֹכָה הוּא²⁷ וְכוּ', רַק מְאֵלֵי שְׁנוּטְלִין פְּרוֹת²⁸.

27 כן כתב הרדב"ז (פ"ז ה"ה) בביאור השמטת הרמב"ם.

[המשך מעמוד קודם]

בדרי"א ס"ק קח, ובביאורים לס"ק יד) האם מותר באופן זה ליטול שכר. ויש שכתבו (עמודי ארץ עמ' ק) על פי דברי החזו"א (סי' יג ס"ק יז) והדר"א (להלן ס"ק יב) שאם הפירות שייכים למזמין מותר לו לשלם לבעל הקייטרינג עבור הטורח והבישול, ולכן יש עצה לסכם עם בעל הקייטרינג שיקנה את הפירות והמאכלים עבור בעל השמחה, ויעמדו באחריות בעל השמחה, ואז מותר לו ליטול שכר על טירחתו בהכנת המאכלים.

13 והיתר זה שמותר למכור ושהקונה ישלם רק עבור הפירות שאינם קדושים, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' שיד) שהוא אפילו מוכרם בחנות, ואף שאסור למכור פירות שביעית בחנות כדלהלן (ס"ק יז), מ"מ כאשר מקבל תשלום רק עבור הפירות שאינם קדושים, ופירות שביעית הם מתנה. מותר.

ולסחור במאכלים שבישולם עם פירות שביעית והוציאים ונשאר בהם רק טעם של קדושת שביעית, כתב הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' שיג) שמותר, ואף שיש בהם קדושת שביעית מחמת טעם כעיקר, מ"מ לענין איסור סחורה אין בזה איסור [וכמו

שני עמ' שיד) שגם לדעת החזו"א מותר. [אולם בקיצור הלכות (פ"ז ה"ד) כתב, שאין היתר כלל בהבלעה, אף אם יפרש שהדמים רק בשביל פירות החולין].

12 המזמין אוכל מבושל מקייטרינג שחלק ממנו קדוש בקדושת שביעית, כתב הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' שכא) שאסור לו לשלם עבור הפירות שביעית, וכן אסור לשלם עבור בישולם והטורח שבהם, אלא יתנה שכל התשלום ניתן רק עבור המאכלים שאין בהם קדושת שביעית, ואילו פירות השביעית והטירחא בהם ניתנים במתנה.

ובירושלמי (שציון בציה"ל אות טו) כתוב שיכול לקחת גם שכר בטלה, וכתב רבינו (מכתבים, כתי) שלא נתברר הפירוש בזה, ולכן השמיט בדרי"א משפט זה.

ואם הפירות שביעית שייכים למזמין ובעל הקייטרינג מקבל שכר רק עבור זה שמבשלם וטורח בהם, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) שהדבר תלוי במחלוקת הראשונים (המובאת להלן

הלכות שמטה ויובל פרק ששי

קלו

(ה) מוזר. ואותן הדמים (ו) הרי הן בפרות שביעית (ז) וילקח בהן (ח) מאכל ויאכל בקדשת שביעית. ואותו הפרי הנמכר (ט) הרי הוא בקדשתו בשתינה: ב (י) * לא יהיה לוקח ירקות

דרך אמונה

באור ההלכה

(צ"ע על הפתחי תשובה שהביאו לענין בשר בחלב דהא אסור הנאה בבשר בחלב לא מ'לא תאכל' נפקא אלא מ'לא תבשל' ג' פעמים, ואולי דעתו דכיון דליפנין חד דלאכילה וחד להנאה צריך להיות שעורן שונה) ולקאורה יש לדון על ראיה זו דהא בפסחים כ"א ב' ילפינן אסורי הנאה מדכתיב 'לא יאכל' לא יהא בו התר אכילה פרש רש"י לא יהא בו התר המביא לידי שום אכילה וסתם הנאות לידי אכילה הם באות שלוקח בדמים דבר מאכל (עין נדרים ל"ג א'), ולפי זה יש לומר דזה בשנה פרוטה שזה ממון שאפשר למכר ולקנות בו, ובשנה פרוטה אפשר לקנות יותר מפזית עין כריתות י' ב' עשירית האיפה בפרוטה וזה הרבה יותר מפזית, ורבי עקיבא איגרי הביא ראיה מבבא קמא מ"א א' דקאמר דלא יאכל את בשרו אצטריך לאם שחטו אחר שנגמר דינו אסור ופריך הוה מקבי ליה לאסור הנאה וקאמר אם בן לכתב לא יהנה מאי לא יאכל' לרבות שאם שחטו, ולפי דברי הצ"ח אי הוי קתיב לא יהנה הוא אמיןא בפרוטה ומכרח לכתב לא יאכל' שיהא שעור אכילה בכזית, אלא על כרחך דגם היכא דכתיב 'לא יאכל' שעורו בפרוטה (וכבר העיר הצ"ח עצמו בזה), ויש לומר דאם אסור הנאה נפקא ליה מ'לא יאכל' אם בן התורה גלתה דאסור הנאה בכלל אכילה ושעורו כמוהו גם היכא דלא ילפא מ'לא תאכל' רק הוי קתיב לא יהנה גם בן שעורו בכזית דגלוי מלתא היא דכל אסורי הנאה בכלל אכילה, ובהו אתי שפיר שהביא הפתחי תשובה פלוגתא זו גבי בשר בחלב שהערינו לעיל, ולפי זה גם כלאי הכרם דלא מ'לא יאכל' נפקא גם בן שעורו בכזית. ואין להביא ראיה מדלא מני במתניתין בכבא מציעא ג"ה א' גבי חמש פרוטות דאסורי הנאה בשנה פרוטה, דיש לומר דבכלל המועל בהקדש בשנה פרוטה הוא הדין כל אסורי הנאה וכעין דאמר

(ה) מוזר. ובסמוך הלכה ג' יתבאר איך מוכרין פרות שביעית: (ו) הרי הן בפרות שביעית. שהשביעית תופסת את דמיה כדלקמן הלכה ו': (ז) וילקח בהן מאכל ויאכל בקדשת שביעית. (יט) ואם לקח בהקפה ואחר כך שלם לו הדמים הרי הדמים חלין²³: (ח) מאכל. (ט) ואפלו מים ומלח: (ט) הרי הוא בקדשתו בשתינה. כדלקמן הלכה ו' דאף על גב דתופסין דמיהן מכל מקום אין יוצאין לחלין אלא שניהם קדושין. כתב רבנו בפרק ה' מבכורות הלכה ט' הלוקח בהמה מפרות שביעית הרי זו פטורה מן הבכורה לפי שאינו רשאי לעשות סחורה בפרות שביעית שהרי נאמר בה 'לאכלה' לאכלה ולא לסחורה ואם תהיה חקבת בכורה הרי זה משתכר בכבור שהרי יצא מתורת פרות שביעית עד כאן לשונו, (ס) וכונתו דכיון דקדשתו מצריכתו להקריבו ולהקטיר אמוניו שזו סתירה עם מצות שביעית שאסור לשפרו, אם בן כשמצדו קעבר משום סחורה ועל כרחך שהתורה לא הקדישה בכור זה ויכל זה דוקא בשביעית דאורתא אבל שביעית בזמן הזה שהוא רק מדרבנן אין פוטר מבכורה] אבל חקבת במתנות כמו שכתב רבנו בפרק ט' מבכורים הלכה ח': ב (י) * לא יהא לוקח ירקות שדה. (כ) הפננה ירקות שאין בהן אסור ספיחין שגדלין בשדה מעצמן, דאי גדלין בגנה בלאו הכי אסורין משום ספיחין:

בגמרא שם דאבדה בכלל גזל. והא דאמר בעבודה זרה ס"ה א' הא דאמר ליה העבר לי מאה חביות במאה פרוטות הא דאמר ליה חבית חבית בפרוטה דמשמע דאסורי הנאה בפרוטה, הינו משום דמירי שם בשכרו ולא שיפר שכר בפחות משנה פרוטה עין שם, והנה לענין סחורה בשביעית לכאורה מבאר בירושלמי מעשרות ריש פרק ג' ויצעשו אותו כפועל שאינו יפה שנה פרוטה (ובארנו בפרק ה' הלכה י"ד בבאור ההלכה עין שם²⁴), ומבאר דיש אסור פורע חוב מפרות שביעית גם בפחות משנה פרוטה (ואסור פריעת חוב הוא משום סחורה כמו שאמר בעבודה זרה ס"ב א'), אך יש לומר דשם מדרבנן או מן התורה משום חצי שעור, אכן החלוק שכתב המנחת חנוך בין פרות שביעית לדמי שביעית לכאורה דחוק יותר מסתבר לומר דבכלל השעור שנה פרוטה, ויש לעין גם נימא דמלקות דאסורי הנאה תמיד בשנה פרוטה אם בן גם באכילה אם אכל פחות מפזית והוא שנה פרוטה ילקה מטעם הנאה דהא לא גרע הנאה מאכילה, ואולי מקרי שלא כדרך הנאתן בין דאין אכילה פחותה מפזית וצ"ע (וכבר העיר כעין זה במנחת חנוך מצנה קי"ג): * לא יהא לוקח בו. עין בדרך אמונה מה שכתבנו בענין אוצר בית דין. והנה ענין אוצר בית דין כתב הרמב"ם בפרשת בהר שהוא תקנה דרבנן מפני חשד שלא יבואו לעכבן או לעשות מהן סחורה לכן תקנו שביאור כל הפרות לידי אוצר בית דין והם יחלקוהו, ורבנו שלא הביאו נראה דסבירא ליה שלא היה כאן תקנה אלא עצה טובה הוא²⁷, והנה בתוספתא אין מבאר שגובין את המעות מאלו שלוקחין את הפרות רק שבית דין שוכרין פועלים ומה שאנו גובין את השכר מלוקחי הפרות (פמבאר בנכס אוצר בית דין שסדר מרן) הוא כמו שכתב גיסי זצ"ל בספר זכרון שאלו שביעית שהוא מדין צרכי העיר שמטל על הבית דין וגובין זה מבני העיר, ומה שגובין רק מאלו שנוטלין פרות²⁸) תכן משום שאלו שאין נוטלין יכולין לומר אין אנו צריכין לזה ועוד שאין לנו בית דין שכולין לכוף לבלן רק אלו שנוטלין

ציון ההלכה

(יט) שם: (ט) כרבי יוסי בתוספתא פרק ו' הלכה י"ז וירושלמי שביעית פרק ח' הלכה ה' ועין לקמן בדרך אמונה סעיף קטן צ"ה²⁴: (כ) חזון איש סימן י"ג סעיף קטן י"ג י"ד: (כ) ר"ש סיריליאו ותוספות יום טוב ושנות אליהו ועין בסוף משנה לקמן הלכה י"ב²⁵ ועין לעיל פרק ד' סעיף קטן כ"ח איזה מתרין:

קלח

הלכות שמטה ויובל פרק ששי

שְׂדֵה (יא) וּמוֹכֵר. (יב) וְלֹא יִצְבַּע מִקְלָפֵי שְׁבִיעִית (יג) בְּשֶׁכֶר. מִפְּנֵי שְׂוֵה עוֹשֶׂה סְחוּרָה בְּפִרוֹת

באור ההלכה

דרר אמונה

(יא) וּמוֹכֵר. דְּהוּי סְחוּרָה. (כ) וְנִרְאָה דְמִתָּר לְלִקֹּט עַל מְנַת לַתָּן בְּמִתְנָה וְכֵן מִתָּר לְקַבֵּל מִתְנָה עַל מְנַת לְמַכֵּר דְּמִתְנָה הוּי כְּנֻדְמָן לֹו וְלִכְּנָן מִתָּר לְלִקֹּט עַל מְנַת לַתָּן בְּמִתְנָה לְבָנוּ וְהוּא יִמְכֹּר וְאָף אִם יִתֵּן הַדְּמִים לְאָבִיו בְּמִתְנָה, מִיְהוּ דְּוָקֵא כְּשִׁלּוּקֵט אֲבָל כְּשִׁלּוּקֵחַ וּמוֹכֵר אֲסוּר אָף אִם נוֹתֵן לְבָנוּ בְּמִתְנָה, וְדַעַת הַגְּרָ"א דְּלִקְיִטָּה מִתָּר אֲפִלוּ עַל מְנַת לְמַכֵּר וְדְּוָקֵא לְקַח לְמַכֵּר אֲסוּר, וְאֲפִשֶׁר דְּאֲפִלוּ בְּאוֹמֵר לְעֵנִי לְקוּט לִי יִרְק הַיּוֹם אֲסוּר לְמַכֵּר⁽²⁹⁾ כִּיּוֹן שְׁמִתְחַלֶּה דַעְתּוֹ לְמַכֵּר, וּמֵה שֶׁהִתִּירוּ שְׁבָנוּ יִמְכֹּר בְּסִמּוּךְ⁽³⁰⁾ רְבוּתָא הִיא דְּלֹא חֲשָׁבִינָן לְבָנוּ כְּאַחַר וְאֲפִשֶׁר שְׂוֵה דַעַת רְבִנוּ⁽³¹⁾. מִיְהוּ צ"ע הִכִּי דְּמִי אִי כְּשׁוֹתֵן לְבָנוּ מִתְנָה מֵאִי אֲרִיָּא בְּנוּ אֲפִלוּ אַחַר נְמִי וְאִי מְקַבֵּל מִתְנָה נֶחֱשָׁב כְּלוֹקֵחַ גַּם בְּנוּ יִאֲסֹר וְאִי כְּשִׁמוּכֵר בְּשִׁבִיל אָבִיו אֲפִלוּ אַחַר נְמִי לְשִׁתְּרֵי וְצ"ע, וְדַעַת הַר"ש דְּהִלּוּקֵט עֲצָמוּ אֲסוּר לְמַכֵּר וְעַל יְדֵי בְּנוּ מִתָּר כְּשִׁמוּכֵר בְּשִׁבִיל אָבִיו וְכֵן עַל יְדֵי שְׁלִיחַ אַחַר מִתָּר⁽³²⁾, מִיְהוּ הִלּוּקֵחַ בּוֹזֵל כְּדִי לְמַכֵּר

בְּיַדְנוּ לְכוּפֵן עַל יְדֵי שְׁלֹא יִתְּנוּ לָהֶם עַד שִׁשְׁלִמּוּ לְצָרְכֵי הָעִיר אֲבָל בְּוֵדֵי שְׁאִין יְכוּלִין לְטַל רַק הַהוּצָאוֹת שֶׁהִשְׁקִיעוּ, וְעַיִן שֶׁם בְּזִכְרוֹן שְׁאוֹל אִם הִשְׁקִיעוּ יוֹתֵר מִהִמְכָּרָח אִם יְכוּלִין לְגִבּוֹת זֶה, וְהִנֵּה בְּתוֹסְפָתָא לֹא נִזְכֵּר שְׁשׁוּכְרִין פּוֹעֲלִים רַק מְקַצְיָה וְאִלֶּךְ⁽⁴²⁾ וְכִנְרָאָה מִהִתְסַפְּתָא שְׁבִתְחִלָּה כָּל מִי שֶׁתֵּלֵשׁ פְּרוֹת יוֹתֵר מִהַשְׁעוֹר שְׁמִתָּר לוּ מְבִיא לְאוֹצֵר בֵּית דִּין וּבֵית דִּין שׁוֹמְרִין אוֹתוֹ עַד זְמַן הַחֲלִיקָה וְכִמוּ שֶׁכֶּתֵב הַרְמַב"ם שְׁלֹא יִבְאוּ לְעִבְבָן אוּ לְעִשׂוֹת מִהֵן סְחוּרָה וְאַחַר כֵּךְ כְּשִׁמְגִיעַ זְמַן הַחֲלִיקָה בֵּית דִּין שׁוּכְרִין פּוֹעֲלִים וּמְלַקְטִים בְּכָל הַשָּׂדוֹת שֶׁהִפְקִירוּם כְּדִין וּמְבִיאִין אוֹתָם גַּם כֵּן לְאוֹצֵר וּמְחַלְקִין כָּל עֶרֶב שֶׁבֶת לְפִי צֶרֶף לְכָל מִשְׁפָּחָה, אֲמַנָּם הַרְמַב"ם בְּפִרְשֵׁת בְּהַר כֶּתֵב כִּי בְּרֵאשׁוֹנָה הִיוּ בֵּית דִּין עוֹשִׂין אוֹצֵר בְּכָל עִיר וְעִיר מִתְחַלֵּת יִצִּיאַת הַפְּרוֹת הִיוּ נוֹטְלִין אוֹתָן מִיַּד מְבִיאֵינָן וּמְכַנְסִין אוֹתָם לְאוֹצֵר, וּכְשִׁיבּוֹא זְמַן לְקִיִּטַת אוֹתוֹ הַמֵּין כִּגוֹן שְׁבָא זְמַן שֶׁל קִצְרֵי וְעַת הַבְּצִיר הִגִּיעַ בֵּית דִּין שׁוּכְרִין פּוֹעֲלִים וּבוֹצְרִים וּמוֹסְקִים וּלְוֹקְטִים כָּל אוֹתוֹ הַמֵּין וְדוֹרְכִין וְעוֹטְנִין בְּנֵת וּבְכֵיִת הַבַּד כְּדָרְךְ שְׁאֵר הַשָּׂנִים וְנוֹתְנִין לְאוֹצֵר שְׁלֵהָן, וְיֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק מֵהַ בְּנֵתוֹ בְּמֵה שֶׁכֶּתֵב עוֹשִׂין אוֹצֵר בֵּית דִּין בְּכָל עִיר וְעִיר מִתְחַלֵּת יִצִּיאַת

בִּיקָר אֲסוּר בְּכָל גִּוְנֵי אָף כְּשִׁמוּכֵר עַל יְדֵי בְּנוּ וְשִׁלוּחוֹ, מִיְהוּ בֵּין לְפִירוּשׁ הַגְּרָ"א כְּשִׁלּוּקֵט וּמוֹכֵר וּבֵין לְפִירוּשׁ הַר"ש כְּשִׁמוּכֵר עַל יְדֵי בְּנוּ אִינוּ מִתָּר אֲלֵא מַעַט אֲבָל כְּשִׁאוּסָף הַרְבֵּה⁽³³⁾ שְׁנֵכֵר לְבְרִיּוֹת שְׁאוּסָף עַל מְנַת לְמַכֵּר אֲסוּר, וְדַעַת הַתּוֹסְפוֹת דְּמַעַט מִתָּר לְקַח עַל מְנַת לְמַכֵּר וְהַרְבֵּה אֲסוּר אֲפִלוּ לְלִקֹּט עַל מְנַת לְמַכֵּר, וְלְמַכֵּר בְּשׁוּק אֲסוּר אֲפִלוּ מַעַט, וְאִם הוּא לְוֹקֵט וּבְנוּ מוֹכֵר עַל יְדוֹ רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן שְׁהוּא לְוֹקֵט מִתָּר וּבִלְכּוּד שִׁמְכֹר אֲצֵל הַשְּׂדֵה וְלֹא בְּשׁוּק⁽³⁴⁾, לְקַח לְעֲצָמוֹ וְהוֹתִיר מִתָּר לְמַכֵּר בְּשׁוּק רַק שִׁמְכֹר בְּמָקוֹם שְׁאִין מוֹכְרִין בֵּה בְּכָל שְׁנָה. (כ) וּלְפִי דְּבַרֵי הַר"ש הַנ"ל שֶׁתְּפִין שְׁלִקְטוּ⁽³⁵⁾ וְאִין לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיַּחַד חֲלִקּוֹ, אֲסוּר לְאֶחָד לְמַכֵּר הַכֹּל אֲבָל אִם מִיַּחַד לְכָל אֶחָד חֲלִקּוֹ, מִתָּר לְמַכֵּר שְׁלוֹ וְשֵׁל חֲבֵרוֹ כְּאֶחָד דְּכִיּוֹן דְּשֵׁל חֲבֵרוֹ מִתָּר אַגַּב זֶה מִתָּר גַּם בְּשֵׁלוֹ כְּשִׁמוּכְרֵן כְּאֶחָד וְאֲפִלוּ הֵן אַחִין כִּיּוֹן שְׁמִיַּחַד לְכָל אֶחָד חֲלִקּוֹ מִתָּר, וּלְפִי דְּבַרֵי הַגְּרָ"א דְּמִתָּר לְמַכֵּר אֵת שְׁלוֹ, הָא דְּאֲסוּר בְּה' מְלַקְטִין וְאֶחָד מוֹכֵר הִינוּ כְּשִׁמוּכֵר וְהַרְוֵחַ שְׁלוּ⁽³⁶⁾ וְאִין נוֹתֵן לָהֶם אֲלֵא מֵה שֶׁקָּצַב לָהֶם אֲבָל מִתָּר לְמַכֵּר שְׁלוֹ וְשֵׁל חֲבֵרוֹ בְּשִׁלְיֻחוֹת, וְאֲפִשֶׁר לְדְּבַרֵי הַגְּרָ"א שְׁאִם לְקַטוּ בְּשִׁתְּפוֹת אִין הִתֵּר לְמַכֵּר דְּאִין בְּרָרָה וְכֹל אֶחָד חֲשׁוֹב כְּלוֹקֵחַ וְאֲסוּר לְמַכֵּר וְאֲפִלוּ כֹּל אֶחָד יִמְכֹּר חֲלִקּוֹ אֲסוּר אֲבָל אִם מִיַּחַד לְכָל אֶחָד מִתָּר לְמַכֵּר שְׁלוֹ וְשֵׁל חֲבֵרוֹ, וְיוֹתֵר נִרְאָה דְּמִירֵי שְׁלִקְטוּ כֹּל אֶחָד וְאַחַר כֵּךְ מְעַרְבִין וְנוֹתְנִין לְאֶחָד לְמַכֵּר בְּשִׁתְּפוֹת דְּהוּי כְּלוֹקֵחַ וּמוֹכֵר, אֲבָל מוֹכֵר שְׁלוֹ וְשֵׁל חֲבֵרוֹ בְּלֹא עֵרוֹב בְּלֹא שִׁתְּפוֹת, וּבְאַחִין שֶׁהֵן תְּפוּסִין בְּתַפּוּסַת הַבֵּית לֹא מְקַרֵי שִׁתְּפוֹת דִּידֵהוּ כְּלוֹקֵחַ⁽³⁷⁾ וְלֹא חֲשִׁיבֵי כְּלוֹקְחִין וְעַיִן בְּסִמּוּךְ סַעִיף קָטָן י"ז פְּסָקִי מְרַן בְּזֵה: (יב) וְלֹא יִצְבַּע מִקְלָפֵי שְׁבִיעִית בְּשֶׁכֶר. אָף עַל גֵּב שְׁמִתָּר לְצַבַּע לְעֲצָמוֹ כִּנ"ל פְּרָק ה' הִלְכָה א' מִכָּל מָקוֹם בְּשֶׁכֶר הִנֵּה לִיָּה סְחוּרָה, (כ) וְנִרְאָה דְּמִתָּר לְצַבַּע בְּשֶׁכֶר טַרַח הַצְּבִיעָה כְּשֶׁהֲצַבַּע שֶׁל חֲבֵרוֹ וְאִין שְׁכָרוֹ קְדוּשׁ, וְאָף עַל גֵּב דְּבַחְמֵרִין שְׁכָרוֹ קְדוּשׁ כְּדִלְקַמֵּן הִלְכָה י"ג⁽³⁸⁾ אֲפִשֶׁר דְּהִכָּא הַצְּבַע הוּי כְּפּוֹעֲלִי⁽³⁹⁾, וְכֵן מִתָּר לוֹ לְמַכֵּר הַפְּרוֹת לְצַבִּיעָה וּבִלְבָד שִׁיקַח כְּנֻגְדֵן דְּבַר שֶׁהִנְאָתוֹ וּבִיעוּרוֹ שְׁוֵה אֲבָל כְּשֶׁהֲצַבַּע שְׁלוֹ וְהֲצַמֵּר שֶׁל חֲבֵרוֹ וְצוּבְעוֹ בְּשֶׁכֶר חֲשִׁיב כְּפּוֹעֲלִי⁽⁴⁰⁾ סְחוּרָה בְּפִרוֹתָיו אָף אִם יִקַּח דְּבַר שֶׁהִנְאָתוֹ וּבִיעוּרוֹ שְׁוֵה, וְאִם לְקַח שְׁכָר אִין תּוֹפֵס דְּמִיו דְּהַצְּבַע חֲשִׁיב כְּמַבְעוֹר⁽⁴¹⁾ (כ) וְלִכְּנָן אָף כְּשִׁלְלֵט לְעֲצָמוֹ וְהוֹתִיר אֲסוּר לְצַבַּע בְּשֶׁכֶר: (יג) בְּשֶׁכֶר. (כ) וְאָף עַל פִּי שִׁיקַח בְּשֶׁכֶר הִהוּא אוֹכְלִין וְיִאֲכָלִם בְּקִדְשֵׁת שְׁבִיעִית אֲסוּר. (כ) וְאֲסוּר לְצַבַּע אָף בְּטוֹבַת הַנָּאָה (כ) דְּמַחֲזִי כְּסְחוּרָה, אֲבָל שְׁאֵר סְחוּרָה מִתָּר לְמַכֵּר בְּטוֹבַת הַנָּאָה⁽⁴¹⁾ דְּלֹא מְקַרֵי סְחוּרָה, (כ) וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאָף אִם נוֹתֵן לוֹ דְּבַר מוֹעֵט לֹא מְקַרֵי סְחוּרָה:

ציון ההלכה

(כ) תּוֹזֵן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן י"ג סַעִיף קָטָן י"ז: (ג) שֶׁם סַעִיף קָטָן כ': (ד) תּוֹזֵן אִישׁ שֶׁם סִימָן י"ג סַעִיף קָטָן י"ז וְכֵן כֶּתֵב בְּתוֹסְפוֹת אֲנָשִׁי שֶׁם פְּרָק ז' מִשְׁנֵה ג', וּבִהַה מִיִּשְׁבַּב קִשִׁית הַתּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב פְּרָק ח' מִשְׁנֵה ד' וְכֵן כֶּתֵב שֶׁם בְּתוֹסְפוֹת אֲנָשִׁי שֶׁם בְּשֶׁם לָהֶם שְׁמִים: (כ) תּוֹזֵן אִישׁ שֶׁם סַעִיף קָטָן כ"ג וְכֵן מְצַדֵּד בְּתוֹסְפוֹת אֲנָשִׁי שֶׁם עֵין שֶׁם: (כ) רְבִנוּ בְּפִירוּשׁ הַמְשָׁנִית: (כ) תּוֹזֵן אִישׁ שֶׁם: (כ) רְבִיז': (כ) מִשְׁנֵה לְמַלְךְ בְּהִלְכָה א' בְּשֶׁם הַר"ן:

הלכות שמיטה ויובל פרק שישי

שיח אמונה

[דר"א ס"ק יא]

לְקוּט לִי יִרְק הַיּוֹם אֲסוּר לְמַכּוֹר⁽²⁹⁾ וְכוּ', וּמָה שֶׁהִתִּירוּ שְׂבִנוּ יְמִינֵי בְּסִמּוֹךְ⁽³⁰⁾ וְכוּ', וְאֶפְשָׁר שֶׁזֶדַע דְּעַת רְבִנוּ⁽³¹⁾ וְכוּ', וְכֵן עַל יְדֵי שְׁלִיחַ אַחֵר מִתְּרִי⁽³²⁾ וְכוּ', וְאֶבֶל בְּשִׂאוֹסָף הֶרְבָּה⁽³³⁾.

(29) ואף שמוותר ללקט על מנת למכור, ביאר רבינו (מכתבים, כת"י) שאופן זה דומה לקונה על מנת למכור שאסור.

(30) כלומר, שלפי הגר"א שמוותר ללקט על דעת למכור, קשה מה הוצרכה המשנה (פ"ז מ"ז) לומר שמוותר לבנו של המלקט למכור, הלא אף לו עצמו מותר (מתבאר מדברי חזו"א סי' י"ג ס"ק י"ז).

(31) כלומר, שיתכן שגם לשיטת הרמב"ם מותר ללקט על דעת למכור, ולהלן (ס"ק י"ז) הביא את דברי החזו"א (בסדר השביעית אות ה) שנקט כן להלכה, וביאר הגר"ד לנדו (חי' שביעית עמ' יב) שהחזו"א שם הכריע להלכה כפי שמצדד כאן שדעת הרמב"ם כהגר"א שמוותר ללקוט על דעת למכור.

(32) ביאור ההיתר למכור ע"י שליח לשיטת הר"ש, כתב הגר"ד לנדו (שם עמ' יא) על פי שיטת ר"ש המובאת בשו"ע בהלכות רבית (יו"ד סי' קס סט"ז) שמוותר להלוות ברבית ע"י שליח, שכיון שאין שליח לדבר עבירה אין ההלוואה מתייחסת לנותן הכסף אלא לשליח, וכן כאן אין המכירה מתייחסת למלקט, ולכן אין בזה איסור סחורה.

(33) היינו בשיעור שבני בית יכולים לאכול ממנו יותר משבוע ימים, כנ"ל בציה"ל (ס"ק טו).

[דר"א שם]

שִׁמְכֹר אֶצֶל הַשְּׂדֵה וְלֹא בְּשׂוּק⁽³⁴⁾ וְכוּ', שֶׁתִּפְיֵן שֶׁלְקָטוּ⁽³⁵⁾ וְכוּ', הֵינּוּ כְּשִׂמְכֹר וְהָרוּחַ שְׁלוֹ⁽³⁶⁾ וְכוּ', לֹא מְקַרֵי שֶׁתִּפּוֹת דִּידֵהוּ כְּלוּקָח⁽³⁷⁾.

(34) האיסור למכור בשוק, כתב הגר"ד לנדו (שם עמ' יא) שהוא רק לשיטת התוספות (עבודה זרה סב, א), אבל לשיטת הרמב"ם והגר"א שמוותר ללקט על דעת למכור [כנ"ל], מותר למכור אפילו בשוק, ולכן לא חילק הרמב"ם בין מוכר בשדה או בשוק. ומ"מ אף שהותר לשיטתם למכור בשוק, אסור לו למכור במקום שמוכר כל השנה, וכדלהלן (דר"א ס"ק י"ז) בשם החזו"א. ופרטי השינוי הנדרש במיקום המכירה, יבואר להלן (ס"ק י"ז).

(35) ובני מושב שיש להם שדות בשותפות ומלקטים את יבולם, דעת החזו"א (נתיב השמיטה סי' יא אות ג) שאף אם ליקטו בשיעור המספיק לאכילתם לשבוע, אסור להם למכור אף מעט מעט, משום שנראה כסחורה, ואין להתיר אלא א"כ כל אחד מלקט שיעור אכילת בני ביתו ומוכר מעט מעט.

(36) כלומר, מה שאמרו בירושלמי (פ"ז ה"א) שאסור באופן שחמשה מלקטין ואחד מוכר, להגר"א אי אפשר לפרש כפירוש הר"ש (הנ"ל) שהכונה שאסור לו למכור מה שלקט, שהלא לשיטת הגר"א מותר ללקט על דעת למכור, אלא יש לפרש שהכונה שהוא מוכר הכל ומשלם לשאר הלוקטים סכום קצוב ומרויח את שאר דמי המקח לעצמו, שאז זה דומה ללוקח ומוכר שאסור.

(37) אף שתפוסת הבית הוא הגדרה של ממון שירשו בירושה, וכאן הלא לקטו פירות שלא היו אצל האב, ביאר רבינו (מכתבים, כת"י) שכל שלקטו עבור כל האחים נחשב כמו תפוסת הבית.

[דר"א ס"ק יב]

שְׁכָרוּ קְדוּשׁ כְּדִלְקָמֵן הֶלְכָה י"ג⁽³⁸⁾ אֶפְשָׁר דְּהִקָּא הַצָּבֵעַ הָיוּ כְּפוּעֵל⁽³⁹⁾ וְכוּ', דְּהַצָּבֵעַ חֲשִׁיב כְּמַבְעָר⁽⁴⁰⁾.

(38) שהתבאר שם, שקנסו את החמרין שהתשלום עבור עבודתם יהיה קדוש בקדושת שביעית, אף שאין זה דמי הפירות, הואיל ועברו על איסור של מלאכת שביעית.

(39) שמבואר ברמב"ם (שם) שלא קנסו את הפועל לאסור את דמי עבודתו.

(40) שמכיון שהצבע יצא מהפרי והשתנה ממצבו הקודם, והתבטל לבגד, כתב החזו"א (סי' יג ס"ק ח ד"ה ומיהו) שלכך דנים כמו שאינו קיים לענין קדושת שביעית [אף שלענין שאר דיני התורה אמרו בגמרא (בבא קמא קא, א) חזותא מילתא].

[דר"א ס"ק יג]

אֶבֶל שְׂאָר סְחוּרָה מִתְּרֵי לְמַכּוֹר בְּטוֹבַת הַנְּאֻה⁽⁴¹⁾.

(41) כן כתב החזו"ן איש [ראה ציה"ל]. וראה בפאת השלחן (פכ"ז ס"ק ו) שתלה דין זה במחלוקת ראשונים. ובשערי צדק (פ"ח ס"ה) כתב שצ"ע האם מותר למכור עבור טובת הנאה.

[בה"ל ד"ה לא]

שְׂשׂוּכְרִין פּוּעֵלִים רַק מְקַצְיָה וְאֵילָף⁽⁴²⁾.

(42) כלומר, ואם כן יתכן שאין היתר לבית דין לשכור פועלים וליטול שכרן מהציבור על פעולות שנעשים קודם הקצירה, ובהמשך הדברים יבואר שמדברי הרמב"ן מבואר ששוכרים מעת שמתחילים לעסוק במלאכת הקצירה, אבל קודם לכן אין מקור, והחזו"א (המובא בה"ל להלן) הסתפק בזה. והסברא לחלק בין קודם הקצירה לאחריה, יבואר בהמשך הדברים. ועוד יבוארו פרטי דינים אלו בהרחבה בביאורים לדר"א להלן (ס"ק יט).

שיח אמונה

הלכות שמיטה ויובל פרק שישי

[דר"א ס"ק יד]

כִּינֵן שְׁלֵא לְקַח עַל מְנַת לְמַכֵּר מִתָּרֵי (וכו'), לְקוּט לִי יָרֵק הַיּוֹם.⁴⁴

43) הקונה ארגז של פירות שביעית על דעת להתחלק עם אחר, לפי שאין מוכרים לו פחות מארגז, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' שכב) שמוותר לו להתחלק עם אחר בפירות עבור תשלום, שהרי זה כלקח והותר.

44) בביאור היתר זה לדעת תוספות (עבודה זרה סב, ב, הובא בחזו"א סי' יג ס"ק יט) שנקטו שאסור להשתכר בפירות שביעית, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' רפה) שצריך לומר שאכן הפועל עבר עבירה בזה שהשתכר בפירות שביעית, אלא שמ"מ מותר לבעל הבית למכור פירות אלו שליטת הפועל עבדו. והגר"ד לנדו (חי' שביעית עמ' קלא אות רסח) כתב שלדעת התוספות, הכוונה כאן שליטת על ידי פועל גוי, והחידוש שמוותר לבעל הבית למכרם. אכן לדעת הרמב"ם (להלן הלכה יב-יג) כתב החזו"א (שם) שאין איסור לפועל להשתכר בפירות שביעית.

וראה לעיל (ביאורים לס"ק א) שדעת הגר"נ קרליץ שיש לחוש לדעת תוספות שאסור להשתכר בפירות שביעית. [וראה דר"א להלן (ס"ק קח)].

[דר"א ס"ק טו]

וְאָפְלוּ בְיִתְרֵי דְמִים מִמָּה שֶׁקָּנְאוּ.⁴⁵

45) הקונה ומוכר ואינו מרויח מהמכירה, דעת הגר"ש וואזנר (תורת הלוי עמ' רב) שאף אם קנה מתחילה על דעת כן אין בזה משום איסור סחורה.

[דר"א ס"ק טז]

בְּאֶרְנוּ לְעִיל סְעִיף קָטָן י"א.⁴⁶

46) שם נתבאר שאף אם לקט על דעת ליתן לבנו מותר לבנו למכור, ומה שנקט כאן הרמב"ם לקט לעצמו, ביאר רבינו (מכתבים, כת"י) שהוא לרבותא, ואינו בדוקא.

[דר"א ס"ק יז]

וּבְהִזְדַּמְנוֹת מוֹכֵר מְעַט⁴⁷ (וכו'), אֵין דַּעְתּוֹ לְאֶכְלֵן אֶלָּא לְמַכְרֵן לְאַחֲרִים⁴⁸ (וכו'), שְׁמוּכֵר כָּל הַשְּׁנָה⁴⁹ (וכו'), אֶלָּא מוֹכֵר בְּבֵית אֹו בְּחֶצֶר.⁵⁰

47) ולהשתדל ולחפש קונים כדי למכור מעט מעט, דעת החזו"א (נתיב השמיטה פי"א אות ד) שאין זה בכלל 'הזדמנות', ולכן אף כשליקט לאכילה שהותר לו למכרם, אך זה רק אם באים לקנות, אבל לא הותר לו להשתדל בחיפוש אחר קונים.

48) היינו, שנוקטים להלכה כשיטת הגר"א המובא לעיל (דר"א ס"ק יא) שמוותר ללקט על דעת למכור, וראה בביאורים שם.

49) והמוכרים פירות וירקות בקביעות במכונית שמסתובבת ברחבי העיר, דעת רבינו (שיח השמיטה פי"ה ה"י הע' כט) שזה דומה

לחנות קבועה, ועליהם למכור שביעית במקום אחר. מאידך, הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' שיד) הסתפק בזה האם מותר להם למכור כן גם שביעית, או שזה דומה לחנות קבועה שאסור למכור בה שביעית.

50) מי שרגיל למכור בביתו, דעת רבינו (שיח השמיטה שם) שישנה את מקום המכירה, ואם היה מקום המכירה קבוע בחדר מסוים בביתו, די שישנה את החדר.

[דר"א ס"ק יח]

וְהִתְקִין מְרֵן חֲנוּת שְׁמֵהּ.⁵¹

51) ובחנניות אלו מותרת הקניה אף על ידי מידה ומשקל, כמו שכתב בבה"ל להלן (ה"ג ד"ה כשמוכרין), שאין המדידה בחנניות אלו לצורך מכירה רק לצורך בירור חלק כל אחד מהשולחים.

[ציה"ל ס"ק לב]

אָבַל לְבָנוּ קָטָן כְּעֶצְמוֹ דְּמִי.⁵²

52) וביאר רבינו (מכתבים, כת"י) דהיינו קטן ממש, אבל גדול הסמוך על שלחנו אינו קטן לענין זה.

[בה"לד"ה לא]

לְפָנֵי שְׁעָשֵׂוֹ אוֹצֵר בֵּית דִּין אֵין לְנוֹס⁵³ וְצִ"ע וְעֵין בְּזוֹכְרוֹן שְׁאוּל שָׁם⁵⁴ (וכו'), כְּדִי לְשַׁמֵּר הַגְּנוּת וּפְרֻדָּסִים.⁵⁵

53) וכן פסקו הגרי"ש אלישיב (משנת הגרי"ש עמ' פג) והגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' שצא-שצב) שמוותר לבית דין ליטול הוצאות גם על המלאכות הנעשות קודם הקצירה, ובלבד שייעשו מתחילה בשליחות בית הדין. ובספר משפטי ארץ (בנספחים במהדורת תשס"ז) דייק ממכתבם של רבני ירושלים משנת תר"ע (שחתומים שם הגר"ח ברלין, הגרי"ח זוננפלד, ועוד) שלא התירו אלא מעת הקצירה.

54) שכתב (סי' כט אות ג), שאם נתעסק בפירות קודם שנשלח לכך ע"י הבית דין, יש להתיר לבית דין הראויין לכוף על הצדקה לגבות את ההוצאות שלו מהלוקחים, באופן שיש בזה משום מצות צדקה, להחזיק ידי שומרי שביעית שלא תמוט פרנסתם.

55) ובמה שבית דין משמרים, כתב בהלכות חג בחג (ד' מינים פט"ז אות ד בהע', ע"פ דברי האחרונים), שאין איסור שמוור, לפי שכיון שהם משמרים עבור הציבור אין זה נחשב שמוור. אכן, בארחות רבינו (חלק שני עניני שביעית, ובמהדורה חדשה חלק ג עמ' שז) כתב בשם החזו"א והקהלות יעקב, שאין לבית דין לשמר את הפירות בעודם מחוברים, ואם משמרים הרי זה משומר. והוסיף שם, שבאחת משנות השמיטה לא רצה הקהילות יעקב לקנות מאוצר בית דין, משום שחשש שבעלי הפרדס [שהם שלוחי בית דין] משמרים את הפירות.

הלכות שמטה ויובל פרק ששי

קלט

שביעית. לקח ירקות לאבל (יד) והותיר (טו) מתר למכר המותר והדמים שביעית. וכן אם לקט ירקות לעצמו ולקח מהן (טז) בנו או בן בתו ומכר תרי זה מתר (יז) והדמים (יח) דמי (יט) שביעית:

דרך אמונה

באור ההלכה

הפרות היו נוטלין כו' אם כונתו שמיד כשהתחילו להנט פרות כבר עשו אוצר בית דין ומסרין כל הפרדס ליד בית דין עד שיגיע זמן לקיטה ואז ילקטוהו, אך הלשון היה נוטלין אותן מיד מביאייהו דחוק, וגם לשון התוספתא כל מי שמביא פרות בתוך ידו נוטלין אותו ממנו ונותנים לו מזון ג' סעודות לא משמע בן כלל, ויותר מסתבר שכונתו שמיד שמתחילין קצת פרות להגמר וכבר יש אנשים שתולשין אותן אף על גב שעדיין לא הגיע זמן הלקיטה, בית דין קובעין אוצר וכל האנשים שתולשין פרות לאכילה צריכים להביא לשם ונוטלין מהם ומשאירין רק מזון ג' סעודות ושומרין אותן עד זמן הלקיטה ואז מלקטין על ידי פועלים מכל השדות ומחלקין לכלם (ומה שכתוב בתוספתא 'עודרין אותן' כבר כתבנו בפנים שהוא לשון לקיטה ונתרס הגר"א אורין), ולפי זה לא מצינו שעושין אוצר בית דין לפני הלקיטה, ובאמת נסתפק מן בזה אם אפשר לגבות מעות ההוצאות שלפני הלקיטה כגון ההשקאה ושאר העבודות ובתוספתא לא נזכר אלא מלקיטה ואילך שוקרין פועלים וכמו שהבאנו בדרך אמונה ויש מקום לומר שאין מוטל על בית דין לדאג שיהיו פרות פאן, שהתורה הפקירה הכל ומה שיצמח יצמח, ורק כשיש כבר פרות מוטל על בית דין לדאג שיתחלקו כראוי וזה טובת בני העיר, ובפרט לפי מה שכתב הרמב"ם שכל האוצר בית דין נעשה שלא יבאו לעכבן או לעשות מהן סחורה וזה שיד רק אחר הלקיטה, אמנם בנסח אוצר בית דין שסדר מן ז"ל שהצטקנו בדרך אמונה משמע שהספים לחשב גם ההוצאות שלפני הלקיטה, ואולי גם לפני שביעית מיון שעושה לצורך הצבור שיהיה להם פרות הוי גם כן צורך הצבור, ומכל מקום אפשר דכל זה כשכבר נעשה אוצר בית דין אבל לגבות ההוצאות שעשה לפני שעשו אוצר בית דין אין לנו⁵³ וצ"ע וענין בזכרון שאול שם⁵⁴, וענין בתשובות רשב"ש סימן רנ"ח שכתב נראה שיש תקנה בדבר שבית דין יצמידו שומרים בגנות ופרדסים שלא ינסו גוים והם ילקטו הפרות ובעל הבית גם כן ילקט מכללם אם רצה או הבית דין יתנו לו מזון ג' סעודות בכל יום והשאר יחלקוה לעניים וכדחתנא בתוספתא כו' והביא שם התוספתא דאוצר בית דין ומשמע קצת דבית דין עושין אוצר גם לפני הלקיטה כדי לשמר הגנות ופרדסים⁵⁵ שלא ינסו גוים לבז, אבל אינו מוכרח דיש לומר דכיון דבית דין צריכים למנות שומר שלא יבזו הגוים וכדאיתא בתוספתא והביאה רבנו בסוף פרק ד', אם כן הבית דין ההוא ידאג גם כן שאחר כך יעשו אוצר בית דין, וענין בספר ושבתה הארץ סדר אוצר בית דין שעשו בקוממיות על פי מרן ז"ל:

ציון ההלכה

(ז) חזון איש שם סעיף קטן י"ז: (לב) ר"ש סיריליאוי: (לג) וענין בשערי צדק בבית אדם שכתב דדוקא לבנו גדול אבל לבנו קטן כעצמו דמי⁵² וצ"ע: (לד) סימן כ"ו סדר השביעית אות ה': (לה) שם אות ו': (לו) שם: (לז) שם: (לח) שם: (לט) שם:

(יד) והותיר. מיון שלא לקח על מנת למכר מתר⁴⁸, (ט) ומכל מקום אף במקום דמתר למכר כגון שלקח לעצמו והותיר וכל כהאי גוונא אסור לשכר פועלים ולהכניס לביתו ומכל מקום מתר לומר לפועל לקוט לי ירק היום⁴⁹ ולא אסרו אלא פועלים הרבה וצ"ע: (טו) מתר למכר המותר. (לו) ואפלו ביותר דמים ממה שקנאן⁴⁵: (טז) בנו וכן בתו (נסקהאות אחרות: ביתו) ומכר תרי זה מתר. (לז) בארנו לעיל סעיף קטן י"א⁴⁶: (יז) והדמים דמי שביעית. וכתב מרן (לב) בפסקיו חבר הבא לקנות פרות אילן בשביעית צריך לדעת אם אין המוכר עובר אסור סחורה שאם לקחן בתחלה לאכילה ובהתמנות מוכר מעט⁴⁷ אין בזה אסור סחורה אבל אם לקח הרבה וקבע על סחורתן אסור ואסור לקח ממנו. (לח) לא ילקט מן ההפקר הרבה אלא מעט בין בעל הבית בין אחר רק כשעור שאדם מכין לביתו לתשמיש בני ביתו לימים מועטים וכנ"ל סעיף קטן י"א, ומתר ללקט שעור המתר אף אם אין דעתו לאכלן אלא למכרן לאחרים⁴⁸ והלוקח אוכלן בקדשת שביעית, והמוכר צריך לקח בדמים שקבל אכלין ולאכלן בקדשת שביעית, ואם לקח בהקפה ואחר כך שלם לו הדמים תרי הדמים חלין. (לח) לקט פרות האילן מפרדס מפקר יכול למכרן לאחר וכנ"ל אבל הדמים שלקח קדושין בקדשת שביעית ואסור לקח בהדמים צריכים שאינם לאכילה אלא לוקח בהן אכלין ואוכלן בקדשת שביעית והדמים הבאים מפרות שביעית החליפו קדשן על הפרות. (ט) אם אין להלוקט לוקחין מתר לו למסרן לחנוני שימכר לו בשליחותו ויקצב לו שכרו כפועל אבל לא ימכרם לחנוני על מנת למכר כי החנוני אסור לו לקח על מנת למכר, וכשמוכר הלוקט עצמו או שמסרם לחנוני למכר אסור למכר בשוק במקום שמוכר כל השנה וכן אסור למכר בחנות שמוכר כל השנה⁴⁹ וכנ"ל סעיף קטן י"א אלא מוכר בבית או בחצר⁵⁰ ובסמטא: (יח) דמי שביעית. כתב מרן (ל) החנונים שומרי תורה צריכין לדעת כי בשביעית אי אפשר להם לנהל עסקיהם במסחר הפרות והירקות וצריכין לבקש פרנסתן ממקום שכן כפול מן השמים. והתקין מרן חנות (או חנויות) שמטה⁵¹ בשליחות דהינו שהחנוני אינו אלא שליח לקנות

קמ

הלכות שמטה ויובל פרק ששי

דרך אמונה

הפרות עבור הקונה⁽⁵⁶⁾ וכל האחריות על הקונה⁽⁵⁷⁾ והקנני אינו מקבל אלא ההוצאות שעלו לו הפרות ושכר טרחה כמה שקצבו לו עבור השליחות. (ל) וזה נסח שטר הסכם⁽⁵⁸⁾ שסדר מרן ז"ל בין הקנני לבין סיטנאי המספק את הסחורה⁽⁵⁹⁾. הסכם בין מר (סיטנאי) בתור צד א' ובין מר (קנני) בתור צד ב' הסכם כדלהלן. (א) צד ב' עושה את צד א' לשלוחו כדי לקחת בשבילו מערבים פרות וירקות ויתר צרכי אכל לפי דרישת צד ב' וצד א' מקבל עליו את השליחות הזאת. (ב) צד א' מקבל מצד ב' מלבד הסכום שצד א' ישלם בעד הדברים הללו כך וכך אחוז הסכום הזה בתור שכר טרחה וגם את כל ההוצאות שיעלו לו בקשר עם השליחות הזאת. (ג) צד א' מתחייב לקחת בשביל צד ב' את הדברים הנ"ל רק מערבים ורק מהדברים שגדלו על ידי גוים ובקרקע של גוים. (ד) תקף ההסכם הזה הוא מיום ג' תשרי תש"ה עד יום בטולו על ידי אחד מהצדדים לפי הודעה בכתב לצד אחר, ובזה באנו על החתום ביום פלוני צד א' צד ב': (ט) נסח הסכם בין הקנני והצרכן. הסכם בין הא' (הקנני) הנקרא להלן צד א' ובין החתום משה הנקרא צד ב'. (א) צד ב' ממנה את צד א' שליח לקנות את כל הירקות והצמחים שיש להם זקת שביעית עבורם באופן שיהיו מתרים במחלט על פי ההלכה המבארת בספר שמשטת קרקעות בכל משך שנת השביעית. (ב) צד א' מתרצה להיות שלוחם לכל זה. (ג) מצתה כל מה שיקח צד א' את הירקות ואת הצמחים ואת הפרות עבורם הוא בשליחות הנזכרת, והפרות והירקות הם ברשותם של צד ב' ובאחריותם⁽⁶⁰⁾. (ד) צד א' קובע שכר טרחתו⁽⁶¹⁾ ושכר המקום כך וכך. (ה) אם יפסדו מן הפרות הנלקחים ברשות צד א' אזו ההפסד על צד ב' ורשאי צד א' להוסיף על מחיר הפרות לפי החשבון של ההפסד מן

הפרות שנפסדו. (ו) צד ב' נותן נאמנות לצד א' בכל הנ"ל. כמו כן היה צריך הקנני להתחייב כדלהלן. כל הירקות והפרות הקדושים בקדשת שביעית נלקחים מראש עבור הלוקחות ואני רק שליח שלהם בקניית הפרות כפי ההסכם שבנינו. כל לוקח שמשך את הפרות הרי הפרות שלו ואי אפשר לו לבטל את המקח בשביל העדר התשלומים על אתר והדמים הם חוב בידו. תקנות הקנות הזאת לשנת השמטה. (א) בחנות הזאת נמצאים רק פרות וירקות ושאר צרכי אכל שהיה אפשר להשיג בלי להכשל או להכשיל באסורי שביעית כפי שהם מבארים בספר שמשטת קרקעות. (ב) הקנני הביא את הדברים הנ"ל בשביל לקוחותיו שעשו אותו שליח להשיג את הדברים הללו, והכסף שהוא מקבל מהם מלבד הסכום שהוא בעצמו שלם בעד הדברים הללו הנו רק שכר טרחה וההוצאות שעלו לו בקשר עם השליחות הזאת. (ג) כל מי שלוקח פרות וירקות ויתר צרכי אכל בחנות הזאת (מ) בין שהוא חתם על כתב שליחות או לא, לוקח אותם באופן המבאר בסעיף ב' דלעיל: (יט) שביעית. שנינו (מ) בתוספתא בראשונה היו שלוחי בית דין יושבין (נסח אחר מחזירין וכן הוא בר"ש ורמב"ן) על פתחי עירות, כל מי שמביא פרות בתוך ידו נוטלין אותן ממנו ונותנין לו מהן מזון שלש סעודות והשאר מכניסין אותו לאוצר שבועיר, הגיע זמן תאנים שלוחי בית דין שוכרין פועלים ועודדים (גרסת הגר"א ואורין, פרוש מלקטין וגם להגרסא עודדים הוא לשון לקיטה כמו שאמרו בבבא מציעא פ"ט ב' פועלים שהיי עוודרים בתאנים וגוודרים בתמרים כו' פרש רש"י עוודרין מוסקין בווצרין גוודרין פלם לשון לקיטה הן לכל מין ומין) ועושים אותן דבלה וכונסין אותן בחביות ומכניסין אותן באוצר שבועיר, הגיע זמן ענבים שלוחי

ציון ההלכה

(ל) כל נסחאות אלו העתקו מספר האישי וחזונו עמוד מ"ד מ"ה מ"ו ומספר משפטי ארץ: (לט) מוכא שם עוד נסח ממרן בשנויים קצת וזה לשונו, הסכם בין מר א' (הקנני) בתור צד א' ובין החתומים משה בתור צד ב' הסכם כדלהלן. (א) צד ב' עושה את צד א' לשלוחו כדי לקחת בשבילם ירקות ופרות, ואם הצדדים יסכימו בעל פה גם יתר צרכי אכל וצד א' מקבל עליו את השליחות הזאת. (ב) צד א' מקבל מצד ב' מלבד הסכום שצד א' ישלם בעד הדברים הללו, עשרים וחמשה אחוז מהסכום הזה בתור שכר טרחה וגם את כל ההוצאות שיעלו לו בקשר עם השליחות הזאת, בהתאם לזה יקבע צד א' את הסכום שצד ב' צריך לשלם לו עבור הדברים הנ"ל וצד ב' יאמין לצד א' על החשבון ולא ידרש ממנו חשבון מפורט. (ג) צד א' מתחייב לקחת בשביל צד ב' רק את הפרות והירקות ויתר צרכי אכל שאפשר להשיג אותם בלי להכשל או להכשיל באסורי שביעית כפי שהם מבארים בספר שמשטת קרקעות. (ד) צד א' מתחייב לא לסחור בפרות וירקות ושאר צרכי אכל באפנים שאסור לסחור בהם כפי המבאר בספר הנ"ל. (ה) צד א' ישתדל לפי מיטב יכולתו להשיג בשביל צד ב' את כל הפרות והירקות כו' שאפשר להשיג אותם באופן האמור בסעיף ג' דלעיל. (ו) תקף ההסכם הזה הוא מיום ג' תשרי תש"ה עד יום בטולו על ידי אחד הצדדים לפי הודעה מקדמת של עשרה ימים ובזה באנו על החתום ביום פלוני. צד א'. צד ב': (מ) משמע מה שגם מי שלא חתם על כתב שליחות יכול לקנות⁽⁶²⁾ מחנויות השמטה וכן הביא בספר ארחות רבנו חלק ב' עמוד שס"ו⁽⁶³⁾ בשם מרן, וטעמו משום דמסתמא דעת אנשי העיר שגם בשביל אחרים יהיו שלוחים⁽⁶⁴⁾: (מל) ריש פרק ח' דשביעית ומוכא בר"ש ורא"ש פרק ט' משנה ח' וברמב"ן פרשת בהר ובתוספות ר"ד פסחים נ"א ב' ובפרוש רבנו דוד פסחים נ"ב ב' ובתוספות הרשב"א שם נ"ג א' ובתוספות רבנו יהודה בעבודה זרה ס"ב ב' ובתשובות הרשב"ש סימן רנ"ח וגם הובא בקצור בראב"ד פרק ז' הלכה ג' ומבאר בחזון איש שביעית סימן י"א סעיף קטן ו'. ומה שרבונו השמיטה משום דקבר שאין כאן חרוש ואינו אלא עצה טובה, ונדב"כ לממן פרק ז' הלכה ג' כתב לפי שבמינו אין בית דין שמתעסקין בזה עין שם, ומה שפרש הר"ש סיריליאו בדר קניא א' [פרק ט' הלכה ה'] דקאי אפרות ששית כבר תמה בזה בחזון איש סימן י"א סעיף קטן ז' עין שם:

הלכות שמיטה ויובל פרק שישי

שיח אמונה

[דר"א ס"ק יח]

שְׁלִיחַ לִקְנוֹת הַפְּרוֹת עֲבוּר הַקּוֹנָה⁽⁵⁷⁾ וְכָל הָאֲחֵרִיּוֹת עַל הַקּוֹנָה⁽⁵⁸⁾.

(56) בגדר חלות קנין של השליח לקנות מהנכרי עבור הישראל, ביאר הנהיבות המשפט (סי' קפח ס"ק א, וסי' קצה ס"ק א) שאף שצריך לקבל שליחות מבעל הממון, ובאופן זה אין הישראל בעל הממון [שהלא הישראל הקונה טרם זכה בחפץ הנקנה שכלפיו מתיחסת שליחותו של החנווני], מ"מ חלה השליחות וזכה הישראל המשלח בדבר הנקנה, לפי שכיון ששלחו הישראל לשלם עבורו ולענין זה הוא בעל הממון, ממילא נעשה השליח בעל דבר, ויכול לקנות את החפץ עבור משלחו. ובבאר חיים (שביעית סי' ט) צידד לומר שאין זה מדין שליחות אלא מדין זכיה, שכיון שהלוקחים גילו דעתם שחפצים שיקנו עבורם מהגוי, שוב קניה זו זכות עבורם ומועיל מדין זכיה. והקשה על הצד שהוא מדין שליחות, שהרי אין עושים שליח על דבר שלא בא לעולם, ואיך הקונה ממנה את החנווני לקנות עבורו פירות שטרם באו לרשות החנווני. ועוד שהרי החנווני עצמו ממנה את הסיטונאי לקנות הפירות בשליחותו, וכיון שהחנווני הוא עצמו שליח, אין השליח יכול למנות שליח אחר לבצע את השליחות, כדקיימא לן (גיטין טו ב') 'מילי לא ממסרן לשליח' [ולפי זה כתב שם שמובן היטב איך מועיל גם לאלו שלא חתמו על מינוי שליחות, ראה ציה"ל (ס"ק מ)].

(57) גדר ההיתר לכל אחד מהקונים לקחת אח"כ את חלקו מהחנווני, ביאר הגר"ד לנדו (תקנת השביעית פ"ג הע' סז, ח' שביעית עמ' 10) שהוא חלוקת שותפות, לפי שהחנווני קונה לכל אחד חלק שווה בכלל הפירות והירקות, ושוב חולקים ביניהם סאה נגד סאתיים ואת הפרש משלם לוקח הב' סאה לשליח [כתשלום לשותפים האחרים]. ואין בחלוקה זו משום סחורה, אף לפי הצד בחזו"א (סי' יג ס"ק ב) שחלוקת שותפות נחשבת מכירה, לפי שבאופן זה כל שותף לקח לעצמו לאכילה והותיר, ואזי מותר לו למכור את הנותר לשותפו. [וכתב שם עוד אפשרות שזה פועל בדרך ברייה, שהוברר למפרע שאת הכמות שכל אחד לוקח בסוף זהו הכמות שמתחילה קנה החנווני עבורו].

(58) שטרם הסכם זה, דעת רבינו (שיח השמיטה פ"ו ה"ד) שמועיל אף אם אין לו תוקף משפטי.

[דר"א ס"ק]

וְזֶה נִסַּח שֵׁטְר הַסֵּכֶם⁽⁵⁹⁾ וְכוּ', סִיטוֹנָאֵי הַמִּסְפֵּק אֶת הַסְּחוּרָה⁽⁶⁰⁾ וְכוּ', בְּרִשְׁוֹתָם שֶׁל צַד ב' וּבְאֲחֵרֵיהֶם⁽⁶¹⁾ וְכוּ', צַד א' קוֹבֵעַ שְׂכָר טְרָתוֹ⁽⁶²⁾.

(59) וכיון שכל היתר זה בנוי על סחורה של ערבים, כתב הגרמ"י דויטש (מתלמידי החזו"א, בקונטרס קדושת שביעית ח"ג שנת תשכ"ו) שכבר מערב שנת השביעית יש לוועדת השמיטה המפקחת על ניהול החנות, לדאוג שהערבים יזרעו שדותיהם בכדי שיהיה להם לספק את תצרוכת היהודים לשנת השמיטה, וכתב שאי אפשר לסמוך על 'וצייתי את ברכתי', לפי שאפשר שיגרומ החטא, כמו שכתב החזו"א (סי' יח ס"ק ד), ולכן חובת ההשתדלות מוטלת על וועדת השמיטה.

ופרטי ההכנה הנצרכים לוועדת השמיטה, הביא בספר שושנת העמקים (לר"י הלברשטט, עמ' 113) פרטי הדברים שהורה הקהלות

יעקב לוועדת השמיטה בבני ברק וכתב שם, שכיון שהערבים אינם מגדלים כל סוגי הירק, על וועדת השמיטה לתכנן קודם השביעית שיזרעו הערבים את כל הירקות הדרושים. והוסיף עוד שם, שהגיעו להסכם עם חברת תהיה הסיטונאי שיקנה מהערבי את הירקות לאזרחים שהיא תהיה הסיטונאי שיקנה מהערבי את תוצרתם, בשליחות שומרי התורה.

ואופן הסיכום עם הערבים, נוהג היה הגר"י שפירא כשהיה חבר וועד השמיטה בחנות בבני ברק שהתנהלה על ידי תלמידי החזו"א, להנחות את חברי הוועדה (קונטרס גידולי גוי לצורך ישראל עמ' טו, בשמו) להגיד לערבים מראש שאם יהיה להם סחורה יקנו מהם אבל לא להגיד להם לזרוע במיוחד בשבילם. אכן בדיעבד, כתבו רבינו והגר"ן קרליץ (הובא בקיצור דיני שביעית עמ' קמו) שאין לאסור פירות נכרים בשביעית אף אם גדלו על ידי אמירה לגוי, ושכן נהגו בחנויות שהתנהלו על פ"פ פסקי החזו"א, בכל שנות השמיטה. וכן כתב הגר"ד לנדו (במכתבו שבקונטרס הנ"ל).

(60) אחריות הקונה, והטלת ההפסד עליו, מוזכרת כאן בשטר שבין החנווני לצרכן, ובנוסח השטר שנכתב בין החנווני לסיטונאי לא כתב החזו"א נוסח זה, ובספר ישא יוסף (להגר"י אפרתי, סי' קסד) התקשה בביאור הדבר מדוע לא הוזק החזו"א לכתוב כן גם בשטר הנעשה עם הסיטונאי שהאחריות על הפירות מוטלת על החנווני, ומכוח זה מצדד שהטלת האחריות אינו מעכב בהגדרת השליחות, ולכן בין החנווני לסיטונאי שאין זה בדינו לחייבו לקבל את האחריות לא כתב החזו"א כן בנוסח. והביא את דעת הגרי"ש אלישיב שאכן אין צריך לקבל כאן שליחות ישירה מהחנווני או מהקונים, אלא שהסיטונאי והחנווני הם שלוחי בית דין לקנות עבור הציבור, ולכן אין זוה משום סחורה, אך הוסיף שמדברי החזו"א בניסוחי ההסכמים נראה שאינו סובר כן, ולא היקל בלי שליחות מהקונים וכן מהחנווני לסיטונאי. [וראה עוד בביאורים לציה"ל ס"ק מח].

(61) קביעת הסכום עבור הטירחא, הוא לפי אחוזים ממחיר הקרן של הפירות, כפי שמבואר בנוסח שהובא בציה"ל. ובמקור הנוסח בספר האיש וחזונו (שציון בציה"ל ס"ק לח) כתוב גם בנוסח זה כן, שכר טרחתו ושכר המקום כן וכך.

ויש המדקדקים (כן כתבו בקיצור הלכות שביעית פ"ג, ברית עולם סי' ז ה"כ, והוא על פי מנהג המדקדקים בזמן החזו"א) שמשלמים לחנווני סכום קבוע בכל חודש על טירחתו, ללא קשר לכמות הפירות שקונים, שאז מוכח הדבר שהתשלום רק בעד הטירחא.

[ציה"ל ס"ק מ]

שָׁגַם מִי שֶׁלֹּא חָתַם עַל כְּתַב שְׁלִיחוֹת יְכוּל לִקְנוֹת⁽⁶²⁾ וְכוּ', אֶרְחוֹת רִבְנֵנוּ חֶלֶק ב' עֲמוּד שִׁס'⁽⁶³⁾ בְּשֵׁם מְרָן, וְטַעַמּוֹ מִשּׁוּם דְּמִסְתַּמָּא דַּעַת אֲנָשֵׁי הָעִיר שָׁגַם בְּשִׁבְלֵי אֲוָרְחִים יְהִי שְׁלוּחִים⁽⁶⁴⁾.

(62) ולמכור לגוי, כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שלכאורה אסור. ובתשובת שאלה שנשאל רבינו (שם) אם בדיעבד מותר לקנות בחנות ללא כתב שליחות, השיב שאין זה פשוט להיתר.

(63) במהדורה החדשה נדפס בח"ג עמ' שיג.

(64) וכתב (גלינות כת"י) שיתכן שכאן אין צריך לעשות המקח באופן המתיר את איסור הסחורה, שבלאו הכי אין שייך כאן איסור סחורה, כיון שלא שלח את השליח, והניח בצ"ע. [וראה דר"א לעיל ס"ק יא בדין נזדמנו לו פירות שביעית].

שיח אמונה

הלכות שמיטה ויובל פרק שישי

[דר"א ס"ק יט]

לְכַעֲלֵי אֲתָרוּגִים או שְׁאָר פְּרוֹת⁶⁵ לְעֵשׂוֹת אוֹצֵר בֵּית דִּין⁶⁶ וְכוּ', ה' פְּלוּנֵי וּפְלוּנֵי וּפְלוּנֵי⁶⁷.

65 וירקות שהחלו לגדול קודם שביעית, שהיקל החזו"א כדעת הר"ש שאין בהם ספיחים (ראה דר"א לעיל פ"ד ס"ק פה), כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שאפשר לעשות עליהם אוצר בית דין, ומה שהתוספתא נקטה פירות, לפי שירקות אינם מתקיימים וקשה לבית דין לשמרם.

66 הנהגה זו של אוצר בית דין, הנהיגו גם גדולי ירושלים בשנת תר"ע, וכפי שהביא בחוט שני (עמ' שפג) מדברי המשנת יוסף. והוסיף שבמקרים רבים נמנעו גדולי ירושלים להנהיג אוצר בית דין מטעמים צדדיים. ובספר אוצר בית דין (עמ' ב) ליקט עוד מדברי גדולי ירושלים, הרי הם הגרמ"נ כהנוב (שנת השבע נתיב ד), הגרע"י שלזינגר (בספרו שנת שבתון), הגר"י דיסקין (ספר השמיטה פ"ב הע' 4, ב"שמו), וכן הגר"מ טיקוצינסקי (שם פ"ב) שכתבו שיש להנהיג אוצר בית דין.

ואם יש לאדם שני אפשרויות או לקנות פירות אוצר בית דין או לקנות פירות של גוי או מחו"ל, כתב רבינו (קיצור דיני שביעית תשו' רכב-רכג), שמי שיועד להזהר בקדושתם, מצוה עליו לחזק את הישראלים שומרי שביעית, ולקנות מהם.

67 ומי הם היכולים להיות בית דין, כתב רבינו (שם תשו' רכ) שכל שלשה בני תורה יכולים. ואף שאינם מתגוררים במקום הפרדס ואינם בית דין של המקום, יכולים להיות בית דין לענין זה בלבד (שיח השמיטה פ"ו ה"י הע' טז). ובנתיב השמיטה (סי' יב אות א) כתב בשם החזו"א, שאף חברי המשק יכולים לשמש כבית דין לאצור את פירות המושב.

[דר"א שם]

רַק בְּזוֹל יוֹתֵרוֹ⁶⁸ וְכוּ', וּמִתֵּר לְאֹרֶז וְלְמִדֵּי⁶⁹ וְכוּ', וְגַם מִתֵּר לְקַצֵּר כָּל הַשְּׂדֵה כְּכַת אַחַת⁷⁰ וְכוּ', בְּאוֹצֵר בֵּית דִּין אֵין צְרִיף לְכַעֲרֵי⁷¹.

68 טעם האיסור למכור במחיר הרגיל כל השנים, מבואר בהמשך הדברים מדברי החזו"א, שבזה משכח את מצות השביעית. והגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' תפז) הוסיף שאף כאשר מחשבים דמי טירחא, אין לחשב רק בדרך שפועל נוטל על טירחא כזו, אבל אסור להוסיף במחיר הטירחא כדי להרויח, ולמד כן מדברי החזו"א הנ"ל.

ולקבוע מחירים שונים באתרוגים של שביעית לפי דרגת כשרותם, דעת הגר"נ קרליץ (שם עמ' שצח) שמותר, ואף שאין חילוק בהוצאות הטירחא הנדרשות להם, מ"מ כיון שההשתמשות וההנאה שיש לציבור שונה לפי דרגת הכשרות, יש רשות לבית דין להטיל את השתתפות בהוצאות לפי רמת תועלת המשתמשים. מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (משנת הגר"ש עמ' פו) שאין זה לכתחילה, ומ"מ במקום שהבית דין רואה שיש תועלת מחלוקת מחירים זו הורה להיתר, ובתנאי שהמחיר יהיה מחיר סביר שניכר תועלת הציבור בכך.

והיתר זה של סיווג המחירים לפי רמת כשרותם, דעת הגר"נ קרליץ (שם) שהוא רק אם שלוחי בית דין מסווגים את

המחירים, אבל אין להניח את האפשרות ביד המוכר לקבוע את מחיר האתרוג לפי הידורו, שבזה כבר יש צורה של סחורה. 69 ההיתר למדוד ולארוז, מקורו בדברי החזו"א (שהובא במשפטי ארץ שצוין בביה"ל ס"ק מד).

וטעם ההיתר, ביאר הגר"נ קרליץ (שם עמ' שצ), שצורת הלקיחה מחנות האוצר בית דין היא בדרך חלוקה בין הציבור, ואין איסור של מדידה ושקילה בדבר הניתן בדרך חלוקה.

ומקום מכירת פירות של אוצר בית דין, דעת רבינו (שיח השמיטה פ"ו ה"כ) שצריך למכור במקום שאין מוכרים כל השנים. וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) שאסור למכור בחנות או בשוק המיועד למכירה כל השנה. מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (משנת הגר"ש עמ' פח) שמותר, אלא שיהיה ניכר שהפירות הם של אוצר בית דין, וכן על בעל החנות לפרסם שעל הקונה להתנהג עם הפירות בקדושת שביעית, ואם קנאו אדם שאינו שומר תורה, אין זה באחריותו. ובמקום אחר כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שיתכן שמותר למכור פירות אוצר בית דין בחנות. והוסיף עוד שבשעת הדחק מתירין.

ולמכור לנכרי בחנות של אוצר בית דין, דעת רבינו (שיח השמיטה פ"ו ה"ה) שאסור, ויעשה באופן שלא יבוא לידי איבה.

70 טעם הדבר, ביאר החזו"א (סי' יב ס"ק ו, שצוין בביה"ל) שכל האיסור של עבודת השדה נאמרה רק לבעל השדה, שבזה שנוהג בפירות מנהג בעלים מפקיע את מצות 'ונטשתה', אבל בית דין שעושים כן אינו דרך בעלות. אכן, בספר משפטי ארץ (מהדורא ישנה עמ' 274) דייק מהוראות רבני ירושלים (הובא שם) שלא התירו לקצור ולבצור אלא על ידי גוי, ולא על ידי ישראל. וכמו כן התירו דוקא על ידי שינוי מעט, שלא יהיה כדרך הקוצרים.

71 הקונה פירות מאוצר בית דין, ואח"כ והגיע זמן הביעור, כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שחייב לבערם. וראה עוד בביאורים לציה"ל (ס"ק מז).

ולענין פירות רבעי שנמצאים באוצר בית דין, האם בית הדין יכול לחללם מקדושתם, כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שהדבר תלוי במה שכתב בד"א (הלכות מעשר שני פ"ט ס"ק עב) האם אפשר לחלל רבעי שאינו ברשותו, וכתב שם בשם החזו"א שאפשר, ושוב הביא שיש ראשונים שפסקו שאי אפשר.

[דר"א שם]

עֲבוֹר הַמְּלָאכֹת שֶׁקָּדְמָם קְצִיָּה⁷² וְכוּ', שֶׁסָּדֵר מֶרֶן הַנֵּל מִשְׁמַע לְהַתֵּר⁷³ וְכוּ', וְאֵין רְשׁוֹת לְבֵית דִּין לְשַׁמֵּר⁷⁴ וְכוּ', אֶלָּא לְפִי נְפִשׁוֹת וְצִרְף⁷⁵.

72 נתבאר בהרחבה בבה"ל לעיל (ד"ה לא), ובביאורים שם.

73 והוצאות שהוציא בעל הפרדס לפני שנשלח לכך על ידי הבית דין, כתב בבה"ל לעיל (שם) שאין מקור להתיר לקחת. וכן פסקו הגר"ש אלישיב (משנת הגר"ש עמ' פג) והגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' שצא, תפז) שאסור לטול תשלום בגין הוצאות אלו. ובנדון חובת התשלום לבית דין, ראה בהרחבה בביאורים לבה"ל.

74 ואיסור זה, כתב רבינו (גליונות כת"י) שהוא כששומרים בעד מישוהו. ועוד כתב, שקשה על זה מדברי החזו"א המובאים

הלכות שמטה ויובל פרק ששי

קמא

ג (כ) * בְּשִׂמּוֹכְרֵינּוּ פְרוֹת שְׁבִיעִית אֵין מוֹכְרֵין אוֹתָן (כא) לֹא בְמִדָּה (כב) וְלֹא בְמִשְׁקָל

דְּרֵךְ אֱמוּנָה

בְּאוֹר הַהֲלָכָה

בית דין שוֹכְרֵין פּוֹעֲלִין וּבוֹצְרֵין אוֹתָן וְדוֹרְכֵין אוֹתָן בְּגַת וְכוּנְסִין (גְּרֵסַת הַגֵּר"א וְכוּבְשִׁין) אוֹתָן בְּהִבּוֹת וּמְכַנְסִין אוֹתָן לְאוֹצֵר שְׁבַעֲיָר, הַגִּיעַ זְמַן זִיתִים שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין

שׁוֹכְרֵין פּוֹעֲלִין וּמוֹסְקִין אוֹתָן וְעוֹטְנִין אוֹתָן בְּבֵית הַבַּד וְכוּנְסִין אוֹתָן בְּהִבּוֹת וּמְכַנְסִין אוֹתָן לְאוֹצֵר שְׁבַעֲיָר וּמְחַלְקִין מִהֵן עַרְבֵי שְׁבֹתוֹת כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי בֵּיתוֹ, הַגִּיעַ זְמַן הַבַּעֲוֹר עֲנִיִּים אוֹכְלֵין אַחַר הַבַּעֲוֹר אָכַל לֹא עֲשִׂירִים דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָא רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר אֶחָד עֲנִיִּים וְאֶחָד עֲשִׂירִים אוֹכְלֵין אַחַר הַבַּעֲוֹר רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר עֲשִׂירִים אוֹכְלֵין מִן הָאוֹצֵר אַחַר הַבַּעֲוֹר עַד כָּאֵן לְשׁוֹן הַתּוֹסֵפְתָא, וְהִנְהִיג מֶרְן לְכַעֲלֵי אֶתְרוּגִים אוּ שְׂאֵר פְּרוֹת⁽⁶⁵⁾ לְעִשׂוֹת אוֹצֵר בֵּית דִּין⁽⁶⁶⁾. (מג) וְזֶה לְשׁוֹן נֹסַח שְׁסָדֵר מֶרְן לְעִשׂוֹת אוֹצֵר בֵּית דִּין. (א) ה' פְּלוּנִי וּפְלוּנִי וּפְלוּנִי⁽⁶⁷⁾ נִתְרַצוּ לְהִיּוֹת בֵּית דִּין בְּעִיר לְקִיּוֹם אוֹצֵר בֵּית דִּין שֶׁל פְּרוֹת שְׁבִיעִית לְצַרְף הַצְּבוּר. (ב) אַחַר שֶׁנַּעֲשׂוּ בֵּית דִּין כְּאוֹ בְּהִסָּס עִם מֶר פְּלוּנִי נ"י שִׁיְהִיָּה הוּא הַשְּׁלִיחַ שְׁלָהֶם לְפָקַח עַל חֲלֻקַּת הַשְּׂדֵה שְׁלוֹ וְעַל אֲשֶׁר נִמְצְאוּ תַּחַת רְשׁוֹתוֹ וְלְעִשׂוֹת אֵת כָּל הָעֲבוֹדוֹת הַנְּחוּצוֹת וְהַמְתָּרוֹת עַל יָדוֹ אוֹ עַל יְדֵי פּוֹעֲלֵים שְׁלֹא יִלָּךְ שׁוֹם דְּבָר לְאַבּוּד. (ג) הַנִּלְ גוֹתוֹ לְבֵית דִּין זְכוּת לְהַכְנִיס אֵת הַפְּרוֹת שֶׁל הַחֲלֻקוֹת הַנִּלְ לְתוֹךְ הַמַּחֲסֵן שְׁלוֹ וְלַחֲדוֹר הַדְּרוּמִי בְּצִרְיָה וְלַחֲזוּזִיקֵם שָׁם. (ד) חֲלֻקוֹת הַשְּׂדֵה הַנִּלְ נִמְצְאוּ בַּכֶּפֶר פְּלוּנִי וְגַם הַצִּרְיָה וְהַמַּחֲסֵן הַנִּלְ נִמְצְאוּ שָׁם. (ה) הַבֵּית דִּין קוֹבַע אֵת הַמְּקוֹם הַנִּלְ לְאוֹצֵר בֵּית דִּין. (ו) הַבֵּית דִּין קוֹבַע לְהַנִּלְ שֶׁכָּר שֶׁל מֵאָה וְחֲמִשִּׁים ל"י לְחֹדֶשׁ בְּעַד כָּל הָעֲבוֹדוֹת הַנִּלְ וּבְעַד שְׁכִירַת הַמְּקוֹם. (ז) הַנִּלְ יִגְבֶּה אֵת הַסְּכּוּם הַנִּלְ מְלֻבָּד כָּל הַהוֹצָאוֹת אֲשֶׁר יִהְיוּ לוֹ, מֵאֲלֵה שִׁיקְחוּ אֵת הַפְּרוֹת, לְכָל מִדָּה וּמִשְׁקָל כְּפִי שִׁיעֲלוּ הַהוֹצָאוֹת וְעַל זֶה בְּאִנּוּ עַל הַחֲתוּם בְּיוֹם עַרְב רֵאשׁ הַשָּׁנָה תְּשִׁי"ב זְכוּרֵן מֵאִיר, נָאִם וְנָאִם וְנָאִם עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. וְאֵין לְטַל דָּמִים עֲבוּר הַפְּרוֹת כְּמוֹ כָּל הַשָּׁנִים רַק בְּזוֹל יוֹתֵר⁽⁶⁸⁾, וְכַתּוּב מֶרְן (מג) כְּאֲשֶׁר חוֹשֵׁב אֵת מַחֲיֵר הָאֲתָרוּג כְּכֹכֵל שָׁנָה מִשְׁכַּח אֵת עֲנִין מִצְוֹת שְׁבִיעִית. (מח) כְּשֶׁעוֹשִׂין אוֹצֵר בֵּית דִּין אֵין לְחוֹשׁ לְאֶסּוּר סַחֲוֹהָ שֶׁהָרִי אֵין כָּאֵן סַחֲוֹהָ וְלֹא לְדָמֵי שְׁבִיעִית שֶׁהָדָמִים מְשַׁלְּמִים עֲבוּר הַטִּיחָא לֹא עֲבוּר הַפְּרוֹת וְלִכְּן מֵתָר בְּלֵי הַקְּפָה, וּמֵתָר לְאַרְזוֹ וְלַמֶּדֶד⁽⁶⁹⁾ כִּי אֵין כָּאֵן מְכִירָה [עֵין בְּסִמּוּף הַלְכָה ג'], (מט) וּמֵתָר לָהֶם לְדָרֶךְ עֲנֻבִים בְּגַת זִיתִים בְּבֵית הַבַּד [עֵין לְעֵיל פֶּרֶק ד' הַלְכָה כ"ג] וְגַם מֵתָר לְקַצֵּר כָּל הַשְּׂדֵה בְּבַת אַחַת⁽⁷⁰⁾, (מ) וְאִם הֵם בְּזִמְן הַבַּעֲוֹר בְּאוֹצֵר בֵּית דִּין אֵין צִרְיָה לְבַעֲר⁽⁷¹⁾ כִּי זֶה שֶׁהוּא הַפֶּקֶר הוּא כְּמַבְעֵר. (מא) וְאֵין לְדַיְנִים לְקַחַת דָּמִים, וְשִׁמְעֵנוּ שֶׁמֶרְן נִסְתַּפֵּק אִם אֲפִשֵׁר לְקַחַת מְעוֹת עֲבוּר הַמְּלָאכוֹת שֶׁקָּדְם קִצְרִיָה⁽⁷²⁾ כִּי בַתּוֹסֵפְתָא לֹא נִזְכָּר אֲלֵא מְקַצְרֵהָ וְאֵילָךְ וּמִלְשׁוֹן נֹסַח הָאוֹצֵר בֵּית דִּין שְׁסָדֵר מֶרְן הַנִּלְ מִשְׁמַע לְהַתֵּר⁽⁷³⁾ (מב) וְכֵן הַמְּנַהֵג הַיּוֹם. (מג) וְאֵין רְשׁוֹת לְבֵית דִּין לְשִׁמְרָה⁽⁷⁴⁾ בְּעַד מִישֵׁהוּ אֵת הַפְּרָדֶס וְהַשְּׂדֵה שְׁלֹא יִקְחוּ וְאִם שׁוּמְרִים הָיוּ מִשְׁמֵר, (מד) גַּם אֵין לְבֵית דִּין לְקַנּוֹת פְּרוֹת כְּדִי לְחַלֵּק, (מה) גַּם אֵין לְאֲנָשֵׁי הַמְּקוֹם שְׁבוּ גְדֻלוֹ הַפְּרוֹת זְכוּת קְדִימָה אֲלֵא לְפִי נִפְשׁוֹת וְצַרְף⁽⁷⁵⁾: ג (כ) בְּשִׂמּוֹכְרֵינּוּ פְרוֹת שְׁבִיעִית. בְּאִפְסָן שֶׁמֵתָר לְמַכֵּר כְּנִ"ל הַלְכָה א' ב', (כ) וְדוֹקָא כְּשִׂמּוֹכֵר אָכַל אַחַר שֶׁכָּבֵר קָנָה מֵתָר לוֹ לְשַׁקֵּל בְּבֵית לִידַע כְּמָה הַגִּיעוּ: (כא) לֹא בְמִדָּה. (מ) וְכֵן אֶסּוּר לְמַדֵּד בְּכָלִי שִׁיּוֹדַע מִדְּתָה וְאֶפְלוּ אִם מְדַד בְּכָלִי כְּמָה פְּעֻמִּים וְסִמּוּף עַל זֶה שְׁלֹא יִתְאַנֶּה שִׁיּוֹדַע כְּכָר דְּכָלִי זֶה בְּשַׁעֲרָה זֶה שְׁוֹה לוֹ לְמַכֵּר וְאֶפְלוּ אֵין יוֹדַע מִדְּתָה שֶׁהָרִי כְּלִי זֶה מְשַׁמְשֵׁתוֹ בְּשִׁמּוֹשׁ מִדָּה וְאֶסּוּר, (מ) וְאֶפְלוּ לְמַדֵּד בְּאֲצָבָעוֹ כְּמָה הוּא אֶרְכוּ אוֹ לְרַמּוֹ לְלוֹקַח לְמַדֵּד בְּאֲצָבָעוֹ אֶסּוּר: (כב) וְלֹא בְמִשְׁקָל. כְּגוֹן יִרְקוֹת שֶׁדֶרֶךְ לְשַׁקֵּל⁽⁷⁷⁾, (כ) וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּדוֹקָא בְּמָה שֶׁדָּרְכוּ אָכַל יִרְק

צִיּוֹן הַהֲלָכָה

(מג) הַעֲתֵק מִסְפַּר הָאִישׁ וְחֻזּוֹנוֹ עוֹמֵד מ"ג מ"ד וּמִסְפַּר מִשְׁפָּטֵי אֶרֶץ עַמּוּד רַנ"ח: (מג) קִבֵּץ אֲרוֹת חֶלֶק ב' סִימָן ע"ג: (מד) עֵין בְּסַפֵּר מִשְׁפָּטֵי אֶרֶץ עַמּוּד רַנ"ה מֵה שֶׁהֵעִידוּ בְּשֵׁם מֶרְן⁽⁷⁸⁾: (מה) חֻזּוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן י"ב סִעִף קָטָן ו', וְשִׁמְעֵתִי בְּשֵׁם מֶרְן שְׂאֲדֵר בֵּית דִּין מֵתָר לָהֶם לְעִשׂוֹת שְׁמוּרֵי עֲגֻבוֹת בְּמַלְחָה⁽⁷⁹⁾ וְגַם נֶסֶק עֲגֻבוֹת, וְעֵין בְּהַשְׁבוּתוֹת רַבִּי"ש סִימָן רַנ"ח שֶׁהִבִּיא הַתּוֹסֵפְתָא דְּאוֹצֵר בֵּית דִּין וְכַתּוּב נִרְאָה מִנְּהָ שְׁשֻׁלוּחֵי בֵּית דִּין וְכוּלֵין לְלַקֵּט בַּשְּׁבִיל עֲנִיִּים וְהוּא הַדִּין לְשִׁמְרָה לְפִי שְׁבִית דִּין הֵם יְדֵי עֲנִיִּים עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ נִרְאָה כְּנִתּוֹ לְלַקֵּט יוֹתֵר מֵהַשְׁעוֹר אֶפְלוּ כָּל הַשְּׂדֵה וְלִשְׁמֶרְן בְּשְׁבִיל עֲנִיִּים: (מ) רַמְבַּ"ן פָּרֻשׁת בְּהַר וּמְבַאֵר בְּחֻזּוֹן אִישׁ סִימָן י"א סִעִף קָטָן ו', וְשִׁמְעֵתִי בְּשֵׁם מֶרְן שֶׁנֶּהֱמַרְתָּ בְּחַנּוּיּוֹת שְׁמֵטָה שֶׁהֵם עַל יְדֵי שְׁלִיחוֹת כְּנִ"ל בְּזִמְן הַבַּעֲוֹר, אֵין צְרִיכִים בַּעֲוֹר דִּהְיִי כְּמוֹ הַפֶּקֶר וְכֵן הִבִּיא בְּסַפֵּר אֲרוֹת רַבְנוֹ⁽⁸⁰⁾ חֶלֶק ב' עוֹמֵד שִׁס"ה: (מ) בְּסַפֵּר מִשְׁפָּטֵי אֶרֶץ הַנִּלְ בְּשֵׁם מֶרְן: (מא) עֵין אֲרוֹת רַבְנוֹ חֶלֶק ב' עוֹמֵד שִׁנ"ז⁽⁸¹⁾: (מב) כֵּן הֵעִיד גִּיסֵי הַגֵּר"ש בְּרָנִים זצ"ל בְּשֵׁם מֶרְן וּמוֹכָא גַם כֵּן בְּסַפֵּר אֲרוֹת רַבְנוֹ חֶלֶק ב' עוֹמֵד שִׁל"ג שִׁל"ד⁽⁸²⁾ וְכֵן פָּתַח בְּסַפֵּר מִשְׁפָּטֵי אֶרֶץ הַנִּלְ בְּשֵׁם מֶרְן: (ג) סַפֵּר מִשְׁפָּטֵי אֶרֶץ הַנִּלְ בְּשֵׁם מֶרְן: (ד) שָׁם: (ה) וְרוֹשְׁלֵמִי בִּיצֵה פֶּרֶק ג' הַלְכָה ו' וְכֵן מְבַאֵר בְּרַב"ד כָּאֵן וְכֵן מְבַאֵר לְקַמּוֹ פֶּרֶק ח' הַלְכָה ו': (ג) חֻזּוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן י"ד סִעִף קָטָן י"ב, וְאֶפְלוּ אִם אֵין הַלּוֹקַח יוֹדַע שֶׁהוּא יוֹדַע מִדְּתָה כְּדִמְשַׁע בַּתּוֹסֵפְתָא פֶּרֶק ו' הַלְכָה ו': (ז) פֶּאֶת הַשְּׁלֵחָן הוּא מִירוֹשְׁלֵמִי עֵין שָׁם: (ז) כ"מ בַּר מִנְחֵם וְרַמְנוּ וּמִשְׁנֵה רַאשׁוֹנָה:

כל הזכויות שמורות

Dirshu
דרשו ד' ועזרו
קרן עובדות לחינוך
ועידון לימוד המורה

משרד החינוך
מחלקת עובדי הוראה

'דרשו' 02-5609000